CARTIER PO
AURELIU BU
Pactizând cu
Roman

Aureliu Busuioc

Pactizând cu diavolul

Roman

Ediția a V-a
EDITURA CARTIER
2016

Aureliu Busuioc
PACTIZÂND CU DIAVOLUL
Ediţia a V-a
Ebook, ianuarie 2016

© 2016, 2013, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Editura Cartier, SRL, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, Bucureşti.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roşca şi Asociații
www.cartier.md

Cărțile Cartier *pot fi procurate în toate librăriile bune din România şi Republica Moldova.*
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble şi www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER
Librăria din Centru, bd. Ştefan cel Mare, nr. 126, Chişinău.
Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POŞTĂ
CODEX 2000, Str. Toamnei nr. 24, sectorul 2, 020712 Bucureşti, România
Tel./fax: (021) 210 80 51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md
Taxele poştale sunt suportate de editură. Plata se face ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Valentin Guțu
Cooperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Roman Râbaliov
Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru
Prepress: Editura Cartier

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Busuioc, Aureliu.
Pactizând cu diavolul: Roman/Aureliu Busuioc.

– Ed. a 5-a.

– Chişinău: Cartier, 2016. – 114 p. –
(Colecția „Cartier ebook”, ISBN 978-9975-79-909-6).

E-book.
1 disc optic electronic (CD-ROM): sd., col.; în conteiner, 13 x 13.
Cerințe sistem: Windows 98/2000/XP, 64 Mb hard, E-Pub.
Titlu preluat de pe eticheta discului.
ISBN 978-9975-86-052-9.
821.135.1(478)-31
B 96

AURELIU BUSUIOC

PACTIZÂND CU DIAVOLUL

Aureliu BUSUIOC (1928, Cobâlca, azi Codreanca, județul Orhei – 2012, Chişinău), scriitor român. Îşi ia bacalaureatul la Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timişoara. Urmează Şcoala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni din Sibiu, pe care, în timpul examenelor de absolvire (1949), o părăseşte, pentru a se alătura familiei, obligată de autoritățile sovietice de ocupație să se „repatrieze”. Se află în lagărul sovietic de filtrare de la Sighet (1949-1950). Este depanator-radio la un atelier din Chişinău, student la Institutul Pedagogic din Chişinău, apoi redactor la Editura de Stat. În 1955 debutează editorial cu placheta de poezii umoristice *Prafuri amare* şi cu cartea

pentru copii *La pădure*. Lucrează în presa timpului. Îi apar volumele de versuri *Piatra de încercare*, *Firicel de floare rară*, *Dor*, *Poezii*. În 1966 publică romanul *Singur în fața dragostei*. În 1969, la Teatrul *Luceafărul* din Chişinău îi este montată piesa *Radu Ştefan, întâiul şi ultimul*, interzisă de autorități după câteva reprezentații. În 1973 îi apare romanul *Unchiul din Paris*, tradus peste un an în rusă, germană (trei ediții), slovacă, bulgară ş.a. În 1986 îi apare romanul *Local – ploi de scurtă durată*. Laureat al Premiului Național (1996). În ultimii 15 ani, publică romanele *Lătrând la lună* (1997), *Pactizând cu diavolul* (1999), *Spune-mi Gioni!* (2003), *Hronicul Găinarilor* (2006), *Şi a fost noapte...* (2012).

„Romanul Pactizând cu diavolul*, cu evidente accente autobiografice, construieşte o lume debusolată, care trece prin calvarul adaptării la noile condiții sociale şi politice. Şi se adaptează. Nu doar în urma unui târg de valori şi principii morale, ci şi ca rezultat al dorinței de supraviețuire fizică.”*

Maria Şleahtițchi

Sunt basarabean.
Cu asta am spus totul.
Şi anume aici ar trebui
să pun punct, dar... Dar
mai sunt niscai chiţibuşuri,
pentru că una e să fi fost
basarabean la începutul secolului
nouăsprezece şi cu totul alta e să fii
la jumătatea veacului douăzeci.

CAPITOLUL I

1

Stătea în picioare pe cufărul de lemn, o construcţie solidă, din cele cu care se prezintă la unităţi recruţii veniţi de la ţară (i-l dăruise Tiberiu, vecinul de cameră, valijoara lui n-ar fi rezistat nici până la gară!), şi privea absent prin ferestruica protejată din exterior cu gratii şi sârmă ghimpată la stâncile plecate ameninţător asupra mărfarului, la brazii rari, îngropaţi până pe la jumătate în omătul prea bogat pentru un început de iarnă întârziată şi gata-gata s-o ia la vale în orice clipă (poate de-aceea se târa aşa de încet garnitura, să nu provoace vreo avalanşă?), număra, pierzând şirul, mulţimea de poduri şi podeţe sunând ascuţit a oţel îngheţat, şi doar când intrau în vreun tunel, cobora de pe ladă, ca să-şi asocieze tusea la concertul general, provocat de fumul asfixiant ce pătrundea nestingherit prin toate crăpăturile.

De fapt, vagonul era destul de solid pentru unul de marfă, nu părea să fi transportat cândva animale, şi supranumele de „bou-vagon” şi-l trăgea, probabil, nu atât din lipsa aerului condiționat şi a cuşetelor, cât din factorul psihologic, din obiceiul de a sta ore nesfârşite prin toate gările şi haltele şi, mai cu seamă, pentru uşile ce se puteau închide şi deschide numai din afară.

În rest, sobița instalată pe o tăblie groasă de metal în centru dădea suficientă căldură, ca să ajungă până şi la paturile improvizate pe două etaje în lungul a trei pereți, minus cel cu uşa, dar nu destulă, ca să topească şi bruma ce se forma pe capetele niturilor cu care se prind scândurile de carcasa metalică a construcției. Dar dacă îndoi salteaua de paie astfel ca să-ți aperi coastele şi te mai culci şi îmbrăcat...

Cu câteva zile înainte de plecare, când fuseseră adunați cu toții în sala de mese, ca să se dea citire listei norocoşilor, maiorul Rosomahov, comandantul, promisese vagoane de pasageri, dar vechii pensionari ai lagărului, oameni care ştiau totul, contele S. în speță, adus aici din Iugoslavia încă la începutul lui ’47, îi preveniseră să se pregătească bine, pentru că vagoane de pasageri cu direcția est nu părăsiseră niciodată peronul Sighetului, decât doar pentru personalul lagărului şi, mai ales, pentru numeroasele baloturi ce-i însoțeau... Adică al „Punctului de filtrare pentru repatrierea cetățenilor sovietici” împrăştiați prin lume, cum era numit oficial...

Nu fusese un pasionat de geografie, dar obiectul era de bacalaureat, aşa că mai ştia câte ceva. Totuşi, nu-şi putea aminti niciuna din denumirile stațiilor mai însemnate prin

care se opreau să aştepte ore lungi. Abia într-un târziu, cu rudimentele de rusă pe care le mai ținea minte, şi-a dat seama că denumirile vechi fuseseră schimbate. În geografia lui, cea tocită la liceu, nu se prea găseau localități cu nume de „Însorita", „Eliberata", „Înflorita"...

Li se promisese că uşa va fi deschisă imediat după trecerea frontierei, dar fie că hotarul era mai departe decât credeau, fie că uitaseră de ei, evenimentul s-a produs abia a doua zi, într-o haltă măruntă. Cu un scârțâit prelung, uşa, de fapt, o bună bucată din peretele de lemn, se dădu la o parte şi un soldat scund, cu ochii oblici, într-o pufoaică pătată de ulei, privi câteva clipe în semiîntunericul vagonului şi scăpă printre dinți nişte sunete ce puteau fi înțelese ca *„Sfobodnî"*, după care se îndepărtă bombănind.

Femeile se repeziră spre ieşire cu olițele, clarvăzător atribuite vagonului, chiar în clipa când Vasili Vasilievici, aşa insistase să fie numit, se trântise în genunchi în fața noii deschizături spre lume şi strigă cât îl puteau ține bojocii: „Bine te-am găsit de-a doilea oară, Patrie!", apoi sărută lung pragul bogat garnisit cu praf de cărbune.

Vasili Vasilievici, mai precis, familia lui, ocupa o bună jumătate din spațiu: soția, soacra şi şase copii făcuți, probabil, într-un răstimp de patru ani, aproape egali ca dimensiuni şi neobişnuit de tăcuți pentru vârsta pe care-o arătau, şi, bineînțeles, bagajele, printre care piesa de rezistență o reprezenta un scrin uriaş, din lemn de nuc prost şlefuit, cu încuietoare la fiece sertar, din care sertare se extrăgeau la necesitate cele mai neaşteptate obiecte, cum ar fi un clit de farfurii ieftine, numerotate pe funduri cu vopsea albastră de la unu la nouă.

— Dacă-i ştii numărul, îi uşor să-l prinzi pe cela ce n-o spală şi să-i dai de cheltuială! Da' pe cei cu numărul zece am pus-o în săcriul lui socru', fie-i uşor pământul, când l-am îngropat anţărţ..., tot repeta la fiecare masă Vasili Vasilievici, şi de fiece dată soacra îşi acoperea faţa cu palmele şi începea să scâncească.

Vasili Vasilievici era un om foarte sociabil, dar nu-şi căuta interlocutorii, vorbea întotdeauna tuturor şi cu orice ocazie. Ştiau toţi din vorbele lui că până la refugiu, „până ne-o târât regăţenii în Banatul lor", fusese agent sanitar într-un sat de pe lângă Orhei, unde avea o casă cu livadă şi ceva pământ şi nişte oiţe, „au zis că au să ne deie înapoi tăt, de ce aţi fugit dracului degeaba?..."

— Da-da! îl îngâna de fiece dată nevasta, o femeie uscată şi acră. Vezi de ţine traista, poate-ţi mai adaugă!

La care Vasili Vasilievici se făcea roşu:

— Ce pricepi tu în politică, toanto! Amu marea Uniune Sovietică-i în frunte!...

— Hei, tovarăşe! *Zdraste!* strigă Vasili Vasilievici unui lucrător ce tot încerca roţile cu un ciocan. Ce staţie-i asta?

Clădirea haltei era la câteva sute de metri şi nu i se putea desluşi denumirea.

— *Nem tudom*, zise ciocănarul fără să întoarcă privirea. În schimb se răţoi la femeile ce se întorceau cu oliţele: De ce aruncat cacat în gara? Este locul..., şi le arătă pădurea cu coada ciocanului.

„Ungaria", se gândi tânărul aşezat acum pe cufăr. „Ungaria... Fosta Ungarie... Am făcut abia câteva zeci de kilometri în douăzeci şi patru de ore..."

Mai erau în vagon doi învățători de primară dintr-un sat bucovinean, cu fiica, o adolescentă slabă şi timidă, cu toate problemele vârstei înscrise pe față. Un grăsan veşnic trist şi speriat, care şi în lagăr evita orice contact, aşa că nu se ştia cu ce se ocupă sau cu ce se ocupase înainte. Văduva bătrână a unui preot, mai mult în genunchi rugându-se şi bătând mătănii, decât pe cele trei lăzi ce-o însoțeau şi din care îşi improvizase un pat. Nu era o taină pentru nimeni că se întorcea de bunăvoie în părțile Otacilor natali doar ca să fie înmormântată în curtea bisericii alături de răposatul „batiuşca”... Şi, în sfârşit, o cântăreață de operetă din Kiev, măritată în timpul războiului cu un colonel român şi vorbind o română aproape perfectă.

— Ah, ce viață am avut! La Sibiu, în centru... Când se întorcea seara de la cazarmă, mă găsea întotdeauna goală sub masa din bucătărie sau din salon şi se repezea ca un nebun la mine, nici nu-şi scotea vestonul!... (Aici dădea capul pe spate şi îşi rostea monologul în şoaptă, cu ochii închişi.)

Reacția vagonului la vorbele cântăreței, obsesiv repetate de două-trei ori pe zi, era mereu aceeaşi: bătrâna „matuşca” îşi făcea cruci repezi în dreptul buzelor prăbuşite peste gingiile orfane de dinți, ceilalți îşi vedeau de treburile şi gândurile lor, îi ştiau cu toții textul încă din lagăr, doar lui Vasili Vasilievici începeau să-i sclipească ochii a nespusă curiozitate, în timp ce nevastă-sa sărea ca apucată să astupe urechile progeniturilor:

— Închide fleanca ceea, curva dracului, nu vezi că te aud copchiii!

— Vasili Vasilievici sărea şi el, doar ca să-şi calmeze consoarta:

— Lasă, Panaghie, linişteşte-te! Şi arătând la copii: Ce înţeleg ei?

Panaghia se calma uimitor de repede. Se trântea în cuibarul ei de plăpumi şi rufărie, bombănind prefăcut afectată:

— Bine că înţelegi tu, hărmăsarule!...

Cântăreaţa îşi clătina zulufii blonzi, indiferentă la cele ce se petreceau în jur, apoi îşi îndrepta privirile verzi către tânărul de pe cufăr:

— La ce cugetă junele nostru filosof?

De data aceasta junele ridică din umeri şi nu răspunse.

Într-adevăr, la ce se gândea?

Desigur, nu la cei doi ani de facultate, pusese cruce pe ei, agronomia nu fusese niciodată chemarea lui, va trebui s-o ia de la capăt, bineînţeles, dacă i se va permite, dar nu mai înainte de a-şi regăsi familia.

Acum doi ani, la numai cinci zile de la începutul studenţiei, vestea că părinţii lui şi cele trei surori mai mici au dispărut din sat l-a făcut să-i îngheţe sângele în vine. „I-au găsit!" a fost primul gând ce i-a trecut prin minte şi s-a dovedit a fi şi cel valabil.

Cei zece kilometri de la gară şi până la sătucul cochet de la graniţa cu Iugoslavia i-a făcut pe jos şi într-o fugă. Bătrâna doamnă Rosi, gazda celor doi învăţători şi a frumoaselor lor fetiţe, l-a întâmpinat plângând.

— Ah, *mein liebe Michael*, au venit noaptea, ruşii de la voi! Le-au lăsat o jumătate de oră să se îmbrace şi să-şi facă ceva bagaje. Iată, tot ce a rămas am strâns aici, nu s-a

pierdut nimic, poți să le iei ori să le laşi la mine... Pe tăticul nu l-au lăsat să-mi vorbească. Dar mămica te-a rugat din suflet să nu vii după ei! Să nu te duci, *Michael teuer*! Willy a murit anul trecut... Mi-a scris Teresa...

Ginerele şi fiica doamnei Rosi fuseseră ridicați în '47 şi trimişi la muncă obligatorie, în contul reparațiilor, în Uniunea Sovietică. Erau tineri, încă nu aveau copii...

Autoritățile locale nu i-au putut comunica nimic.

— Sunteți basarabeni, voi aveți treabă cu ruşii, noi nu ne amestecăm.

Acum un an, cum nu primise nicio veste, niciun semn, s-a dus la reprezentantul rus al Comisiei Aliate de Control. S-a dat drept mesager al unor rude de-ale profesorului Alexe Olteanu. Voiau să afle dacă profesorul Olteanu s-a repatriat.

Căpitanul vorbea o românească foarte aproximativă, dar o înțelegea bine:

— Ai *docoment?*

— Ce document?

— Cine tu eşti.

— A, nu ştiam...

— *Ladno.* Cine este rudă?

— Rudă? A, fratele. Gheorge Olteanu.

Taică-su nu avea frați.

— Şi de ce nu venit singur?

Căpitanul ridică ochii pentru prima oară. Inexpresivi.

— E... E bolnav. Şi bătrân...

— *Ladno.* Unde el lăcuieşte?

— Hm... ştiți... Dar imediat, — avea să se mire şi el de propria ingeniozitate –, dădu numele primului sat ce-i trecu prin minte.

Căpitanul notă denumirea pe foaia curată de hârtie pe care-o avea în față şi zâmbi hâtru:

— Ți-a spus să nu dai adresă? Aşa este?... Dar nu aşteptă răspunsul. Se ridică şi se îndreptă spre camera alăturată:

— Acum eu vin. Stai aici.

Prin uşa rămasă deschisă îl vedea cum răsfoieşte prin nişte hârțoage. Reveni peste vreo cinci minute.

— Olteanu Alexei. Repatriat cu familie de soție şi trei copii în lună dechembrie patruzece şi nouă. Ehe, ştii care ziua? Ziua lui tovarăşul Stalin! Şaptezece de ani. Aşa un...

Nu putea găsi cuvântul.

— Cadou, îl ajută el.

— Da, da! Cadou la tovarăşul Stalin!

Râse foarte satisfăcut de spirituala observație...

... Cum avea să râdă şi în urmă cu jumătate de an când studentul Mihai Olteanu, anul trei la Agronomie, se prezentase iar în fața lui, de data aceasta în calitate de basarabean care doreşte să se repatrieze.

Îl recunoscu şi îi făcu din deget a dojană părintească:

— De ce atunci ai spus minciună? Crezi că eu nu am ştiut? Nu bine... Nu este frate la Oltean.

— Şi de ce, îndrăzni Mihai, de ce n-am nicio veste de la ei? A trecut un an şi jumătate de când au fost... De când au plecat...

— Ai să pupi pe tata şi mama! Aşa lucrează poşta la Rumania...

2

În lagăr, clădirea spațioasă a unei foste şcoli, acum cu gardul înalt dublat de un al doilea, de sârmă ghimpată, dar pe dinăuntru, probabil, pentru a nu provoca curiozitatea trecătorilor, se simțea pentru prima dată în viață cetățean al lumii, n-avea niciun document, toate rămăseseră departe în trecut, mai precis, în seiful căpitanului. Fusese cazat vremelnic într-o cămăruță minusculă, de fapt, una din boxele cu pereții din foi de placaj improvizate în interiorul unei săli de cursuri, iar vecin de cameră avea să-i fie un bătrân zvelt şi înalt, cu o expresie vag ironică în priviri.

Nu ştia ruseşte suficient ca să înțeleagă ce-i spusese bătrânului locotenentul care-l însoțea, probabil, îi explicase că, din lipsă de spațiu disponibil, sunt nevoiți să-l deranjeze cu un colocatar, bătrânul se mulțumi doar să dea înțelegător din cap şi să-i arate cu un gest patul liber.

Rămaseră aşa o vreme, zâmbind parcă jenați – bărbatul nu ştia româneşte, dar tot el se găsi primul:

— *Franțuzski?*

Mihai şi-o aminti fulgerător şi plin de recunoştință pe zgripțuroaica doamna Almăşan, franțuzoaica ce-i făcea zile fripte.

— Mă scuzați, dom... tovarăşe, dacă vă deranjez, dar mi s-a spus că e ceva vremelnic...

Bătrânul izbucni în râs:

— O, la ei „vremelnic” se traduce prin „etern”. Dar îmi face deosebită plăcere să am un vecin. Până acum am fost menajat. În schimb mă tem să nu te afecteze pe dumneata asemenea companie. Un bătrân plicticos... Şi, posibil, periculos... Facem prezentările?

Tânărul Mihai se minuna şi el de cum îşi povestea biografia. Era mai degrabă o spovedanie. Dar bătrânul inspira atâta încredere...

— Un an şi jumătate şi niciun semn, zici? O-la-la! Mă tem că n-am cu ce te bucura. În orice caz, nu au fost trecuți pe aici. Am o memorie prea bună ca să mă înşel. Dar sunt sigur că e vorba de o simplă deportare. Dacă a fost mobilizat la Administrația financiară a Odesei, ce criminal de război putea fi? Cine ştie, imediat după război, când ei erau prea încrâncenați ca să mai cerceteze sau să înțeleagă, dar acum...

Era a doua oară când bătrânul pronunța *ei* în loc de sovietici, şi făcea lucrul ăsta cu vădit dezgust.

— Aşadar, tinere Mihai, nasul sus! Eu sunt Nikolai Iurievici S., inginer-mecanic la „Tesla", ai auzit de uzinele astea, nu? Dar mă aflu aici de aproape cinci ani nu pentru inginerie, ci pentru că înaintea lui S. mai am şi un titlu: conte. Contele S...

Lui Mihai i se lungi mutra. Un conte! Era prima dată când vedea, pe viu, o asemenea fosilă. Şi nu putea înțelege de ce n-are moşul pantalonaşi de mătase bufanți, *bottes fortes*, guler alb plisat şi pălărie cu pană de struț, cum ştia încă din lecturile copilăriei că trebuie să se poarte un conte adevărat. Ia te uită la el: un vlăjgan uscat şi drept ca un stâlp de telegraf, într-un costum ponosit ca vai de el, dar, ce-i drept, curat ca luna şi de un croi în stare să-i ascundă total vechimea...

Bătrânul izbucni în hohote de râs:

— Şi totuşi port acest titlu. Un simplu cuvințel care mi-a adus numai necazuri şi o singură bucurie: pe timpul marii

depresiuni, când se murea de foame în şomaj, am fost angajat unde ți-am spus. Îți imaginezi? O uzină cu un conte veritabil în biroul de proiectări! Încolo... Tot cuvințelul acesta m-a adus şi aici. Exploatator! Tiran al poporului muncitor!... Numai că asasinul acesta a refuzat să colaboreze cu naziştii, ba mai mult, a luptat doi ani contra lor în detaşamentele lui Tito... Ah, acum nu-i la modă?... Dar ce să facem cu el odată ce l-am umflat? Una-i să-l repatriezi pe cizmarul Ivanov, care în timpul ocupației a pus pingele nemților şi apoi a fugit cu ei de spaima represaliilor, şi alta pe contele S., care are idiosincrasie la bolşevici, dar căruia n-ai ce-i incrimina, decât pârlitul de titlu. Şi nici măcar nu vrea să se repatrieze. Pentru că Patria lui, adevărata lui Patrie, nu mai este...

Bătrânul se aşează pe un scaun şi tăcu lungă vreme cu privirile în podea. Apoi ridică brusc capul şi zâmbi aproape copilăreşte:

— Ți-am spus că sunt periculos. Ține-te mai departe de mine, asta ar putea să-ți prindă bine cândva... Tu nu ştii... Dar dacă ai să fii întrebat, ori dacă ai fost pus special ca să mă tragi de limbă, eu n-am ce ascunde.

Mihai simți cum îi năvăleşte sângele în cap. Sări de pe pat:

— Domnule S.!... Tov... Domnule conte!... Şi se repezi spre uşă. Voi cere imediat să fiu mutat în altă parte!

Din doi paşi contele S. îl ajunse şi îl apucă de cot:

— Iartă-mă, tinere... Te rog frumos să mă ierți... Sunt un declasat... Dar mă aflu aici de cinci ani! Înțelegi? De cinci ani! Am doi băieți ca tine şi de cinci ani nu ştim nimic unii de alții! De cinci ani...

Când Mihai întoarse capul să-l privească, îi văzu toate zbârciturile feței inundate de lacrimi.

3

În ziua a treia se treziră în triajul unei staţii mari judecând după numărul liniilor şi mulţimea de vagoane. Primul se ridicase din aşternut, ca de obicei, Vasili Vasilievici, dădu un făraş de cărbuni în sobiţa încinsă, singur se angajase responsabil de foc şi se ridica de cel puţin două ori pe noapte ca să-l îngrijească, şi crăpase pe jumătate uşa, cu toate protestele cântăreţei:

— Nu ţi-i jale de vocea mea, Vasilică?

— Vasilică poate-a fost soldatul tău, o corectă consoarta fochistului. Dumnealui este Vasili Vasilievici!

— Care Vasilică? oftă cântăreaţa. Fănică era, Fănel... Făneluş...

— Da' lui Rosomahov cum îi ziceai? nu se putea linişti Panaghia.

Ştiau toţi că înnopta cântăreaţa cu precădere în apartamentul comandantului.

Primadona se mulţumi să-şi tragă pătura peste cap. Nu era certăreaţă.

Mihai sări din vagon şi alergă de câteva ori în lungul lui ca să se mai dezmorţească. La drept vorbind, îngheţase bine peste noapte, simţea ochii umflaţi şi faţa buhăită, dar n-avea niciun rost să se spele: apa rece n-ar fi făcut decât să întindă pe obraji negrul de fum care-i pătrunsese în toţi porii.

Vasili Vasilievici coborî şi el. Faţa lui, încă roşie de căldura sobei, în contact cu gerul de afară scotea aburi groşi.

— Iacă-tă-l! chiţcăi el deodată şi se repezi la un cetăţean ce se ridica de sub un vagon vecin.

— *Zdraste*, tovarăşe! Ce staţie-i asta?

Cetăţeanul îl privi nedumerit:

— *Şo?*

Vasili Vasilievici îşi încreţi fruntea ca pentru a-şi aminti ceva şi se lumină brusc:

— *Kakaia staţia?*

— *Cernovţî...*

Fostul agent sanitar încremeni pe o clipă, apoi se repezi să-l îmbrăţişeze pe necunoscut:

— Ura, suntem ca acasă!

Cetăţeanul se feri speriat:

— *Paşol tî!*

Apoi privi în interiorul vagonului:

— *Repatriantî?*

— Da, da! se bucură de înţelegere agentul sanitar, gata să-i sară de gât a doua oară.

Necunoscutul rânji, scuipă sub picioarele entuziastului repatriat:

— *Predateli!*

Şi o luă cu pas grăbit în lungul garniturii.

Vasili Vasilievici privi nedumerit la Mihai:

— Ce-o zis?...

Vestea că se află în triajul Cernăuţilor produse panică în rândul bucovinenilor. Nu rămase mai prejos nici cântăreaţa:

— Aici trebuie să fac transbordarea şi nu-i nimeni! Rosomahov a promis! Şi nici nu m-am fardat încă!...

Dar speriatul ei nu ţinu mult. Îşi scoase din poşetă ustensilele şi începu să-şi perie zulufii încâlciţi şi vădit schimbaţi la culoare de fumul atoatepătrunzător, în care

timp bucovinenii încercau disperați să-şi împingă bagajele spre ieşire.

Îi trezi la realitate o bătaie puternică în uşa abia crăpată.

— Hei! Repatriații!...

Era şeful garniturii. Nu se obosi să salute, intră direct în subiect:

— Tovarăşa Iurko şi...

— Eu, eu! sări cântăreața, împrăştiind pe podele tot felul de flaconaşe şi alifii. La naiba! Eu sunt! Iurko-Diaconu!

— Şi Rosomahov! adăugă Panaghia, dar primadona n-o luă în seamă.

— Bine, bine, o calmă şeful. Şi familia Rota...

— Roată! îl corectă învățătorul.

— Trei persoane... Rămâneți pe loc. Acuşi vă descărcăm. Aveți bagaj mult?

— Patru baloturi şi un geamantan, şopti învățătorul speriat să nu fie prea mult.

Colonelul cântăreței se dovedise a fi mai generos decât soarta cu bucovinenii. Aproape un sfert de vagon era ocupat de bagajele doamnei. Deşi gurile rele din lagăr găseau că prea seamănă baloturile cuconiței cu cele pe care le duce comandantul când pleacă – şi destul de des – în țară...

— Mda, făcu şeful. O să trimitem trei platforme. Ceilalți nu părăsiți vagonul. Putem porni în orice clipă.

— Şi mai departe? întrebă cu voce sugrumată dascălul bucovinean.

— Treaba noastră-i să vă predăm, mai departe vă descurcați cu alții.

Despărțirea trecu fără lacrimi, s-ar fi părut că toți sunt aproape bucuroşi să scape mai degrabă unii de alții.

Învățătorii se mulțumiră să tot dea din cap, repetând întruna „Cu bine, cu bine”, fiica lor sărută pe rând toată progenitura lui Vasili Vasilievici, doar cântăreața, după ce dădu mâna cu toți, minus Panaghia, care se întorsese demonstrativ cu spatele, se opri în fața grăsanului tăcut şi speriat şi-i zâmbi larg: „Dea Domnul să nu ne întâlnim în locuri şi mai reci!”

Grăsanul se făcu alb ca varul. Înghiți de câteva ori în sec şi şopti înecându-se:

— Să-ți iasă un sfânt din gură...

Primadona se învârti elegant pe tocurile unor pantofi prea nepotriviți cu gerul din preajma Crăciunului şi porni legănându-şi şoldurile pline, – mulate de paltonul cu guler de vulpe, puteau trezi interesul oricărui bărbat! –, aruncând din mers peste umăr:

— Fericiți cei cu credință...

— Mihai ar fi putut jura că-i simțise lacrimi în voce.

Prima întâlnire cu Rosomahov avu loc abia în a cincea zi de la sosirea în lagăr.

— Ca să te pătrunzi de însemnătatea lui şi de nimicnicia ta, îl tot calma contele. Şi ca să te simți neapărat vinovat. De ce? N-are importanță. Să te simți vinovat şi atât. Nimic nu deprimă mai mult ca aşteptarea şi incertitudinea.

Bătrânul era peste măsură de vorbăreț, recunoştea şi el şi se simțea stânjenit:

— N-am fost niciodată un morocănos, Mihai, dar nici aşa de... Numai că cinci ani de vorbă cu mine însumi... şi-apoi... La vârsta asta a ta îmi aminteşti atâta de... de...

Aici se oprea şi întorcea capul în altă parte.

Mihai se străduia şi el să se gândească la familie cât mai rar, cei doi ani de despărţire ori, mai bine zis, de necunoscut nu estompaseră cât de cât icoana celor dragi, dar de fiecare dată când şi-i amintea, mai ales pe Anişoara, mezina cea răsfăţată, simţea un nod în gât, iar imaginaţia începea să-i construiască cele mai oribile scene. În asemenea momente sărea ca ars oriunde s-ar fi aflat şi cu un enorm efort de voinţă se obliga să-şi îndrepte gândurile aiurea, la orice altceva. Ştia, era sigur, n-avea nici pic de îndoială că sunt bine cu toţii. Ţinea prea mult la ei, ca să nu fi avut un semn, un vis, un impuls telepatic, un glas, la urma urmei, care să-i fi dat de ştire răul. La facultate fusese poreclit „călugărul din vechiul schit", ştia el, deşi pe faţă nu i-o spunea nimeni, pentru că nu participa niciodată la ceaiurile dansante sau agapele colegilor, dar nimeni nu bănuia câte vagoane descărca el nopţile, câte butoaie încărca la fabrica de bere ori câte mii de tururi de manivelă dădea la făcutul fagurilor artificiali în atelierul Societăţii Apicultorilor. Şi toate doar ca să poată plăti o cămăruţă mizeră în cartierul ceferiştilor şi să nu apeleze la ajutoarele feluritor organizaţii de binefacere, care se plodiseră cu zecile din timpul sinistrului din Moldova şi Bărăgan... Îl trec şi acum fiorii când îşi aminteşte... Nu, a fost pe vremea liceului, în '46, când părinţii nu fuseseră încă detaşaţi la ţară... Au fost rugaţi toţi elevii să aducă alimente pentru ajutorarea înfometaţilor. Refugiaţii erau scutiţi. Dar nu voia să treacă drept un milog şi a luat de acasă un pachet de făină. Nu ştia că e tot ce mai au de mâncare până la salariul îndepărtat şi aproape simbolic al părinţilor. Şi peste vreo cinci zile, cum toate pachetele şi coletele continuau să stea uitate într-un

colț al clasei, a rămas ultimul după sunetul final şi a înfundat în geantă, căutând înspăimântat pe de lături, primul colet ce i-a căzut în mână. Acasă a descoperit că era plin cu biscuiți şi ciocolate.

— L-am câştigat la pariu de la un coleg, a încercat el să explice proveniența comorii.

Tata a legat la loc sfoara, străduindu-se s-o întindă pe urmele inițiale, şi i-a spus fără să-l privească:

— Mâine pui coletul la loc.

Atât.

Atunci şi-a vândut mama pe un preț de nimic inelul cu rubin, cadoul de logodnă din partea viitorilor socri...

— Să fii atent cu el, îl tot prevenea contele S. E al patrulea comandant numai de când mă aflu eu aici. Şi se ține bine. N-aş spune că e grozav de inteligent, dar şcoală are bună...

A fost poftit chiar când se pregătea de culcare, adică trecuse de unsprezece.

Biroul lui Rosomahov se afla într-o aripă oarecum izolată a şcolii, probabil, fostul internat. O cameră prea încăpătoare ca să treacă neobservată lipsa mobilierului, cu excepția unei mese de lucru sub un portret fotografic al lui Stalin în ramă aurită şi a două masive dulapuri de metal. Pe podea era aşternută o uriaşă scoarță oltenească, roasă în mijloc până la urzeală. Un miros ascuțit de piele proaspăt tăbăcită bătea în nas până la lacrimi. Mihai zări într-un ungher un clit impunător de suluri albicioase. „Blăni de urs şi cerb”, îi trecu prin minte. Lui Rosomahov îi mergea vestea de vânător pasionat şi iscusit, aproape în fiecare săptămână

avea oaspeți sus-puşi cu care se pierdea prin munți câte două-trei zile...

Stăpânul biroului se ridică de la masă zâmbind radios. Porni spre vizitator cu mâna întinsă:

— Tovarăşul maior e fericit să te vadă şi se scuză că a fost atât de ocupat.

Abia acum îl observă tânărul pe civilul cocoşat pierdut pe un taburet la un colț al mesei. Traducătorul.

Rosomahov îl aşează curtenitor pe un scaun în față, apoi trecu la locul lui. Era un omulean de statură mijlocie, cu picioare scurte de cavalerist şi fața vădit mongoloidă. Vorbea repede şi sacadat, chiar să fi ştiut de două ori mai multe cuvinte ruseşti, Mihai nu ar fi putut înțelege mare lucru.

— Tovarăşul maior – cocoşatul lungea exasperant cuvintele – te felicită pentru hotărârea de a te întoarce acasă. Mai bine mai târziu decât niciodată! Un om fără patrie nu face nici două parale...

— Mă întorc la părinții mei şi aş dori să ştiu..., începu Mihai.

— O clipă! Tovarăşul maior încă n-a terminat, îl opri traducătorul.

Maiorul ținu un adevărat discurs, gesticulând, ridicându-se de pe scaun, aşezându-se iar, cocoşatul fu însă mult mai scurt, îi dădea, probabil, doar rezumatul.

— Tovarăşul maior îi salută din toată inima pe cei ce se întorc acasă, nu şi pe cei ce încearcă să se strecoare hoțeşte în patria socialismului. Cei care spui că-ți sunt părinți n-au declarat că ar avea un fiu, doar trei fete.

Mihai sări de pe scaun:

— Trăiesc? Sunt bine?... Unde se află?...

Rosomahov îi făcu un semn energic să se aşeze şi privi întrebător la traducător. Apoi vorbi iar.

— Tovarăşul maior spune că cei ce s-au întors acasă de bunăvoie nu pot să n-o ducă bine.

— Dar ai mei..., începu Mihai.

— Taci! Ascultă: dacă cei care zici că-ți sunt părinți au să dovedească cu documente sau martori că nu ai mințit, totul va fi bine. Dar dacă nu are să fie aşa... Aici te afli pe teritoriul sovietic şi ai să fii pedepsit după legile sovietice. Atât. Tovarăşul maior zice că eşti liber şi trage nădejde că eşti cinstit.

Rosomahov îl conduse până la uşă zâmbind, de parcă ar fi încheiat o mică şuetă, îi strânse energic mâna şi îl tipări pe umăr.

Ghebosul nu se mai osteni să traducă ultimele cuvinte ale maiorului, dar pe Mihai, la drept vorbind, nici nu-l interesau. Aflase principalul: trăiau. Restul nu mai avea nicio importanță.

Traversând curtea slab luminată de câteva becuri chioare ce ardeau zi şi noapte, nu simți nici răcoarea ce se scurgea umedă din munții care dominau oraşul, nici nu băgă în seamă licăritul vesel al uriaşelor stele de iulie.

Trăiau!...

Pe la jumătatea lui octombrie îşi luă pentru a doua oară bilet de voie în oraş, nu simțea deloc nevoia să bată nişte străzi cu oameni puțini şi neştiut de ce speriați, cumpărături n-avea cu ce face, de data aceasta însă se hotărâse să-i trimită ceva veşti unui verişor de la Turnu-Măgurele cu care coresponda din an în Paşti. Ieşi cu un proaspăt sosit, Emil, student şi el, dar la drept, în Cluj.

Noutățile aflate de la acesta aduceau mai mult a fantezie: în vară se operaseră arestări masive printre studenții clujeni, facultatea era aproape distrusă, epurarea indezirabililor din rândul cadrelor didactice luase amploare, erau catedre la care locul somităților îl ocupaseră laboranți sau anonimi dați cu noul regim. Mihai nu făcea politică, refuzase categoric să se înscrie în vreo formație cu asemenea tentă, ceea ce nu-l împiedica să vadă că se petrec lucruri anormale chiar şi la agronomia lor, considerată drept instituția cea mai „cuminte". Dar desființarea catedrei de genetică, ca şi punerea în disponibilitate a unor profesori cunoscuți şi apreciați, îi dădea de gândit...

— Ai să vezi, îl asigură Emil, o să se repete anul '37 din Rusia, într-acolo merg.

La drept vorbind, Mihai habar n-avea ce-a fost anul '37 pentru ruşi, ceva mai târziu avea să-l lumineze contele S., dar deocamdată nu se simțea prea afectat, la urma urmei, țara pe care o părăsea purta capul ei pe umeri şi n-avea decât să-şi aştearnă cum crede că va dormi... Pe el îl preocupa propriul viitor, adică al lui şi al familiei, iar ceea ce se zvonea... Oare puține se vorbeau în partea asta despre ceilalți?... Prea multe a distrus războiul, cenuşa lui abia se aşeza, iar de poveşti sunt buni cu toții...

Hotărât lucru, părinții lui se aflau la țară, era maximumul ce i s-ar fi putut aplica tatei pentru aflarea la Odesa, de aceeaşi părere era şi contele, la urma urmei, fusese mobilizat, grad militar nu avea, un simplu conțopist, de atentat la bunuri străine n-a atentat, singurul lucru cu care s-a întors acasă în cele două permisii a fost un şirag de țâri care, zicea el, sunt grozavi la o bere... Iar la urma

urmelor mai slăbiți-mă cu draconul socialismului! Nu fac eu politică, dar din tot ce-am citit, am ascultat şi auzit, pare a fi copia trasă la şapirograf a noului testament, şi cine ar îndrăzni să afirme că nu s-a sfârşit cu inchiziția?...

Oraşul părea presărat cu cenuşă. Trecătorii puțini şi grăbiți lăsau impresia că se îmbracă toți la acelaşi croitor, care urăşte culorile vii. Patrule militare mixte la tot pasul şi din când în când câte vreo dubă, posomorâtă şi ea, ocolind în viteză rarele căruțe cu mangal sau cofe ce mai hodorogeau pe caldarâmul neaşteptat de bine îngrijit.

— Corbii negri, aşa le spun vecinii. De parcă ar exista şi corbi albaştri..., zise Emil. Dar poartă numerele noastre... După cum te-am înțeles eu, pot paria că habar n-ai cu cine suntem vecini!

— Cu ruşii?

— Ba cu românii, fazanule! Cu tot parlamentul României de până la război şi după! Oare chiar nu ştiai că în oraşul ăsta îşi termină cariera toți Brătienii, Maniii şi mai ştiu eu cine?...

— Serios? Politica nu mă interesează.

Emil îl privi lung:

— Mă tem că ai să mori fericit, fraiere!...

După ce lăsară recomandata la poştă, Emil veni cu ideea unei țuiculițe.

— Nu prea sunt băutor, recunoscu Mihai. Şi, sincer vorbind, îmi cam suflă vântul prin buzunare...

— Fac eu cinste! strigă Emil. Ne întoarcem acasă şi la noi se bea, nu ca aici! Vrei să revenim în sânul Patriei fără practică?...

Palinca din primul birt în care intrară se dovedi a fi excelentă, dar nu-i înveseli. Emil repetă comanda, dădu de duşcă păhărelul şi îşi lăsă fruntea în palme.

— Mihai, începu el fără să ridice capul, măi frăţioare, tu nu crezi că facem o prostie?

— N-are importanţă, răspunse Mihai. Trebuie să-mi găsesc familia... Trebuie!

— De ce strigi? Şi dacă nu-i găseşti?...

Mihai răsturnă paharul fără să clipească, de parcă ar fi făcut lucrul ăsta în fiecare zi.

— Am avut..., se opri brusc, speriat. Doamne, ce-i cu mine?... Am trei surori, cea mai mare abia a împlinit cincisprezece ani. Iar mezina...

Nu continuă. Emil mai strigă un rând.

— Ştii, frate Mihai, era un învăţător la noi în sat. În patruzeci şi unu a plecat cu sovieticii. Ei bine, astă-primăvară m-au trimis de la facultate la ARLUS, sper că ştii ce-i asta, după nişte placate sau aşa ceva. Şi-l recunosc în ofiţerul sovietic întâlnit acolo anume pe învăţătoraş. Mare colaborator, adică traducător la ziarul pe care-l scot ruşii la Bucureşti. „Grai nou”, mi se pare. S-a dovedit a fi un om de treabă: mi-a adus scrisoare de la mama. Taică-meu – nu se ştie nimic de el, a fost deportat încă în patruzeci... Pe mine evenimentele m-au prins aici, eram elev la liceul militar din Târgu-Mureş, dar n-am mai continuat cariera sortită. Ei, află că maică-mea a leşinat, zice el, când a aflat că trăiesc. Dar îmi scrie, fără nicio explicaţie, să rămân unde sunt. Ei, cum pot s-o las când înţeleg că nu-i de bine? Iată de ce fac prostia să mă întorc... Şi încă o chestie. De-a dreptul caraghioasă. Fratele mai mic a rămas repetent în ’43, în

clasa a treia... Ei bine, acum predă matematica la şcoala din sat... Ce zici, grozav, nu?...

— Poate de-aceea-i aşa, că nu suntem noi acolo? zise Mihai şi înghiţi încrâncenat următorul păhăruţ.

Trecuse ora învoirii, dar soldatul de la poartă nu-i opri, râse zgomotos şi le spuse ceva neînţeles, însoţindu-şi vorbele cu semnul universal al amatorilor de chefuri: un bobârnac la gâtlej...

În dimineaţa celei de a cincea zile de la plecarea din lagăr vagonul, ataşat de la Ungheni unui tren personal, opri în dreptul peronului aproape pustiu din gara marelui oraş de destinaţie.

Gerul nu slăbise câtuşi de puţin, o ceaţă străvezie şi uscată ascundea clădirile ce-ar fi trebuit să se vadă pe dealul ce domina gara, zăpada scârţâia strident sub încălţările unui grup de vreo cinci cetăţeni ce se apropia vădit de lăcaşul mobil şi vremelnic în care se întorceau acasă fiii risipitori.

Vasili Vasilievici reuşise să le-o ia înainte; sărise sprinten din vagon, îngenunchease, descoperindu-şi capul atins de calviţie, şi săruta cu patimă zăpada bine înnegrită de fumul locomotivelor.

— Da' eu de ce n-am coborât la Ocniţa, se văicărea neogoită matuşca. Acuma iar înapoi la deal cu trenul? Dacă mor pe drum?...

Până la Anul Nou una mie nouă sute cincizeci şi doi mai rămâneau exact zece zile...

CAPITOLUL II

Dar să lăsăm joaca.

Cred că şi un copil ar înțelege că Mihai Olteanu sunt eu.

Şi n-are niciun rost s-o fac pe scriitorul, sunt şi aşa grafomani destui.

Intenția mea este să las o mărturie. În plus sau unică, nu contează: ar trebui să-mi continuu viața cu sâcâitorul sentiment al unei datorii neîmplinite dacă nu aş aşterne pe filele acestui caiet adevărul pe care îl cunosc, adevăr care, m-am dumerit în ultimul timp, mai aparține şi altora, dar lipseşte cu desăvârşire în paginile pline de limonadă ale celor chemați să fie cronicari ai timpurilor şi lucrărilor noastre. Declar deci sus şi tare: nu va fi o probă de op literar, vor fi, repet, însemnările unui martor. Că vor fi solicitate cândva, că nu vor fi, nu pot să ştiu. Cert este că în condițiile de azi o încercare de a le face publice ar echivala cu o sinucidere. Şi mai declar că nu voi încerca nicidecum să trag spuza pe propria turtă, chipurile, aşa au fost timpurile...

Nu, de zece ori nu!

Aşa au fost oamenii.

Iar subsemnatul – nu mai puțin om.

Şi nu intenționez să mă menajez. Cred că treapta cea mai de jos a laşității este să nu fii sincer nici când stai de vorbă cu tine însuți...

Aşadar, caietul de față.

Îl încep azi, 15 iunie 1953, la un an şi jumătate de la „repatriere”, burduşit cu toate experiențele existenței într-o țară care refuză cu încăpățânare să mă considere fiu. Cel puțin adoptiv. (Deşi, de dragul adevărului, am luat seama că

aceeaşi atitudine o are şi faţă de majoritatea celora ce ar trebui să-i fie copii.)

Chestiuni de ordin tehnic:

Despre un jurnal nu poate fi vorba. Din zilele când prin hârtiile şi casa mea se umbla ca prin propriul buzunar am renunţat să fac însemnări cotidiene. (Şi nu cred că e un lucru rău – memoria reţine doar evenimentele importante, hârtia păstrează orice moft de moment.) Memorii? Cel puţin stupid: memoriile cui? Ale cărei persoane de seamă?

Ah, dacă nu aş gândi prin peniţă, dacă aş fi avut darul să mă aşez la masă cu totul de-a gata în cap şi să-i dau drumul fără oprire şi fără umbră de îndoială!

Voi scrie cum voi gândi în clipa scrisului. Mai precis – voi consemna. Că voi fi la persoana întâi, la a doua sau a treia, nu trebuie să mă preocupe. Principalul e să-mi fie depoziţia cinstită, corectă şi (auto)nemiloasă.

Adevărul, numai adevărul, nimic în afară de adevăr!

(Grandilocvent, nu?...)

1

Aspectul exterior al oraşului, cel puţin pe distanţa gară – primărie (pardon, Comitetul Împlinitor Orăşenesc!) şi, în plus, observat de pe platforma tramvaiului, nu promitea nimic bun. Ruine la tot pasul, doar câteva garduri de scândură împrejmuind construcţii minore, pe la opriri zeci de gherete de lemn vopsite alandala într-un albastru otrăvit, alături sau în faţa lor, măsuţe înalte, rudimentare, la care dis-de-dimineaţă se înghesuie inşi de ambele sexe cu halbe sau borcănaşe din care beau pe nerăsuflate vin roşu, suficient de roşu ca să mai dea culoare vaselor şi după ce sunt golite.

De altfel, şi însoţitorul nostru, reprezentantul Comisiei de repartizare a repatriaţilor, emană un duh bahic destul de accentuat, dar care nu pare să-l deranjeze.

Mai suntem doi în înghesuiala de nedescris a tramvaiului: subsemnatul şi Vasili Vasilievici. Numeroasa lui familie a rămas în gară pe muntele de cufere, boccele şi legăturele. Matuşca n-a vrut să părăsească nici în ruptul capului peronul până nu-i vine trenul de Ocniţa. Grăsanul speriat a fost întâmpinat aparte de doi vlăjgani cu care a plecat într-o direcţie necunoscută, dar nu fără să ne zâmbească aproape vesel: „Am ştiut eu!... Să fiţi sănătoşi!...”

Am aşteptat o jumătate de oră să iasă Vasili Vasilievici, care intrase primul. A ieşit cu o mutră pierdută, verde la faţă şi a plecat împreună cu însoţitorul fără să mă privească măcar. Nu făcea impresia să fie un început extraordinar.

Am deschis uşa hotărât, am salutat energic şi am depus pe masa din faţă documentul, mai precis, foaia de caiet cu antet-ştampilă, înmânată de Rosomahov la plecare. Abia

apoi am ridicat ochii ca să aflu la cine intrasem. Era un bărbat chel, între două vârste, într-o tunică destul de roasă, fără epoleți. Luă hârtia, o cercetă lung, de câteva ori ridică ochii spre mine, de parcă ar fi vrut să-mi compare mutra cu o fotografie închipuită, apoi îmi zâmbi larg:

— Bine ai venit acasă, băiatule!

Se ridică de la masă şi îmi strânse mâna.

Nu m-am priceput să-i răspund. Abia acum simțeam cât de extenuantă fusese călătoria.

— Adică facem aşa: aicea ai nişte bani, pentru început. Apoi trebuie să te întreb – ai pe cineva la care să te opreşti, nişte neamuri, să zicem?

— Trebuia să am, părinții! Doar la ei m-am întors!

Îmi făcu din deget a dojană:

— Nu trebuie să spui aşa. Mata te-ai întors în patrie! Iar cu părinții matale... Treaba este că ei nu locuiesc aici în oraş.

— Dar unde? Sunt gata să plec la ei!

— Vezi matale, asta nu-i treaba noastră. De asta se ocupă Ministerul Treburilor Lăuntrice. Noi trebuie să te aranjăm pe matale, pentru că ai plecat de aici, din oraş. Uite, acela dinaintea matale a fugit dintr-un sat, dar voia să se întoarcă aici. Nu-i bine, şi aşa nu avem loc!

— Dar am plecat dintr-o casă, nu?

— Ați lăsat-o fără stăpân, a fost naționalizată. Acum o să vedem ce facem. O să te aranjăm vremelnic la un cămin...

Să-mi fi amintit în clipa aceea spusele contelui cu privire la vremelnic! De fapt, nu s-ar fi schimbat nimic...

De la oprirea tramvaiului am mai şerpuit mult printre nişte închipuiri de case până am dat de o şandrama lungă,

s-ar fi putut spune cu etaj, dacă primul rând de geamuri n-ar fi cătat de sub pământ.

Noul însoțitor pe care mi-l dăduse chelul a tratat un timp bunişor cu o zdrahoancă fără vârstă, purtând şi ea o tunică militară, probabil, un semn obligatoriu al puterii. Îi tot agita în ochi o hârtie, tot ridica arătătorul spre tavan, ea clătina hotărât din cap şi îşi tot repezea brațele înainte, de parcă s-ar fi apărat să nu fie sărutată. Nu-i înțelegeam ce vorbesc, eram şi la distanță, şi prea puțin pregătit să pricep ruseşte dacă se vorbea repede şi cu tonuri ridicate.

„Biroul" zdrahoancei părea să fi fost pe vremuri bucătăria primitivă a şandramalei, aceasta servind şi ea, probabil, drept adăpost temporar pentru sezonieri: era situată chiar la marginea oraşului, după cât mi se părea că-mi amintesc, cam pe-aici erau înainte, pe vremea zbânțuitei mele copilării, grădinăriile.

În cele din urmă, părțile ajunseră la înțelegere, însoțitorul îmi dădu mâna şi plecă fără nicio vorbă, babornița mă apucă de cot şi mă împinse spre o scară şubredă de lemn ce ducea în subsol:

— Haidem, domnule...

De mai bine de jumătate de an nu mai auzisem asemenea adresare.

— Iaca, zise vrăjitoarea, deschizând o uşă de placaj spre o cămăruță joasă, dată cu un var îndoielnic, în care se înghesuiau abia-abia trei paturi cu plasă metalică, un dulăpaş şi el de furnir nevopsit şi o măsuță cu un singur taburet. Lumina zilei abia se strecura printr-un gemuleț la nivelul curții. Tot ce avem mai bun. Eşti martor că n-am

vrut să te primesc, singur nu eşti pentru aşa hotel, omul se vede, dar parcă ai cu cine vorbi!

Simțeam că roşesc.

— Nu-i mare lucru, câteva zile...

— Aşa ți-au spus? Apoi dacă-i crezi... Vasăzică, să ştii: după ora zece seara uşa se închide şi toți străinii pleacă. Treaba ceea-i în ogradă, baia tot acolo, o dată pe săptămână, sâmbăta. Ligheanu-i sub pat.

Mă pufni râsul:

— Păi ce-i aicea, cămin sau închisoare?

Femeia se posomorî:

— Iaca asta să n-o mai faci. Cu aşa glume poți s-o pățeşti rău... Aicea-i altă lume.

Trase taburetul lângă patul pe care mă aşezasem şi de pe care aveam să mă ridic mai apoi cu greu – plasa de oțel cobora până la podea:

— Ei zi, cum îi acolo? Tot cum a fost? Mai rău?... Cum ți se pare aici?...

Avea un zâmbet blând cu toate trăsăturile severe ale feței.

Ce puteam să-i spun eu, plecat de-aici copil? Că dealul ce urcă de la gară spre centru mi s-a părut infinit mai mic decât pe vremea când îl coboram cu săniuța?... Şi-apoi ce înseamnă „mai bine, mai rău”, când aproape zece ani ai dus-o ca frunza pe apă, după copilăria cu lecții de călărie şi cămăşi de noapte primenite o dată la trei zile?...

— Ştiu eu, doamnă? De-acolo-s multe de povestit. Iar aici... Abia am sosit...

Ea sări de pe scaun.

— Chiar aşa, proasta de mine! Maria Petrovna îmi zice. Am o fată... Măritată la Piteşti. Din ’44 nu mai ştiu nimica de dânsa, nicio veste... Oi fi având nepoți ori nu...

Deschise uşa să plece:

— Eşti numai funingine. Să apuci ligheanul peste vreo jumătate de ceas, am să-ți pun două căldări pe plită, facem azi zi de baie. Şi aranjează-te bine, vreo două săptămâni ai să fii singur ca un boier. Vecinii matale sunt în concediu...

2

Locotenentul Gropa de la Ministerul „Treburilor Lăuntrice” mă ținu în anticameră, mai precis, în coridor, o oră întreagă. În cele din urmă, îmi deschise personal uşa grea, îmblănită cu foi de tablă neagră, şi mă pofti cu un semn din cap.

Era un tip scund, bufele pantalonilor îi veneau sub genunchi, ceea ce îl făcea şi mai mic, proaspăt bărbierit şi mirosind de la o poştă a parfum strident, contrastând vădit cu interiorul cazon al biroului. Şi mai era atât de blond, încât dintru început mi s-a părut chel. Probabil, oxigenat, pentru că sprâncenele dese care-i străjuiau ochii mici erau negre.

S-a grăbit să mă aşeze pe un scaun din faţa mesei, pesemne, ca să ne egalăm în înălțime.

— Repatriat, vasăzică, oftă el după ce-mi cercetă hârtia.

Deschise uşa unui dulap de metal şi începu să mişte cu degetul prin cliturile de mape care-l umpleau până la refuz.

— Şi de ce, mă rog, aşa târziu?

— Am sosit abia ieri.

— Ba nu, de ce te-ai repatriat aşa târziu?

Găsi mapa căutată, o trânti pe masă şi se aşeză.

— Ei?

Până acum fusesem felicitat pentru cererea de a mă repatria.

— Din felurite motive... Am fost student, voiam să termin mai întâi facultatea... Şi apoi...

— Ştim poveştile astea... Dar să-ți spun şi eu ceva: aţi aşteptat ca noi să ridicăm țara din ruina în care-aţi lăsat-o

în urma voastră şi, când aţi aflat că stăm iarăşi bine, hop şi voi cu dorul de patrie... Aşa-i?...

Voia să mă provoace? De ce? Mă călca pe nervi.

— Domnule... Tovarăşe locotenent, ce trebuie să fac acum? Să mă ridic şi să plec?

Începu să râdă:

— Încearcă!

Apoi pe un ton împăciuitor:

— Crezi că n-au venit şi din ăştia? Nu de tine-i vorba...

— Motivul principal pentru care m-am repatriat a fost că vreau să mă reunesc cu familia. Nu ştiu nimic despre părinţii mei, se află aici de doi ani şi nu am nicio ştire de la ei. Mi s-a spus că dumneavoastră o să mă dumeriţi în privinţa asta. Unde îi pot găsi?

Locotenentul desfăcu mapa, începu s-o răsfoiască, apoi scoase dintr-un plic documentele mele pe care mi le luase căpitanul de la comisie: buletinul, certificatul de naştere, matricola...

— Mihail Alexeevici Olteanu, la părinţii tăi o să mai revenim... Acum trebuie să facem aşa ca să ai un document, să te poţi numi cetăţean sovietic... Şi pentru asta ai să ne scrii o autobiografie... Tot, absolut tot! Când şi de ce ai plecat, cu ce te-ai ocupat, ce neamuri şi unde le ai...

Vorbea o limbă neaşteptat de corectă. Din când în când mă tot fulgera gândul să-l compar cu un tip care terminase liceul când eram eu într-a-ntâi, în patruzeci... Îi tot vopseam părul în negru şi suprapuneam chipul din faţa mea pese cel vag păstrat în memorie. Păreau să se potrivească... Dar... Gradul... Doar locotenent într-atâta răstimp?...

— Uite-aici nişte hârtie, în capătul coridorului este o masă, ai tocuri şi cerneală. Cum termini, îmi baţi la uşă. Da, ca să nu uit: completezi şi ancheta asta.

Cu propria biografie am scos-o la capăt cât se poate de onorabil. Nu era mare lucru să ţii minte că te-ai născut în ’29, cum ţi-au fost botezaţi părinţii şi surorile şi că singura rudă pe care-o mai ai e verişorul de la Turnu-Măgurele, care, măgarul, nu a catadicsit să-ţi răspundă la scrisoarea din octombrie... Mai anevoie a fost cu chestionarul: întrebările erau puse în rusă şi română, dar cu aceleaşi caractere ruseşti...

Mi-a luat repezit hârtiile din mână, le-a privit o clipă şi a explodat:

— Tu din ce lună ai picat, Olteanu? În ce ţară te afli? Aici este Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, care are limba ei, alfabetul ei şi cetăţenii ei! Ce naţionalitate ai dacă eşti trăitor aici? Cine să înţeleagă ce-ai scris cu hieroglifele astea româneşti?

Mi-am luat inima în dinţi:

— Parcă aţi terminat acelaşi liceu unde-am început eu învăţătura...

Mă privi uluit peste poate:

— De unde-ai scos-o şi pe asta?

— Eraţi în echipa de oină a şcolii...

Clătină din cap şi zâmbi.

— Da... Aveam o lovitură serioasă... Mai ţii minte cum mă strigau?

— Bomba...

— Da... Bomba...

Rămase aşa, zâmbind, câteva clipe. Apoi scutură din cap, de parcă ar fi vrut să se lepede de nişte amintiri neplăcute:

— Norocul tău, Olteanu..., nu preciza ce anume noroc. La ancheta asta curată şi mâine-dimineață te prezinți cu amândouă documentele scrise în alfabetul oficial al țării... Parcă se învață limba rusă în România, ce dracu!...

— Dar..., îndrăznii eu.

— Mâine, mâine lămurim toate!... şi începu să răsfoiască hârtiile de pe masă.

3

Orice s-ar spune, dar te simți cu totul altfel de om când ai o legitimație în buzunar. Traversezi pe roşu, n-ai un ban să plăteşti amenda şi te trezeşti la miliție, unde, după multe şi încâlcite explicații, aştepți câteva ore până au loc cercetările de rigoare, ca în cele din urmă să ți se facă vânt pe uşă fără nicio scuză, ba mai mult:

— Vezi, data viitoare nu mai scapi aşa uşor!

Exact ce mi s-a întâmplat în timp ce mă îndreptam spre „Treburile Lăuntrice" ca să-mi ridic paşaportul, cum i se zice aici buletinului de identitate. Şi unde? La unicul stop din tot oraşul... Ora la care trebuia să mă prezint fusese astfel depăşită cu multe altele şi, când am bătut la uşa locotenentului Gropa (m-a corectat răspicat când am încercat o dată să-i pronunț numele corect!), aveam serioase strângeri de inimă: mă aflam la al doilea delict într-o singură jumătate de zi!

Contrar aşteptărilor, m-a acceptat în birou, deşi trecuseră orele de program, şi m-a întâmpinat râzând:

— Abia ai devenit cetățean sovietic şi te-ai şi pus pe încălcat ordinea publică? Şansa ta că m-au sunat pe mine, altfel ai fi aflat cum se doarme pe podea de ciment.

Sincer vorbind, nu-l prea puteam înțelege: ba era atent şi înțelegător, încercând să-mi fie un fel de ghid în labirintul birocratic al „treburilor", ba se înfuria ca un tigru, cum a făcut-o când a citit în anchetă la punctul „naționalitatea" – „român". A luat tocul şi l-a repezit cu atâta furie peste cuvânt, de-au zburat bucăți din formular şi m-a pus să-l completez a doua oară de față cu el.

— Nu eşti român, şi bagă-ți bine în cap lucrul ăsta! Aici trăiesc moldoveni, românii au murit!...

Ce-i drept, nu mă speriase atât zbieretul lui isteric, cât faptul că trebuia să mă mai spetesc o dată desenând „j”-urile, „i”-urile moi şi, mai cu seamă, „ă”-ul pe care-l căutasem jumătate de noapte şi-l găsisem abia cu ajutorul Mariei Petrovna... N-o să înțeleg niciodată cum se face că piere înțelesul oricărui cuvânt, nu mai vorbesc de expresiile neaoşe, când încerci să-l scrii cu alte caractere decât cele ce-i sunt proprii. Îmi amintesc din liceu – un coleg evreu mi-a scris numele cu literele alfabetului lor: am cerut confirmarea de la vreo trei conaționali de-ai lui, ca să mă conving că e vorba de numele meu anume, şi nu de o farsă... De-aceea şi celor înşirate aici le dau haina firească. Unul Dumnezeu ştie cât de greu îmi vine să-mi transcriu cu buchi articolele, dacă nu le-aş scrie de la început aşa cum m-am deprins de mic, probabil, ar fi totul o aiureală. Gândesc cu litere latine, asta e!

— Hai, Oltene, cântă şi dănțuieşte! Începând cu ziua de azi, patru ianuarie, una mie nouă sute cincizeci şi doi, eşti cetățean deplin, cu paşaport al marii Uniuni Sovietice! Te bucuri?

— Mă bucur, fireşte, tovarăşe locotenent. Sigur că mă bucur... Dar...

— Bucuria asta nu admite niciun dar! Sau este, sau nu este! Îți spun nu ca să-mi fii recunoscător: nu mi-a fost tocmai uşor să-ți obțin documentul. Ce-i drept, e vremelnic, dar peste şase luni...

Bietul conte S. Ce-ar fi zis să audă şi în asemenea caz termenul „vremelnic”?...

— Da, peste jumătate de an sper să-ți înmânez un paşaport pe viață, deşi, dacă-i la o adică, sunt nişte probleme...

Nu mai puteam răbda. Simțeam că explodez. Se juca cu mine de-a şoarecele şi pisica?

— Tovarăşe locotenent! Cât o să vă bateți joc de mine? Ce-i cu părinții mei? Unde sunt? Dumneavoastră ați avut părinți vreodată?...

Îl văzui cum păleşte, cum se sprijină cu ambele mâini de masă şi se aşază încet, aproape bătrâneşte pe scaun. Mă aşteptam să cheme garda...

Îşi plecă privirile în podea:

— Tocmai la asta voiam să ajung. Vorbea încet, aproape şoptit. Dar mai întâi dacă am avut părinți... Am avut. Au fost făcuți bucăți împreună cu un frățior la primul bombardament nemțesc al Chişinăului. În '41... Iar acum... despre părinții tăi...

Se ridică de la masă şi îşi trase un scaun în fața mea. Cred că nu prea ai bani... Ar trebui să cauți ceva de lucru, oricum anul pentru facultate-i pierdut. Părinții tăi n-au să te poată ajuta.

— Morți?...

— Tatăl tău a fost condamnat în februarie '50 la zece ani de lagăr pentru colaborare cu inamicul. Mama şi surorile au dorit să se afle în preajma lui...

— Deportate?...

— Hm... Un fel de surghiun voluntar...

Se ridică de pe scaun şi începu să măsoare odaia în curmeziş.

— Decembriste!

Avea să treacă ceva timp până să aflu ce însemna acest cuvânt. Îmi aruncă pe masă un bilețel:

— Iată-le adresa.

— Şi a tatălui meu?

El ridică sprâncenele:

— Păi ți-am spus, nu? Primii cinci ani îi face fără dreptul de a coresponda...

CAPITOLUL III

1

Căminul, deşi nu-mi prea dă mâna să-l numesc aşa, baraca adică, în care locuiesc, aparține Uzinei Mecanice, una din puținele întreprinderi care dispune de asemenea „lux”. A fost înființată de curând, specialişti şi muncitori şi-a adus din toate părțile, ucenicii însă şi i-a recrutat de pe loc, deşi majoritatea sunt neştiutori de limba locului şi nici nu prea lasă impresia că doresc s-o ştie. Aşa că vorbim cu toții ruseşte.

Nu mi-am imaginat niciodată că se poate învăța o limbă străină cu asemenea viteză: n-am nici două luni de când mă aflu aici şi mă pot descurca binişor, în orice caz, am realizat în acest răstimp de zece ori mai mult decât am reuşit în cei doi ani de facultate! Într-adevăr, dacă vrei să-l înveți pe cineva să înoate – fă-i vânt în apă.

Ce-i drept, dacă alegi metoda aceasta de studiu, e bine să-ți alegi şi mediul: al meu e muncitoresc, cu un vocabular oarecum specific, fapt care m-a pus de vreo câteva ori în situații idioate. O vânzătoare de la o alimentară din centru

cu care intrasem într-un mic conflict era cât pe ce să mă pălmuiască...

Oricum, nu mai sunt vițelul din primele zile, mă descurc.

Şi a pornit bine totul pe la începutul lui ianuarie, când s-au întors din vacanță (sau concediu) „elevii” şcolii de ucenici ai uzinei, locatarii căminului (am pus „elevii” în ghilimele pentru că vârsta medie a lor e cam de douăzeci-douăzeci şi cinci de ani!), vlăjgani care ar fi trebuit să fie de mult cel puțin capi de familie, dar care îşi lăsaseră vechile meserii ca să le aleagă pe cele de strungar, frezor, lăcătuş, mai bănoase, şi mai ales de dorul unui pat gratuit şi sigur.

Era spre seară, afară ningea de mai mare dragul, tocmai terminasem de scris cea de a cincea scrisoare către mama şi surioare, când uşa se dădu de perete ca în urma unei explozii şi odăița se făcu deodată şi mai mică, şi mai rece de zăpada scuturată de pe două mogâldețe apărute de nu se ştie unde...

(Locotenentul Rota îmi dăduse adresa mamei, dar îmi interzisese să mă gândesc la o plecare într-acolo: zona era închisă... Interdicție, de altfel, inutilă: mi-ar fi trebuit o groază de bani având în vedere distanțele, iar din banii „pentru început” încasați la sosire abia de-mi mai rămăseseră nişte jalnice resturi... Aşa că mă apucasem să le scriu celor dragi zilnic, în nădejdea că odată şi odată va trece şi în calitate cantitatea...)

Mogâldețele, după ce-şi aruncară paltoanele şi căciulile pe paturi, se dovediră a fi doi tineri cam de seama mea, ceva mai scunzi şi nebărbieriți. Unul, roşcatul, pusese într-un colț un butoiaş suficient de pântecos, celălalt, smeadul,

ridică de pe podele un rucsac şi îl trânti pe masă peste hârtiile şi uneltele mele de scris.

— *Privet!* strigă roşcatul.

— *Privet*, repetai şi eu. Numai că nu prea ştiu ruseşte.

— Noroc, smeadul îmi întinse mâna şi mi-o strânse ca într-o menghină. Eşti nou?

— Destul de vechi, încercai eu să glumesc. Dar ca vecin de cameră – nou.

— Asta-i bine. Nu-mi elibera mâna şi mă durea. Fedea mă cheamă. Da' pe el, făcu din cap spre roşcat, Timofei. El îi rus. Da' pe tine?

— Dacă-mi dai drumul, ursule, îți spun. Mihai mă cheamă.

Râse mulțumit:

— Da, nu mă jelui, sparg nuca cu două degete. Da' tu ai mâini de cucoană. Eşti de-aceia, cum le zice...

— Student de fapt.

— Tot un drac. Am făcut din sat până la stație doisprezece kilometri, pe jos. Am cerut de la *presedatel* o sanie şi ne-o dat o sulă. Aşa că strânge-ți de pe masă hârtiile să mâncăm.

Se întoarse spre roşcat:

— Şi să-i tragem o băuturică de mama focului, aşa-i, Timofte?

— *Şto?*

— Nu înțelege nicio pleaşcă! Tare-s proşti. L-am luat la mine că n-are unde se duce, n-are pe nimeni, a crescut pe sub garduri. Băiat bun, ai să vezi...

Trăsei scrisoarea de sub rucsac, era pătrunsă de grăsime dintr-o parte în alta.

Timofei scoase din afundul dulapului două borcănaşe, o ceaşcă de aluminiu şi o farfurie ştirbă. Apoi din buzunar un briceag ieftin în formă de peşte şi se apucă de aranjat masa. Merindele nu impresionau prin calitate – o halcă de slănină învelită într-un ştergar de casă – ea îmi nimicise scrisoarea – , o pâine plată de secară, un calup de brânză pe care se mai putea distinge un fragment umed de ziar cu, probabil, rămăşiţele unui titlu „Să dăm statulu...” şi o torbiţă cu nuci. Tot din sac apăru şi o sticlă de trei kile, îmi amintesc că pe vremuri avea mare preţ la ţară şi era numită „ştof”, plină ochi cu un lichid tulbure emanând, când Timofei îi scoase dopul improvizat dintr-un vârf de ştiulete, un miros care-ţi întorcea nasul.

— Rusul nu bea decât *samahoncă*, pufni Fedea. Acasă ne-a băut-o toată câtă a gătit-o tata pentru Paşte. Ori se mai crucea mama, ori nu!

Timofei zâmbi nevinovat, înţelegea că despre el e vorba, şi ne invită cu un gest larg să luăm parte la festin.

Cu mâna pe inimă recunosc că totul picase la ţanc. De dimineaţă luasem doar un ceai şi o gogoaşă cu magiun la cantina Institutului de Agronomie, iar la prânz mă servise Maria Petrovna cu o plăcintă cu dovleac. Resursele financiare îmi erau la pământ...

Decanul Facultăţii de Zootehnie nu-mi putuse comunica nimic încurajator. În primul rând, că era prea târziu, în al doilea rând, posibil că Ministerul Învăţământului n-o să-mi recunoască amândoi anii de studii, în al treilea rând, va trebui să vin cu limba rusă la zi, sunt obiecte la care n-au alţi profesori. Rândurile erau prea multe şi, chiar în caz de

reuşită, bursa studenţească nu era suficientă pentru o existenţă fie ea şi la limită...

Vizita aceasta mă făcu să iau hotărârea definitivă de a încheia socotelile cu agronomia.

— Ei, zise Timofei, iar Fedea mă tot ajuta să înţeleg ceea ce nu eram în stare să-mi traduc, să bem, vasăzică, pentru cunoştinţă!

Sunetul iscat la ciocnitul „paharelor" nu era câtuşi de puţin cristalin, vinul însă se dovedise a fi bun, aşijderea mâncarea... Timofei goli cana umplută ochi cu holercă din două înghiţituri. Era a doua oară când mai vedeam asemenea performanţă. Prima dată ne lăsase pe toţi cu gura căscată un soldat sovietic în septembrie '44, când ne intrase în casă fără să bată, inspectase în tăcere camera şi se oprise în dreptul bufetului. N-o mai aşteptase pe mama să-i dea cheiţa, sparse vitrina cu stratul automatului şi luă sticla de secărică ce-l aştepta de câteva luni pe tata, mobilizatul fără adresă... Izbi fundul sticlei cu palma şi fără niciun efort vizibil înghiţi jumătate de litru din lichidul verzui, al cărui gust şi a cărui tărie le ştiam şi eu, în secret. Luă apoi dopul de pe podea, puse sticla în buzunar şi se răsti la mama, care-l privea înmărmurită:

— *Işcio davai!*

Mamei îi pierise glasul şi tot ridica din umeri şi arunca mâinile în lături, în semn că nu mai avem altă sticlă.

— *Netu, netu!* am intervenit eu disperat de pe pat, unde mă lăsasem cu picioarele tăiate la apariţia lui.

El mă privi cu ochi tulburi, mă ridică de umăr şi mă aruncă în lături. Apoi ridică aşternutul, perna, salteaua şi constată mirat că nu găseşte nimic.

Era prea auster interiorul unei încăperi ocupate de nişte fugari de război. Soldatul mormăi ceva neinteligibil şi plecă fără să închidă uşa.

Parcă o văd şi acum pe mama cu faţa albă ca varul.

— Dacă moare? O să fim împuşcaţi! Ai văzut cât a băut?...

Mica agapă a luat sfârşit neaşteptat de repede: la cea de a treia cană Timofei a încercat să ne spună ceva deosebit de important, judecând după sforţările depuse, n-a putut înghiţi decât jumătate din licoarea greu mirositoare şi, aşa îmbrăcat cum era, s-a prăbuşit pe pat.

— N-o să-i fie rău? A băut aproape un litru...

Fedea începu să râdă de prăpădenie:

— Apoi asta-i băutură? Când nu-i ostenit, atunci să-l vezi! Mâine-dimineaţă are să arate ca un păpănaş...

Am rămas amândoi să vorbim până după miezul nopţii. Era Teodor, cel puţin aşa zicea că a fost botezat, de prin părţile Lipcanilor, făcuse patru ani de armată prin toată Asia, la demobilizare găsise satul prefăcut în colhoz, şi:

— Ţi-oi spune curat, nu aveam niciun chef să rămân acasă: o bună parte din neamuri muriseră de foame, pe alţii i-au dus chiar când m-am întors eu, în ’49... Cum unde? În Siberia! Era mare sărăcie şi jale, aşa că m-am dat încoace, la construcţii.

Doi ani la construcţii l-au convins că nici bogat n-are să ajungă, nici gospodar la casa lui, aşa că:

— Iaca, încă patru luni de şcoală şi am să fiu strungar! Câştigă bine, al dracului, muncitorii ăştia! Mai mult ca un inginer!... Dar tu ce ai de gând să faci?

A fost, aş putea spune, o discuţie istorică.

O discuție care a pus bazele celei mai liniştite, aproape fericite perioade din viața mea, care încerca s-o ia de la început...

2

Au rămas departe în urmă o sumedenie de fleacuri menite parcă anume să complice existența cetățeanului. Viza de reşedință, această invenție necunoscută aiurea, de fapt, o prelungire a statutului de iobag, prin care eşti legat de un loc anume şi fără de care nici nu te poți angaja undeva, nici o recomandată la poştă nu poți primi, mi-a fost obținută de Maria Petrovna, probabil, dintr-un sentiment de milă: „N-ai să te descurci singur, e atâta alergătură...” Viza este, bineînțeles, „vremelnică”, la fel ca şi paşaportul... Abia buchisind inscripțiile făcute cu tuş în cadrul unei ştampile-dreptunghi, descopăr cu groază că paşaportul... nu-mi aparține! Este emis pe numele lui Oltian Mihail...

Locotenentul Gropa m-a murat două ore în coridor înainte de a-mi preda o lecție populară despre faptul că statul ştie mai bine decât tine cum te cheamă şi cine eşti. N-a mai rămas nici urmă din ceea ce mi se părea a fi bunăvoință şi compasiune la ultima întâlnire.

— În Uniunea Sovietică, cetățene Olteanu, numele de familie se scriu potrivit unor norme bine stabilite. Prenumele la fel. Dar dacă vrei numaidecât să porți acelaşi nume cu fostul rege al vecinilor, spune-o deschis: avem locuri speciale pentru monarhişti! Şi, în general, ar fi bine să ştii că nu am timp să mă ocup de fleacuri!

(La vreo două săptămâni, când am fost trimis de la comisariatul militar să lămuresc în ce lună sunt născut totuşi, a opta sau a noua, augustul meu era notat curios cu, chipurile, romanul VIII, am găsit un alt ofițer în biroul lui. „*Pe ce întrebare* ai venit? Personală sau de slujbă?” l-am arătat documentul. A scris pe verso luna corectă, a semnat

şi a pus ştampila. „Mari chiţibuşari militarii ăştia” – părea indignat. L-am întrebat de locotenent. „Cetăţeanul Gropa nu mai lucrează aici. Sunteţi prieteni?” Bineînţeles, nu eram. Luând-o înaintea evenimentelor: peste vreun an l-am întâlnit întâmplător pe fostul oinist: un binevoitor trimisese la minister o scrisoare anonimă cu o fotografie de-a lui în uniformă de străjer. De prin clasa a treia sau a patra de liceu. Lucrurile n-au ajuns până la puşcărie, dar din partid şi din minister fusese eliminat...)

A rămas în urmă şi comisariatul militar cu examenul lui medical într-o sală cât un stadion, unde, într-o coloană nesfârşită, am fost nevoit să trec prin faţa a vreo zece doctori. Şi în faţa tuturor, chiar şi a oculistului, în pielea goală. Înjositor, fireşte, dar şi mai înjositor mi s-a părut să mă întorc acasă într-o pereche de pantofi scâlciaţi şi puturoşi, cu vreo două numere mai mici decât port: solizii mei bocanci „Dermata” dispăruseră în timpul examinării medicale. „Treaba te priveşte, noi nu suntem paznici!”, mi s-a spus, şi am fost nevoit să mă mulţumesc cu ce rămăsese după plecarea tuturor. Noroc de pantofii pe care-i mai aveam în cufăr. Şi-apoi... A venit primăvara!

Niciun ecou la scrisorile mele.

Nu renunţ nici pe o clipă la intenţia de a pleca totuşi să-mi găsesc familia. M-am interesat de preţul celui mai ieftin bilet de tren până în regiunea Kurgan: prin decembrie aş putea aduna suma pentru dus-întors, cu condiţia să pun deoparte jumătate din câştig.

Da, din câştig, pentru că de la întâi februarie lucrez în atelierul de tâmplărie al Uzinei Mecanice: fac ambalaje pentru produsele uzinei, mai precis, lăzi de lemn. Ucenicia

mea a durat vreo câteva zile, după care am fost încadrat tâmplar de calificare inferioară, dar cu perspective!

Ideea a fost a lui Fedea: „Măi omule, apoi la noi se caută lucrători cu lumânarea. Drept că la lemnărie câştigul nu-i aşa mare ca la strung, dar tu n-ai nicio meserie!”

De fapt, după părerea Mariei Petrovna, am făcut o prostie. Ea se înțelesese deja cu directoarea unei alimentare, rudă îndepărtată, să mă angajeze la magazinul ei ca hamal. „Şi bani bunişori, şi mâncare pe degeaba, ba uneori şi câte-o băuturică...” Dar... Prea îmi era cunoscut statutul hamalâcului din anii de facultate...

Mânuirea ciocanului şi bătutul cuielor cer atenție sporită, la început unghiile negre şi degetele zdrelite mi-ar fi putut trăda cu uşurință ocupația, dar colectivul atelierului m-a primit cu bunăvoință şi n-a făcut niciun secret din specificul meseriei. Singurul lucru pe care nu-l puteau înțelege colegii de muncă, ba pe unii chiar îi făcea suspicioşi, era refuzul meu categoric de a vizita după program bodegile din apropiere (uneori, când ne lipsea materia primă, chiar şi în timpul programului!), şi de a participa în timpul pauzelor la aprinsele lor partide de domino.

M-a scos din cauză Fedea: „Au să te lase în pace, n-ai nicio grijă! Le-am spus că eşti alcoolic, abia te-ai lecuit!”

3

Pe la sfârşitul lui aprilie s-a nimerit o zi să înţeleg că Dumnezeu nu mă uitase cu totul.

Întorcându-mă de la atelier, am găsit-o pe Maria Petrovna în prag. După zâmbetul cu care mă întâmpina am înţeles că mă aştepta anume pe mine.

— Cântă şi joacă, Mihail Alexeevici! Ai scrisoare!...

Am luat triunghiul-scrisoare cu mâinile tremurând, de parcă m-aş fi temut să nu mă frigă.

Scrisul nu era al mamei...

Şi nici scrisoarea.

O mai păstrez.

Bună ziua ori bună sara, tovarăşe Mihai! Îţi scrie matale poştăriţa Elena Josanu de la poşta din ţentrul raional Pobeda din oblastea Kurgan. Scrisorile matale au ajuns tăti, numa că mămica nu mai face curăţenie aici la poştă, o fost trimasă învăţătoare astă-toamnă într-un sat la două sute de kilometri, drum nu este şi până nu s-a duce ghiaţa, n-avem cum să le trimetem ei. Dar să n-ai grijă, cum or porni parahoadele, a să le trimetem. Să n-ai grijă, că ele sunt sănătoasae şi o duc binişor. Cum mai este acolo în locurile noastre dragi? Cred că de-amu au înflorit zarzării.

Elena Josanu.

— Ei iaca, încerca să mă îmbărbăteze Fedea, tu te plictiseşti, dar trebuie să te bucuri, măcar ştii că trăiesc!

Timofei încercă să mă ajute în felul lui. Se întoarse într-un picior de la magazin cu o sticlă de votcă, umplu cele două borcănaşe şi cana de aluminiu şi ne invită:

— Vestea asta bună trebuie stropită!

Am dat peste cap borcănaşul cu cele mai bine de o sută de grame de otravă şi nici nu le-am simţit. Am scris apoi o scrisoare pe trei pagini, ca să mulţumesc inimoasei poştăriţe, alta pentru mama şi surioare, apoi am stat în pat întreaga noapte fără să pot închide un ochi.

Aveam mereu în faţă imaginea unei imensităţi albe, cu aşezări abia distincte sub nesfârşitul linţoliu înţepenit de ger, cărări ca nişte defileuri săpate în omătul adânc, şi patru fiinţe dragi bătând cărările acestea acolo, la capătul lumii, la sute de kilometri de ultimul punct ce mai poate contacta cu lumea. Vedeam aievea interiorul unei izbe mai răsărite, în care mama, această făptură suplă şi fragilă, cu glasul răguşit de frig, încearcă să explice copiilor de vânători şi tăietori de lemne sau, cine ştie, poate chiar celor ai foştilor viticultori şi livădari, deosebirea dintre beţişoare şi cerculeţe...

Şi mai vedeam, în penumbra din fundul acelei încăperi, estompate de trecerea timpului, dar putând fi uşor recunoscute, trei fetiţe – trei graţii, cum le tachinam cândva, – Lenuţa, Tincuţa şi Anişoara, mezina...

Şi numai o figură n-o puteam fixa nicicum pe imaginarul ecran al memoriei.

Tata...

CAPITOLUL IV

1

Ţi se întâmplă uneori – aşa e? – să te agăţi de amintiri cu disperarea unui alpinist care în implacabilul său drum spre prăpastie apucă tot de ce i se ating mâinile: smocuri de

iarbă care refuză să-l oprească, colțuri de stâncă ce se fărâmă ori îi zdrelesc degetele sau, în sfârşit, vâna viguroasă a unei rădăcini de tisă, brațul întins al sorții până te află frânghia salvatoare, ori scurt popas până la resemnarea de unde începe iar zborul spre neant.

Şi iată-te, în dezechilibrul tău deasupra hăului, stăpân al unei veşti, fie ea şi indirectă, dar asemeni rădăcinii aceleia – salvatoare.

Va fi mâna proniei? Va fi popasul înainte de abandon?...

Filmul:

O căsuță cochetă, pe coasta unui deal cu liziera pădurii pe creastă. Satul din vale atât de înecat în verdeață, încât ar putea poza pentru un idilic tablou de Grigorescu sau alt impresionist care ştie să ascundă în ceață banalul realității. Mizerie – nu, sărăcie grozavă – iar nu, pur şi simplu an de an, veac de veac copia trasă de pe un clişeu executat la facerea lumii.

Sătenii nu-l invidiază pe stăpân pentru căsuța cu peluză, cu acareturi solide, cu doi cai bine hrăniți şi exoticul ponei, călărit de băiat, dar pus şi în ham la munci mai uşoare; nici pentru Fordul antidiluvian, căruia trebuie să-i ridici o roată ca să-l porneşti, şi, odată pornit, nu-l mai opreşti decât după ce ți-ai făcut toate treburile.

Nu, e unul de-al lor, pornit de-aici, din satul pitit în verdeață, tot de sub un acoperiş din paie de secară, din aceeaşi odaie cu podelele de lut, cu un cuptor cât imaşul comunal şi laițe de lemn în lungul pereților. Atâta doar că a fost unul la părinți, maică-sii i s-a tras moartea din facere la vreo jumătate de an, iar taică-su a refuzat categoric să se mai însoare, îndoind truda de pe cele două sau trei hectare

cu creşterea băiatului. Şi a umblat băiatul, ca toți semenii lui, la şcoala bisericii, la ruşii cei vechi, şi i-a spus învățătorul lui taică-su că băiatul se trage la carte, după care l-au trimis la ghimnazie, la Chişinău. Acolo a învățat fără bani, iar când au venit românii, l-au luat la Cluj, să-l facă agronom. Iar de-acolo i-au pierdut urma. Taică-su a murit prin anii douăzeci, băiatul cât a venit pe-o zi să-l încredințeze pământului şi să lase grija bojdeucii şi țarinii în seama unui neam mai depărtat şi s-a pierdut iar. Se zvonea că e prin străinătăți aiurea.

S-au dumerit doar prin douăzeci şi ceva, pe vremea marii sărăcii, când s-au trezit cu el în sat pe la sfârşitul verii şi le-a spus celor ce-l întrebau că s-a făcut doctor în Franța, dar nu doctor de oameni, ci de pământ.

Apoi cu mâinile lui a dărâmat casa bătrânească şi s-a lăudat că din primăvară are să ridice alta, mai bună şi mai sănătoasă.

Nu l-au prea crezut, mai fusese unul în sat plecat în lume să se îmbogățească cu neştiut ce meserie, dar, când i s-au dus părinții şi le-a moştenit bruma pe care-o agonisiseră, a vândut tot şi a băut banii de i-a mers vestea.

Au picat la îndoială abia iarna, când vreo trei sănii trase de boi au început să-i care piatră lucrată, pe care a venit el singur după Crăciun s-o aşeze în clituri. Apoi au scăzut bine din scepticism când el personal, ajutat de un singur pietrar adus, a ridicat pereții şi a pus acoperişul unei construcții nu prea obişnuite prin partea locului.

În cea de a doua vară casa era gata, ca, de altfel, şi toate îndoielile sătenilor.

Tânărul domn notar îi spunea „don' profesor" şi le explica cu plăcere tuturor doritorilor că acest consătean al lor este cel mai tânăr titular al unei catedre de la Facultatea de Viticultură din oraş şi că ar fi cazul să se mândrească cu el.

Cum notarul, deşi tânăr, era o autoritate, plugarii au început, mai în taină, mai pe faţă, să se mândrească şi să se adreseze fostului consătean cu „don' profesor" (printre aceştia chiar şi foştii tovarăşi de joacă şi păscut vitele), lucru care-l scotea din sărite, dar cu care, în cele din urmă, a fost nevoit să se împace.

În cea de a treia primăvară don' profesor şi-a adus ceva mobilă şi, judecând după faptul că avea în braţe un băieţaş de vreo trei ani, – soţia.

— Tare-i slăbuţă, săraca, se omorau sătencele.

— Mda..., oftau sătenii, cum să-ţi învârtă ea o mămăligă cu aşa mânuţe. Parcă-s de copil...

— Cum o mai făcut ea copchilul ista, ia-te ce-i dolofan! iar dânsa-i în buci cumu-s eu în obraji! – se minuna moaşa satului.

Fiinţa diafană s-a dovedit a fi aptă nu numai de răsturnat mămăliga, ci şi de săpat.

Pentru că în aceeaşi primăvară don' profesor s-a apucat de pământ. Şi a pornit-o cu nimicirea hectarului de trăscău de la deal de casă, de s-a adunat lume de pe lume să vadă cu ochii ei cum pot doi nebuni să-şi facă râs de asemenea bogăţie.

Satul a avut temă de discuţii aprinse şi râsete în pumni o vară întreagă, dar în toamnă, când au văzut hectarul numai gropi, aliniate la fir, şi carul cu butaşi neobişnuiţi prin

părțile locului, discuțiile au început să se mute pe alte teme, iar râsetele să le adreseze unul altuia:

— Apoi nu v-am zis eu că are să puie de-aceea hultuită?... Dudel primău de-al nostru nu cumpără, da' de-acela hultuit, o-ho-ho!

La prima roadă don' profesor a adunat la căsuța cu peluză câțiva gospodari, dintre foştii tovarăşi de tinerețe.

— Fraților, ce-ați spune dacă v-aş învăța să alungați sărăcia din case?

Gospodarii au început să râdă.

— Ai tu... matale... aşa retevei ca s-o pălim? se interesă unul.

— Ia zi tu, este vreo deosebire între aligoteul ăsta şi zaibărul tău? întrebă profesorul.

— He-he! Ca de la cer la pământ!... Da de unde să iau eu banii ca să-mi pun aşa vie?

— De unde? Din pământ. Ce-ai zice dacă v-aş învăța să scoateți din acelaşi pământ de două ori... nu, de trei ori pe cât scoateți?

— Fără bani?

— Cu muncă, dar şi cu cap...

Opreşte filmul.

Ții tu minte, în patruzeci şi unu, când v-ați întors, ce-a zis întâi şi-ntâi tata după ce-a revenit din sat? Nu că nu mai există căsuța cu peluză, că e o jalnică ruină, ci că toți cei care i-au urmat sfaturile şi îndrumările nu mai sunt.

— Deportați cu toții... Ridicați cu familiile de la gospodăriile lor şi duşi în Siberia... Chiaburi, lipitorile satului, vrăjmaşi ai vieții noi, socialiste...

Filmul:

Ai pus şaua pe Piky poneiul şi ai pornit-o la deal, spre pădure, dar era prea de dimineaţă, roua prea mare ca să scapi neîmbăiat şi te-ai întors de la jumătatea drumului. L-ai lăsat pe Piky pe gazon, îi plăcea la nebunie să pască şi să se tăvălească pe covorul acesta verde şi moale, oricum, tata nu-l putea vedea, era în livadă cu Dudel, angrosistul de vinuri şi fructe, se prevedea o recoltă grozavă de caise şi piersici, iar domnul Dudel dorea să ştie pe ce poate conta; ai luat săpăliga şi te-ai dus în grădină s-o ajuţi pe mama la prăşitul verzei, cum îi promiseseşi în ajun, dar mama nu era în grădină, probabil se trezise Lenuţa şi făcea nazuri. Ai lăsat sapa la marginea straturilor şi te-ai întors să-l dai în grajd pe Piky, însă chiar venea şi tata cu oaspele, nu scăpase, fireşte, vederii lui intrusul de pe peluză. Dar cum nu urmă nicio vorbă răstită sau o privire sever-mustrătoare, poneiul rămase să-şi expună în continuare burticica la soare, iar tu te-ai trântit pe şezlongul de alături.

Era o dimineaţă plină de soare, moara de vânt de pe culmea dealului din faţă îşi mişca a lehamite aripile, duruitul absolut nou pentru locurile acestea al tractorului luat din toamnă pe credit de vreo cinci gospodari împreună cu tata, fireşte, era liniştitor ca ticăitul ceasornicului din odaia voastră, a copiilor.

Era o dimineaţă vestitoare de pace şi tihnă.

Filip încărcase în căruţă cultivatorul şi se pregătea să înhame caii.

Filip stă la voi de când te ţii tu minte. Îi place de tine, te-a învăţat o sumedenie de lucruri, ţi-a arătat chiar cum poţi scoate paingul din borta lui cu o aţă şi un bob de ceară sau

cum poți face o minge din păr de vacă folosindu-ți doar palmele şi ceva stuchit!

Filip e țigan, umbla cu şatra şi fura găini, el singur ți-a spus, dar marea lui dragoste sunt caii. L-a rugat în genunchi pe tata să-l ia îngrijitor la cai, fără niciun ban, iar când tata s-a lăsat convins – şi nu-i pare rău că l-a crezut! – a fugit din şatră, pentru care lucru a încasat câteva bice de la bulibaşă – „iaca, vezi vârcile iestea?", – dar de întors la gura cortului nu s-a mai întors... Şi mai are o patimă, mama ți-a spus: în fiece duminică şi de sărbători bate dărăbănica la muzicanții lui Ion al Chirei din sat...

Tata şi cu domnul Dudel s-au aşezat la masa de sub nuc, discută aprins şi aştern pe o foaie de hârtie lungi coloane de cifre.

Lenuța a apărut în prag cu şorțulețul la gât şi cu mutricica toată plină de gălbenuşul oului pe care e obligată să-l mănânce în fiece dimineață. A fugit de la masă, bineînțeles. E cât se poate de mândră că a scăpat de controlul mămicăi, se repede la tata, care ştie s-o facă să râdă cu hohote, dar se împiedică în gazon şi se întinde pe burticică.

În care clipă se repede din casă şi mama. E palidă, cu ochii măriți de groază...

Mai departe filmul se rulează cu încetinitorul:

Tot în care clipă cu începutul de strigăt al mamei se aude din curtea cu grajdul, despărțită de peluză cu un gărducean de lănteți:

— *Sloboda!...*

Şi imediat o bubuitură, un trăsnet.

Bietul Piky, cum a ştiut el să se ridice în picioare cu o clipă înainte de bubuitură?...

— Ce-i asta?! a strigat mama cu glasul rupt.

Hăţurile de piele cu ţinte albe au şuierat în mâna lui Filip şi s-au încolăcit pe braţele lui Iacob, ocnaşul, neştiut de unde apărut în spatele căruţei. Tata şi domnul Dudel sar de pe scaune, Iacob scapă din mâini arma, se întoarce pe călcâie şi dispare în grădina din dosul grajdului, Piky cade brusc pe picioarele din faţă, apoi încet-încet, de parcă s-ar pregăti de culcare, se lasă pe-o coastă.

Tata cade în genunchi lângă el, Piky fornăie o dată, cum face de obicei când îi sar dulăii satului în faţă, întinde zvâcnit picioarele, le strânge şi încremeneşte. Din nară i se prelinge o şuviţă roşie, iar ochiul cată sticlos, nemişcat spre cer. Tata îi trage pleoapa şi o ţine aşa câteva clipe.

— În mine a ţintit, ticălosul. Mulţumesc, Piky...

Domnul Dudel a prins-o de umeri pe mama gata-gata să se prăbuşească.

Filip sare peste îngrăditura peluzei şi-i întinde tatei arma scăpată de Iacob.

— Adică la el era, dă din cap tata. Credeam că am lăsat-o acasă...

Abia atunci ai înţeles tu că Piky nu mai este.

Te-ai repezit urlând şi te-ai trântit peste trupul cald încă al blândului tovarăş, fără să iei seama că sângele pornit din gaura de sub spată îţi îmbiba cămaşa.

Mama scutură energic din cap şi îşi duce mâinile la frunte de parcă şi-a amintit ceva:

— Alex, glasul îi tremură. Fuga la radio, fuga!

O ia în braţe pe Lenuţa şi intră în casă cu tata şi domnul Dudel.

Ai rămas singur şi uitat, numai ţie îţi pasă de sărmanul Piky...

Cum l-ai mai ucide şi tu pe mizerabilul de Iacob, cum l-ai tăia bucăţi! În furia ta neputincioasă te tăvăleşti pe gazon, umplând iarba de sânge...

Iacob, sau ocnaşul, cum i se zice în sat, a făcut vreo trei ani de puşcărie pentru tentativă de omor, e un fel de *paria* al satului şi tata s-a gândit că, dacă l-ar trata ca pe un om, adică dacă i-ar da ceva de lucru, ar putea să-l ajute. Acum câtva timp l-a angajat la legat via, dar când l-a prins în casă răscolind printre lucruri, i-a plătit tot ce i se cuvenea şi l-a poftit mai mult să nu i se arate în faţa ochilor.

Mamei nu i-a plăcut rânjetul lui când a numărat atent banii şi a plecat, de câteva ori întorcând capul ca să-l privească pe tata...

Iată-l pe domnul Dudel: iese glonţ din casă, tot bombăneşte ca un patefon stricat „Mein Gott, mein Gott", încalecă motocicleta la poartă şi dispare într-un nor de praf.

Iese din casă şi tata, nici nu ia seama că plângi.

— Mihai (nici măcar Mihăiţă, ca de obicei!), schimbă cămaşa, spală-te, adună tot ce ai de îmbrăcat, în zece minute am plecat.

Mama înghesuie în două valize haine, rufărie, nişte pâini de-a valma.

— Fugim de ocnaşul cela, mămico?

Mama nu-ţi răspunde.

Nimeni n-a închis radioul, deşi bateriile sunt scumpe.

„...în flagrantă încălcare a termenelor de evacuare trupele sovietice au trecut în chiar dimineața aceasta Nistrul pe la Soroca, Tighina şi Cetatea Albă şi se îndreaptă spre interiorul provinciei. Armatele noastre nu opun nicio rezistență, dar sunt cazuri...”

Ochii mamei lăcrimează şi lucrul acesta nu-i a bine.

— A început războiul, mămico?

Mama te cuprinde la piept şi nu-şi mai înecă plânsul.

— Mai rău, băiatul mamei...

Şi începuse – aşa e că mai ții minte? atât de frumos ziua aceea de douăzeci şi opt iunie una mie nouă sute patruzeci...

Proiectorul se stinge pentru schimbarea casetei.

2

Filmul:

Eşti băiat mare de-acum, în clasa a doua a Liceului-Internat din Iaşi, mai învaţă cu tine şi doi colegi de-acolo unde ai început. Mama şi Lenuţa stau la Piatra-Neamţ, la o verişoară de-a ei, care trebuie să se mute la Turnu-Măgurele, dar nu se mută până nu se lămureşte situaţia voastră. Mai sunt oameni buni!

Tata e la Iaşi, la catedră, din fericire, arhiva facultăţii de la Chişinău a putut fi evacuată, aşa că se simte normal. Doar că n-are cum să-şi adune familia, oraşul e plin de refugiaţi şi o casă, chiar o cameră, e o problemă greu de rezolvat. Locuieşte, dacă se poate folosi acest cuvânt, într-o cămăruţă din aripa cu laboratoarele facultăţii, o fostă debara sau baie probabil, în care a încăput doar un pat de campanie...

Îţi aminteşti cum aţi trecut Prutul?

La Huşi era o mamă de înghesuială şi debandadă, încât abia a putut tata să întoarcă maşina spre sud.

— Încercăm să trecem podul la Fălciu. Şi dacă nu reuşim, cum o vrea Cel de Sus...

Şi cum s-a sfârşit benzina chiar la începutul podului, şi cum aţi împins la maşină cu tata, în timp ce mama învăţa să ţină direcţia şi tot dădea cu roata din dreapta în balustradă, şi cum v-aţi înţepenit la capăt, dar au venit nişte grăniceri să vă ajute, în timp ce în spate, la o zvârlitură de băţ, opriseră nişte camioane ciudate din care au prins să coboare soldaţi necunoscuţi, cu cizme de pânză impermeabilă şi cu nişte puşti nesfârşit de lungi şi baionete de forma şi lungimea floretelor...

— Dacă întârziam cinci minute... Şi-a făcut cruce tata, văzând cum soldaţii aceia au făcut front la jumătatea podului şi nu mai lăsau să treacă trăsurile ce se tot adunau.

Şi cum au tras focuri într-un disperat ce se aruncase în Prut, dar nu l-au nimerit, şi când a ajuns la malul vostru, disperatul s-a trântit în genunchi şi a vărsat o bună jumătate de căldare de apă din stomac...

„Amară băutură", a zis, ţii minte?

Apoi, după ce-a lipsit vreo două săptămâni (venea la tine de două ori pe săptămână!), tata te-a vizitat pe neaşteptate seara, la internat, înainte de culcare.

Ce te-ai mai speriat! Avea un ochi vânăt şi mâna stângă prinsă de gât cu o eşarfă. Îţi aminteşti ce ţi-a răspuns? „Fugi de bolşevici şi dai peste legionari!"

— Nimic grav, Mihăiţă, o să treacă. Problema e alta: m-au dat afară de la catedră, am refuzat să le jur credinţă. Aşa că plec la mama şi Lenuţa, o să lipsesc o vreme. O să se îndrepte lucrurile, n-ai grijă! Grija ta e să înveţi. Dacă ai carte...

Îţi aminteşti cum l-ai întrerupt?

— Ce folos că ştii tu atâta carte? ia te uită ce-au făcut din tine...

Tata a râs:

— Îmi place că judeci, numai că de data asta nu ai dreptate. Dacă nu aş fi avut carte, m-aş fi înhăitat cu ei! Ţi-ar părea bine să ai un tată de care să te ruşinezi cândva?

Nu l-ai mai văzut până în februarie, când se terminase de acum zavera legionarilor.

— Sunt iarăşi la catedră. Am aflat că ai terminat trimestrul pe locul doi şi mă bucur. Ţi-am adus şi ţie o bucurie: mai ai o surioară! Tincuţa... Ecaterina.

Altceva pentru Lenuţa, posibil să fie geloasă, dar tu eşti băiat mare!

Şi apoi, la finele anului pe care l-ai terminat cu coroniţă de premiant pe cap, ţii minte ce mai drum cu maşina unui prieten de-al tatei până la Piatra? („Dar Fordul nostru?", ai întrebat. „L-am mâncat", a răspuns tata atât de serios, că n-ai mai avut nicio îndoială că nu glumeşte.)

Lenuţa crescuse ca pe drojdii, iar Tincuţa... Ce-o mai făceai să râdă, bondocuţa!

Dar Ceahlăul, ce mai minune de locuri, când avea tata timp liber.

O singură dată ai trântit-o totuşi:

— Frumos, frumos, dar nu-i ca la noi la..., te-ai oprit brusc când l-ai văzut pe tata că se întunecă. Şi ai schimbat vorba:

— Păi dacă se vede Ceahlăul de la Dunăre, de ce nu se vede şi Dunărea de pe Ceahlău?

Tata te-a privit mirat, dar a înţeles că glumeşti: erai băiat mare...

Apoi, pe neaşteptate: „...vă ordon: treceţi Prutul!..."

Apoi nesfârşita aşteptare a acelui august al întoarcerii...

Trenul îndărăt şi peronul scâlciat al gării dărâmate cu dinamită...

Apoi casa devastată, dar întreagă. Dormitul pe podele. Leagănul Tincuţei. (Ţii minte cum a urcat în el Lenuţa şi nu voia să coboare?) Patul pentru mama şi Lenuţa. (Abia peste un an patul tău şi al tatei.)

Şi întoarcerea tatei de la țară.

— Cât despre Filip, nu ştie nimeni nimic. Zic oamenii că atunci când a venit un şef de-al lor să ia caii, el a sărit cu furca la dânsul... Bineînțeles că a fost arestat...

Sfârşitul filmului.

CAPITOLUL V

1

Dacă mi-ar fi spus cineva vreodată că o să ajung şi la ziua când n-o să mai gândesc, l-aş fi considerat nebun.

Dar iată că am ajuns.

La atelier am o singură grijă: să mă protejez, adică să nu dau cu ciocanul pe alături. La masă iar o singură preocupare: să înghit tot, chiar şi ceea ce rămâne în gât, ca să am suficientă energie pentru cele opt ore de efort pur mecanic. În drum spre casă aceeaşi unică strădanie: să mă văd cât mai curând în pat. Deşi nu-mi pot aminti niciodată visele, sunt sigur că nici ele nu conțin vreunul din elementele proprii gândirii...

În schimb dau uzinei cele mai multe ambalaje, port titlul de „fruntaş în întrecerea socialistă”, deşi nu mă întrec cu nimeni, colegii s-au împăcat cu ideea că sunt un calic, nu fac niciodată cinste la chenzine. Un singur lucru mă cam supără: zilele trecute s-a apropiat de mine brigadierul şi mai în glumă, mai în serios m-a luat de mânecă:

— Poate-o laşi mai moale, românule? Că altfel ne măresc normele la toți...

Am strâns din umeri, nu înțeleg adică ce vrei să spui, şi nici el n-a mai insistat.

Cât priveşte porecla, n-o aud prea des, o socot binevoitoare.

Dar de unde să ştie ei pentru ce strâng banii?...

Chiar dacă-i vorba de o idee fixă – ea e singura ce-mi dictează comportamentul şi-mi înlocuieşte orice alte gânduri...

Pe la jumătatea lui mai s-a petrecut un eveniment minor, dar care avea să schimbe multe în ce mă priveşte.

Într-o dimineață însorită, numai bună să-i invidiezi pe cei ce-şi pot permite să-şi expună burta astrului diurn, ne intră în atelier subdirectorul însoțit de un tip slăbănog, cu priviri vioaie, ambalat într-o tunică a la Mao Tzetung.

— Tovarăşi, chițcăi înaltul funcționar de îndată ce brigadierul opri fierăstrăul circular, tovarăşul este de la ziarul partidului şi guvernului şi vrea să stea de vorbă cu voi. Poate chiar să scrie ceva. Vă rog să-l primiți şi să-l iubiți! Iată, tovarăşe, se întoarse spre slăbănog, acesta-i brigadierul, iar acesta, arată spre mine, acesta... În sfârşit, brigadierul o să vă spună tot...

După care strânse mâna slăbănogului şi se îndepărtă grav.

Ziaristul scoase din buzunar un blocnotes cu tartaje de dermatină şi se apropie de brigadier. Schimbară câteva cuvinte, după care se opri în fața mea.

— Tovarăşul Oltean...

— Prezent, făcui eu fără să încetez lucrul.

El schiță un zâmbet slab.

— Câteva întrebări... Şi lasă ciocanul cela...

— Dar norma? Fără ciocan moare.

— Apu' despre ea să vorbim. Cu câte procente o întreci?

Simțeam că-l dor în cot procentele mele.

— Câte vă trebuie?

În fiece dimineață aveam cinci-zece minute de așa-zisă informație politică, unul dintre noi citea ziarele și încerca să-i lumineze și pe ceilalți. Mă exasperau banalitățile tipărite, cu atât mai mult cu cât și eu făcusem treaba asta de vreo două ori, iar în viața „de dincolo" nu prea eram dat cu presa.

Slăbănogul zâmbi:

— Eu vorbesc serios. Cu câte procenturi?...

— Tovarășe ziarist, sunt un om liniștit și modest. Mă tem de publicitate, mă tem de slavă, asta ar putea să mă distragă de la munca pe care o iubesc atât!

El mă privi atent și izbucni în râs:

— Ia uite! El suguiește! Îmi place. Vasăzică, facem așa: mătincă ești știutor de carte, mâine vin aici și-mi dai articolul pe care ai să-l scrii diseară. Despre tine și tovarășii tăi. Îmi opri cu un gest protestul. Aiasta este o poruncă de partid, cred că înțelegi despre ce-i vorba...

Mai auzisem cuvintele acestea – sarcină de partid... Mai departe gluma nu putea avea loc.

— După-masă vine fotograful, zise el brigadierului, îi strânse mâna și plecă țanțoș.

Peste vreo patru zile brigadierul intră valvârtej în atelier, ceva mai târziu ca de obicei, întrerupse curentul, ca să oprească toate mașinile care bâzâiau, șuierau și oftau, și ceru tuturor atenție. Apoi desfăcu ziarul pe care-l adusese subsuoară și începu să citească.

Privii peste umărul lui: era o pagină întreagă dedicată uzinei, o bună parte ocupată de articolul meu şi de fotografia plină cu pete de tuş, printre care se puteau distinge doar rindeaua mecanică şi jumătate din mutra solemnă a brigadierului...

Pentru articol n-aveam de ce să roşesc: trecusem cu peniţa când mai veselă, când mai serioasă peste toţi tovarăşii mei de atelier, mă străduisem să fac un portret colectiv al unor oameni vii, cu bucuriile şi nevoile lor.

De prisos să adaug că devenisem eroul zilei în uzină: pagina cu pricina stătea agăţată în toate atelierele şi pe toate coridoarele administraţiei.

Neaşteptate au fost şi urmările: în cele două luni cât am mai lucrat la uzină, slăbănogul mi-a mai dat câteva „sarcini de partid" şi m-a declarat membru al activului de corespondenţi voluntari ai ziarului.

Ştiam eu că am talent de publicist!...

Pe lângă onorariile nu chiar simbolice m-am ales şi cu alt câştig: ştergându-mi din cele scrise cuvinte ca „ambalaj, excelent, situaţie, ziar, satisfacţie", slăbănogul mi-a demonstrat cât de simplă este învăţarea limbii „moldoveneşti": să uiţi (sau să nu foloseşti!) jumătate din vocabularul moştenit de la părinţi!

Cine-a zis că „a pierde" nu înseamnă „a câştiga"?

2

Pe la începutul lui iunie (luasem deja hotărârea cu Universitatea), cum mă întorceam acasă de la circa de miliție unde mi se înmânase paşaportul nou, viager, şi trecând, cum mă ducea drumul, pe lângă ministerul „lăuntric", dădui nas în nas cu Emil.

— Servus, neamule! urlă el, mă luă în braţe şi începu să se învârtă cu mine de duduia trotuarul. Servus!

Sergentul care făcea de serviciu la minister crăpă uşa, ne cântări din ochi şi porunci sever:

— *Idite, idite!*

Îl înţelegeam pe bietul băiat, cât n-aş fi dat şi eu atunci la sosire să văd pe cineva, să întâlnesc o mutră cât de cât cunoscută.

— Măi al naibii, zise el după ce ne aşezarăm mai la vale pe treptele unei case vechi, boiereşti, pe a cărei uşă monumentală sta scris „Intrarea pin ogradă". Al naibii, ne-am putea duce la un pahar, dar peste o oră trebuie să mă prezint la comisariatul militar! Hai, zi! Cum e?...

— Ba pardon, zi tu. Înţeleg că eşti proaspăt sosit, de ce aşa târziu?

Coborâse din tren de vreo zece zile, aflase de la funcţionarul de la „primaria voastră" adresa mea, dar nu mă căutase.

— Dom'le, n-am mai pomenit aşa ceva! Nu le-a fost de ajuns că am scris în lagărul cela douăzeci şi trei de autobiografii, uite, azi am scris-o şi aici pe a treisprezecea în decurs de-o săptămână! Îi bag în mă-sa-n cur, dacă mai continuă, dau foc şi ministerului, şi javrei celeia care mă

urmăreşte peste umăr ce scriu şi cum ţin tocul! Să fi ştiut aşa ceva, mă predam dracului...

Aici se întrerupse brusc. Zâmbi amar:

— Înţeleg bine că plata pentru a deveni omul cel mai fericit din lume, adică om sovietic, trebuie să fie mare, dar chiar aşa... M-au băgat într-o magherniţă cu nişte tipi suspecţi... Tu, cel puţin, te-ai aranjat ca lumea?

De vreo trei ori fusesem la „Comitetul Împlinitor" ca să le amintesc de cazarea mea provizorie, pardon, vremelnică, şi de fiecare dată am fost rugat să nu-i mai deranjez: „Căutăm, cum găsim ceva potrivit, te anunţăm singuri..."

— Nici la maică-mea nu mă pot duce, n-am documente. E vorba să-mi dea ceva zilele astea, dar... Mă-sa-n... Apropo, ţi-ai găsit părinţii?...

N-avea niciun Dumnezeu să-l mai sperii şi eu:

— Sunt... sunt la ţară... Predau...

— Cam nasol pentru un profesor universitar, nu?

— O chestie provizorie...

A, sări deodată Emil. Ultima noutate, ori poate-ai aflat? Contele S. s-a sinucis!

Am simţit un val de sânge cum mă izbeşte-n cap. Aveam cele mai calde sentimente pentru aristocratul acela, atâta de aristocrat, că nu te lăsa niciodată să bănuieşti că n-ar fi un egal de-al tău, oricine ai fi fost tu. Bietul bătrân înţelept! Mi-am amintit deodată cum mă privea când mi-a vorbit de cei doi băieţi ai lui...

— Zicea un ajutor de-al comandantului că s-ar fi întâmplat ceva cu un fecior sau o fiică de-a lui când a încercat să treacă Dunărea... Moşul s-a strecurat noaptea în

biroul lui Rosomahov şi s-a împuşcat în gură cu arma rusului...

Bietul bătrân! Şi socotelile cu viața tot aristocratic încheiate...

— Niciun popă n-a vrut să-i cânte, l-au îngropat ca pe o vită... Dar pe Rosomahov l-au umflat peste câteva zile. M-aş bucura să aflu că putrezeşte-ntr-o puşcărie cu tot cu autobiografiile mele, băga-i-le-aş...

Emil îşi privi ceasul:

— Aoleu! Milităria, paştele mă-sii! Scrie adresa mea! Sau poate vin eu pe la tine...

Mă bătu pe umăr, se întoarse milităreşte pe tocuri şi porni cu pas grăbit.

Potrivit denumirii străzii pe care mi-o dictase, nu părea, într-adevăr, să locuiască într-un cartier rezidențial...

Curios, totuşi: eu n-am scris decât două autobiografii, una lui Rosomahov şi cealaltă lui Gropa.

Să însemne asta ceva?...

3

Am banii strânşi, chiar mai mult decât îmi făcusem socoteala. I-am depus la cec şi port carnetul cu mine: nu mi-a dispărut nimic, nici măcar o copeică atunci când îi ţineam în valiză, dar... De câteva ori am luat seama că cineva îmi umblă prin puţinele boarfe. Repet, nu lipseşte nimic, dar mă dezgustă însuşi gândul că un străin pune labele lui pe ceea ce îmbrac sau folosesc. Până şi teancul de hârtii a fost răsfoit pagină cu pagină...

Adică banii sunt.

Dar lipseşte principalul: veştile.

Scrisoarea...

Am cugetat îndelung, n-am dormit multe nopţi şi am hotărât definitiv: intru la Universitate. La Filologie.

Toată stima şi tot respectul pentru clasa muncitoare, pentru harnicii bătători de cuie (ţânte, cum m-ar fi redactat protectorul meu de la ziarul cu povestea!), dar sunt absolut sigur că şi tata, şi mama, posibil şi surorile ar prefera să discute cu mine despre Faulkner sau Hermes Trismegistos şi nu să-mi asculte o prelegere despre felul osebit în care trebuie bătută o ţântă (un chiron, în altă variantă), într-o scândură de molift sau în cea de mesteacăn...

Toată stima pentru agronomie, pentru zootehnie şi horticultură, sunt sigur că, dacă voi profesa ziaristica, mă voi dedica acestor discipline, dar să profesez ca specialist în aceste domenii, să am iertare. Prea nu moare în mine amintirea căsuţei cu peluză şi a minunăţiei agricole din preajma ei, ori, mai precis, n-o să-mi dispară niciodată din memorie cele văzute după trecerea tăvălugului din patruzeci... Un articol, un ziar, o carte – le-ai ars şi n-a mai

rămas nici scrumul din ele. Ruinele pământului rămân veşnic...

De la întâi iulie nu mai sunt „fruntaş în întrecerea socialistă”.

Băieții au aranjat o mică petrecere de rămas-bun, au turnat în mine cât a încăput. („Doamne, şi matale te-ai dat cu ghilanii ăştia, ştiam eu că n-ai să le poți sta împotrivă!” – lamentațiile Mariei Petrovna când am fost adus acasă.) În euforia agapei brigadierul mi-a mărturisit cinstit că a fost o vreme când ortacii erau pe punctul să-mi administreze o învățătură cu țolul în cap, ca să nu le sparg norma, dar i-a calmat Fedea când le-a spus că strâng bani ca să-mi vizitez părinții „foarte departe”. „Dar n-a vrut să ne spună unde! Ia zi tu: peste graniță?”

Şi încă peste câte!...

Mi-am procurat manualele de a zecea la materiile de admitere, cu excepția francezei, fireşte, adică Istoria şi Literatura moldovenească, plus o Gramatică şi o Crestomație de aceeaşi literatură.

Băieții fac tot posibilul să nu mă deranjeze, adică Fedea: nu mă mai terorizează cu miile lui de întrebări. Cât despre Timofei, regimul lui e astfel alcătuit, că poate conveni oricui: lucrul la uzină, drumul spre cămin cu un scurt popas la alimentară, sticla de votcă şi un somn neobişnuit de liniştit până în zori.

Cu istoria m-am lămurit repede: aproape tot ce ştiu spun pe dos şi din trei întrebări nimeresc neapărat două...

Mai complicat lucru cu literatura...

Țin bine minte că în clasa a doua de liceu am luat o păruială bună de la tata, nu, nu bătaie, nu m-a lovit

niciodată! A fost o păruială verbală, dar convingătoare, când mi-a găsit întâmplător în dulăpaşul de la internat câteva exemplare din serialul „Aventurile submarinului Dox”.

Băiatule, asta e maculatură! E pentru troglodiți! Ai de gând să te perfecționezi în direcția asta?...

N-am mai avut de gând.

Păruiala căzuse la țanc.

Sunt absolut sigur că, dacă m-ar vedea acum cu „operele” acestea, ar trece de la mustrările verbale la altele, violente şi fizice...

La una dintre consultațiile din preajma examenelor mi-am permis să-l întreb în particular pe consultant (probabil un laborant bâlbâit!) dacă socoate, într-adevăr, că e poezie ceea ce ni se prezintă ca atare în crestomație, adică „Oi glăsui” sau „Buhgalterul” (pentru neinițiați: „Voi vota” şi „Contabilul”!), sau dacă pot fi considerate proză „Venea o negreață” sau „Nouăsprezăci mămăliji”.

M-a privit atent, cum ai examina o insectă proaspăt descoperită, m-a luat de-un cot şi, după ce s-a convins că nu sunt venit din Bucovina, a început să-mi explice răbdător şi blând că republica noastră este tânără şi foarte rămasă în urmă, că norodul a fost ținut în întuneric şi-i „tare necultural”, că nici „scriere n-o avut, da încă literatură?” şi că, „îndeobşte”, nu poți să treci deodată de la „folclorul norodnic” la „Război şi pace”...

— Da’ matale n-ai făcut şcoala la români?

Făcusem oleacă.

— Iaca, vezi? Şcoala burgheză nu ține socoteală de norod!

M-am declarat foarte mulțumit de răspunsul pe cât de complet, pe atât de simplu, dar nu cred că l-am convins, m-a urmărit cu privirea până am părăsit coridorul.

Dar apropo de norod.

Cu vreo săptămână înainte de a pleca de la uzină, în timpul unei pauze de prânz s-a apropiat de mine un tinerel, nou-venit în brigadă, şi mi-a întins, aproape roşind, o foaie de hârtie.

— Iaca, numai să nu mă râzi... Am scris şi eu o poezie pentru gazeta de perete... Tu eşti mai învățat...

Era ceva în stil pseudopopular despre viața fericită a oamenilor sovietici, despre „părintele tuturor – tovarăşul Stalin cel viteaz", un ghiveci de o dezarmantă naivitate şi agramatism.

Să fi ştiut atunci!... Să-i fi strâns mâna şi să-l fi bătut pe umăr...

Dar omul mă rugase să-l ajut, să-i dau un sfat!

Şi i l-am dat. Cum nu ştiu alt mijloc de a convinge pe cineva decât apelând la exemple, am început să-i recit ceva din nu mai țin minte cine, probabil, din ce avem întotdeauna la îndemână, din Eminescu.

Mă asculta cu gura căscată. Când am sfârşit poemul, a făcut semn celorlalți să se apropie.

— Măi, ia ce-i frumos! Spune-le şi lor!...

Nu m-am lăsat prea mult rugat. Cum am o memorie suficient de încăpătoare, am început să-i plimb pe la toți bunii mei prieteni, începând cu Coşbuc şi sfârşind cu Minulescu.

A fost o adevărată şezătoare, şi dacă nu s-ar fi uitat la ceas brigadierul, nici n-am fi luat seama că prelungisem pauza cu jumătate de oră.

Cei mai mulţi dintre tovarăşii de muncă aveau la activ câte şapte-opt clase, alţii mai frecventau şi cursuri serale, dar nici numele lui Creangă, nici al lui Eminescu nu le spunea nimic...

Cât de concentraţi ascultau!

La finele recitalului tânărul poet şi-a împăturit cu grijă „opera”, la fel de atent a rupt-o, şi a făcut vânt resturilor peste mormanul cu rumeguş.

— Da, a zâmbit el amar, mai avem câte ceva de învăţat...

4

Cu trei zile înainte de examene s-a întâmplat să am una dintre cele mai frumoase surprize de până acum.

După o consultație, ultima, cum părăseam aula, se oprește în fața mea un tip înalt, mai răsărit ca mine, foarte tuciuriu și zâmbăreț.

Mă ia foarte dezinvolt de părul din dreptul urechilor și mă saltă ușurel de la podea.

— Perciuni!

Să nu fi pronunțat cuvântul, probabil că i-aș fi zis una sau chiar l-aș fi pocnit, dar acest „perciuni”...

În clasa a treia, Mops, pedagogul de serviciu, n-am știut niciodată cum îl chema cu adevărat, m-a prins într-o pauză de această parte a tunsurii, m-a ridicat ca la două palme de mi-au țâșnit lacrimile și s-a interesat cu glas mieros:

— Când tundem perciunii, elev? Ori te crezi la sinagogă?

Între perciuni și sinagogă colegii au optat, în cele din urmă, pentru primii: porecla li s-a părut mai exotică.

L-am recunoscut imediat. După culoarea feței.

— Il dzigano!

Era colegul meu dintr-a patra, promovat ca și mine într-a cincea în ’44, Ionuț Manoliu.

— Manole, Manole! Și Ivan! mă corija el după ce coborârăm în curte și găsirăm o bancă liberă. Asta ar mai lipsi, râse el, să afle studenții mei de „Il dzigano”... Zi, canalie, unde-ai fost până acum, unde-ai dispărut? Din câte îmi amintesc, ai șters-o în România, nu?

— Războiul...

— Da, războiul... Eu am rămas aici cu mama... Să-l așteptăm pe tata. N-a mai venit... S-a stins și mama...

Ştiam cu toţii la liceu că era fiul unui deportat, deşi, în exuberanţa vârstei noastre, nu-l prea menajam.

— Şi tu? Hai, cântă!

I-am cântat tot.

— Adică vrei s-o porneşti de la început. Te poţi considera student. Sunt lector, un fel de asistent, la Catedra de limbă şi literatură, eu o să-ţi primesc două examene. Te miră? Am absolvit anul trecut Institutul Pedagogic... Iar în ţara orbilor chiorul... Grozavă lipsă de cadre!

Ne-am despărţit spre seară. Am făcut schimb de adrese.

— După moartea mamei am fost „comprimat” într-o singură cameră. Ştii casa noastră... Te-aş fi luat la mine. Dar acum proprietatea privată... Şi cum mai am şi stupida intenţie să mă însor...

Avea un râs molipsitor. Ca pe vremuri. Posibil să exagerez, dar pentru prima dată simţeam că m-am întors, măcar parţial, acasă.

— Şi ai grijă, zise el când ne aflam de acum la câţiva paşi unul de celălalt. „Il dzigano” numai după poarta Universităţii şi numai în şoaptă!

E o imensă bucurie să-ţi găseşti prietenii vechi pe aceeaşi lungime de undă după ani de despărţire.

CAPITOLUL VI

1

Am fost chemat la Comitetul Împlinitor Raional ca să mi se comunice că sunt luat la rând pentru locuinţă şi numărul rândului meu este undeva după cifra cinci mii...

Iată-mă: am scris „împlinitor”, „luat la rând” şi nu le-am mai prins în ghilimele... Nici nu mi-am dat seama cu câtă naturaleţe le-am folosit, abia recitind fraza (tot mă zgâria ceva adică!), m-am luat cu mâinile de cap... Cât de uşor cedăm, cât de uşor ajungem la compromisuri cu noi înşine când e vorba de ciolan! În cazul meu friptura este posibilitatea de a înţelege şi de a fi înţeles cât mai uşor de cei din preajmă...

Mizerabilă chestie! E cum ai lua un prunc de la ţâţa secată a mamei şi l-ai potrivi la sfârcul generos al doicii: un pic de mofturi la început, oricum, nu mai răsună glasul acela pe care-l ştie din embrion, dar plinătatea debitului de lapte şterge repede memoria duioşiei neprefăcute...

O fi având dreptate Marx, sau cine o fi zis-o, că existenţa determină conştiinţa. (În cazul meu – renunţarea la ultima...)

Fireşte, după duşul rece de la Comitet nu mă prea simţeam plutind în al nouălea cer, dar foarte curând au intervenit evenimente care mi-au demonstrat cât se poate de simplu că o mare neplăcere poate fi oricând depăşită de o alta şi mai mare...

Reţinusem din vorbele lui Emil că are şi el intenţia să intre la Universitate, că la Istorie, că la Filologie, oricum, Facultate de Drept nu era, dar nu-l întâlnisem la niciuna din consultaţii. Am socotit de datoria mea să lămuresc lucrurile şi în ajunul admiterii am descins la adresa pe care mi-o comunicase. Nu-mi spusese precis despre ce cazare e vorba, s-a dovedit a fi tot un cămin, nr. 3, şi atât, doar că ceva mai arătos ca al meu, cu etaj.

Femeia de serviciu, probabil, e o modă ca la căminele de bărbați să comande femeile, mi-a cerut mai întâi paşaportul, pe care, bineînțeles, nu-l aveam cu mine, mi-a notat numele într-un registru şi abia după aceste formalități mi-a permis s-o întreb ce doresc.

Mi-a aruncat o privire rapidă, apoi a țintit ochii în perete:

— Aşa om nu trăieşte aici.

Am mai citit o dată adresa de pe peticul de hârtie pe care-l luasem cu mine.

— Cum adică? E unul întors din România... Acum o lună şi ceva... Un...

Nu m-a lăsat să continuu:

— Da eu îți spun matale lămurit că nu avem aşa un nume aici! Mergi sănătos...

Era spre seară, din când în când treceau spre odăile lor locatari ai căminului.

— Ce mai stai matale aici? Nu mă crezi?...

Nu puteam să mă înşel, aveam adresa negru pe alb, să fi făcut el un banc? Pe ce chestie?...

Cum locatari se întorceau tot mai mulți, am ieşit în fața clădirii şi l-am oprit pe unul ce mi se părea mai isteț.

— Nu ştiu. N-am auzit..., şi grăbi pasul.

Al doilea nici n-a catadicsit să-mi răspundă. Doar ajuns la uşă întoarse capul să vadă dacă n-am dispărut.

Următorul mă întrebă, după ce cercetă cu privirea împrejurimile:

— Sunteți prieteni? – vorbea ruseşte. Fireşte că eram.

— Atunci sfatul meu este s-o ştergi de-aici cât mai repede. Prietenul tău a fost ridicat alaltăieri noaptea.

„Cum adică ridicat?” al meu rămase în aer. Tânărul dispăruse.

În drum spre casă aveam mereu senzația că cineva îmi urmează paşii, că, iată, cetățenii care au apărut acuma de după colț sunt cu ochii pe mine şi nu în zadar țin mâinile în buzunare, mă cuprindea nedumerirea când treceau pe alături şi îşi vedeau de drum...

Toate cele auzite şi lăsate cândva să treacă pe-alături de ureche despre *ghepeu* sau *enkavede* răsăreau acum în memorie îmbogățite cu detalii imaginare, groteşti... Şi mâna aceea din toamna lui patruzeci şi unu, oasele acelea răsărind din pământul spălat de ploaie de la fostul consulat italian, unde ne duceam mânați de puerilă curiozitate să le privim, fără a înțelege sinistrul subtext al descoperirii, mâna aceea descărnată de care mai atârna un capăt de sârmă ruginită începea să-şi destăinuie amenințătoarea taină...

Noaptea am avut, probabil, coşmaruri. Nu țin minte ce visez, m-a lămurit Fedea:

— Ce-i, frate? ți-o intrat examenul pe cur de te-ai zbătut aşa?...

Dar, spre propria mea mirare, la proba scrisă am intrat calm şi hotărât să „nu trag atenția” – cum se zice aici – la permanenta polemică pe care-o purtam cu primitivismul Crestomației.

„Chipul colhoznicului în literatura de azi” l-am pictat în cele mai decente şi impresionante culori, fostul plugar sărman, supt de toate lipitorile burghezo-moşiereşti, a căpătat datorită peniței mele parametrii unui Heracle combinat cu Democrit...

— Cred că ai putea fi admis în Uniunea Scriitorilor, mă tot tachina mai apoi Ionuţ, care, fireşte, citise şi apreciase monumentala mea „lucrare scrisă”. În orice caz autorii pe care i-ai citat te-ar vota cu toate membrele...

Vorba ceea, ce nu face omul pentru interes...

La proba orală, unde intram câte trei, Ionuţ i-a eliberat mai întâi pe ceilalţi doi, ca să putem rămâne singuri şi să recităm împreună cu cele mai serioase mutre ceva în genul „Hai, fraţi, hai, fraţi, la năvală daţi”...

Peste alte vreo trei zile am aflat de la examinator că n-ar fi rău să mai şi graseiez, ca să fiu luat drept mâncător de broaşte şi melci, aşa că mai rămânea doar Istoria, pe care trebuia să mi-o verifice un coleg şi prieten de-al lui „Il dzigano”.

Dar mai înainte de istorie, în preistorie, a trebuit să-l cunosc pe Krasnovski...

2

De altfel, n-am avut intenția să-l cunosc, mai mult, dacă ar fi fost să mă caut în subconştient – subconştientul zicea că nu prea iese fum de-acolo unde nu arde focul, că, adică, dacă se vorbeşte atâta despre ei – odată şi odată tot au să ajungă şi la tine, dar nu precupeţeam niciun efort ca să-mi conving subconştientul de minima probabilitate a unei astfel de cunoştințe...

Dar s-a produs...

Era o excelentă seară de august, pe cer nici urmă de nori, condiții mai mult decât potrivite ca să-ți aşezi fundul pe-o buturugă şi să aştepți ploaia de leonide sau liride, sau ce alte corpuri cosmice îşi mai oferă serviciile amatorilor de astronomie populară în acest anotimp.

Stăteam în pat cu manualul de istorie încercând să mă sugestionez că e scris „sine ira et studio”, când bătu la uşă Maria Petrovna şi, fără să mai aştepte invitația de rigoare, intră.

— Mihail Alexeevici (celorlalți, indiferent de vârstă, le spunea pe nume), omoară-mă, dar nu te-am văzut când ai venit. Iaca, ai două scrisori, şi mai ales asta, de la miliție. („Miliție” – aproape în şoaptă...)

Cealaltă, nu cea „mai ales”, era de la uzină.

„Întrucât de pe data de 1 iulie crt. nu mai lucrați la Uzina Mecanică nr. 1 „I. V. Stalin”, vă somăm ca în decurs de zece zile de la primirea prezentei să eliberați locul din Căminul Nr.1 al Uzinei, în caz contrar...”

Plicul nu fusese lipit şi Maria Petrovna nu-şi putuse învinge curiozitatea:

— Da’ nu te mai uita la dânşii! Hamăie, da’ treabă nu fac! Iaca Alioşa, de la numărul opt, are un an de când a primit aşa veste...

Citația de la miliție nu excela prin amănunte: „obligatoriu, la orele 22.00, având asupra sa paşaportul...”

Primul gând: „la te uită cine lucrează zi şi noapte!” Abia apoi nedumerirea (sincer vorbind, şi sudoarea rece!) – ce putea să însemne ora asta?

Maria Petrovna ridică din umeri:

— Nu te-ai bătut cu nimeni?...

Circumscripția raională de miliție (mai fusesem când mi s-a înmânat paşaportul) se afla într-o clădire jerpelită cu semietaj, ferestrele demisolului le avea căptuşite cu placaj şi aspectul ei nu era de natură să inspire cine ştie ce încredere.

Chiar când să mă adresez, cu citația în mână, milițianului de serviciu, mi se interpune un tip răsărit nu se ştie cum din semiîntunericul coridorului:

— Mihai Olteanu?

Anume „Mihai”, şi nu „Oltian”...

— Eu.

— Să ieşim pe-o clipă...

Bărbatul, probabil, cu puțin mai în vârstă ca mine, îmi venea cam până la umăr, dar cu umerii de două ori mai largi, un şaten tuns scurt, şi pe stradă n-ar fi atras atenția nimănui, dacă n-ar fi ținut capul vizibil aplecat pe-o parte, defect fie din naştere, fie din cauza unei răni la gât, iar în acest caz bine mascată de o cămaşă cu guler „a la Tolstoi”.

Portretul acesta l-am reconstituit, bineînțeles, mai târziu şi la rece, atunci abia am putut să descifrez cu ochi

împăienjeniți pe tartajele unei legitimații purpurii pe care tipul mi-a băgat-o în nas: „Ministerul Neprimejduirii de Stat”.

Locotenent-superior Krasnovski, de la minister... Să mergem, tovarăşe Olteanu, n-o să stăm de vorbă aici, în mizeria asta...

„Adică aşa a fost umflat bietul Emil...”, m-a fulgerat. „Civilizat...”

Mă simțeam ca o băşică de săpun, docilă şi gata să plesnească în fiece clipă.

„Civilizat... civilizat... civilizat...”, tot repeta un glas dinăuntru şi nu puteam să-l opresc, în timp ce-am dat împreună colțul, unde ne aştepta un „Opel Kapitän”.

Krasnovski s-a aşezat alături, pe bancheta din spate. Şoferul a demarat fără să i se spună ceva: cine ştie pentru a câta oară se juca scenariul...

Se zice că în clipele de înaltă tensiune capul se limpezeşte brusc şi începe să lucreze cu maximum de randament, instinctul de conservare e mai presus de toate celelalte.

Falsă părere.

Singura activitate a bietului meu creier pe tot parcursul drumului care nu mai sfârşea s-a rezumat la nişte cuvinte fără sens, întrebări stupide, ca: „de ce acum?”, „de ce mergem aşa repede?”, ba la un moment dat mi-am surprins glasul acela lăuntric fredonând un cântec popular, probabil, nu mai ştiu...

Contrar aşteptărilor, maşina a frânat pe o stradă lăturalnică, în fața unei case cu intrarea la stradă.

Locotenentul m-a ajutat să cobor, m-a rugat să-l aştept o clipă, s-a întors cu vreo cincizeci de metri şi a deschis cu cheia o uşă asemănătoare cu cea în faţa căreia ne opriserăm.

Maşina a luat-o din loc, înecându-mă într-un nor de fum urât mirositor.

„Arde ulei motorul”, m-am gândit. Apoi imediat m-a luminat soluţia salvatoare: să fug! Să fug până o să-mi iasă ochii!...

Dar Krasnovski îmi făcu semn să mă apropii...

Dintr-un antreu minuscul am dat într-un salon, o încăpere obişnuită a unei familii care se respectă: o canapea, o masă acoperită cu ceva brodat şi vreo câteva scaune cu pernuţe, o lampă cu abajur de mătase deasupra mesei, iar pe peretele fără ferestre, peste o imitaţie de covor persan – portretul a doi însurăţei. Ea zâmbind şmecher fotografului, el cu mutra obişnuită a unui proaspăt îmbrobodit...

— Aici putem sta de vorbă, nu-i aşa? făcu Krasnovski vesel, trăgându-mi un scaun. Nu ca la slinoşii ceia de poliţai!

Simţeam că încep să mă caţăr din rahatul în care mă prăbuşisem.

— Ei, să intrăm în subiect, ca să nu te reţin prea mult. Dar mai întâi, cum te simţi la noi, te-ai dat cu viaţa noastră?

Bineînţeles că mă dădusem, mă simţeam foarte bine.

— Lasă, lasă, ştim noi că mai avem mult până o să fie bine, nu trebuie să te temi să critici. Critica drege tot! Parcă eşti mulţumit de locuinţă?

Parcă ar fi ghicit că atinge la sensibil!

— Sincer vorbind, ar fi putut fi mai omenească...

— Greu după război... Mulți au rămas pe drumuri.

Mă hotărâi să joc deschis: îi arătai scrisoarea de la uzină.

— Birocrați, idioții! Aranjăm noi, nicio grijă. Iar acum uite-aici nişte hârtie, uite stiloul meu şi scrie tot, absolut tot ce ştii despre Emil Crăciun, de când vă cunoaşteți, cum v-ați cunoscut, ce discuții ați avut, ce-ai aflat de la el, cu cine l-ai mai văzut, ce propuneri ți-a făcut... Totul absolut!

Am simțit că mă trec fiorii:

— Bine, dar îl cunosc superficial... După lagăr... vreau să spun, după Punctul de Filtrare nu ne-am întâlnit decât o dată, întâmplător...

— Şi l-ai căutat a doua oară, dar nu l-ai găsit... Uite, despre astea toate să scrii. Ştiai că nu-i student?

Ştia tot! Oare fusesem urmărit? Atunci de ce mă mai întreba?...

— Nu... Mi-a spus că a fost la drept, la Cluj...

— Şi despre asta scrie... Dar că era cu „Sumanele Negre” ți-a spus? Nu? şi asta scrie-o! Hai, să nu pierdem timpul...

Am încercat de multe ori după aceea să reconstitui în minte tot ce aşternusem pe vreo patru pagini în noaptea aceea, dar n-am reuşit niciodată să duc lucrurile până la capăt. Dar de una sunt sigur: o bună parte din cele relatate erau ale lui Krasnovski, de la el aflate... Şi n-am să-mi iert niciodată că n-am înțeles decât foarte târziu că asta se numeşte manipulare...

Peste un an, adică acum, în august, când l-am întâlnit pe Emil la Orhei, lângă autogară, mai precis, când m-a strigat pe nume un tip îmbrăcat într-o pufoaică unsuroasă,

şi în care cu greu am putut recunoaşte pe tânărul chipeş cu care odinioară mă întâlnisem lângă „Lăuntrice”, m-am îngrozit: era o ruină.

Ne-am aşezat pe o bancă liberă.

— Nu, n-am fost condamnat... M-au confundat cu altul... învăţătoraşul acela... L-au prins pe el cu ceva şi m-a turnat pe mine... Dar n-o las eu aşa! Pe tine nu te-au agăţat atunci?...

N-aveam voie să-i spun ce ştiam. Şi ce i-aş fi spus? Că am scris, din prostie, naivitate sau spaimă „N-am ştiut niciodată că Emil Crăciun a luptat împotriva regimului din Republica Populară Română în rândul bandiţilor din organizaţia „Sumanele Negre”?... Şi că fraza nu-mi aparţinea?...

— Multe vieţi a calicit şi Stalin ăsta..., începui eu.

— Lasă, făcu el din mână. Dă-l în pizda mă-sii... Ia zi, frate Mihai, nu poţi să mă împrumuţi cu cinci ruble?

I-am întins o bancnotă de zece.

— Aşteaptă, mi-a zis.

Peste câteva minute s-a întors de la bufetul gării cu o sticlă învelită într-o bucată de ziar.

A rupt cu dinţii câţi îi mai avea capsa de metal a sticlei:

— Un gât?

Am tras un gât.

El goli sticla de votcă pe jumătate.

— Cam caldă... Dar merge.

— Merge..., fui de acord şi eu.

Îmi întinse o hârtie de cinci ruble.

— Restul.

— Poate-i păstrezi?...

El băgă bancnota în buzunarul pufoaicei şi se ridică:

— Drum bun. Aş mai sta, dar am o trebuşoară...

Îl urmării cu privirea până dispăru printre maşinile adunate la rampă.

Mă copleşi brusc ideea nebună că plătisem cu o hârtiuță albastră o viață de om...

Mai mult n-aveam să-l văd.

CAPITOLUL VII

1

Una caldă, alta rece.

Deşi cu ochii roşii ca ai unui iepure de mosc şi cu aspectul unui salvat dintr-un malaxor (o noapte de nesomn nu trece fără urme!), m-am prezentat la Istorie plin de încredere şi umflat de optimism sănătos. Dacă-i pe cinste, n-aveam niciun motiv, cu toate strădaniile, n-am reuşit niciodată să duc vreun capitol din manual până la capăt. Cum mă băgam, să zicem, în Suvorov şi asaltul Ismailului, îmi apăreau imediat în fața ochilor încăierările şi debandada contemporană de la cozile la zahăr sau pâine. Dar, repet, mă aflam într-o dispoziție atât de prosteşte bună, încât atunci când am tras biletul cu „Realipirea Basarabiei la Patria-mamă” şi tipul de la catedră m-a ispitit dacă am ceva nelămurit, era cât pe ce să-l întreb, la rândul meu, despre care realipire este vorba: cea din ’18 sau cea din ’40? M-am stăpânit însă: Ionuț era sigur că taică-su dispăruse în urma unui banc cu uşor iz politic...

Încă un „5” pe „Foaia de examinare”. Ciudat, cum poți să te bucuri pentru o notă care înainte şi „acolo” te-ar fi băgat

în pământ de ruşine, dar n-am încotro: acesta-i preţul maxim al cunoştinţelor de aici.

Cu alte cuvinte, mă pot considera student.

Imediat după examen m-a prins pe coridor bătrânelul de la franceză, m-a tras într-un loc mai ferit şi, după o cuvântare lungă (graseia şi româneşte!) şi întortocheată din care n-am înţeles mare lucru, a trecut la subiect:

— Eu, din păcate, sunt foarte ocupat, nu am să pot face la timp traducerea, dar nu ar fi bine să rup contractul cu editura. Iar dacă ai traduce broşura dumneata, ai putea să câştigi un ban! Sigur că nu o să-ţi apară numele, nu eşti cunoscut, onorariul o să-l încasez eu. Dar banii au să fie ai dumneatale. Aproape toţi...

A scos din geantă o cărţulie tipărită pe hârtie gălbuie, ieftină, din cele care pe aiurea le cumperi în gară ca să-ţi treacă drumul mai repede. Mi-a strecurat-o în mână pe ascuns, de parcă ar fi fost vorba de ceva subversiv. Era „Fils de peuple" de M. Thorez.

— Dacă eşti de acord, bineînţeles că totul rămâne strict între noi... Ce zici?...

Am dorit să aflu despre ce sumă e vorba şi timpul de care dispun.

Timp îmi dădea berechet. Suma nu că-mi convenea – era cam jumătate din ce adunasem din spetit şi nemâncare!

Am ieşit în curte împreună şi în dosul unei stive de lemne mi-a strecurat în buzunar un cearşaf de o sută de ruble.

— Avansul! mi-a şoptit zâmbind complice.

De altfel, singurii bani pe care aveam să-i văd...

2

18 august.

Zi pe care n-am s-o uit chiar dacă ar fi să nu mi-o amintesc pe cea de naştere.

Traversând maidanul care ne desparte de grosul mahalalei şi pe care joacă fotbal vecinii mei de cămin de nu mai răsare fir de iarbă, îl văd de departe pe Jora, poştaşul, invalidul de război cu un picior de lemn muşcat până la măduvă de toţi câinii din împrejurimi.

Dar de data asta nu-şi mai pleacă privirile, ochii îi sticlesc:

— Este, este scrisore la domnul tovarăş!

I-o smulg din mână: scrisul mamei! Inconfundabilul ei scris, acest „M” cu bucle şi acest „O” perfect rotund, cu virguliţa ca o codiţă de purcel!...

Bag mâna în buzunar, scot o bancnotă, nu văd de care, o bag în taşca lui Jora şi mă îndrept aproape ameţind spre unul din pietroaiele ce marchează poarta fotbaliştilor.

Jora mă ajunge din urmă şi-mi bagă ceva în buzunar:

— Nu trebuie cinci rubla, Jora are preţul una rubla!

Dragul de el!

Mă aşez pe bolovan şi lungă vreme nu mă hotărăsc să deschid plicul...

Ochii umezi nu văd nimic.

Pobeda, 8 august 1952

Iubitul meu fiu, frăţiorul nostru drag!

De la 2 iulie, de când ne-a dat scrisorile tale inimoasa Elena Josanu, ţi-am trimis şapte misive, dar n-avem răspuns nici la una. De data aceasta o să primeşti plicul cu veştile noastre de la Zverdlovsk, este un domn care face drumul într-

acolo şi a binevoit să ne ajute. Cine ştie, aici stăm prost cu drumurile. Ne grăbim să-ţi spunem că suntem sănătoase, să n-ai nicio grijă şi scrie-ne cât mai curând cum o duci tu. Eşti sănătos? Te-ai aranjat? Scrie-ne repede şi amănunţit. Şi tata e bine, dacă nu se schimbă nimic în octombrie, o să ne vedem şi o să-ţi comunicăm neapărat. El munceşte la aer liber, ştii cât de mult îi plăcea la aer liber şi acasă... Noi o să stăm iarăşi aici, la Pobeda, aşa că să ne scrii pe adresa aceasta, la post-restant, se spune „do vostrebovania", dar să scrii cu litere ruseşti. Ţi-am scrie mâi mult dacă am fi sigure că ajung scrisorile la tine. Nu ne uita, Mihăiţă, şi atunci ai să vezi ce scrisori lungi o să-ţi trimitem!

Te sărut cu drag, copilul meu, mi-i tare dor de tine.

Mama şi fetele.

Mihalache, frăţioare, eu sunt bine, mă pregătesc să dau în particular pentru a zecea, încolo, cine mai ştie, poate medicina...

Mi-i dor să te văd, sora ta Lenuţa, care te pupă.

Eu am trecut în clasa a doua, aşa-i că te bucuri? Şi eu mă bucur că este vacanţă, mi-au căzut doi dinţi, dar cresc. Când vii la noi să te văd?

Ana.

Atât.

O mai citesc o dată. Încă o dată.

Nu mai plec în oraş, de fapt, nu aveam nicio treabă grozavă, listele cu cei admişi se vor afişa doar mâine, voiam să cumpăr ceva hârtie, dar tovarăşul Thorez nu mă grăbeşte: limba în care şi-a scris biografia e ca pentru săraci...

Şi deodată, ca un fulger în moalele capului: Tincuţa!

De ce nu mi-a scris niciun rând?

Nu s-o fi întâmplat ceva, Doamne fereşte?...

Mă străduiesc din răsputeri să alung gândul, nu, e în regulă totul, e o fire aparte, are toane, e tipul de independent categoric, o să-mi scrie singură când o să vrea, n-o să mai semneze ea scrisori colective...

Aşa mi-o amintesc şi asta mă calmează.

Mi-a spus şi Krasnovski, în timp ce-i scriam angajamentul de a păstra în taină strictă obiectul întâlnirii noastre şi însăşi întâlnirea, că mama şi cu fetele sunt bine aranjate, cât îl priveşte pe tata – e condamnat politic şi despre el n-are voie să vorbească, dar...

— Dacă ai să te porți frumos..., a păstrat o pauză lungă. Cine ştie, dacă ai să te porți frumos, e foarte posibil să facem o excepție pentru tine.

N-am prea înțeles ce înseamnă să mă port frumos, dar face impresia că ăştia ca dânsul au multă putere, în orice caz Maria Petrovna mi-a zis că i s-a spus de la uzină să fiu lăsat în pace.

Am şi telefonul lui.

Mă aşez să scriu o epistolă lungă-lungă celor dragi.

Kurgan... Centrul raional Pobeda... Pe ce aşchie de continent necunoscut o fi sădit Dumnezeu aşezările acestea?

Şi n-o fi uitat Creatorul de ele?

Probabil nu. Nu de tot: doar am primit scrisoarea!...

3

Lista stă prinsă cu patru pioneze pe tabla de avize.

E trasă la maşină şi poartă semnătura pentru conformitate.

Cei admişi sunt înşiraţi în ordine alfabetică şi numai la „O” nimeni.

Nici în coada listei.

Probabil că e o greşeală, o scăpare stupidă.

Sunt unul dintre cei trei care-am încasat „5” pe toată linia, dar numele meu nu figurează printre numele celor admişi...

Pe coridor, cum mă îndreptam spre secretariat ca să le atrag atenţia asupra urâtei erori săvârşite, uşa blindată a „Secţiei speciale” se deschise brusc, cât să mă pocnească în numele tatălui. Ieşea Ionuţ, adică Ivan Manole.

— Mihai, stai o clipă!

— Dar...

— Ştiu ce vrei să-mi spui. Să ieşim în curte, să vorbim...

M-a trecut un fior rece. E ceva împuţit, adică.

— Am aflat şi eu abia când am citit lista. Secretarul nu ştie nimic, m-a trimis la secţia de unde ai văzut că am ieşit. Treaba-i slută...

— Am trişat? Am omorât pe cineva?...

— În locul tău n-aş glumi. Cârtiţa de la Secţia specială mi-a arătat colţul dosarului tău pe care e specificat „FDN”...

— Bine, dar n-am făcut parte din niciun fedene, şi în genere n-am făcut politică! Nici acolo, nici aici!

Ionuţ mă privi de parcă i-aş fi picat din cer:

— Chiar nu ştii?... „FDN”?... Fiu de duşman al norodului?...

...Şi mie mi se păreau baliverne şi spaime ieftine toate povestirile contelui... Dar să-l fi crezut chiar, chiar să-l fi luat în serios – ar fi schimbat asta lucrurile? M-aş fi găsit azi pe listă la litera „O”?

— Aşa-i de când lumea: fiul vrăjmaşului meu este vrăjmaşul meu.

Bineînțeles, dacă nu-i vânzător de tată...

4

Intervenția lui Ionuț pe lângă rector nu s-a soldat cu nimic. „Îmi pare rău, pierdem un viitor student capabil, dar sunt puteri care ne depăşesc. Şi mai că te-aş sfătui şi pe dumneata, care tot eşti cu pufuşor pe botişor, să nu te implici în tărăşenia asta.”

N-am niciun motiv să-i pun la îndoială cele spuse, uneori mi se pare că suferă mai mult ca mine, deapănă tot soiul de variante pentru „soluționarea cazului”, cum îi zice el.

— Trebuie să scrii la CC! Da, asta-i unica soluție! Prim-secretarului! Nu cred că au nevoie de publicitate în jurul porcăriei ăsteia. Îți închipui ce impresie ar produce scandalul ăsta asupra celor ce mai gândesc să se repatrieze?... De fapt, nu... nu trece... Mai mult ca sigur că scrisoarea ar nimeri nu la primul, ci la vreun instructoraş...

Bineînțeles, la vreun funcționar inferior care-şi vede şi el şeful suprem doar pe la congrese sau date solemne... Ce-am observat aici – un respect total, aş spune orbesc, față de scara ierarhică, mai dihai ca pe la curțile regale! Şi să strice el, subalternul, buna dispoziție a şefului cu tot felul de fleacuri!...

— Ia stai, amigo! Zici că ai colaborat la vreo două ziare?

— Ei, colaborat...

— Nu zi! Habar n-ai ce forță este la noi presa! Te-a atins cumva un ziar şi eşti un nimic!... Un nimeni!... Indiferent cine-ai fost înainte... Uite, îi trage gazetarul cela al tău o replică comisiei de admitere... Sau un foileton... Da, da! Un foileton, aşa se numesc aici materialele critice... Imaginează-ți: „Birocrații monopolizează ştiința!” Sau, şi mai bine: „Un fruntaş al întrecerii socialiste este împiedicat să învețe!”...

— Zi-i mai sincer: „Un fiu de criminal de război, un membru al unei familii de deportați, un repatriat pârlit...”

— Mda... Ai dreptate... N-o să rişte niciun ziar să-ți ia apărarea. Cine-şi pune de bunăvoie curul la bătaie!... Mai ales că aici par să fie implicați şi ăia... Ştii tu cine... Secția specială nu stă de pomană... Şi cu ăia nu te pui...

Când a observat Maria Petrovna că nici a doua zi nu mă scol din pat, a intrat în panică.

— Ştiam eu, ți-am zis că de atâta învățătură are să ți se umfle capul! M-ai luat la râs, da', iaca, cine a rămas cu dreptatea?... Na, bea fiertura asta, îi ceai de pojarniță, îți ia durerea ca cu mâna!...

Dar gândurile din cap nu ți le poate scoate „ca cu mâna” nici măcar infuzia de sunătoare.

Şi, cine mai ştie, dacă nu venea după-masă Maria Petrovna cu: „Ascultă mătăluță, Mihail Alexeevici, ştii cum se lecuiesc de vătămătură la cap băieții noştri?...”

Cine mai ştie, dacă nu cumpăram sticla ceea de votcă şi dacă nu dădeam de duşcă un pahar pentru ceai, plin ras cu licoare rusească, poate că nu găseam numărul de telefon pe care mi-l dăduse Krasnovski.

Poate nici nu l-aş fi căutat...

CAPITOLUL VIII

Uitarea – în amintiri?

Cine se agață de ele e un proscris.

Amintirile nu sunt decât un fel de masturbare a creierului, un surogat de gândire, un fel de carte lungă şi plicticoasă pe care te forțezi s-o citeşti pentru a doua sau a

nu mai ştii a câta oară, şi totul doar din lenea, din neputința, din nevoința să înțelegi că e altul cu totul compartimentul răciturii aceleia cu circumvoluțiuni în care se află ceea ce cauți – uitarea.

Pe care, de altfel, de ce-ai căuta-o dacă poate veni şi singură, de la sine? Ah, ştii că uitarea este forța motrice a mersului tău înainte! Ştii că dacă excluzi uitarea, acest *spiritus movens*, dacă n-o laşi să-ți preceadă paşii, te vei trezi pe drumul câinelui care-şi vânează coada!

Dar n-o căuta în amintiri, în aceste nisipuri mişcătoare.

Ridică-te şi umblă! Spre luminița aceea care mai pâlpâie, spre...

Dar dacă insişti... Dacă vrei tu numaidecât...

— Ai încărcat aparatul de proiecție? Atunci:

Filmul!

... Te-ai întors seara târziu (din punctul de vedere al mamei! Era abia zece!), te-ai oprit la peretele lateral, cel dat cu var, ți-ai lipit buzele de el şi ai inspirat adânc de câteva ori: zic băieții că afacerea asta face să dispară mirosul de tutun. Ar mai fi un mijloc, dar cum să nu fumezi? Eşti băiat mare, flăcău, în cursul superior al liceului unde-ai intrat dintru început, şi n-ai deloc cheful să nu-ți valorifici acest statut, trebuie să ții pasul cu ceilalți, la fel de răsăriți ca tine. Fireşte, spre invidia celor pe care Dumnezeu nu i-a prea ajutat cu înălțimea, din care pricină sunt uşor depistați de profesorii însărcinați să patruleze „Promenada” şi parcurile... Ce-i drept, în ultima săptămână nu s-au prea zărit mutrele lor urâcioase, fie din motive de vreme rea, fie din cauza bubuiturilor dinspre nord şi răsărit tot mai distincte seara, lucru de care a auzit şi Dima Russu, cel cu

o jumătate de palmă mai înalt decât pupitrul, astfel că azi a apărut şi el la vânătoare. „Vânătoare” e o denumire de cod. Se traduce simplu: pipăitul fetelor pe „Promenadă”. Munca aceasta e răsplătită uneori cu una la ceafă, mai des cu chițcăituri prefăcute sau sincere exclamații de mânie, dar ce contează toate astea, cum să le compari cu imensa bucurie a mâinii care-a cunoscut fie şi pe-o frântură de clipă taina aceea care-ți tulbură imaginația şi somnul... Mai la vale de restaurantul „Londra” este şi stabilimentul acela care-ar fi fost marcat de un felinăraş roşu, dar... camuflajul... Acolo palma la ceafă ar fi exclusă, dimpotrivă, dar, vai! cenzul de vârstă! Monopolul octavanilor!...

Mama stă la masa din sufragerie, la dreapta şi la stânga ei amândouă fetele, dar nu te mai privesc toate trei ca pe un infractor, nu mai auzi veşnicul „Îți faci de cap, băiatule, am să te spun lui tata când vine!” Ba chiar şi Lenuța pare să ardă de nerăbdare să-ți comunice un lucru deosebit de important.

— Citeşte.

Mama îți întinde un plic din care se iţeşte un colț de hârtie groasă. „Extras” din foaia ta matricolă.

Ochii îți fug imediat la note. Şi mai întâi la algebră: Cinci! Ura! strigi tu în tine, s-a zis cu corigența, cinciul e ruşinos, desigur, dar sănătos!...

— Dar stai, mămico, de ce acum? Mai avem până la...

Dânsa îți întinde iar, în tăcere, o foaie de hârtie pe care citeşti mirat, fără să prea înțelegi dintru început:

„Guvernământul Provinciei Basarabia”. Şi cu litere mai mari, grase: „Buletin nominal de evacuare”...

— Ne dau afară din casă?

— Nu, băiatule, din țară. Vine iar războiul...

— Trebuie să plecăm? Unde? Şi când?...

— Poimâine... Hai, începem să facem bagajele. Singură n-am s-o scot la capăt...

Stai ameţit o clipă, apoi simţi cum ţi se urcă sângele la cap: „Nu se poate! Imposibil! Paulina a promis să te aştepte mâine în magazia de lemne! Imediat după masă, când se retrage mama cu fetele pentru siestă. E poate cea mai importantă zi din viaţa ta! O iarnă întreagă ai pierdut ca s-o convingi... Câte semne timide mai întâi... Câte atingeri parcă întâmplătoare... Apoi câte rugăminţi şi promisiuni... Şi banii aceia strânşi leu cu leu pentru inelul care-a convins-o în sfârşit... Şi toate astea, tot lucrul acesta la care te gândeşti în permanenţă, de care ţi se usucă gura când ţi-l imaginezi, să nu aibă loc din cauza unor idioţi care-au găsit anume acum momentul pentru evacuare? Dar raţiunea nu poate să admită aşa ceva! Nu poate!!!”

— Şi mobila o luaţi, doamnă? întreabă Paulina.

— Nu, nu putem, n-avem loc. Ni se dau doar două compartimente... Să-ţi rămână ţie, amintire, că ne-ai slujit bine...

— Vai, doamnă, se face că protestează fata, dar ochii îi sticlesc. Domnişorul Mihai, să mă ajuţi la strâns covorul din salon...

În salon se repede la tine, te reazemă în perete şi te sărută pe gură şi pe limbă. Te prinde cu mâna cum faci tu cu fetele pe „Promenadă”.

— Oho! Proastă am mai fost până acum...Da’ şi tu n-ai noroc...

Apoi ia seama cum dai ochii peste cap şi începi să luneci pe podea.

— Doa-amnă! Moare băiatul!...

...„Te duc... Te-aduc... Te duc... Te-aduc... Te duc, te duc, te duc”... Nu, nu mai ţii minte drumul în compartimentul acela de clasa a doua, tu singur cu zeci de valize, baloturi şi coşuleţe, mama cu fetele în cel de alături, cu valize, baloturi... Care se desfac mereu, se deschid, – se dezleagă... Treizeci şi unu martie... Întâi aprilie, doi, trei...

Ba îţi mai aminteşti: la trei, seara, după şederi nesfârşit de lungi prin toate haltele sau chiar în câmp deschis – Bucureştii! N-ai fost niciodată în capitală, acum ai s-o vezi, măcar cu un ochi, dar, imbecilii, aici, unde ar trebui, nu vor să stea. În zorii lui patru hardughia pestriţă – vagoane de marfă de-a valma cu cele de pasageri – se urneşte şi abia se târăşte în urma altui eşalon pe care îl vezi din când în când la curbe. Apoi o oprire scurtă, apoi o goană cum n-a fost niciuna, dar în direcţie opusă, apoi nici azi nu poţi reface tabloul! – trăsnetele şi tunetele acelea, geamul făcut ţăndări de bucata aceea de metal înfiptă în căptuşeala cuşetei chiar lângă capul tău, ţipetele, nu, urletele mamei şi ale fetelor, uşa dată de perete, „Eşti viu!”, vagonul aruncat în toate părţile, rafalele de vânt nebun, fumul mirosind a praf de puşcă, baloturi şi coşuleţe căzând, veselă zăngănind, mama cu Tincuţa în braţe întinsă pe podeaua coridorului, dulceaţa de vişine de pe hainele tale, „Sânge!” – strigătul mamei când leşină a doua oară, apoi o oprire bruscă, cu restul de bagaje prăbuşite şi... O linişte să te înnebunească, până la ţiuit în urechi... Şi cerul curat-curat, din care ning fulgi mărunţi şi lucitori din foiţă de staniol...

Aţi stat în câmp două zile până au legat capăt de linie cu capăt genieştii şi feroviarii câţi mai rămăseseră, zvonurile creşteau ca o apă de primăvară, dădeau din matcă, şi numai când aţi luat-o îndărăt, pe direcţia iniţială, aţi înţeles cât de palide fuseseră zvonurile ce vi se păreau exagerate. Îţi mai aminteşti copacul acela ars de viu şi un picior tăiat din şold, atârnând de-o creangă ca un „V" întors? Îţi mai aminteşti, în gară la Titu (ce denumire!), impiegatul acela? „Norocoşilor! Aţi fost ultima garnitură care s-a salvat de la Chitila!"

Apoi amfiteatrul acela cu locurile voastre în lojă. La Balota, la şimian? Jos – scena, Turnu-Severin în fum şi foc, şlepuri uriaşe plutind graţios prin aer în jerbe de apă lucitoare şi tot graţios aşternându-se pământului, dar schimbându-şi, iar graţios, forma... Figuri de omuleţi apărând din ceaţă, alergând, căzând, ridicându-se, dispărând... Şi totul pe un fond sonor monoton, de frecvenţă joasă, ca al unei furtuni ce abia îşi anunţă sosirea în munţi. Iar sus, rotindu-se ca un roi de berze în preajma plecării, nişte cruciuliţe albe, din care curge idilic beteală lucitoare, din când în când împrăştiată de neputincioşi nouraşi negri, exploziile proiectilelor antiaeriene care nu pot ajunge până la berzişoarele ce se tot rotesc de parcă într-adevăr s-ar antrena pentru plecare...

Ţii minte ce tot repetai în gând? „De data asta spectatori... De data asta spectatori...", în timp ce mama, trântită în bălăriile de lângă terasament, se tot străduia să acopere cu trupul ei firav fetiţele curioase şi neascultătoare...

Pauză.

Aşa e că sătulul nu-l crede pe cel flămând?

Pentru a confirma veridicitatea zicalei, pentru că nu tot ce se consideră înțelepciune populară poate trece testul la veridic (de exemplu: „decât cu un prost la câştig, mai bine cu un deştept la pagubă” – stupid, nu?), e de ajuns să schimbi statutul social. Pentru o vreme. Pe cât posibil mai scurtă, în cazul că faci parte dintre sătui. Mai rău când la capătul experimentului vezi că drumul de întoarcere la condiția inițială este blocat... şi te descoperi în situația permanentă a celui care nu este crezut...

Filmul:

N-ai fost dintre cei mai grozavi la geografie, dar câte ceva tot mai țineai minte: Banatul!... Grânarul țării... Poate chiar al Europei!... şi, al naibii, manualul nu mințea!

Pentru localnici războiul avea loc undeva în Abisinia sau Patagonia, foamea – prin India sau în lenea de a te ridica până la telefon să comanzi ceva la restaurantul din apropiere... Şi dacă primul val, basarabenii şi bucovinenii, mai meritau compasiune, oricum, se vedea că nu vin cu mâna goală, au muncit, au adunat câte ceva, ceilalți, care-au premers puhoiului de soldați străini, moldovenii de dincoace de Prut, fugiți nu doar din calea măcelului, ci şi de spectrul hâd al foametei, sosiți doar cu ce brumă îşi mai acopereau goliciunea, ei bine, aceştia începeau să-i pună pe gânduri...

Ții minte, oraşul de la care nu-ți puteai lua ochii, oraşul acela pe ale cărui străzi te puteai culca fără teama să-ți prăfuieşti hainele, începea să pălească cu fiece zi, cu tomberoanele şi coşurile de gunoi răsturnate şi căutate de resturi şi chiştoace; prin mulțimea ce se purta la toate orele îmbrăcată ca de sărbătoare licăreau tot mai des şi mai

insistent trenţele sărăciei şi mizeriei, alături de uniformele subţiri, neîngrijite şi străine, apărute după augustul cela de pomină...

Îţi aduci aminte, vai! parcă se uită? Lunile acelea lungi de jafuri, violuri şi cântece născute din alcool, ulițele nopții pustii şi înspăimântate, şi blestemul desperat al doamnei Balint, prima voastră gazdă, când i s-a întors acasă abia seara târziu, cu hainele ferfeniţă şi privirile rătăcite, fiica trimisă cu trebuinţă în oraş: „Ruşii voştri, voi i-aţi adus, înghiţiv-ar focul iadului să vă înghită!...”

Au început abia prin octombrie, pe la jumătate, cursurile, n-ai uitat. Liceul era de elită, acum însă activând în două schimburi, cu clase paralele pe toată linia: refugiaţii... Mama s-a reîncadrat în învăţământ fără probleme – penurie de cadre. (Şi de bani în casă, tata avea să apară doar în ajunul Anului Nou: „V-am căutat în toată ţara, o debandadă totală, nimeni nu ştie nimic! Mai întâi mi s-a spus că sunteţi la Cluj. Cum unde? La Bucureşti mi s-a spus... Bine că v-am găsit. Mai rău e că mă caută şi pe mine...”)

Nu se plângeau profesorii, elevii noi erau cuminţi şi silitori, doar din când în când lipseau de la lecţii, şi atunci ştiau toţi: are loc o nouă razie la refugiaţi... Cu tot dormitul pe la străini, vânătorile aveau loc noaptea, braconaj mai degrabă! – se întâmpla ca unii dintre colegii tăi să nu mai apară la cursuri, şi atunci ştiau toţi că... Dar ce era de ştiut?... Îţi mai aminteşti de somnurile iepureşti pe la vecinii doamnei Balint, şvabii aceia cumsecade, cu locuinţe-păpuşă de-ţi era oarecum să le calci parchetul, şi care peste un an şi ceva au venit ei la voi. La acelaşi somn, numai că goana la

nemți s-a organizat la lumina zilei, ce să mai umbli cu mofturi...

Ba chiar odată, adu-ți aminte, ai rămas să dormi la liceu (alarma s-a dovedit a fi falsă!), în propria ta clasă. Doamne, ce de paşi mai auzeai pe la miezul nopții în coridor, cum ai pus în uşă scaunul profesorilor, cum au mai început să-ți facă mutre alde Copernic şi Petrarca din tablourile lor prăfuite. Şi cât de tare s-a mai minunat a doua zi Centaurul-latinistul când elevul favorit a început să se bâlbâie la „Vides cum alta stet nive..."

Să te mai miri atunci, de fapt, nici nu cred să te miri, nu eşti o excepție, de complexul de inferioritate care s-a abătut ca o boală cronică pe capetele tovarăşilor de fugă? Ba nu, în ceea ce te priveşte, totuşi cu o deosebire: n-ai coborât niciodată în sala de gimnastică atunci când se anunța: „Refugiații, la ajutoare din partea Crucii Roşii! În pauza mare". Fireşte, îți invidiai colegii ce se întorceau cu pachete de unt de cocos sau cutii cu gem de grepfrut, dar refuzai până să şi guşti din ciocolata oferită de vreun generos, de parcă n-ai fi dus acasă foamea cea mai autentică. (Până a început mama să-şi vândă din puținele lucruri mai de preț.) Mândrie născută din neputință...

Apoi în toamnă, cu puțin înainte de a se naşte Anişoara, s-a întors tata. Era slab, dar, ca de obicei, plin de voie bună. „Gata, a zis, să fie ce-o fi, rămân cu voi. Nu se poate trăi cu două spaime – una pentru voi şi alta pentru mine... La urma urmei, n-am ucis şi n-am furat, ce să-mi facă?"

Pe urmă, după Anişoara, îți aminteşti? până şi tu, refractarul la orice politică, ai început să simți că se schimbă ceva, că pute! Cum i s-a trimis lui, profesor

universitar cu merite deosebite, un peticel de hârtie prin care i se comunica rece că din acea zi se află la dispoziția Inspectoratului Şcolar, cum n-a vrut nimeni să stea de vorbă cu dânsul la minister şi cum i s-a oferit, ca în batjocură, un post de învățător într-un sat ca vai de el la un capăt de țară... Iar mamei, sub amenințarea destituirii – un post similar în celălalt capăt... Până şi doamna Balint, care, după ce-a aflat că mama-i gravidă, a început să vă viziteze la noua gazdă („vai, madam Olteanu, ce femeie grozavă eşti: să naşti pe aşa vremuri! Te stimez, madam Olteanul"), până şi ea era indignată: „Să-şi bată țara joc de aşa oameni! Iată-l, a ajuns şi aici comunismul de care-ați fugit..."

Ai obosit?... Şi cât mai este, cât...

Dar dacă zici tu...

The End.

CAPITOLUL IX

1

În graba asta a mea de a înghesui tot ce ştiu în rândurile de față m-am străduit să țin cont mai ales de cronologie şi abia acum îmi dau seama că nu asta am urmărit inițial, nu scrierea unui jurnal care, ținut la zi, ar fi interesat, poate, prin detalii (deşi, dacă aş fi apelat la „însemnări zilnice" pentru evenimente cu o vechime de 6–7 ani, aş fi eşuat sigur şi lamentabil!), ci să ajut un eventual cititor să aibă o idee generală despre soarta unui om aruncat de împrejurări pe un capăt de lume uitat de Dumnezeu, şi, neştiut de ce, uitat

anume în momentele cruciale ale Istoriei... Şi poate că nu atât uitat, cât pedepsit... (Dar de ce?)

Nu degeaba se zice că forța marilor maeştri stă în atenția pe care-o acordă amănuntelor. Nu am veleități de scriitor, sunt doar o victimă care se mai vrea şi martor, şi de aceea nu e suficient să strig că mă doare, trebuie să pun şi degetul pe rană... Încerc acum să-mi reamintesc etapele străduințelor de a mă adapta la noile condiții în care mă aruncasem benevol şi constat că nu birocrația a fost prima barieră ce-mi stătea în cale, birocrație, slavă Domnului, aveam suficientă şi dincolo. Marele impact ținea de comunicare. Ştiam că plec într-o țară care nu mai era cea părăsită odinioară, că nu voi mai regăsi oamenii de altădată, şi, chiar dacă aveam să-i regăsesc, ar fi fost alții, de altă mentalitate. Eram pregătit pentru atâta lucru. Dar nici prin gând să-mi treacă să regăsesc un neam vorbind altă limbă decât cea suptă odată cu laptele mamei. Să-ți pierzi graiul în numai câțiva ani! Era posibil oare?

S-a dovedit a fi.

Atacul masiv şi arogant al tuturor mijloacelor de comunicare, absoluta majoritate a conducătorilor de toate rangurile (şi a rudelor, bineînțeles!) aduşi de aiurea, trecerea la un alfabet străin şi impropriu, şcoala şi bilingvismul, precum şi totala lipsă de mândrie, fie ea provocată chiar şi de spaimă, a localnicilor au reuşit extrem de repede să obțină ceea ce nu putuse obține o sută de ani de tiranie țaristă: deznaționalizarea...

O, acest bilingvism!... Când acorzi toată atenția limbii pe care-o vorbesc şefii, ca aceştia să te poată înțelege, şi te lepezi de limba maternă perfect conştient ca de ceva primitiv

şi ruşinos... Ori o încarci cu atâtea împrumuturi la îndemână, că nu se mai pot înțelege frate cu frate...

Cred că am supraviețuit impactului lingvistic doar pentru că am nimerit de la bun început la atelierul acela unde nu se prea vorbea în timpul lucrului şi unde după program mai mult se ciocnea... Apoi, de ce n-aş recunoaşte-o, *peu-à-peu* am reuşit şi eu să mă integrez realității, să strâng la piept şi să mă iau la braț cu ceea ce găsisem...

Adaptarea la mediu!

Ori, cum zic ruşii: dacă faci parte din haită, trebuie să urli şi tu!

(O dovadă în plus că neamul basarabenilor e nemuritor.)

2

Cât ar părea de ciudat, taxofonul din cantina aflată la un colț de cămin funcționa.

A ridicat receptorul la al patrulea țârâit:

— Krasnovski.

De fapt, ce voiam? Să mă prăbuşesc în lacrimi la pieptul lui? Să-i arunc în față (la telefon!) că nu-i dreptate în țara asta?

— Krasnovski ascultă. Alo!...

Am simțit brusc că mi se limpezeşte creierul: ce stupizenie! Ce idee idioată să-l sun pe omul ăsta care are cu totul alte interese decât să ajute băbuțele la traversat străzile.

— Alo, vorbiți odată! Şi după o scurtă pauză, mai mult afirmând decât întrebând:

— Mihai?!...

N-aveam încotro, ăştia ştiu tot. Văd prin pereți.

— Eu... Tovarăş...

— Stop! Niciun tovarăş! Unde eşti?

Peste o oră eram pe strada pe care mi-o numise, în celălalt capăt al oraşului. Mă aştepta în fața unei portițe deschise şi mi-a făcut semn să-l urmez.

Salonul era aproape copia primului, doar că deasupra mesei ardea un simplu bec, fără abajur, iar pe covorul din perete niciun portret: o armă de vânătoare cu patul incrustat şi o tolbă de piele...

La masă stătea un tânăr care la intrarea noastră s-a ridicat şi mi-a întins mâna.

— Faceți cunoştință, zise Krasnovski, tizul tău, Mişa. Când n-ai să mă găseşti pe mine, o să răspundă el la telefon...

„O să răspundă pe dracu', strigai eu în gând. Atâta prostie am făcut..."

— Sper că erai singur când m-ai sunat, nu e bine să ştie cineva că ne cunoaştem. Unii oameni nu ştiu de ce se tem de noi...

— Singur...

— Şi foarte supărat... Iar te dau afară din cămin?

N-aveam încotro, trebuia s-o încerc şi pe asta. Am povestit tot.

Krasnovski m-a ascultat atent, m-a întrebat cum aflasem de inscripția de pe dosar şi dacă mai spusesem cuiva povestea.

— Uite, dragul meu, aşa se întâmplă când ai de a face cu tâmpiți! Bine, să zicem că nu citeşti directivele sau instrucțiunile primite de la forurile superioare, să zicem. Dar să nu-l citeşti pe tovarăşul Stalin! Da, au fost tot felul de excese, dar Iosif Vissarionovici a scris clar şi răspicat: fiul nu răspunde pentru faptele tatei! Nu răspunde!... Aşa-i, Mişa?

— Întocmai.

Era primul cuvânt pe care-l scotea. Probabil, era ca un fel de ucenic al lui Krasnovski.

— O să lămurim noi lucrurile, nicio grijă. N-o să-i lăsăm pe toți dobitocii să ne facă țara de râs... Şi acum, ia zi: te-ai speriat de mama focului şi te-ai repezit să stingi spaima cu un păhăruț. Aşa-i? Bine, foarte bine că m-ai găsit! Să nu te sfieşti niciodată să mă anunți când afli ceva urât... Cum

altfel să lichidăm lipsurile dacă o să trecem indiferenți pe lângă toate? Avem atâția dușmani, şi nu numai afară...

M-am ridicat.

— Vă mulțumesc pentru...

— Pentru ce? se miră el. Nu ți-am promis nimic... Doar că o să încercăm... Şi unde te grăbeşti? Ia zi, cum a fost la examene? Apropo, îl cunoşti pe un profesor de-acolo... Mă... Mă...

— Manole, îl ajută Mişa.

— Da, exact, Manole... Se zice că e un mare filolog. „O fi crescut omul", m-am gândit.

— Am fost colegi de liceu până într-a cincea.

— Minunat! Mişa dă examene extern, şi se teme. Poate-ai să pui o vorbă! Începu să râdă: Glumesc... În altă parte decât aici nu ne cunoaştem, bine? Ştii, lumea poate crede...

Nu-mi păsa ce poate crede lumea. Altele mă frământau.

— Tovarăşe Krasnovski, aş vrea să...

— Stai, mă întrerupse el. Ți-am promis să fac o excepție... Ori altceva ai vrut să mă întrebi?

După ce mă ghicise respirând în receptor, mai venea şi cu asta...

— Vezi, băiatule, orice om care greşeşte trebuie să-şi îndrepte greşeala. Tatălui tău i-a fost dată posibilitatea asta de a repara răul săvârşit. De ce să-l deranjăm acum? Încă nu eşti pregătit să-i scrii sau să-l vezi... Pot doar să-ți spun că e bine, sănătos... Ca şi restul familiei... O să vină o zi când... În sfârşit, dacă ai să te porți...

Mă considera copil de grădiniță, ce naiba? Şi vorba cu purtatul frumos i-o auzeam a doua oară.

Indiferent dacă o să mă ajute sau nu, va trebui să renunț la asemenea prietenie. Primul telefon trebuie să fie şi ultimul...

Chiar dacă mi se par exagerate – şi precis că sunt! – toate poveştile astea despre ei, oamenii aceştia au totuşi altă meserie decât una de binefacere şi nu-i rău să te ții ceva mai la distanță.

Dar, la urma urmei, mă simt cu conştiința curată, n-am de ce să mă tem.

Şi de ce ar trebui să le fiu recunoscător? Datoria lor e să aibă grijă de siguranța statului, iar siguranță înseamnă şi respectarea legilor.

În ceea ce mă priveşte, legile au fost încălcate.

Slavă Domnului, nu plec datornic...

3

Am profitat de timpul (nedorit!) liber ca să încerc să-mi recunosc oraşul copilăriei şi, în parte, al adolescenței. E aproape un an de când am revenit şi abia acum îmi dau seama că, de fapt, habar n-am unde mă aflu. Ce-am ştiut în acest răstimp, decât drumul la atelier şi acasă (scriu „acasă" şi mă umflă un râs amar), n-am avut nici măcar curiozitatea să aflu dacă mai este sau nu curtea aceea plină de flori şi arbuşti unde vânam jaguari şi elefanți (eterogenă faună, dar ce ştie un copil!), dacă mai stă în picioare căsuța ceea cu terasa de pe care comandantul suprem, mama, cu Lenuța în brațe, revoca ordinele pe care ți le dădeai singur, salvând astfel ba un boboc de trandafir, ba vreo glastră cu cine mai ştie ce exotică buruiană scoasă la razele soarelui...

Mi se părea firesc să încep pelerinajul sentimental anume de la fostul cămin. Strada am recunoscut-o fără greutate, doar pe ici-colo, la grilajele de fier forjat, ciudat lucru, se mai adăugase din interior câte-un gard de scânduri vopsit în culori stridente. Poate din modestia noilor locatari?

Aş fi recunoscut-o şi cu ochii închişi. Era întreagă, gardul la fel, doar lângă portiță crescuse o gheretă albă. Singur vişinul pitic începuse să-şi piardă frunzele, dar aşa făcea întotdeauna: se grăbea şi la înflorit, se grăbea şi la hibernat. Terasa abia se vedea din spatele boschetului de trandafiri cățărători, dar era goală. Oricum, chiar să fi fost cineva... Poate Paulina?... Mă pufni râsul la amintirea inițierii ratate.

Mă dădui, totuşi, mai aproape de gard, voiam să văd dacă mai stă la locul ei magazia de lemne, înainte i se vedea din stradă un colţ.

Idi, idi, şagai!

Nu luasem seamă că este cineva în ghereta de la portiţă. Soldatul cu chipiu albastru nu părea deloc prietenos, nu cred că ar fi acceptat să-mi asculte amintirile din copilărie...

Am făcut uliţa în tot întinsul, pe urmă aveam să aflu că este cartierul rezidenţial, dar nu m-a interesat niciodată copilul cărui ştab doarme în cămăruţa Lenuţei... Trotuarele erau acum asfaltate, cele de cărămidă roşie le-am găsit pe alte străzi, în lungul cărora am hoinărit până pe înserate.

Când am ajuns la poalele dealului pe care l-am urcat patru ani la rând, ca să înghit ştiinţa pe care trebuia să mi-o ofere primara, am avut un şoc de care nu o să scap lungă vreme: ambele clădiri, şi cea a liceului de fete, şi cea a normalei cu şcoala noastră, cele două vapoare de un alb orbitor, care plutiseră cu anii mei de primă învăţătură în marea verde a uriaşei grădini ce le înconjura, erau acum două epave, mărunte şi jalnice. Cui i-o fi trebuit jertfa asta, ca şi cinematograful de zi, din scânduri strâmbe, ridicat alături de ruine?

Am mai trăit ceva asemănător când peste câteva zile am nimerit pe locul fostului lăcaş de cult al catolicilor. O grămadă de pietre golaşe...

Nu că m-ar fi animat cine ştie ce sentimente religioase, dar pe treptele acestei suple, aproape eterice construcţii, în clasa a patra am sărutat pentru prima dată o fată.

Primul sărut...

Soldat, de altfel, cu o palmă.

4

Student.

Totuşi student.

Ca să vezi cum poate întoarce viaţa unui om un peticel de hârtie! L-am primit cu doar două zile înainte de întâi septembrie, când, la drept vorbind, lăsasem orice speranţă. Nu era un formular obişnuit, cu goluri ce trebuie completate de mână, era întreg tras la maşină, şi semnat *manu propria* de chiar secretarul comisiei de admitere.

Ionuţ radia pur şi simplu:

— Vezi? Am reuşit să-l conving pe rector! Oricum, era evident că s-a făcut o prostie. Bine că s-a reparat.

Nu mai pricepeam cui trebuie să-i fiu recunoscător. De fapt, nici nu-mi păsa: eram student şi basta! Dar siguranţa cu care Ionuţ se repezea să-mi fie salvator...

— Ai mai fost pe la el?

— D-apoi cum... L-am bâzâit până...

— Nu ziceai tu că te are şi pe tine „cu pufuşor pe botişor”?

— Aa... la asta te gândeai! Poate spune orice! Taică-meu a fost condamnat la doi ani, pentru un fleac, prea o făcea pe spiritualul... N-a fost considerat „duşman al poporului”. Să nu fi dat războiul, de mult s-ar fi întors acasă... Aşa că musiu rectorul nu mă poate avea la mână dacă nu m-au putut avea alte instanţe...

Nu mi-a plăcut discuţia provocată de Ionuţ, lăsa un fel de sediment nici nu ştiu cum să-l numesc, din fericire, n-am mai revenit niciodată la tema aceasta.

Bobocii din anul întâi al meu se întindeau ca vârstă între şaisprezece şi treizeci şi ceva. Băieţi şi fete, mai ales de la

țară, ca îmbrăcăminte destul de modest echipați, în orice caz cenuşiu, dar şi mai rău arătau ca limbaj.

Deşi la admitere foarte mulți candidați se prezentaseră în uniforme militare, fără epoleți, acum nu se mai vedea nici zare de echipament cazon. L-am întrebat din curiozitate pe unul din colegi, pe care în iulie îl văzusem transpirând nevoie mare într-un veston încheiat până la gât, unde a făcut armata.

— Care armată?

I-am zis de uniformă.

— Ha-ha! a prins să râdă. Era a lu' un *drug* de-al meu. Da' cei din comisie ştiu că *voennâe* au *lgote*.

— Cine? Ce au?...

— Parcă nu ştii că militarii au nişte... nişte...

— Înlesniri?...

— Aha!...

Ar fi trebuit să fiu mai prudent: încă din prima zi am fost titluit cu „românaşul"...

La capătul celei de a doua săptămâni de studiu ştiam tot. Sau aproape tot.

Că limba pe care-o folosesc mulți dintre colegii mei nu-i incomodează pe unii profesori;

Că majoritatea orelor se fac ca la primară: ți se dictează şi scrii „după ureche";

Că tot ce ține de ştiințele politice, în care noi, la agronomie, abia făceam primii paşi, trebuie conspectat şi învățat (de preferință!) pe de rost;

Că la Facultatea de Istorie se educă toți viitorii conducători (în lipsa temporară a unei şcoli superioare de

partid) şi că de la Filologie la conducere poți ajunge doar ca activist de comsomol;

Că există, în sfârşit, două categorii de cetățeni ai țării: cei de dincolo şi cei de dincoace. De Nistru, fireşte! Şi că cei ce n-au avut norocul să vadă lumina răsăritului mai devreme decât ceilalți au doar perspectiva subalterniatului...

Mă temeam de lucrul acesta, dar s-a dovedit că nu sunt un bunic al anului. Erau alții şi mai trecuți ca mine, dar cum aveam cunoştințe ceva mai întinse, oricum, nu făcusem o şcoală la repezeală, curând aveau să mă consulte mulți colegi. Ba uneori eram luat şi de confident...

Cererea de a mi se atribui un loc la căminul studenților n-a trezit mare răsunet în inima administrației, mai precis, niciun ecou, aşa că îmi vedeam mai departe de baie o dată pe săptămână, drumul de o jumătate de oră până la tramvai cu o transbordare şi scrisul mecanic de conspecte la nişte materii cel puțin stupide. (Am îndrăznit odată să mă plâng unei colege, Irina, o puştoaică ce tot încerca să-mi facă ochi dulci – şi îi avea dulci! – că mă scot din pepeni conspectele la Istoria partidului, mai ales că manualul acesta era aproape unicul pe care-l puteai afla pe toate drumurile. La care duduița mi-a pus mâna pe gură, speriată de-a binelea: „Taci! Să nu mai spui la nimeni! Nu ştii câți *şpioni* sunt împrejur?!...")

Dar, spre marea mea surpriză şi satisfacție, problema spațiului locativ necesar unui înghițitor de ştiință, cum mă lua peste picior Fedea, altfel prieten foarte devotat, mi-a rezolvat-o chiar el.

Pe la începutul lui august, amândoi băieții îşi susținuseră cu bine examenele şi fuseseră angajați

strungari. Fedea era sigur că asta înseamnă a fi bărbat adevărat şi, după ce dispăru câteva seri la rând, ne anunţă solemn pe toţi că se însoară.

— Măi fraţilor, o fată prima-ntâi! Lucrează la fabrică şi nu-i zi să nu aducă acasă un kil-două de cârnaţi! Un *raz* chiar m-am speriat, o strâng şi eu ca omul la dragoste, de, şi unde dau cu mâna de ceva... „Zic, fa, tu nu cumva eşti pe jumătate bărbat?!...” Da’ ea unde începe să se hlizească: „Tu ce-ai crezut, acolo ne pune cineva cârnaţu-n traistă?” Straşnică gospodină!...

Au hotărât să facă nunta mai târziu, la ţară, iar până atunci să închirieze o cămăruţă, să vadă dacă se potrivesc unul cu celălalt.

— Ştii, dacă umblă omul toată vremea cu cârnaţul..., conchide filosofic Fedea spre zgomotoasa veselie a ortacilor.

Oricum, dar pentru un timp aveam să rămânem în doi cu liniştitul Timofei. („Măi, eu sunt singurul rus din lume care doarme după ce se îmbată!”) Nu se ştia pe cât timp, dar... Mai era Maria Petrovna!

Într-o zi vin acasă şi nu recunosc odaia: numai două paturi (pe unul dormea dus Timofei), între ele o masă aproape ca lumea, două scaune şi la perete un dulap de două ori mai mare decât cel vechi.

Maria Petrovna radiază:

— Iaca, un ceas în urmă mi-a venit unul de la uzină, cu un ucenic nou. Zic, unde să-l bag? „Păi nu erau trei paturi aici?” „Ba zece! zic. Doi într-un pat dormeau, unde să mai bagi al treilea pat!” S-a învârtit cât s-a învârtit şi au plecat amândoi. Iaca, acuma ai să poţi învăţa, Timofei îi cuminte.

Cumsecade femeie. În situația ei, alta s-ar fi încrâncenat...

După anii pierduți – dar cu muncă serioasă! – la Agronomie, şcoala de aici mi se părea o joacă de copii şi începeam să-mi sparg capul cu ideea de a afla ceva paralel, pentru că mă cam băgam cu încetul în banii adunați. Era totuşi insuficientă bursa... Şi m-aş fi dus neapărat la încărcat vagoane sau la altă treabă dacă n-ar fi venit Ionuț cu ideea:

— Ascultă, fraiere, ce-ai zice ca la toamna viitoare să intri în anul trei? Un mic efort şi...

— O să mi se considere anatomia erbivorelor drept literatură străină şi fiziologia gimnospermelor drept lingvistică?...

Râzi tu, râzi, Harap-Alb, dar dacă mâine îți aduc permisiunea rectorului să dai anul la prima sesiune, iar pe al doilea să-l prepari în semestrul doi? Ori nu te-ar ține balamalele?... Să zicem că lucrările de curs şi conspectele respective ți le-aş aduce eu, de prin arhiva catedrelor...

Doamne, ce simplu nasc ideile mari în capetele altora!

CAPITOLUL X

1

Pobeda, 28. IX. 52

Mihăiță, fecioraşul şi frățiorul nostru drag!

Nici nu-ți închipui, Mihăiță, nici nu-ți poți închipui câtă bucurie ne-a adus scrisoarea ta de la 18 august pe care zici că ne-ai scris-o noaptea. Noaptea-i pentru odihnă, de ce strici ochii? Dar ce scriu eu? Tu zici că te-ai aranjat bine, de ce n-ai

terminat facultatea aceea? Nu trebuia s-o părăseşti. Înțelegi? Nu trebuie să ai grija noastră, noi o ducem bine, chiar foarte bine. Eu acuma sunt mare şef şi avem de toate, şi făină, şi zahăr. O să-ți spun ce, dar mai întâi să-ți vorbesc despre fete. Lenuța a căpătat învoirea să facă clasa a zecea la şcoală, nu particular, şi e foarte fericită că o să aibă prietene. Anişoara este în clasa a doua şi e foarte mândră. Numai Tincuța e un pic bolnavă, dar are să se facă bine. Neapărat! Pe tata cred că o să-l văd repede, mi-a promis şi primul-secretar.

Acum să-ți spun cum a fost. Când ne-am mutat ca să fim mai aproape de tata, am luat în grabă şi un săculeț cu semințe din Banat. În primăvara asta am dat de el. Şi în satul Maloe Medvejie, am luat şi am pus în pământ toate semințele, în straturi. N-au răsărit multe, aici nu-i prea cald.

Dar nişte pătrunjel, mărar şi alte vreo două soiuri tot au ieşit. Numai că în părțile astea nu se obişnuiesc astfel de condimente, şi țațele din sat au început să umble cu vorbe că eu sădesc buruieni de vrăji ca să le iau bărbații! Îți poți imagina aşa prostii! Numai că vreo două au trimis chiar şi plângeri la comitetul raional! A venit un instructor, a cercetat, a mirosit şi a plecat fără să-mi spună nimic. Eu nici să mai ies pe uliță! Dar peste vreo două săptămâni, fiind aici cu treabă primul-secretar, a venit şi la noi să vadă de ce se plâng femeile. Când a văzut pătrunjelul şi mărarul ce mai rămăsese – pentru că într-o noapte cineva călcase straturile! – a început să râdă. Era venit şi el de pe la sud, aşa că ştia despre ce-i vorba. M-a întrebat de una, de alta, cine-i tata, şi până la urmă mi-a propus să trec la Pobeda, la raion, în calitate de specialist în selecția semințelor. Bineînțeles că nu m-am învoit, ce specialist din mine? Dar mi-a spus că mai rău

decât cel pe care îl are nu poate fi nimeni, iar eu, cel puțin, nu beau. Aşa că m-a obligat să mă supun. Oricum, mai aproape de şcoala Lenuței (el a dat ordin să fie primită!) şi mai aproape de Tincuța. Aşa că stau cu burta pe carte şi studiez soiurile...

Parcă merge, dar de n-ar fi fost şcoala tatei...

Dar câte ți-am mai scris! Cred că ți-am făcut capul calendar. Scrie-ne despre tine, şi eu, şi fetele ardem de nerăbdare ca să aflăm cât mai multe. Eşti student? Nu-ți pare rău să schimbi profesia? Ce mănânci tu, băiatul mamei, cine-ți găteşte mâncarea? Cine-ți spală rufele?

Aşteptăm cu dragoste scrisorile tale şi nu uita că poşta umblă încet...

Te sărut cu drag, băiatul meu, şi aştept veşti multe, multe.

Mama.

Mihai, eu azi am luat 5 la şcoală pentru că am ştiut unde-i Moldavia. Eu am spus Moldova, dar Liubov Vasilievna a zis Moldavia, dar tot mi-a dat 5. Te sărut tare.

Anna.

Frățioare, sunt într-a zecea, la şcoală. A opta şi a noua le-am dat particular. Acum mai am şi cu cine vorbi. Ce-i drept, nu prea ştiu cum o să pot da la medicină, o fată de-aici (tot de pe la noi) n-a fost admisă. Dar poate o să am noroc... Eu am crescut, cred că n-ai să mă recunoşti, dar cred că n-ai stat pe loc nici tu. Scrie-mi.

Te sărută sora ta Elena.

2

Nu mai țin minte pe unde, dar precis am citit pe undeva că aproximativ zece procente din populația globului sunt indivizi speciali (indiferent în ce direcție, spre plus sau spre minus!), iar restul de nouăzeci alcătuiesc masa. Ca să nu-i zic altfel.

Nu ştiu pe ce număr de inşi s-au calculat cifrele, dacă s-au testat națiuni „pursânge” sau grupuri amestecate, de una sunt sigur: cei care au tras concluzia se pot bucura de tot sprijinul meu. Cu adaosul că legitatea descoperită se aplică şi la colective mici.

În speță – la anul meu.

Suntem patruzeci şi doi. Dintre ei 37,8 procente îşi văd liniştiți de treaba pentru care au venit aici. Dar ceilalți, adică 42 de procente, au început să-şi dea talentele pe față încă din primele zile şi absolut voluntar. Unul s-a oferit atât de insistent să fie şef al grupei, încât, în cele din urmă, a fost ales. Cine-l ştie ce talente de organizator o fi având, în orice caz forță de convingere ne-a demonstrat că are. O grăsulie cu părul vulvoi, ca să pară mai înaltă, şi pe nişte tocuri imposibile, deşi un pic scâlciate, nu s-a împotrivit prea sigur când s-a ales responsabilul de sindicat. La alegerea secretarului (sau organizatorului?) de comsomol s-au citat două nume din oficiu, urmând ca masa, chipurile, să decidă.

Când cei doi tinerei, bățoşi nevoie mare, au început să-şi prezinte biografiile vag romanțate, nu mi-am putut reține un strigăt de invidioasă admirație: atât de juni şi atâtea realizări în urmă!... Am votat pentru cel care pe lângă numeroase alte inițiative la şcoala pe care-o absolvise mai

organizase pentru colegi şi o excursie în satul vecin. (Fireşte, mai apoi s-a descoperit că atât eu, cât şi vreo alți cinci colegi nu aveam drept de vot, nefiind membri ai organizației, dar ar fi fost prea neserios să se repete procedura.)

Ei bine, cred că am fost totuşi prea subiectiv când am ales.

În aceeaşi zi organizatorul ne-a oprit după cursuri ca să scrie lista celor ce fac şi a celor ce nu fac parte din comsomol. Fireşte că eu trebuia să fiu cel care-l putea interesa mai mult.

— Cum, nici în România n-ai fost comsomolist?...

— Nici...

— Da, o țară înapoiată... Unde nu-i înțeleasă munca de propagandă şi agitație, nu se face treabă...

Vreo săptămână n-am mai scăpat de el. Cum găsea o clipă liberă, mă lua undeva într-un colț ca să-mi bage în cap glorioasa istorie a comsomolului, statutul organizației şi exemple din propriile realizări pe tărâm propagandistic.

Deşi un pic bâlbâit, vorbea cu o viteză uluitoare, lucru care îi lăsa cu gura căscată pe ascultători: cu asemenea viteză pot vorbi numai cei cunoscători în materie.

În cele din urmă, a venit şi ziua când m-a găsit destul de copt pentru a lărgi cu mine rândurile organizației.

— Săptămâna viitoare am să te recomand adunării. Pregăteşte-te!

N-a mai fost necesară nicio pregătire: adunarea se amâna pentru o altă dată.

— Ştii, tu să nu retrăieşti! („a nu retrăi” traducându-se prin „a nu pune la inimă”), sunt nişte chestii...

N-am mai aflat niciodată care sunt chestiile, cum n-am mai discutat niciodată cu tânărul entuziast Vitali pe tema viitorului meu politic...

În schimb, preluase obiceiul de a se ocupa de clipele mele libere Irina. Puştoaica, destul de drăguţă, de altfel, era fiica unei învăţătoare de ţară şi orfană de război. Taică-su, fost secretar la primărie, fusese mobilizat în chiar primele zile după revenirea armatei roşii, iar într-o lună de zile sosise şi vestea căderii lui „eroice" undeva în Polonia.

— Nu ştii matale, tovarăşe Mihail (n-o puteam convinge să-mi spună pe nume!), prin ce-am trecut! Cine ştie pe unde-am fi nimerit în '49 dacă n-ar fi murit tata pe front... Dar cât de greu ne-a fost fără el pe timpul foametei... Ştii ce foame am tras pe-aici?

Nu prea ştiam. Doar câte ceva, de la Fedea, dar şi el ştia mai mult din auzite, pe vremea aceea era la armată.

— Mânca lumea lobodă şi coajă de copac... Jumătate de sat a murit. Da' la gară putrezeau movile de grâu şi păpuşoi... Umblau nişte căcăcioşi de-alde Vitali al nostru cu soldaţii şi măturau de la oameni tot ce găseau prin poduri. La noi nu s-a întâmplat, dar în satul vecin s-au mâncat şi oameni...

Era de o sinceritate şi o naivitate dezarmantă.

— Matale ştii ce-i aceea distrofie? Nu ştii... Iaca, uită-te!

Stăteam amândoi la ultima masă din sala de cursuri. Îşi trase de vreo două palme fustiţa:

— Vezi ce-s de umflaţi? Doctorii spun că toată viaţa am să umblu cu genunchii ăştia...

Simţii că mi se învârte capul. Nu aveam suficientă experienţă ca să pot aprecia calitatea unor genunchi, dar

nici destul de bătrân nu mă simțeam ca să vegetez în altă lume...

— Cred că exagerezi, Irinuco... În orice caz nu se observă.

Ea mă privi uluită:

— Chiar crezi?...

Şi imediat, de parcă ar fi descoperit brusc pricina imaginarei urâțenii a genunchilor, urmă şi hotărârea pe care avea s-o ia:

— N-am să intru în comsomol! Dă-l la dracu'!...

Îmi amintea de Lenuța. Ca şi de Tincuța şi Anişoara în acelaşi timp.

Cât îmi lipseau...

Ca şi ei, puştoaicei acesteia, tatăl...

Probabil că în mare parte eu jucam rolul celui dispărut din viața ei odată cu ceea ce ar fi trebuit să-i fie copilăria.

— Dar să nu spui la nimeni ce-am spus, bine? Unde te întorci, numai *şpioni!...*

Îmbătrânim totuşi, Mihai...

3

Într-o seară, cum ne plimbam împreună prin curtea lagărului, am adus vorba despre „enigmaticul suflet rus”. Contele S. începu să râdă:

— Şi dumneata, adică, te laşi furat de clişeele gazetăreşti. Să-ți spun o istorie cât se poate de adevărată, chiar prea...

A tăcut o vreme, i-am văzut fața crispându-se, de parcă l-ar fi încercat o amintire nedorită.

— Locuiam pe o moşie destul de neînsemnată în apropierea oraşului Tula, poate-ai auzit. Fusese cândva o proprietate mare, dar reforma lui Alexandru ne-o retezase bine. Nu aş putea spune, totuşi, că eram scăpătați, dimpotrivă, iar taică-meu, întors de la studii din Franța, hotărâse că o parte din venit este dator să-l pună pe „altarul ştiinței”, mai precis – că va trimite în fiecare an la studii liceale şi universitare doi dintre cei mai dotați copii din satul ce ținea oricum de moşie. „Astfel trebuie să ne dovedim patriotismul, şi nu flecărind.” Prin anul ’15 venise rândul şi unui flăcăuan de vârsta mea. Şcoala primară şi o parte din liceu le făcuserăm împreună, era într-adevăr capabil şi tata îi plătea o sumă destul de însemnată ca să facă politehnica la Moscova. Eram şi eu la studii, ceva mai la Sorbona, aşa că îl pierdusem din câmpul meu viziual. (Se şi născuse o tradiție, dacă o pot numi aşa: în fiecare an toți stipendiații tatei ne vizitau la conac ca să se laude cu succesele obținute.)

Şi poți înțelege groaza, dar mai ales nedumerirea noastră, când la începutul lui ’19, în fruntea mulțimii de țărani, şi de-ai noştri, şi străini, care ne-au înconjurat casa

şi i-au dat foc începând, din fericire, de la acareturi, l-am recunoscut pe studentul nostru... Am scăpat nemăcelăriți ca prin minune, vizitiul ne-a salvat. Dar Egor, fratele meu mai mic, avea doar doisprezece ani, a fost împuşcat chiar de mâna celui care-l numea pe tata „binefăcătorule”...

Nu, nu, nu-i nevoie de condoleanțe, a trecut atâta timp... Vorbeam de „enigmaticul suflet rus”... Iată un caz tipic, nu? Bineînțeles că mai târziu, mult mai târziu am încercat să înțeleg gestul lui fără discuție banditesc. Un criminal din vocație? Nu, nu s-ar fi putut să nu dea un semn... Un psihic labil, dus până la întunecare de ideea nebună a luptei de clasă?... Doar parțial, aşa cred... Sigur, cel puțin pentru mine, e alt motiv: țăranul rus n-a fost niciodată liber, s-au născut sclavi generație de generație, sute de ani au adunat în ei ura față de stăpâni, s-a stocat în ei o ură care trebuia să se dezlănțuie odată şi odată... „Enigmaticul suflet rus”... Bolşevicii, care contau pe muncitori, au găsit în Rusia un aliat neaşteptat, era suficient să-i atingă coarda potrivită. Dar tot acest aliat, mujicii, au să-i dea şi pe ei în gât: sclavia continuă...

Îl ascultam atent, dar nu puteam pătrunde cu mintea mai departe de grozăvia asta: să ucizi un copil numai din cauză că te frământă nu ştiu ce memorie ancestrală?...

Contele S. se opri brusc şi-mi puse mâinile pe umeri:

— *Michel*, uită toate chestiile astea. Bătrânețea, ce să-i faci... Am scăpat din vedere unde te duci...

Mi-am adus aminte discuția aceasta pe la mijlocul lui octombrie, când într-o pauză Irina mi-a făcut semn s-o urmez şi m-a urcat pe coridorul de la ultimul etaj.

— E vorba de un complot, Irinucă?

— Părea speriată:

— Ce i-ai făcut lui Vitali?

— Trebuia să-i fac ceva?

— Eu te întreb serios...

— De vreo două săptămâni nici n-am vorbit cu dânsul. Dar ce s-a întâmplat?

Fetița cercetă mai întâi coridorul:

— S-a întâmplat că blegul umblă cu o scrisoare în contra ta... A matale... Adună iscălituri. Mi-a dat-o şi mie s-o citesc, dar n-am semnat...

— Mersi... Probabil, o scrisoare de dragoste.

— Veşnic cu glumele matale... Scrie că noi suntem contra ca să dai examenele înainte de sesiune, adică noi să ne spetim învățând, iar matale să treci prin facultate în joacă... Şi mai scrie...

— Mai scrie?...

— Că la ora de marxism ai citit cărți româneşti...

— Da-a... Cum crezi, am să fiu spânzurat?

Irina se învârti pe tocuri şi plecă extrem de supărată.

Aveam deja trei examene reuşite: la Ionuț, la Gramatică şi la Literatura străină. Francezul se cam ferea de mine, îi dădusem traducerea, dar nu se prea grăbea să-şi onoreze promisiunea. Ce l-o fi deranjat pe comsomolist graba mea? Şi ce carte românească oi fi citit?...

Pricina am descoperit-o chiar seara, acasă. Îmi lipsea din geantă „Fuenteovejuna” a lui Lope de Vega, cumpărasem ocazional volumul din motive sentimentale: purta ştampila bibliotecii fostului meu liceu...

Peste vreo două zile mă cheamă Ionuț, e un fel de diriginte al grupei noastre.

— Fii mai atent cu proştii. Pe secretarul de partid l-am convins că Lope nu-i român, de altfel, ține-ți cartea, dar colegul ăsta al tău te cam paşte. I-ai făcut ceva?

— Nimic...

Aşa mi-am amintit de discuția cu contele S. „Enigmaticul suflet rus...” Posibil să existe şi un „enigmatic suflet basarabenesc”... Adică de ce „posibil”? Precis! Şi se manifestă printr-o vigilență extremă, voluntară şi aproape întotdeauna urmată de un raport, şi el voluntar, „cui trebuie”. Nu ştiu dacă e ceva ancestral, în orice caz, mai multe sute de ani trebuie să numere, e ca o datină. Probabil, născută din voința de a supraviețui în condiții extreme, „în calea tuturor nenorocirilor”, fără munții în care să te retragi, fără pădurile căzute pradă propriei ignoranțe... Ce te faci când vine turcul? Îți torni vecinul care a cochetat cu leşii... Vezi ce loial sunt? Ce te faci dacă vine rusul?... Tătarul?... Şi ne târâm astfel dintr-un secol în altul, dintr-un mileniu în următorul... Nici tu sclav, nici tu libert: basarabean!

Oare să aibă într-adevăr dreptate mititica Irina cu *şpionii* ei? Dacă acest Vitali, cu care n-am discutat altceva decât statutul comsomolului, găseşte de cuviință să mă frece pentru nimic, îmi imaginez ce mai grozăvii ar putea „semnaliza” ceilalți colegi care mă întreabă la tot pasul ba despre una, ba despre alta... Ba nu, sper că nu m-am îmbolnăvit de vreo fobie...

Este însă un lucru care mă roade în permanență, o obsesie: mama nu-mi răspunde la întrebări! L-a văzut sau nu pe tata? Ce se întâmplă cu Tincuța? De ce tonul acesta căutat lejer, ce se ascunde în spatele misivelor ei optimiste?...

Am mai întrebat pe unul, pe altul: se circulă liber prin țară. Drumuri grele, e adevărat, trenuri supraîncărcate, dar am mai văzut noi din astea!

Să ştiu că undeva, pe lumea asta, se află familia mea şi eu să stau cu mâinile în sân? Cel puțin când e vorba de mama şi fetele?...

Ar trebui să fiu o inimă de piatră ca să nu întreprind ceva.

Probabil, ar trebui să accelerez la examene şi să-mi croiesc vreo două săptămâni libere.

Hotărât lucru.

CAPITOLUL XI

1

De data aceasta citația era de la Comisariatul Militar.

Mi-a adus-o un vlăjgan bun pentru o gardă de onoare (dacă ar fi avut capul ceva mai mare) şi care mi-a strigat numele pe toate coridoarele.

Vitali, care sau mă ignora, sau mă evita de câte ori avea ocazia, a sărit pe neaşteptate:

— Trebuie să iei *sprafcă* de la cancelarie că eşti student, altfel te duci la armată!

Lăsa impresia că e pe drumul concilierii. I-am urmat sfatul.

Îmi rămânea timp exact cât să dau o fugă până acasă să-mi iau livretul.

În fața Comisariatului, unde, de obicei, se înghesuia lume de pe lume, nu se vedea nimeni, mă şi gândeam că ora 16 p. m. (există şi un 16 a. m.?...) nu este cea mai potrivită

pentru o vizită medicală sau altă procedură, când dintr-o maşină parcată alături răsună un claxon scurt.

Era vechiul cunoscut, Opelul Kapitän.

Mişa crăpă portiera şi îmi făcu un semn discret să urc.

Mă trântii destul de neîndemânatic peste Krasnovski şi îi întinsei mecanic adeverința.

Krasnovski o luă mirat, citi şi începu să râdă:

— Poți să te pişi pe dânsa! Eu te-am chemat, nu *saldafonii!*

Nu s-a putut linişti tot drumul:

— Ai făcut în pantaloni, aşa-i? Te şi vedeai cu stea roşie în frunte...

Opelul stopă pe trotuar, lângă una din intrările de serviciu ale ministerului lor...

Era o noutate.

Nu aş putea spune că mă simțeam în apele mele. Şi nici labirintul de coridoare semănând perfect unul cu altul nu era de natură să inspire optimism. Dimpotrivă. Au o proprietate aşezămintele acestea oficiale: de cum le treci pragul, te simți neapărat vinovat de ceva, dator, indiferent dacă ai venit să dai socoteală sau să ceri ceea ce ți se cuvine de drept...

— Ei, tovarăşe Olteanu, iată-te şi la noi acasă. Fă-te comod.

Nu prea îmi închipuiam cum te poți face comod într-o cameră îngustă, cu o masă absolut goală, câteva scaune în lungul peretelui, un dulap de fier, sigilat, şi portretul lui Stalin rupând o țigară ca să-şi umple luleaua.

Mă aşezai pe marginea unui scaun, Mişa se rezemă de pervazul înalt al singurului geam. Krasnovski se săltă pe masă chiar în faţa mea.

Curios, ne întâlnirăm de două ori până acum, dar dacă mi-ar fi cerut cineva să-l descriu, n-aş fi fost în stare. Poate doar mâinile, albe, cu perişori incolori şi pistrui, cu degete lungi, subţiri şi nervoase, nişte mâini mai degrabă de pianist... Acum îl aveam în faţă întreg, dar imaginea lui dispărea de pe retină imediat ce întorceam privirea. Memoria nu avea ce să reţină: totul obişnuit, şters. Poate doar ochii total inexpresivi...

Krasnovski începu să bată toba cu degetele în tăblia mesei. Pauza se lungea nesfârşit de mult. După asemenea pauze urmează aşa-zisele lovituri de teatru. Creierul îmi lucra ca un arc dezlănţuit, dar n-avea la ce să se oprească...

— Vasăzică, Mişa, sări de pe masă Krasnovski, zi, cum merg treburile.

Mişa, adică eu.

Treburile lui Mişa mergeau bine. La universitate normal, are unde-şi pune capul la odihnă, cu examenele stă bine, i s-a permis să dea extern şi le dă, slavă Domnului, deşi e nevoie de ceva efort, oricum, a început-o într-un fel şi trebuie în multe direcţii s-o ia de la capăt... Şi ar fi toate de-a dreptul excelente dacă s-ar şti alături de familie...

— Ai vrea să li te alături? zâmbi Krasnovski.

— Cred că ar fi mai potrivit să mi se alăture ei..., încercai şi eu să-i fac jocul.

— Posibil, foarte posibil, zise el. Eşti nou aici, într-o lume nouă. Încă nu ştii ce perspective îţi oferă lumea asta, ţara noastră... Apropo, ce părere ai, o ţară înconjurată din toate

părțile de duşmani, ba plină de duşmani şi în interior, are dreptul să se apere?...

Ori glumea, ori mă lua de copil?

— Cred că nu-i numai dreptul, este datoria ei! făcui eu patetic. Cred că anume pentru asta sunteți şi dumneavoastră.

— Bravo, exact răspunsul pe care-l aşteptam! Krasnovski mă tipări uşor pe umăr şi trecu pe scaunul lui de la masă.

— Dragul meu, cred că ai înțeles: am venit aici pentru o discuție serioasă. Nu oricine are cinstea să treacă pragul acestei... acestui minister. Nu o să pierdem vremea cu alfabetizarea, eşti un bărbat în toată firea, ai văzut destule în viață. Şi ai observat corect care-i menirea noastră: siguranța țării. Dar înțelegi, desigur, că fără un sprijin serios din partea cetățenilor cinstiți nu am fi în stare să facem totul. Sprijinul maselor, iată ce ne învață şi tovarăşul Stalin. Eşti de acord cu el?

Eram, fără umbră de îndoială!

— Minunat! Înțelegi. Într-un cuvânt, iată despre ce-i vorba: îți propunem să colaborezi cu noi.

Asta mai lipsea! Auzisem eu ceva, zicea Fedea despre nu ştiu ce *căcănari*, Irina tot umbla cu *şpioni*, nu-i prea luam în serios... Dar să mă aştept eu la asemenea propunere!... Nici prin gând să-mi treacă!... Nu, de zece ori nu!...

— Ei? Poți să nu te grăbeşti cu răspunsul...

— De ce... Vedeți care-i chestia... Eu mă pregătesc pentru altă meserie...

Krasnovski izbucni în râs:

— Dar cine-ți spune s-o schimbi? Auzi, Mişa, tizul tău se teme să nu-l facem general!... Mişa! – de data asta către

mine. Ştii să judeci, aşa că judecă: noi îți propunem să colaborezi în secret şi voluntar. De ce anume ție? În primul rând, pentru că ne este pe plac inteligența ta... Lăsă o pauză, în care timp trebuia, probabil, să prețuiesc complimentul. În al doilea rând, judecă şi tu: ai fugit de două ori de puterea sovietică. Ştiu, ştiu, erai copil, dar nu-ți impută nimeni nimic, vorbim de anumite avantaje de care dispui. Apoi – ai părinții condamnați de aceeaşi putere... Adică tatăl... Te-ai întors aici de dragul părinților, nu de dragul... hm... regimului... Repet: enumer plusurile cu care te-ai putea prezenta în fața unui eventual duşman... Ce-ți trebuie mai mult? De ce atuuri ai mai avea nevoie? Înțelegi?... Toate elementele... hm... nemulțumite... chiar vrăjmaşe s-ar aduna în jurul tău ca muştele...

„...la căcat", eram pe punctul să-l completez, dar mi-am luat seama.

— Tovarăşe Krasnovski, îmi pare rău, dar nu pot să vă accept propunerea.

El mă privi mirat de parcă mi-aş fi permis un banc prost.

— Cum?...

— Vedeți care-i chestia... Îmi propuneți un rol de momeală... de provocator... denunțător...

— Stai, stai..., mă întrerupse el. Mi se pare că...

Dar nu mă puteam opri:

— Nu mi-am trădat şi nu mi-am vândut niciodată prietenii sau cunoscuții... Principiile mele morale...

— Stop! Destul!..., strigă Krasnovski. Era prima oară că îi vedeam ochii exprimând ceea ce voia să spună. Principiile tale morale... Care principii? De unde aduse? De la țiganii ceia?... Să curețe cineva căcălăul, iar noi să stăm curăței, cu

mâinile curate? Da?... Vorbeşte! Cu ăştia, de-alde tine, să construim noi socialismul?...

— Bine, dar asta nu înseamnă că am să tac din gură dacă o să întâlnesc pe cineva care-i duşman vădit...

— Vorbe!... Palavre. Vreau fapte. Krasnovski se aşează iar pe scaunul lui. Ai să semnezi, tovarăşe Olteanu, un angajament de colaborare cu noi?

Mirosea a ameninţare.

— Spuneaţi că e vorba de ceva voluntar?

Krasnovski se învioră:

— Bineînţeles. Nu te obligă nimeni. Numai propria conştiinţă. Dacă o ai...

O aveam. Şi nu vedeam deocamdată decât o singură ieşire:

— Ştiu eu... Asemenea hotărâre nu se ia la repezeală...

El se ridică de pe scaun, veni lângă mine şi mă apucă de cot:

— Acuma văd că stau de vorbă cu un bărbat! O lună de gândire îţi ajunge?

Şi fără să-mi aştepte răspunsul:

— Două?

Îmi ajungeau perfect.

Afară se întunecase.

Krasnovski deschise uşa:

— Mişa, condu-l pe prietenul nostru...

La ieşirea din labirint Mişa mă trecu pe lângă soldatul de gardă, dar nu mă lăsă să trec pragul până nu cercetă strada:

— Liber, zise el şi-mi strânse mâna. Ca într-o menghină. Îmi zâmbi larg: Ai grijă, cine nu-i cu noi e contra noastră! Ştii?

Începeam să ştiu.

— Dar cine-i cu noi n-o duce rău!

Eram sigur.

2

Potrivit socotelilor mele, în ianuarie ar fi trebuit s-o termin cu anul întâi, poate să-mi fi rămas o restanță-două pentru sesiunea din primăvară, dar, după cum mergeau treburile, în toamna viitoare mai mult ca sigur că aş fi luat-o cu un an înaintea colegilor. Totuşi experiența celor trei ani de „dincolo” nu mă dădea de sminteală, de altfel, nici memoria. Salvau situația mai ales conspectele „procurate” de Ionuț, singurul inconvenient era că trebuia să le copiez. Ba, la drept vorbind, nici manualele nu-mi prea dădeau de furcă: o bună parte din ele parcă le mai parcursem şi pe la liceu...

Dar cum nu întotdeauna socotelile de acasă...

Îmi vedeam lucid viitorul şi nu-mi făceam niciun fel de iluzii în privința lui. Ăştia nu sunt obişnuiți să piardă...

În zilele următoare „întrunirii istorice” m-am surprins reflectând tot mai serios asupra unei replici date de Timofei Mariei Petrovna la nu mai ştiu ce observație: „*dalşe Sibiri ne povezut*”, adică „nu poți fi dus mai departe de Siberia”. Cum filosofia populară îşi are rădăcinile în experiență, şi nu în speculații abstracte, am decis că trebuie să profit neapărat de timpul ce mi se dăduse pentru gândire, cu atât mai mult cu cât finalul, oricum, n-ar fi putut fi altul: nu eram născut pentru meseria de turnător...

Ionuț era acasă.

Locuia într-o cameră destul de modestă, fosta bucătărie a casei lor, acum cu intrare separată.

Mă invitase de câteva ori *sine anno*, aşa că nu-i picam pe nepusă masă.

Mă primi bucuros. Nu-l mai aşteptai să mă întrebe ce vânt m-a adus:

— Il dzigano, vreau să-ți cer un sfat în privința unei hotărâri irevocabile.

— Un început promițător.

— Nu chiar... Ziceai că ai fost în primăvară undeva prin Siberia.

— Da, la Novosibirsk... Să-mi cunosc viitorii socri. Dar pe tine te-aş sfătui să te însori mai pe-aproape!

— Ai ajuns sau ai trecut prin oraşul Kurgan?

— Cred că da... Nu sunt sigur, în orice caz, ştiu că-i pe-alături pe undeva... Dar mă intrigi...

— Fireşte. Uite ce mă interesează: ai avut nevoie de documente speciale ca să ții drumul încolo?

— Nu... Niciun document special. Biletul... Dar ce te interesează, Perciuni? Mor de curiozitate!

— Francezul mi-a fixat data examenului pentru 14 noiembrie. Am aproape douăzeci de zile libere. Vreau să-mi văd mama şi surorile...

Ionuț deveni brusc serios.

— A, asta-i povestea... E un drum greu... Şi zona, probabil, interzisă.

— Am adunat toate informațiile: aproape cinci zile dus, tot atâta întors. În restul de zece dau eu de ele! Am găsit pe hartă şi centrul raional...

— Serioasă problemă, într-adevăr... Tu îți imaginezi cât de cât ce înseamnă locurile acelea? Acolo-i iarnă deja. Iar dacă-i zonă...

— Tocmai de aceea. Nu mai pot suporta... Am hotărât. Mă interesează dacă pot lipsi neobservat...

— Dacă zici tu că e irevocabil... Sigur că poți lipsi, te pregăteşti doar de examen. Ai de gând să te duci cu paltonaşul ăsta?...

Am plecat de la Ionuț cu câteva pahare de vin în cap, cu un milion de sfaturi în privința comportamentului şi cu un palton cam vechi, dar căptuşit cu blană de oaie pentru o călătorie şi la Polul Nord.

Probabil că rarii trecători se vor fi mirat de acest echipament impropriu unei toamne calme şi calde, dar suntem neam de mocani, ce naiba!

Oile ne-au fost salvarea în orice timpuri şi pe orice vreme...

3

Bătrânica de la casa de bilete se dovedise a fi un om foarte cumsecade şi săritor, lucru care-i scoase din sărite pe cei vreo doi cetăţeni din spatele meu. „Terminaţi flecăreala! Pierdem trenul!” – deşi casa vindea pentru zilele următoare. Dar ştiam de acum că toate chestiile astea trebuie trecute pe lângă ureche.

În orice caz mă întorceam cu biletul în buzunar şi cu toate instrucţiunile necesare.

Maria Petrovna mă chemă cu degetul în „biroul” ei. Gestul acesta însemna o veste bună.

Nu greşea nici de data asta.

O scrisorică aici şi un tovarăş în odaie. De vreo două ceasuri te aşteaptă...

Pobeda, 14. X. 52

Mihăiţă dragă,

După scrisoarea ta de la 10.IX. n-am mai primit nimic de la tine, măcar că ţi-am trimis de atunci şapte plicuri şi o telegramă. Scrie-ne, scumpul nostru, nu ne lăsa să credem cine ştie ce, Dumnezeu ferească! Telegrame nu trimite, cred că e stricată linia... Noi suntem bine, Mihai, acelaşi lucru ţi-l dorim şi ţie.

Te sărutăm cu dor, mama şi fetele.

Ultima ei scrisoare era din 18 septembrie. Tot vreo şapte îi trimisesem de atunci şi eu.

— Ceva de rău? mă întrebă aproape în şoaptă Maria Petrovna.

Îi dădui misiva.

O privi lung, apoi se însenină:

Doamne, de când n-am mai citit româneşte. Iaca, n-am uitat... Şapte scrisori şi o telegramă?... Nu se poate! Eu pun mâna-n foc pentru poştarul nostru... Şi eu... Mă privi speriată: Nu cumva crezi...

— Doamne fereşte, Maria Petrovna. Eu cred că alta-i buba...

În odaie mă aştepta un necunoscut aplecat asupra manualului meu de franceză. Probabil, moțăia, pentru că a sărit abia când am prins să tuşesc.

— Aa, cer scuzele mele... Nu mă recunoşti?

Era ziaristul slăbănog, datorită căruia ajunsesem mare corespondent voluntar.

— Da' te-ai ascuns bine... De trei zile te caut. Eşti student? Mi-au spus prietenii tăi de la atelier unde te pot găsi... Vrea să te vadă şeful meu.

— De ce?

— La noi la şefi nu li se pun întrebări.

— Dar se bănuieşte ce doresc?

— Cred că vrea să-ți spuie ceva... L-a prins o dragoste de tine.

— Şi când să vin după declarație?

— Mâine.

— Mâine-dimineață plec. Mă întorc peste două săptămâni...

— Şi nu poți altă oară?

— Din păcate, nu. O chestie urgentă de familie...

— Treaba ta, să nu-ți paie rău. Lui nu-i place refuzarea! Hai să-mi arăți cum pot să plec din aiastă bortă...

Maria Petrovna îmi aprobă întru totul ideea de a pleca la ai mei.

— Unde s-a mai văzut, dragul meu, să trăiți într-o țară şi să nu vă întâlniți! Omeneşte-i asta? Numai vezi, trebuie să fie frig pe-acolo! Ai grijă la picioare! Da' de-aici nu-ți bate capul, m-oi griji eu...

N-am putut adormi lungă vreme şi trenul pleca de dimineață tare.

Aşternutul nu se mai încălzea.

Trebuie să fie frig pe-acolo...

Mă gândeam la baloturile rămase la blânda şi nefericita doamnă Rosi, şi-or fi luat ai mei ceva haine calde? I-o fi încălzit cineva în iernile acele care se zice că sunt cumplite?...

Anişoara cea mititică...

Tincuța. Elena.

Mama.

Şi firava, transparenta Resi, fiica doamnei Rosi.

Totuşi, ce interes o fi avut redactorul cela şef de-a trimis după mine?

Ah, Krasnovski, Krasnovski...

CAPITOLUL XII

1

Vagonul era de clasa a treia, cu polițe-paturi de-a lungul şi de-a curmezişul şi la două niveluri, o chestie absolut inedită pentru un cetățean venit din Vest şi, fără discuție, cât se poate de utilă: distanțele în această parte a lumii se măsoară mai mult cu zilele decât cu kilometrii, o călătorie numai dus cu transsiberianul poate dura cât una dus-întors

cu transatlanticul. N-o faci într-un jilțuleț cu genunchii la gură.

Ceea ce te izbeşte – şi te izbeşte la propriu! – de cum ai deschis uşa vagonului este un miros aproape imposibil de usturoi, amestecat cu aroma dulceagă a semințelor prăjite de floarea-soarelui şi cea de fân mucezit pe care-o emană maldărele de mături care se ițesc din cele mai neaşteptate locuri.

— Exportul Moldovei către Siberia! cum m-a dumerit vecinul meu de poliță, un bătrânel uns, după cât înțelegeam, cu toate alifiile şi foarte limbut. De când a început miliția să închidă ochii la aşa ceva, parcă a mai înviat şi Siberia ceea!...

În câteva minute ştiam că țăranii, moşul făcând parte dintre ei, indiferent dacă sunt colhoznici sau nu – se mai întâmplau şi din aceştia –, nu au buletine de identitate, singurul document cu care îşi permit să săvârşească asemenea călătorii este o hârtie eliberată de către sovietul sătesc, prin care se aduce la cunoştința celor în drept să controleze că usturoiul, măturile, semințele sau fructele sunt rodul muncii celor ce le transportă spre vânzare... Sincer vorbind, această informație îmi risipea şi ultimele temeri: cu paşaport în regulă, cu livret militar şi o servietă roasă în care duceam două schimburi şi maldărul de plăcinte cu dovleac cu care-şi pierduse o noapte inimoasa Maria Petrovna nu aveam niciun motiv să-mi fac probleme. Oricum, să fi fost o zonă interzisă, nu mi s-ar fi vândut bilet! În zonă poate fi Pobeda. Dar...

Moşul călătorea în aceeaşi direcție, dar avea să mă lase pe drum.

— Am fost şi la *Kurganska oblast'*, am fost, numai că mai încolo sunt preţuri mai bune. Acuma mă duc de-a treilea oară. Cel mai bine-i să ai răsărită. Iaca, cu paharul ista vinzi sacul într-un ceas!... Acuma am opt saci... Adică pentru o zi de muncă! Ruşii nu se târguiesc, numai ai noştri, diportaţii...

Moşul puse cu grijă păhăruţul pe măsuţa dintre poliţe şi scoase din ceva aducând a desagă o sticlă cu un lichid tulbure. Trase dopul cu dinţii şi turnă.

— Să ne spălăm sufletul de dimineaţă!

Holerca răspândea un miros îngrozitor, căutam febril un motiv mai serios ca să-l refuz, dar negustorul se dovedi a fi econom, astupă cu grijă sticla şi o puse la loc.

— Parcă s-a scoborât un arhanghel în pântece!

Făcea impresia că am nimerit într-un vagon cu înfometaţi. Pe toate mesele apăruseră pâini, hălci de slănină învelite în şervete sau ziare, ceapă, usturoi şi, bineînţeles, sticle şi gamele, deşi garnitura abia începea să-şi ia vânt. Un fum gros de mahorcă şi tutun începu să învăluie oamenii şi lucrurile cu toate protestele însoţitoarei, o grăsană, de altfel, foarte veselă. Curând de tot nu se mai putea înţelege unde te afli, într-un vagon de pasageri sau într-un *saloon* din Vestul Sălbatic, şi de unde la început nu mi se părea prea nimerită poliţa din apropierea uşii, acum dispoziţia ei se dovedea cât se poate de bună.

Îmbrăcai paltonul şi ieşii pe platformă.

Era destul de rece, toamna cu funigei din ajun se transforma încetul cu încetul în prima zi de nedorită iarnă, fulgii rari ce se topeau de cum atingeau sticla uşilor îi anunţau sosirea implacabilă şi mă gândeam cu recunoştinţă

la Ionuț cu ideea lui de a mă „cojoci”. Dacă-i aşa de pe aici, ce mă aşteaptă acolo?

Dar câmpul care fugea alături era încă verde, un verde ruginit, ce-i drept, copacii încă nu pierduseră cu totul frunza, şi petele de-un galben arămiu de sub coroanele lor te duceau mai degrabă cu gândul la un picnic vesel decât la melancolicul vis al unui jilț la gura sobei... Îl înțelegeam bine pe compozitorul acela, nu-l mai țin minte, care spunea că tot ce i-a venit mai interesant ca inspirație i-a venit în tren. Iată o barieră lăsată, şirul acesta de care şi două-trei camioane fumegând, imaşul acesta cu vitele care pasc ultimele rămăşițe de iarbă şi micii păstori cu gâturile întinse spre balaurul de foc ce goneşte cine ştie unde, băltoaca aceea de la marginea unui sat cu orătăniile albe împrejur – gâşte? rațe? – şi călărețul care vine valvârtej pe costişa ceea... Păi chiar aşa, să nu-i tragi o simfonie pastorală după asta? Ba uite că s-a găsit loc şi pentru tam-tamuri, podul acesta de fier bubuind de mama focului...

Nistrul... Apa de unde cândva începea necunoscutul, tainicul, înfricoşătorul... Pe-aici au trecut şi ele... Cum au trecut? Cu ce gânduri, cu ce inimă? Şi dacă e aşa, cum zicea nefericitul acela de Gropa, dacă au plecat de buna lor voie şi le pot convinge să se întoarcă acasă?

Acasă...

Unde acasă? Să-l rog pe Timofei să le cedeze patul?...

În buzunarul cojocului lui Ionuț am descoperit un pachet de țigări început şi o cutie de chibrituri. Probabil, era tocmai ceea ce-mi trebuia. Nu eram decât un fumător de ocazie, acum însă aveam să aflu că un fum tras bine în piept calmează.

Lăsasem în urmă o staţie mare, probabil, Tiraspolul, fumul nu doar calma – ameţea; trenul se aşternuse serios drumului pe o câmpie plată cât ţinea orizontul, ninsoarea se întetea şi pe ici-colo începeau să se contureze insule albe. Bornele kilometrice lunecau cu viteză, reuşisem totuşi să descifrez „97” când uşa de la vagonul vecin se izbi şi dădură buzna pe platforma unde stăteam singur mai bine de-o oră trei inşi. Păreau bine încălziţi.

Dădui să intru în vagon, nu sunt mare meşter la discuţii stupide, dar unul dintre ei îmi bară drumul.

— Dă un foc!

Îi întinsei cutia de chibrituri.

— Da’ ce, poftim nu ştii să spui?

— Poftim. Scuzaţi.

E o prostie să te contrezi cu un beţivan. Dar nu ştiu de ce mi se părea că beţia lor e mai degrabă jucată: nu răspândeau duhul acela specific pe care-l pot detecta atât de lesne câinii şi unii nebăutori. Iar în cazul acesta treaba mirosea a urât.

— Repetă! de data aceasta ordinul aparţinea unei namile cu faţa roşie de spân.

Le întinsei şi pachetul cu ţigări:

— Poftim, băieţi, fumaţi. N-am nimic cu voi.

Glasul meu împăciuitor părea să-i deruteze, dar deruta nu ţinu decât o clipă. Namila duse la nas pachetul:

— Pute! Îşi bate joc de noi javra!

Şi în aceeaşi clipă îmi aplică pe faţă pachetul şi-l răsuci.

Înţelegeam perfect că n-am scăpare, dar pumnul drept, condus de undeva din subconştient, de-acolo unde stă pitit

amorul-propriu sau ce-o mai fi stând, se repezi pe lângă voia judecății şi izbi cu sete în obrazul rumen al namilei.

Acela nici nu se clinti.

Recunosc, desigur, că stau prost la capitolul putere fizică, dar nici la asemenea lipsă de efect nu mă aşteptam... Mie-mi amorțise mâna.

Huiduma mă privea uluit peste măsură. Şi deodată zâmbi:

— Măi puță, chiar nu ți-ai dat seama că ți-ai semnat singur sentința?...

Mă ghemuii instinctiv şi, în timp ce ochiul reuşea să mai observe o mână care deschidea cu o cheie specială uşa de ieşire a vagonului, o izbitură nebună la plex îmi ridică toate măruntaiele în gâtlej.

Nu cred că am mai avut timp să simt şi durerea.

N-am mai simțit nimic...

2

Te ridici încet, uşurel deasupra unui foc pe care nu-l vezi, e undeva dedesubt, din când în când flăcările îţi ating carnea, auzi sfârâitul grăsimii arse, încerci să strigi, să te rogi de indulgenţă, dar glasul n-are cum ieşi din blocajul căluşului, în gâtlej îţi gâlgâie sângele, te asfixiezi, şi chiar în clipa când simţi că urmează întunericul, aceeaşi mână sadică ce te suceşte pe frigare te cufundă brusc într-o apă de gheaţă, te răsuceşte acolo, se încrâncenă carnea pe tine, plămânii se strâng ghem, scoţi capul afară, dar aerul refuză să intre în piept, plămânii refuză să-l accepte... Şi brusc simţi că nu mai ai nevoie nici de aer, nici de sânge să te încălzească, flăcările trec prin tine fără să te supere, cum ţi-ai face o radioscopie, şi în general că te doare-n cot dacă te prăjeşte cineva sau încearcă să te înece... Dar la fel, brusc, anume starea aceasta de-a dreptul paradisiacă prinde să te înnebunească, te zbaţi să te doară ceva, să te frigă, să te asfixieze, şi reuşeşti, în cele din urmă, şi pe-o clipă, pe două eşti fericit, dar începi iar să te ridici încet, uşurel deasupra unui foc...

...Şi deschizi ochii...

3

La început n-am înțeles nici măcar că am deschis ochii.

Apoi am înțeles, dar nu pricepeam de ce-mi sunt plini de apă. Şi de ce mă ustură.

Apoi am înțeles că stau pe spate şi că sudoarea pe care-o simțeam fizic izvorând de pe frunte, de pe pielea capului mi se scurge pe la rădăcina nasului acolo unde, probabil, aveam văzul...

Am ridicat brațul să înlătur lichidul ce-mi deforma imaginea celor ce trebuiau văzute, dar m-a oprit un scâncet.

De fapt, scânceam chiar eu...

— Iaca, a deschis ochii, slavă Domnului! V-am spus eu să nu vă temeți.

Vocea venea de undeva din adâncuri, tremura, ceva moale mi-a trecut peste frunte, peste ochi şi obraji şi pe retină a început să-mi apară ca pe o hârtie fotografică scufundată în revelator chipul din ce în ce mai limpede al unei femei.

— Mamă! am strigat din răsputeri şi m-am izbit s-o cuprind.

— Stai cuminte, dragul mătuşii, de-amu şi mama are să te vadă viu... Nu te zbate, mai stai aşa...

Mai întâi am început să înțeleg vorbele, apoi să descifrez lucrurile; abia apoi am prins să simt durerea...

— Slavă Domnului, tovarăşe, din morți te-ai întors! Ce spaimă am mai tras!

Stăteau aplecate asupra mea două femei, o bătrână, probabil uitată de orice vârstă, şi alta mai tânără, cu ochii plânşi.

— Apoi eu mă duc, Agafie, stă capra nemulsă şi nici găinile nu le-am dat... De-amu ştii ce să faci. Da' tu, cuconaşule, să nu te scoli două zile! Domnul să vă aibă în pază.

Ieşi înainte ca eu să pot scoate o vorbă. Femeia rămasă mă privea cu un amestec de compasiune şi spaimă.

— Eu... Unde... Eu sunt...

Încercam să mă adun şi nu reuşeam. O durere surdă, venind de peste tot, din cele mai ascunse tainițe ale organismului, se aduna grămadă în creier, mă împiedica să leg două gânduri, să scot două vorbe.

— Lasă, taci! Îmi puse un deget pe buze. Nu eşti în rai, eşti la noi, la canton! Să-i spui bodaproste lui Tărcuci şi babei Lucreția!...

Încercai să mişc scăfârlia într-o parte, în alta şi reuşii. La fel, degetele de la mâini, de la picioare. Slavă Domnului, nu sunt paralizat! Dar nu puteam înțelege de ce nu sunt în tren. Ultimul lucru pe care-l mai țineam minte era că mă ghemuiesc ca să mă apăr de ceva...

De ce anume?...

Şi când începu să se contureze în memorie un chip roşcat, spân, rânjind batjocoritor, mă fulgeră deodată: am fost aruncat din tren!

Călătoria mea luase sfârşit...

Lacrimi de neputință, de furie oarbă îmi năpădiră ochii şi izbucnii în hohote de plâns. Mama... Fetele... S-a năruit totul dintr-o prostie, din...

— Ei, şi matale... Ai scăpat, de ce să plângi...

Avea dreptate.

Încăperea în care mă aflam era minusculă, oricum, nu putea depăşi dimensiunile exterioare ale unui canton! Patul în care mă aflam, o masă şi vreo două taburete, o plită încinsă, obrajii îmi ardeau şi de căldura pe care-o emana, şi un dulap metalic deschis, din care se iţeau tot felul de pârghii, probabil, instrumentarul de cantonier. Pe perete, lângă uşă, un telefon grosolan, făcut, pesemne, ca să reziste şi la bombardamente, şi o tăblie neagră cu orele de trecere a garniturilor pe lângă canton.

— Cum... cum am ajuns aici?...

Femeia se învioră.

— Iaca, acuma chiar ai înviat! Nichifor te-a târât... Bărbatul meu, cantonierul... Dacă nu scheuna Tărcuci, săracul, apoi acolo aveai să rămâi...

Uşa se dădu de perete şi în odaie intră un bărbat învăluit într-un nor de aburi.

— Trăim, tovarăşe Oltian, bravo!

— Dar de unde...

— De unde, de unde... Iaca, pe masă, toate documentele... Şi banii... De-amu să nu bănuieşti, da' trebuia să ştim cine-i mortul... Că numai viu nu erai.

Simţeam că încetul cu încetul îmi revin. Dădui să mă salt în capul oaselor, dar un junghi lung mă făcu să scrâşnesc.

— Stai acolo cuminte, doftoroaia a zis să nu te mişti două zile. Să nu-i strici oblojelile...

Adică de-aceea mă simţeam ca o mumie! Oblojit...

— Iaca povestea, că nu ştii matale nimica... Eram în uşă, cu steguleţul galben, adică totul în regulă... Tărcuci, câinele nostru, are... adică avea treabă cu toate trenurile, le fugărea şi hămăia. Aşa făcea şi de data asta. Numai că deodată când

a scheunat! M-am repezit să văd dacă n-a dat dihania sub tren, când colo... Matale erai peste dânsul mort, iar el mort dedesubt... Fărmat... Peste dânsul ai nimerit... Altfel... Am început să dau cu steguleţul roşu, da' trenul era departe, taman intra în cot... Ehe, dac-ai şti ce-am tras! Şi eu fără lucru... Şi *provodnița*... Cum? A, aşa-i zicem la femeia care răspunde de vagon... Când am luat seama că mai sufli, a fugit Agafia, nevasta, după doftoroaie. Dacă nu zicea dânsa că ai să trăieşti, apoi fărădecât dădeam ştire la Tirişpolea, la staţie... De vreo zece ori am tot apucat telefonul, da' baba zicea să nu telefonez... Dacă se află acolo, s-a zis cu cantonul meu. Aşa-i povestea. Da' cum ai căzut? Nu cred că te-au aruncat bandiţii de la Odes. Şi documentele şi banii ţi i-am găsit în buzunări... Ia, chiar să-i numeri... Cum a fost?...

Într-adevăr, cum? Şi de ce?...

— Acuşi... Îndată... Să-mi trag sufletul...

Ei au provocat incidentul. Nu face impresia să fi fost o joacă... Iar dacă nu m-au jefuit...

— Eu... eu am căzut... singur...

— Apoi s-a zis cu *provodnița...* Să lase uşa deschisă...

— De fapt... Eu am deschis-o... Joacă de om nebun...

Cantonierul mă privi cu neîncredere.

— Singur, zici? Acolo trebuie o mamă de cheie!...

— Nici nu mai ştiu cum am făcut... Eram cam închinat!

Cantonierul începu să râdă.

— Apoi de ce n-ai spus-o de la început! Adică pot să nu raportez?

— Doamne fereşte!

— Of, mă scapi de-o grijă! Că la noi aşa-i: vinovat-nevinovat, mai întâi te dă afară, pe urmă... Şi tare-mi place la canton...

Spre seară nevasta i-a plecat în sat să doarmă, Nichifor a dormit pe podele, iar eu...

În cea de a treia zi mă țineam destul de bine pe picioare, deşi respiram cu junghiuri.

— Ai grijă, mi-a dat ultimul sfat Agafia, înainte de a mă urca într-o drezină cu motor, condusă de un cumnat al cantonierului şi care avea să mă lase la Tighina. Baba zice că ai două coaste rupte, dar nu-i nimica, nici doctorii adevărați nu te ajută până nu se prind singure. Nichifor şi Agafia au refuzat categoric orice răsplată (banii erau toți la locul lor în portvizit), au refuzat şi suta de ruble pentru baba Lucreția (ciudat nume pentru un cătun uitat de lume, „Baba nu ia bani, zice că aşa pierde puterea de la Domnul!") şi am toate motivele să cred că au făcut lucrul acesta nu pentru că l-am oprit pe cantonier să raporteze accidentul, în felul acesta evitând multe neplăceri, ci pur şi simplu pentru că sunt nişte oameni cumsecade.

Deşi, cine ştie, posibil să mă înşel, Nichifor a rămas în adâncul sufletului cu anumite îndoieli: lupta de clasă, cum i se cântă mereu la difuzorul atârnat de tavanul cantonului, ia uneori formele cele mai neaşteptate şi crâncene.

Tot ce se poate că a rămas cu vaga impresie că a salvat un duşman de clasă care-a sărit din tren ca să nu fie demascat...

4

Astfel cu vreo câteva zile înaintea marilor sărbători socialiste, la aproape un an de la sosirea din altă lume, mă aflam pe acelaşi peron, de data aceasta venit din sens opus, dar, de fapt, închizând un cerc la acelaşi punct incipient. Nimic din ce nădăjduiam să realizez – realizat...

Poate doar făcând descoperirea (uşor de făcut!) că nimerisem într-un uriaş malaxor unde materia primă eşti tu, dar de dragul a ce? în numele a ce? – fără răspuns.

Luând-o nițel înaintea evenimentelor (şi au avut loc destule!): bănuielile mi-au fost pe deplin fondate după ce timp de vreo două-trei săptămâni, zi de zi am cercetat trenul care trebuia să mă ducă spre Moscova şi mai departe şi, în cele din urmă, am găsit-o pe însoțitoarea ceea de vagon.

M-a ascultat cam bănuitoare, nu prea îşi amintea, dar două hârtii a câte douăzeci şi cinci de ruble i-au împrospătat memoria:

— Ei ba nu! Mi-au zis că ai fost nevoit să cobori la Tiraspol! Mi-au arătat şi o legitimație, parcă m-au lăsat s-o citesc? Ți-au luat şi o geantă, aveai plăcinte acolo... Le-am mâncat eu...

Râse satisfăcută. Cocheta:

— Erau bune... Dar să vii la mine, ale mele nu-s mai proaste!

Păcat, nu mi-au plăcut niciodată femeile prea grase...

CAPITOLUL XIII

1

La orice m-aş fi putut aştepta, numai la vizita lui Ionuț nu.

Şi totuşi am primit-o.

Eram la doar opt zile de la începutul „călătoriei” mele, de patru zile abia mă întorsesem de la Tighina.

Maria Petrovna m-a întâmpinat speriată:

— Ce-i cu matale, Mihail Alexeevici, parcă nu eşti viu?!...

Nici nu prea eram. I-am povestit tot. Bineînțeles, fără să-i comunic şi unele bănuieli ce mă frământau.

Femeia s-a dus până la uşă, s-a uitat în lungul coridorului, s-a întors şi mi-a şoptit:

— Asta-i treaba enkavediştilor... S-au mai dus şi alții să-şi afle neamurile, dar unii n-au ajuns, alții nu s-au întors... Credeam că s-au mai astâmpărat. Din ’49, după deportarea ceea, parcă umblă lumea... Se zice că acolo sunt zone unde nu se poate intra... Dar maica matale nu-i deportată! Numai că ştii ce? Cel mai bun lucru e să nu vorbeşti cu nimeni despre aşa ceva. Oamenii se vând şi se cumpără... Poate-a fost o întâmplare. Mulți nebuni pe lumea asta!...

Nu s-a lăsat până nu m-a alungat la doctori.

La policlinică mi-au confirmat întru totul diagnoza babei Lucreția. S-au mirat doar că nu m-am dus imediat la spital: „Şi ce dacă nu eşti colhoznic? Sora medicală trebuia să-i ceară preşedintelui o maşină ori o sanie şi... Ah, cadrele noastre, cadrele...” Şi tratamentul recomandat de babă corespundea cu rețeta doctorului: antinevralgice...

Ionuț năvăli speriat, nu glumă:

— Ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat? De ce eşti aici?...

— Acelaşi lucru aş putea să te întreb eu.

— Mi-a spus baba... femeia asta... că te simți rău!

— A fost la facultate?

— Lasă bancurile... Am venit cu alte chestii... De ce nu eşti la Kurgan?

— Din motive... Într-un cuvânt, cuiva nu i-a plăcut mutra mea... Am fost bătut şi aruncat din tren...

— Eşti nebun... Cine?

— Dacă aş şti...

— Ai anunțat miliția? Miliția feroviară?...

— Acolo unde m-am trezit n-am prea văzut aşa ceva... Dar s-o lăsăm baltă. Ce cauți aici?

Ionuț nu-mi răspunse pe dată.

— Mda... Sper că eşti întreg. Mamei i-ai scris că vii?

— Bineînțeles că nu.

— Corect. Acuma nu ştiu dacă mai are rost să te plângi...

— Dzigano, ai venit să mă interoghezi?

— Da. Am venit să văd cum stai. Am de gând să scriu un memoriu... Să ți se respecte drepturile. Ai drept la casă omenească, nu la... la bordeiul ăsta... Ori nu te-ai plâns şi tu?

— Mulțumesc. Dar paltonul tău...

— Dă-l naibii. Ai găsit şi tu... Acuma ce facem? Nu ai nevoie de doctor?

— Aveam de gând să mă scol. Şi s-o iau de la capăt.

— Eşti nebun.

— Posibil. Dar...

— Niciun dar... Amână pentru primăvară. Înțeleg în ce stare sufletească eşti, dar acolo unde nu pui şi ceva rațiune...

Cred că avea dreptate.

— Şi cum ne aflăm în preajma celei mai mari sărbători din ţara asta, dragul meu Perciuni, află că vom petrece împreună. La mine. Ai s-o cunoşti şi pe Sveta, logodnica mea. Trebuie să-ţi mai părăseşti bârlogul din când în când...

2

Redacția cotidianului „Patria sovietică” (nu prea excelează prin originalitate denumirile ziarelor de aici!), oficios al partidului şi guvernului, se afla într-o clădire care, pe cât îmi pot aduce aminte, fusese pe vremurile adolescenței mele un club al cârnățarilor sau băcanilor. Destul de nearătoasă pe din afară, în interior fusese la sigur reconstruită: în lungul unui coridor interminabil se înşiruiau la fiecare doi-trei metri uşile tapițate cu dermatină ale birourilor. La prima uşă mi-am dat seama că uitasem numele slăbănogului şi m-am apucat obraznic să le deschid pe toate la rând. Mi s-au aruncat priviri curioase şi ostile, indiferente, dar naşul meu publicistic nu era de văzut. La capătul coridorului, o tăblie de sticlă informa că redactor-şef al ziarului este Neculai Moțoca şi că orele lui de primire sunt cu totul altele decât cele la care mă aflam eu pe acest coridor.

Am împins într-un noroc monumentala uşă de stejar incrustat.

De pe maşina de scris şi-au înălțat privirile foarte severe doi ochi foarte căprui.

În demiul meu cam jerpelit nu eram omul care să impresioneze o ființă atât de serioasă.

— Ce doreşte tovarăşul?

He-he, duduiță dragă, câte-ar fi dorit tovarăşul! Dacă nu altele, cel puțin să ştie pe ce lume trăieşte...

— Am fost invitat la redactorul-şef...

— Numele, vă rog...

— Păi nu ştiți cum îi zice şefului?

Mă aşteptam să zâmbească. S-a oțărât:

— Numele dumneavoastră.

— Olteanu...

A deschis un registru cât o enciclopedie, a trecut cu manichiura violentă peste câteva pagini:

— Nu v-am invitat.

— M-a invitat redactorul-şef!

— Personal?

— Nu, printr-un lucrător de-al redacției. I-am uitat numele...

De data asta zâmbi:

— Când o să vă amintiți cum îi zice...

În clipa aceea uşa străjuită de frumoasa cerberiță se deschise în forță şi un bărbat mărunt, într-un palton cu blană şi căciulă brumărie, trecu valvârtej pe alături. În mijlocul anticamerei se opri brusc:

— De ce vă bateți?

Ființa diafană se ridică:

— Tovarăşul acesta pretinde, Nicolai Tomovici, că l-ați invitat. Dar...

— Păi dacă pretinde... Cum zici că-ți zice?

— Olteanu...

— Olteanu... Olteanu...

— Săptămâna trecută... N-am putut veni... A fost la mine tovarăşul...

— Păduche!

— Exact! Tovarăşul Paduti... Îi uitasem numele!

Omulețul îşi scoase căciula şi cu ea îmi indică uşa biroului:

— Intră. Iar tu, către secretară, dă o sunare lui nevastă-mea şi spune-i să scoată măliga de pe foc. Am să întârzii...

— Dar..., încercă să protesteze fata. Stomacul...
— Eşti doctorul meu?
Intră după mine şi trânti uşa.

3

Nu ştiu alţii cum sunt, vorba humuleşteanului, dar nu cred să mă deosebesc prea tare de ceilalţi. Poate doar la capitolul defecte: am destule, ceva mai multe decât s-ar cuveni. Şi cu toate că acum, în aceşti ultimi ani, e atât de nemiloasă cu mine, nici de soartă nu mă pot plânge. Cel puţin de oamenii pe care mi i-a scos în cale. Pe cei răi, vorba ceea, îi afli singur. Pe cei deosebiţi numai o ursită generoasă ţi-i poate găsi.

Mi-o amintesc pe doamna Rosi, gazda noastră din sătucul acela de la graniţa cu Tito. O femeie cu toate urgiile cerului pe capul ei: bărbatul şi singurul fiu morţi pe frontul de est, curtea şi casa jefuite, singura fiică, fragila şi melancolica Teresa, Resi, împreună cu soţul ridicaţi şi duşi în afundul Rusiei la săpat cărbuni şi tăiat pădure... Ce-i mai trebuia unui om ca să devină o fiară încolţită, o conştiinţă plină de ură şi disperare?... Ne-a primit şi ne-a îngrijit cu atâta căldură, de parcă Domnul ne-ar fi trimis să-i înlocuim pe cei pierduţi... Ca să ne piardă şi pe noi... Ca soarta să-şi continue loviturile. Cu câtă resemnare în glas: „Michael, teuer, Willy a murit anul trecut..."

Ce-o fi făcând? Mai trăieşte?...

Sau înţeleptul, scepticul şi sentimentalul conte S. Într-adevăr, numai cei aleşi îşi pot păstra însemnele de om sub loviturile sorţii. Cine-am fost eu pentru el? Nimeni. Sau al treilea fiu?... „Mihai, te duci în altă ţară, nu! în altă lume. Politizată la culme, unde legea există doar pe hârtie. Unde omul nu înseamnă nimic. Nu mă crezi... I-au luat moşia, zici tu, şi nu mai ştie cum să-i muşte mai tare... Te înşeli. Mulţi ştiu ce se petrece la ei, dar cei mai mulţi, majoritatea – nu!

Nici chiar cei ce trăiesc acolo. Eşti atât de nepregătit... Ai fost educat în alt spirit. În politică, nu te supăra, eşti un... un naiv. Ce-ai să faci? Te duci să-ți găseşti părinții... Sunt sigur că ai să faci tot posibilul să-i salvezi, deşi... Cum ai s-o faci? Nu te îndemn la paşi necugetați, dar încearcă să rămâi om... Va fi cel mai greu lucru pe care va trebui să-l faci..."

Cum şi-ar fi numit el propriul ultim pas? Ori există totuşi o limită a rezistenței în fața sorții?...

La început, cât m-am învârtit printre muncitori, n-am prea luat în seamă lucrul acesta, altele le erau preocupările. L-am observat abia când am nimerit la Universitate, pentru că se manifesta mai ales în sfera conducătoare şi în rândurile intelectualilor. E vorba de o linie de demarcație existentă între indivizii acestor două categorii. Linie, bineînțeles, neoficială, dar atât de distinctă, încât putea purta şi un nume: Nistru. Conducerea care nu era venită din Rusia era aproape în exclusivitate de peste acest fluviu. Cu foarte rare excepții. Cât priveşte intelectualitatea, aici lucrurile erau un pic mai încurcate. Puținii intelectuali basarabeni, fie din cei rămaşi (după refugiu sau după deportări şi arestări), fie din cei proaspăt învestiți (de exemplu, Ionuț – după cinci clase de liceu direct la Institutul Pedagogic!), puteau pretinde doar posturi subalterne, cele de conducere aparținând malului stâng al apei numite. Cu motivația tacită că politiceşte pot face față cerințelor țării doar cei educați din faşă în spirit socialist... Nu pot şti care era situația sus, la guvern şi partid, bănuiesc că nu se prea deosebea de starea de spirit care domina intelectualitatea, cât îi priveşte pe cei de la urmă... Mai răsfoiam şi eu ziarele din când în când şi nu pot să uit darea de seamă de la o

discuție ce-a avut loc între scriitori, crema intelectualității. O adunare unde un poet basarabean prezintă un poem interminabil (parțial citat în acelaşi ziar!) cu temă, fireşte, patriotică. Un alt condeier, crescut la sânul socialismului, observă că o astfel de lucrare ar fi putut fi scrisă numai de... Goebbels. Proteste de o parte, aprobări de alta. Pune punct disputei un prozator: Goebbels n-ar fi putut scrie aşa ceva pentru că nu ştia... moldoveneşte...

Adevărul e că îndoctrinării totale în paguba unei elementare culturi generale a celor veniți de peste Nistru basarabenii nu-i puteau opune cine ştie ce ca urmare a numărului lor prea mic, dar şi a calității pregătirii. Ca să nu mai pomenesc şi filosoficul fripturism basarabenesc...

Ei bine, soarta a vrut să-mi demonstreze şi de astă dată că mă are în vedere.

4

Cabinetul, în contrast cu aspectul exterior al clădirii, era aproape luxos. O masă cu vreo douăzeci de scaune se întindea în lungul geamurilor, într-un colţ – două fotolii de piele şi o măsuţă de cafea, în altul – un orologiu ticăind monoton şi grav, iar pe parchetul bine lustruit – un covor moale, cu ornamente arabe. Nu lipsea nici obligatoria sofa tapiţată cu dermatină neagră pe care stăpânul cabinetului îşi aruncă paltonul scos din mers.

Se aşează pe un scaun de la masa lungă şi îmi arătă şi mie unul.

— Dezbracă-te şi stai jos!

Mă conformai.

— Acuma putem sta de vorbă de la egal la egal. Unde-ai crescut aşa?

— M-a plouat.

— Se vede! Eu am crescut pe secetă. Uite care-i chestia. Să-mi răspunzi la toate întrebările. Fără fantazie... Am zis drept cuvântul?

Stătui o clipă la îndoială. Cine-i mai ştie pe şefii ăştia mari. Oricum, purta insignă de deputat în Sovietul Suprem...

— Eu... eu aş zice „fantezie”.

— Da, da... aşa-i... Uite ce, să mă îndrepţi de fiecare dată, ai înţeles? Dar numai când suntem noi doi...

Avea un râs molipsitor.

— Uite care-i treaba: ai avut două articole astă-vară. Le-am citit nu demult şi mi-au plăcut. Tu le-ai scris ori Păduche?

— Eu! Cum să mi le scrie cineva? Tovarăşul Paduti...

— El îi aşa Paduti cum îs eu Moţoca! Dar asta-i altă vorbă. Vasăzică, el ţi le-a mai îndreptat... Se cunoaşte. Mare stilist...

— Stilizator.

— Da? Scoase din buzunar un carneţel şi îşi notă cuvântul. Stăm rău cu limba, frate. În lupta asta pentru socialism am uitat cu totul de dânsa. Mă tem că, după ce-o să-l zidim, o să rămânem muţi!

Izbucni într-un râs cu icnete.

— Hai, povesteşte.

— Ce să povestesc?...

— Tot. De unde eşti, de ce eşti, tot, tot. *Davai!*

M-am străduit să-mi comprim biografia în cuvinte puţine. Începeam să bănuiesc ce urmăreşte, dar n-avea niciun Dumnezeu să mi-o înfrumuseţez: oricum aş fi ajuns la părinţi...

— Aşa, vasăzică... Grea întrebare... Începu să bată toba pe tăblia mesei. Cum dracu' să faci o gazetă bună, dacă n-ai cu cine? Cu Păduche?... Aici, măi băiete, suntem pe frontul ideologic. Cadrele trebuie alese prin sită! Dar ce să faci cu membrul de partid ori cu veteranul, dacă el nu ştie să citească, dar încă să mai scrie?... Zi şi tu!

N-aveam ce zice.

Şeful sări de pe scaun şi se repezi la uşă. O deschise:

— Melania! Adă ceai! Se întoarse spre mine: Ori poate votcă?...

— Mulţumesc, nu beau.

— Ceai?

— Ba votcă.

— Măi, păi tu eşti... un... o...

— O găselniță.

— Cum ai spus? Scoase carnețelul din buzunar şi îşi notă cuvântul. Găselniță, repetă el. Ia te uită!... Frumos.

Intră secretara cu un platou cu două ceşti uriaşe şi o farfurioară cu biscuiți. De mult le uitasem gustul.

— Tu mănâncă. Restul lasă-mă să-l fac eu. Vasăzică, îți dai examenele cât mai repede. După aceea vii la mine. Ai să lucrezi aici stil... aha, stilizator. Să dai o formă naturală tuturor prostiilor pe care le scriu oamenii mei. Ai înțeles?... Chiar dacă n-am să te pot lua de lucrător cu leafă, am să te plătesc din *gonorar...*

— Onorar...

— Da, da... Nu mă întrerupe. Şi cu timpul aranjăm să fie bine, parcă-s şef şi eu, ori nu? Ajutorul meu are să fie tovarăşul Stalin. Ai auzit? „Feciorii nu răspund pentru tații lor”. A?...

Mai auzisem fraza...

— Ce zici, batem palma? Cu părinții nu te pot ajuta... Dar cu restul aranjăm...

Ce-mi puteam dori mai mult? Întâlneam prima oară un om de rangul acesta şi atâta atenție din partea lui... Unde mai pui că inspira şi încredere... Mă temeam doar să nu-mi trădez bucuria.

— Stai pe gânduri? Eu în locul tău n-aş sta... Eu sunt neamț, nu te îmbii de două ori...

La ieşire Melania îmi zâmbi ca unui vechi cunoscut. Sunt sigur că data viitoare o să mă găsească imediat în registrul ei.

Nu plecam cu mâna goală: în buzunarul paltonului duceam planul unui articol de fond pe care avea de gând să-

l scrie redactorul-şef cu ocazia sărbătorilor. „Ia să-mi arăți ce poți! Să citească lumea şi să rămâie cu gura căscată!”

„Mai bun decât în „Pravda”, avea să-mi zică peste două zile când i l-am dus gata scris. „Du-te la *buhgalterie!* Am telefonat.”

„Contabilitate”, mi-am permis să-l corijez.

— Lasă că ştiu. Am vrut să te ispitesc.

Dar carnețelul tot l-a scos.

Numai eu ştiu câte noduri am înghițit pieptănând frazele despre grija față de om şi alungând din fața ochilor icoana a cinci ființe dragi luptând cu gerul şi poate chiar foamea de-acolo, de la capătul lumii; cum trebuia să-mi țintesc privirile în foaia de hârtie ca să nu văd hruba mizeră în care scriam despre un prezent măreț şi un viitor şi mai luminos...

Avea dreptate contele S.: între convingeri şi interese oamenii normali aleg întotdeauna interesele. Numai idioții şi geniile aleg principiile.

Îmi rămânea o singură consolare: că nu sunt idiot.

Şi-apoi ce nu face omul în numele unui viitor plin de interese...

CAPITOLUL XIV

1

După un sfârşit de octombrie cu frig, ba chiar şi cu zăpadă, toamna a pregătit o surpriză de zile mari: nu doar soare, ci şi o căldură neobişnuită. Generalul care-a vorbit de la tribună n-a uitat să noteze şi acest fenomen meteorologic drept o mare realizare a puterii şi în primul rând a tovarăşului... etc... De unde am dedus că oriunde, sub orice

regim, militarii sunt născuți poeți, iar dacă trag cu tunul, o fac numai ca să nu se stingă soarele pe cer. După care a urmat o paradă destul de scurtă şi nesemnificativă, atâta doar că cele vreo douăzeci de tancuri au făcut un zgomot infernal pe caldarâmul de granit al pieței, iar în vreo două locuri au sucit covrigi din şinele tramvaiului.

Demonstrațiile cam tot aşa începeau să arate şi acolo, dincolo (scriu cuvintele acestea şi simt o strângere de inimă, de parcă aş putea apăsa un buton care să întoarcă timpul şi mă tem să apăs! Nervii...), numai că erau ceva mai pestrițe, aduceau totuşi a carnaval, nu a muncă patriotică...

Prezența era obligatorie. Mi-a picat să port portretul unui tip pe care, cu toată ruşinea, nu-l ştiu nici azi cine a fost, l-am luat cu semnătură şi tot cu semnătură l-am predat. O mică şmecherie a comsomolistului nostru ca nu care cumva s-o şteargă cineva...

Ionuț mă aştepta pe la trei, îmi promisese o surpriză, nu bănuiam ce are în vedere, dar ştiam că trebuie să mi-o prezinte pe logodnica sa, aşa că hotărâi după spartul târgului să nu mă mai întorc la bordei, ci să încerc imposibilul: să cumpăr undeva nişte flori. O idee mai mult decât temerară... Am cutreierat străzile principale în lung şi-n lat, am răscolit parcurile – zadarnic. Tot ce vrei, mese improvizate sau solide, acoperite la întâmplare cu pânză sau hârtie, de la care, dacă ai răbdare să faci coadă, poți cumpăra tot felul de gogoşi (se bucură de mare priză cei cu măruntaie tocate, dar nu stau mai prejos nici cei burduşiți cu mazăre sau orez, o premieră mondială!), chioşcuri sau butoaie ridicate pe butuci, de unde ți se oferă în halbe, pahare şi borcane relativ curate „vinul emblematic al țării” –

un trăscău mai mult sau mai puțin spălat, în schimb ieftin şi la discreție. Flori însă, nicăieri.

O vânzătoare de gogoşi m-a îndreptat spre cimitir: la poarta lui a văzut ea cu ochii ei că se întâmplă să se vândă aşa ceva. Dar sunt superstițios.

M-am rezumat la obişnuita sticlă de şampanie, cu care aici se circulă liber în zilele de sărbătoare. Şi nu numai...

Am sosit aproape englezeşte.

M-au zărit de la portiță şi au ieşit amândoi în prag.

Îi puteam contempla pe amândoi la lumina bogată şi caldă a soarelui. El înalt şi subțire, „tras la şpiț", cu o floare la butonieră (să întreb unde-a găsit-o!), ea până la umărul lui, cu o mutricică vag mongolă, smeadă şi destul de bondocuță, ca să-mi pun întrebarea cam cât o să tragă la cântar peste vreo zece ani. Purta o rochie lungă, probabil, din stocurile cu ajutoare de război sau pur şi simplu călcată prost. Avea un zâmbet larg, destul de plăcut şi ochii înguşti.

— Felicitări, prietene, de ziua marii revoluții! – Ionuț arăta fericit.

— Ce-a spus? îl întrebă logodnica. Nu ştia decât ruseşte.

Ionuț îi traduse.

— Faceți cunoştință: Svetlana.

Svetlana îmi scutură bărbăteşte mâna, dar pe-a ei nu mă lăsă s-o sărut. Hotărât lucru, şcoala lui Ionuț încă nu se făcea simțită.

În odaie ea luă sticla mea de şampanie, o dezveli şi zâmbi şmecher.

— Aşa sunt toți bărbații de-aici? Beau sirop?

O rupeam destul de bine ruseşte, lucru care o bucură nespus pe tânăra siberiană.

— Sunt mari patrioți copiii Siberiei, interveni Ionuț. Socot că băuturile noastre sunt apă chioară pe lângă votca lor.

— Păi chiar este! îl susținu Svetlana.

N-ai să mă crezi, adică de ce să mă crezi, ai să vezi: bea votcă cât beau eu vin şi nu se îmbată!

Masa era pentru patru persoane.

— O să jucăm cu mână moartă? îl întrebai pe amfitrion.

— Ce-a spus? sări Svetlana.

El îi traduse, încercând să-i explice şi regulile pocherului.

— Mihai, să vorbim ruseşte. Altfel o să pierdem mult timp...

Svetlana dădu, în sfârşit, de înțelesul „mâinii moarte".

— Ba nu, ba o să fie patru! Mişa (fireşte, eu), închide ochii!

— Închide-i, închide-i! o susținu Ionuț. Aşa, acuma deschide-i!

De după o perdea de stambă agățată direct de perete şi care trebuia să însemne un al doilea dulap pentru zestrea vestimentară a stăpânului, apăru Ea.

Şocul inițial a fost prea puternic ca să-mi pot controla reflexele şi e de la sine înțeles că am rămas cu gura căscată. De mult nu mai avusesem ocazia să fiu aproape de alte femei decât secretare oțărâte sau personal medical secundar pe la comisiile comisariatului militar, şi gândul născut imediat în afundul subconştientului că mă voi afla o vreme în asemenea companie îmi dădea aripi şi îmi gâdila imaginația.

Teama de a nu imita lirica persană cu toate dulcegăriile ei mă opreşte s-o descriu în amănunt. Era o blondă

(desigur, naturală!), aproape de statul meu, cu un zâmbet născut special ca să-i sublinieze finețea trăsăturilor, nu să-i mascheze posibile defecte. Într-un cuvânt, era un exemplar uman care confirma total justețea teoriilor lui Pavlov cu privire la reflexele condiționate: îți lăsa gura apă...

Din ceața ce începea să-mi tulbure spațiul din fața ochilor răsună ca un clopoțel (oricum, dificil să renunți la Firdousi sau Omar Khayyam!):

— Elvira...

Greu de imaginat că ar fi putut purta alt nume. Îi apucai mânuța întinsă cum aş fi primit însemnele unei Legiuni de Onoare. Nu se împotrivi sărutului neimitat.

Şi, ca o dovadă că mă mai aflam în stare de şoc, bâlbâii:

— Mişa...

Ea izbucni în râs. Un râs... (Vezi clasicii.)

— Lasă-l pe Mişa, ştiu că eşti Mihai.

Îmi ştia limba.

Svetlana sări la Ionuț:

— Ce spune?

Sărmanul băiat, cu asemenea minune în casă, de mult aş fi concediat bondoaca. Dar neînțelese-s căile dragostei analfabete...

Masa s-a dovedit a fi foarte bună, logodnicii nu făceau mare taină din faptul că autorul bucatelor este el şi nici din oroarea ei față de plită. În rarele clipe când puteam şuşoti neobservați, Elvira încerca să şi-l închipuie în viața viitoare pe Ionuț cu şorțuleț, cu linguroiul într-o mână şi cu lucrările scrise ale studenților în alta. Svetlana făcea, la orice ocazie, mare caz de taică-su, important ştab undeva în Siberia (ea locuia aici, la o mătuşă, ca să-şi dreagă plămânii

slabi şi să termine Institutul Pedagogic), şi n-a scăpat din vedere să ne spună de câteva ori că icrele negre şi cele de Manciuria i-au fost trimise special de iubitorul părinte.

La drept vorbind, mâncam icre negre pentru prima oară în viaţă, la început nu mi s-au părut grozave, dar le-am prins repede gustul, am şi declarat că mă tem să nu devin dependent de ele. La care Svetlana ne-a asigurat pe toţi că, atâta timp cât trăieşte taică-su, nu vom duce lipsă de aşa ceva.

De la sine înţeles, am băut pentru viaţa lui cât mai lungă...

(Avea dreptate Il dzigano – mă rugase să nu-i divulg porecla faţă de logodnică! – durdulia nici nu s-a atins de şampanie: votca din sticlă scădea vertiginos fără urmări deosebite.)

Şi iar de la sine înţeles că n-am putut pierde ocazia să mai bravez (ei bine, Elvira!) cu o anecdotă pe această temă. Şi anume că în Anglia o companie de cinematografie şi-a supus concetăţenii unui interesant test de snobism. S-au instalat pe câteva artere principale ale Londrei nişte mese încărcate cu icre negre, tartine, fireşte, oferite gratuit tuturor doritorilor, şi filmându-se reacţiile acestora. Cei mai mulţi se strâmbau şi scuipau îmbucătura, după care erau întrebaţi dacă ştiau cu ce au fost trataţi. Nu ştiau.

— Aţi gustat caviar. Mai încercaţi?...

— O, caviar! Chiar caviar?...

Şi reveneau ca să-şi recupereze bucata sau să mai ia şi alta nouă...

Elvira şi Ionuţ au început să râdă, spre uimirea Svetlanei:

— Nu văd de ce vă hliziți aşa! Propagandă burgheză. Tot ce este sovietic le stă în gât.

Încep să bănuiesc că Ionuț are interese necunoscute dacă o ia pe sluta...

Cu toate insistențele Svetlanei, Elvira a refuzat să rămânem cu toții la ei până dimineață.

— Ia uită-te ce larg e patul, încăpem toți, proasto!

În drum spre casă, pentru că m-a lăsat s-o conduc, trebuia să trecem prin piața centrală a oraşului. Era o mare de lume cu tot miezul nopții, cânta o fanfară militară, oamenii, tineri şi bătrâni, dansau pe caldarâm fiecare cum îl ducea capul, din când în când răsunau împuşcături vesele, săreau în toate părțile dopuri de şampanie, companii mai înfierbântate încercau să concureze fanfara, ne aflam în mijlocul unei mulțimi dornice de relaxare, care se relaxa.

— Rămânem aici un pic? mă invită mai degrabă Elvira.

Fireşte că voiam să mai rămânem.

Se ținea de brațul meu, abia mă atingea, dar o simțeam atât de aproape, simțeam căldura trupului ei cum trece prin mine ca un torent...

Nu ştiu dacă mă gândeam la asta, probabil, nu, dar îmi era dor de cineva care să mă sprijine, să mă înțeleagă, să mă admită aşa cum sunt...

A fost, în trecutul acela departe şi pierdut definitiv, a fost Alice... Dar a fost numai un început, o însăilare abia vie, întreruptă brutal cu plecarea inexplicabilă în necunoscut a unuia dintre noi... Ce-o fi făcând acuma mititica şi cârna?...

Şi e oare normal ca un bărbat la vârsta mea să aibă doar atât trecut sentimental cât cele două săruturi pe obraz ale

lui Alice şi declarația ei cu voce tremurată, de parcă ar fi răspuns la o lecție neînvățată: „Şi eu te iubesc, Mihai...”?

Fără să mă întrebe, Elvira mă cuprinse şi începu să mă învârtă în ritmul valsului pe care tocmai începuse să-l tune fanfara.

— Eşti sigură că ştiu să valsez? o întrebai uluit, pentru că, într-adevăr, dansurile nu erau punctul meu forte.

— Ce importanță are? zâmbi ea şi prăvăli capul pe spate de parcă ar fi fost în strânsoarea lui Fred Astaire.

În zori, când hotărârăm că e totuşi vremea să fim copii ascultători, se lăsase un friguleț bunişor. Era într-un pardesiu elegant, dar subțirel, şi nu refuză demiul meu jerpelit.

— Chiar ai fost în Anglia? mă întrebă.

— Eu? În Anglia? De unde ai scos-o?

— Ziceai despre experiența aceea cu caviarul... Ai povestit ca un martor!

Pufnii mândru:

— Din păcate, n-am fost. Dar asta nu înseamnă decât că sunt un mare povestitor!... Te poți mândri cu asemenea cunoştință.

— Lucru pe care o să-l şi fac! Vrei să ne mai întâlnim?

Dacă voiam?

Visam!

— Îmi dai voie să mă gândesc profund la această propunere?

În drum spre casă m-am surprins de câteva ori fredonând melodii din cele pe care le mai țineam minte, sărind într-un picior...

Din fericire, străzile erau pustii.

Mă oprise cu un colț înainte de casa ei.

— Nu e nevoie să ofer ocazii gratuite pentru flecăreala vecinilor. Nici aşa nu le place că uneori vin de la slujbă dimineața...

I-am sărutat mâna şi am câştigat un sărut pe obraz.

Bănuiesc, adică de ce bănuiesc, precis că obrajii sunt cea mai merituoasă parte a personalității mele sentimentale.

— Voi fi liberă pe 14 noiembrie. La ora... 17, aici la colț?...

— Aici la colț.

Merita să trec pe lângă Maria Petrovna şi să-i dau „bună dimineața” pe motivul ariei contelui de Almaviva din „Nunta...”

2

Zilele imediat următoare sărbătorilor le-am petrecut cu burta pe carte: voiam să mă prezint în fața tovarăşului Moțoca cu cât mai multe examene în urmă. Ba şi coastele se cam făceau simțite: şi doctorul, şi baba Lucreția îmi recomandaseră un regim pe care nu l-am respectat. Dar încearcă să mănânci cartea când de pe fiece pagină, în clipele cele mai tensionate, începe să se contureze ca dintr-un fum rozaliu un chip blond, care numai cu materialismul istoric n-avea tangențe...

Pe zece noiembrie francezul nu s-a arătat la facultate cum fusese înțelegerea, l-am prins în curte a doua zi, mi-a cerut carnetul de note, mi-a pus nota maximă fără nicio vorbă chiar pe scara intrării de serviciu, şi am înțeles că gestul acesta plus suta-avans vor fi unica recompensă pentru truda mea la tălmăcirea trivialei autoreclame a politicianului Thorez.

Aşa s-o pățească toți ageamiii care se bagă în politică!...

Peste o zi era cât pe ce s-o înfund la Creația populară orală, de unde am tras concluzia că nu există nimic mai just decât legea nescrisă a studenților din întreaga lume (lucru pe care ar fi trebuit să-l ştiu încă de-acolo, de dincolo!): un student normal nu trebuie să ştie cu nicio iotă mai mult decât minimumul obligatoriu!

Vorba e că folcloristul nostru este mai întâi de toate frate cu nu ştiu care ministru, apoi absolvent încă înainte de război al nu ştiu cărei şcoli de muzică, apoi component (la clarinet) al tarafului care distrează publicul la restaurantul „Central” şi abia la urmă profesorul nostru de folclor. Funcția asta de la urmă – ca un fel de hatâr în timpul liber.

Asistasem doar de vreo două ori la cursurile sale devenite celebre în Universitate („Creația norodnică se arată la sate prin boirea hornurilor şi prichiciurilor cu merî, prăsadi, jişâne şi alte ori cu patlajele...”), şi credeam că examenul individual va fi o bagatelă, dar n-am ținut cont de legea citată: am încercat să mă implic într-o dispută teoretică...

Vorba este că după ce i-am tot auzit „folclor norodnic, folclor norodnic”, am încercat, desigur, cu tactul şi respectul cuvenit către o față academică, să-i sugerez că e vorba de o tautologie, că „Folk” şi „Norod” înseamnă cam acelaşi lucru. La care mi s-a aruncat o privire ironico-disprețuitoare:

— Măi, tu n-ai luptat cu faşiştii, da’ eu am luptat! Iaca şi la mână-s rănit, că altfel strumintul meu îi scripca!

Putea să se termine rău, dar după ce am recunoscut cinstit că nu am fost pe front din motive de vârstă, m-am ales cu un „4” fără să mi se mai pună vreo întrebare:

— Na, ca să nu-ți taie stipenghia...

În ajunul zilei de paisprezece, pe care nu mai aveam răbdare s-o aştept (de ce e liberă atât de rar?), în timp ce o luasem de la tramvai spre casă, mă opreşte un cetățean pe strada aproape pustie:

— Tovarăşul Olteanu?

— El. Cu cine am onoarea?

— Tovarăşul Krasnovski vă aşteaptă diseară la şapte fix la adresa asta.

Până să citesc adresa de pe bilețel, cetățeanul dispăruse.

Nu voia să mă lase în pace. Termenul încă nu trecuse... Ori poate avea de gând să-mi facă o nouă surpriză? Poate chiar să-mi dea adresa tatei?... În orice caz, trebuia să fac ceva, s-o termin cu rahatul ăsta. Dumnezeule, să fi avut

cine-mi deschide ochii de la început!... Grecii, grecii aducători de daruri...

Şi de-atâta timp nicio scrisoare... Nicio veste... Oare să mai existe cenzură?...

Maria Petrovna mă întâmpină îngândurată.

— Nu vreau să-ţi stric inima, Mihail Alexeevici, dar azi l-am prins a doua oară... Jură-te pe sfânta cruce că n-ai să spui la nimeni!

Şi aici treabă!

— L-am prins azi pe unul de-ai noştri cum îţi cotrobăia prin valiză! Nu-i prima dată! Nu-ţi spun cine, să mă tai! Vreau să mai trăiesc. Ia vezi mai bine dacă ţi-a luat ceva...

Banii erau neatinşi. Doar lucrurile amestecate. Până acum puneam dezordinea aceasta pe seama lui Timofei; ce nu face omul la beţie! Acuma însă...

Bineînţeles că sunt ţinut sub observaţie... O să am ocazia azi să mai pun şi eu întrebări...

Dacă stau să mă gândesc mai serios, n-am niciun răspuns la întrebarea: de ce securitatea statului depinde de mine? De ce să le mai fiu informator şi eu dacă până şi infantila Irină ştie de urechile *şpionilor* răspândiţi peste tot? O fi şi pe-acolo o întrecere socialistă – cine are colaboratori mai mulţi?

Apropo de Irina. Azi mi-a sărit de gât în coridor, ca să-mi declare că e fericită. Credeam că eu sunt cauza – ne vedeam din ce în ce mai rar –, pe naiba: e îndrăgostită de unul de la Chimie. Mi-a arătat fotografia: ceva la minut, abia să deosebeşti ochii de urechi, dar nu s-a lăsat până n-am recunoscut că e un model de frumuseţe masculină.

Oare chiar atât de bătrân să fiu?...

Adresa era a primei locuințe unde făcusem cunoştință.

De cum am ajuns în dreptul casei, uşa se deschise ca de la sine.

Acelaşi interior, acelaşi abajur, acelaşi Krasnovski plus Mişa.

Ne-am dat binețe şi ne-am privit o vreme fără să ne mai spunem ceva. Şi am înțeles că, dacă ratez ocazia aceasta, dacă las inițiativa de partea lui...

Am început chiar în momentul în care deschisese gura şi el. Dar nici nu m-am gândit să-l fac pe binecrescutul, am continuat de parcă aş fi recitat o poezie:

— Tovarăşe Krasnovski, m-am întors acasă nesilit de nimeni. Ca repatriat, mi s-au promis toate drepturile: şi la casă, şi la învățătură, şi la muncă. Am paşaport, vasăzică, sunt cetățean, îmi cunosc obligațiile, dar ştiu şi ce mi se cuvine. Înțeleg că birocrația încă mai trăieşte şi de aceea stau în mizeria în care stau. Înțeleg că era cât pe ce să nu mi se permită învățătura. Şi vă mulțumesc că m-ați ajutat. Cred că şi asta intră în datoriile voastre, să nu se încalce legile... Dar de ce mă obligați să fac lucruri care sunt contrare principiilor mele? De ce? Nu vreau să fiu *copoi, denunțător* sau cum se mai zice... Nu vreau, altele-s interesele mele... N-am încălcat legea şi nici n-am de gând s-o fac, aşa că vă rog să nu contați pe mine!... Ori trebuie să răspund eu pentru vina imaginară a tatălui meu? El nu-i vinovat cu nimic! Şi de ce trebuie să sufere familia mea, pe care nici măcar nu pot s-o văd?

Privit dintr-o parte, cred că arătam cam umflat, dar trebuia să le-o spun.

Câteva clipe au tăcut amândoi privindu-mă cu interes.

Apoi, aproape în şoaptă, Krasnovski:

— Ai terminat?

— Vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, lăsaţi-mă să...

— Să ce? Adică du-te tu, Krasnovski, tu, Mişa, strângeţi voi căcatul cu mâinile voastre, pentru că eu trebuie să citesc poezii fasciste muncitorilor de la uzinele „Lenin". Aşa-i?...

— Dar n-am citit...

— „De la Nistru pân' la Tisa..."

— N-am citit această poezie!

— Facem haită cu un bandit antisovietic care se strecoară aici şi-l luăm sub aripă, avem interese comune, nu? Citim cărţi interzise la Universitate şi facem propagandă pentru o limbă străină, parcă nu avem limba noastră scrisă în constituţie... Măi băiatule, numai ceea ce ai spus azi, că în ţara noastră pot fi condamnaţi oameni nevinovaţi, numai pentru asta poţi lua douăzeci şi cinci de ani!... Aici eşti în Uniunea Sovietică, şi nu la Bucureştiul tău. Dacă nu vrei să lupţi contra duşmanilor ţării, înseamnă că lupţi contra ei. Ori cu ei, ori cu noi! Şi pentru cei care sunt contra noastră nu ştim mila!... Ai înţeles?...

Am rămas trăsnit: adică să gândească enormităţile astea despre mine? Dar ce mă consideră ei, un copil? E şantaj curat ceea ce fac! Să bage spaima în mine ca să mă facă aliat?... Ce aliat le-aş putea fi? Doar complice...

— Tovarăşe Krasnovski, dar mă acuzaţi pe degeaba! Vă pot dovedi oricând că n-am citit nimic subversiv, pe Crăciun l-am întâlnit de vreo două ori şi habar nu am nici azi cu ce se ocupa... Cât despre tata, oricând voi spune că nu e vinovat, pentru că nu este. Asta înseamnă că aş defăima ţara? Dar cu ce sunt vinovate mama şi surorile mele?... În

faţa legii şi a conştiinţei mele sunt curat! N-am de ce să mă tem!...

Krasnovski începu să râdă, mai întâi încetişor, apoi cu hohote. Un râs forţat, aproape sadic:

— Unde crezi c-ai venit, tinere? În ce Africă? Să-ţi spun eu: la noi, pentru încercarea de a pătrunde în zonele interzise este şi pedeapsa cu moartea. Unde-ai vrut să te duci?

În clipa asta am simţit că mi se taie picioarele: ei!

— Dar oraşul Kurgan nu-i zonă...

— Ah, oraşul Kurgan te interesa! Turism, nu?...

N-aveam ce răspunde. Sincer vorbind, pentru întâia oară simţeam frica. Adevărată. Aproape animalică.

Krasnovski se aşeză la masă şi aprinse o ţigară. Îmi întinse şi mie una. Mişa stătea în continuare rezemat de pervazul ferestrei. Nu făcuse nicio mişcare tot timpul. Probabil, învăţa...

— Ia zi, Mihail, rupse tăcerea Krasnovski. Despre ce să-ţi povestesc? Despre entuziasmul cu care vin tinerii în rândurile noastre? Sau poate despre oameni maturi, voinici, deştepţi, principiali, care încearcă să-şi trădeze ţara şi ajung pe mâna noastră, pentru că toţi ajung? Cum sunt gata să-şi mănânce propriile măruntaie, numai să... Ei gata, gata, nu te mai speria aşa... Vasăzică, acum iei frumuşel o foiţă de hârtie, uite-o, şi ne scrii încetişor, fără grabă, că adică eu, cutare, mă angajez să...

Am sărit fără să-mi dau seama cu o clipă înainte că voi face acest lucru:

— Nu!

Mişa se dezlipi de pervaz şi păşi spre masă. Krasnovski îl opri cu un gest:

— Nu te speria, Mişa! Tovarăşul încă nu s-a hotărât... Mai are timp. De fapt, prietene Olteanu, sau cum eşti în paşaport, Oltian? măi, măi, ce mai agramaţi la Starea Civilă!... De fapt, voiam să-mi scrii angajamentul obişnuit că nu vei divulga nimic nimănui din cele discutate azi...

Era trecut de miezul nopţii, străzile – pustii, sau mi se păreau mie, din când în când câte vreun câine din mahala credea că e de datoria lui să-şi plătească bucata de pâine câştigată ziua, pe sub conurile de lumină ale rarelor felinare se zărea câte un fulg minuscul plutind nehotărât spre pământ şi creierul nu era în stare să închege măcar un început de gând sau altceva. Doar să repete papagaliceşte două nume: „Ionuţ, Maria Petrovna, Ionuţ, Maria Petrovna”...

Erau singurii doi care ştiau de plecarea mea spre Kurgan.

Maria Petrovna îmi deschise uşa înainte ca eu să fi bătut: îmi auzise paşii.

— Nu mi-ai plăcut azi toată ziua, Mihail Alexeevici. Ia hai la baba să bei un ceai şi să guşti nişte colţunaşi cu brânză...

Ionuţ?...

Stai, omule, nu te grăbi!

N-ai înţeles nici azi în ce maşinărie eşti învârtit?...

CAPITOLUL XV

Pobeda, 4 noiembrie 1952

Mihăiță, băiatul meu drag, cred că de data aceasta ai să primeşti scrisoarea repede, va pleca de la Moscova, unde o va duce un om de suflet, invitat acolo de sărbătorile ce se apropie.

Acuma e noapte, fetele s-au culcat, am să-mi pot aduna gândurile în linişte şi am să pot plânge cât au să mă țină lacrimile. Nu te supăra de începutul acesta nu prea vesel, dar vreau să-ți spun, în sfârşit, tot adevărul pe care tu, după cât înțeleg din scrisorile tale, nu-l ştii, şi pe care în alte condiții nu ți-l puteam scrie... Aproape tot ce trimitem noi şi ce primim se cenzurează ori, mai bine zis, nu ajunge la adresant. Şi vreau să mă folosesc de această ocazie. Numai te rog, pentru numele lui Dumnezeu, să nu faci nicio prostie! Ajunge prostia pe care ai făcut-o deja.

În primul rând nu suntem noi niciun fel de „decembriste", cum ți s-a spus. Cum am trecut Prutul în noaptea aceea de septembrie, am fost despărțiți de tata, pe care de atunci nu l-am mai văzut. Am fost mutate într-un vagon de vite cu alți nenorociți şi după aproape o lună de supliciu am ajuns aici. Dumnezeu bunul a avut grijă de noi, nu şi de Tincuța. Frumoasa şi buna ta surioară nu mai este. Pe noi ne-a iertat tifosul, dar pe dânsa nu... Aici localnicii ne-au primit rău, „vraghi naroda", dar s-au găsit şi printre ei oameni de omenie. Dacă n-ar fi fost ei şi alți deportați mai de demult, poate că nu mai avea cine să-ți trimită veştile acestea triste. Despre tata am aflat abia acum vreo două luni, ți-am scris că trebuie să ne întâlnim doar ca să te liniştesc. Primul-secretar despre care ți-am scris că m-a luat la lucru s-a interesat, dar n-a putut afla mai mult decât ştii şi tu: a fost condamnat la zece ani de lagăr fără drept de corespondență şi întrevederi...

Câte scrisori am trimis pe la toate instanțele, chiar şi lui I. V. Stalin, au rămas fără niciun răspuns. Lumea zice că asemenea corespondență nici nu pleacă de aici...

Iată, băiatul mamei drag, toată grozăvia pe care am avut să ți-o spun. Dacă o să ajungă scrisoarea la tine, să-ți dea Domnul să ai tăria să le primeşti pe toate aşa cum sunt. Iar dacă o să se întâmple să nimerească în mâinile lor, apoi eu nu mă mai tem de nimic... Dar tu să nu îndrăzneşti să faci vreo prostie, auzi? Aici nu poate veni singur nimeni, zona este interzisă! Au încercat mulți, dar nu se mai ştie de ei...

Fetele sunt bine, învață, Lenuța termină şcoala anul acesta, şi primul-secretar a promis s-o aranjeze la Kurgan, la institut. Anişoara umblă la şcoală, dar începe să cam uite româneşte. În general aici eşti privit cu ochi răi dacă foloseşti altă limbă şi fetele se jenează să vorbească chiar şi cu mine. Scrie-le lor, Mihăiță, dă-le şi tu nişte sfaturi. Pe tine au să te asculte mai bine, le este dor de tine, măcar că Anuța mi-a spus într-o zi că nu mai ține minte cum arăți.

Aşa-i, băiatul meu scump, ți-am stricat buna dispoziție, dar cui să mă mai plâng şi eu dacă aici fiecare are de ce se plânge? Nu te supăra, dragul mamei, roagă-te cu noi pentru sănătatea tatei şi poate s-o îndura Cel de Sus să dea o zi ca să ne strângem toți laolaltă cum am fost cândva.

Te sărută şi te strâng la pieptul lor mama şi fetele.

P.S.

Încă o dată vreau să te implor să nu faci nicio prostie. Gata, şi ce ai făcut tu, şi ce s-a întâmplat cu noi nu se mai poate îndrepta. Asta-i soarta noastră a basarabenilor. Nu suntem singurii puşi la aşa încercări. Mai rău că nimica nu ne învață minte: şi aici se mănâncă ai noştri între ei ca şi acasă.

Îți scriu special lucrul acesta, ca să te păzeşti: nu te prea încrede în toți. Cei mai mulți au ajuns aici din „grija" prietenilor şi chiar a neamurilor. Fii atent, Mihăiță, încearcă măcar tu să-ți trăieşti viața ca oamenii. Şi să nu te temi pentru noi, eu sunt încă tare!

Mama.

CAPITOLUL XVI

1

Se zice că veştile foarte rele unora le limpezeşte mintea, altora le-o întunecă.

Probabil fac parte dintr-o altă categorie, încă neomologată la forul „Se zice". O totală eclipsă de creier şi, imediat, o înfrigurată şi lucidă căutare de variante de a mă porni la ai mei, ca până la urmă să le găsesc pe toate fanteziste şi sortite unui eşec sigur. Şi furia aceea oarbă, animalică, ce te cuprinde când nimereşti într-o capcană fără ieşire...

Iar undeva, paralel cu rațiunea şi contra ei, gândul la tot soiul de fleacuri existențiale, pantofii nereparați, examenul la ateismul ştiințific...

Ateismul ştiințific când ultima instanță care-ți mai rămâne este Dumnezeu!...

N-aş putea spune că m-am dus, mai degrabă m-am trezit în partea ceea a oraşului, unde, fără să-mi dau seama, de undeva din subconştient mă orienta de-atâtea zile busola mea biologică. Rațiunea protesta, de întâlniri şi vorbe lunecoase-ți arde? Retrage-te în bârlogul tău şi linge-ți rănile, afundă-te în durerea ta la care nu pot participa alții...

Aerul, probabil, încins peste zi, mai păstra căldura adunată, se întunecase de-a binelea, dar am recunoscut-o imediat, deşi purta palton cu guler de blană, pesemne, îngheţase bine data trecută.

Picioarele refuzau să se desprindă de trotuar.

Porni ea spre mine zâmbind:

— Punctualitatea... Cum se zice? Este politeţea regilor?...

Îi sărutai mâna.

— Bună seara, Elvira...

— Bună... Dar pe tonul ăsta? S-au înecat corăbiile amiralului?..

— Nu-i una din zilele mele cele mai bune...

Ea deveni brusc serioasă:

— Da, iartă-mă... Zicea Ion că ai nişte neplăceri...

Şi, fără să-mi mai aştepte răspunsul, mă luă de braţ:

— Hai să ne plimbăm un pic, mişcarea, ştii, mai ajută... De fapt, voiam să te invit la un concert... Am două bilete la un violonist care se zice că-i genial. Oistrah... Le aveam încă de atunci, de-aceea am ales ziua asta... Dar dacă...

— Să mergem la violonist. Nu întârziem?... Insist!

Filarmonica se afla în fosta sală unde veneam pe vremuri cu părinţii la tot soiul de spectacole în turneu şi din care nu înţelegeam mare lucru (ţin minte doar mutra straşnică, visată câteva nopţi la rând, a lui Ronald Bulfinski în rolul unui ţigan care gâtuie o blondă frumoasă pentru o batistă pierdută!) sau, în pauzele dintre turnee, singur, la iubiţii mei Stan şi Bran ori Pat şi Patachon...

Sala era aceeaşi. De lemn vopsit, cu stalul căptuşit cu catifea roşie, roasă, şi amfiteatrul aproape cilindric şi incomod. Publicul însă... De mult, de-o sută de ani nu mai

intrasem într-o sală de concert şi nu mi-o puteam imagina altfel decât plină cu rochii de seară şi redingote.

N-aveam niciun motiv să mă jenez de jalnicul meu costum. De fapt, nici nu mă gândeam la asta.

N-am înţeles decât începutul recitalului.

Ce-a urmat nu mai era muzică, era fondul pe care se aşterneau rândurile din scrisoarea mamei, chipul chinuit al copilului aceluia ce se zbătea în ghearele nemiloase ale morţii, bubuitul bulgărilor de pământ îngheţat lovind în căsuţa de veci a Tincuţei mele... Şi scârţâitul zăpezilor veşnice sub picioarele degerate ale tatei.

Simţeam, eram lucid, înţelegeam că înnebunesc.

M-am izbit de pe scaun şi, călcând probabil peste picioarele vecinilor îngroziţi, am ieşit din sală.

În foaier m-am trântit pe o bancă. Plasatoarea peste care am dat buzna la uşă m-a luat uşurel de braţ:

— Vă simţiţi rău? Să chem un doctor?

— Mulţumesc, îmi trece...

Îmi era ruşine să ridic ochii.

Trebuia să fug, să mă mistui undeva, să mă ascund şi să urlu până la reîntoarcerea în animalul acela care nu poate gândi, nu poate şti decât durerea fizică şi foamea...

M-am pomenit la tejgheaua bufetului cu un pahar mare plin ras cu votcă.

— Nu ajută, Mihai. O înghiţitură ajunge.

Mi-a luat paharul din mână după ce-l sorbisem aproape pe jumătate fără să simt tăria alcoolului şi l-a pus pe o măsuţă. Apoi m-a aşezat pe un scaun.

— Scuză-mă, i-am zis. Ţi-am stricat bunătate de recital...

— Nu mi-ai stricat nimic. Vrei să-mi spui ce ți s-a întâmplat?

Am scos scrisoarea din buzunar şi i-am întins-o.

A desfăcut-o, a parcurs primele rânduri şi a ridicat spre mine ochii mirați, vrând parcă să întrebe dacă nu comite o indiscreție.

— Citeşte! Aproape că strigam. Citeşte tot!...

N-a mai ridicat privirile până n-a isprăvit lectura.

Mi-a apucat mâna şi a strâns-o fără să scoată un cuvânt.

Am dat să mă ridic.

— Cred că am să plec, Elvira. Rămâi la concert... Eu...

— Mihai... Mihai, nu vrei să ridici şi paltonul meu de la garderobă?...

Am străbătut o jumătate de oraş în tăcere. De câte ori o luam spre casa ei, mă întorcea în altă parte. O simțeam alături caldă, bună, aveam senzația aproape palpabilă că o parte din durerea mea se scurge într-însa şi mă întrebam dacă am dreptul, dacă e omeneşte să mi-o fac părtaşă: de când ne cunoaştem? Şi cât?

— Mihai, a întrerupt într-un târziu tăcerea. Nu vrei să-mi povesteşti ceva de tine? Sau nu, povesteşte-mi de oraşul tinereții tale... De prima dragoste...

Prima dragoste... Oare a fost? Un început abia conturat şi un sfârşit brutal. Alice... A fost oare?...

A fost. În oraşul vârstei aceleia care nu ține minte decât tot ce e frumos. Tinerețea. Străzile acelea trase cu rigla sau cu compasul, străjuite de clădiri aduse din cel mai îndepărtat trecut şi din cel mai neştiut viitor, baroc, rococo, clasic, cubist, brâncovenesc, fantezist, toate alcătuind un amalgam atât de armonios şi firesc; oamenii aceia negrăbiți,

negălăgioşi, binevoitori, poate prea mulțumiți de sine, dar şi pe bună dreptate; oraşul acela unde trebuia să cauți locuri anume ca să poți auzi o înjurătură; catedrala aceea ciudată şi măreață, neobişnuită oarecum, față în față cu opera, locurile a două spectacole atât de deosebite şi atât de egal respectate şi îndrăgite...

— Ştii, mi-am amintit brusc şi nu mai ştiam de ce, ştii, Elvira, la sfințirea catedralei în '46, a venit regele. Eram într-a şaptea şi ne-am luat clasa întreagă în uniforme, chiar şi cu şepcile cu cozoroc pătrat pe care, de obicei, le ascundeam în buzunare, să-i facem galerie Majestății Sale. Eram tineri, frumoşi şi veseli, şi ne-a observat. Mergea pe jos. Ne-a făcut din mână, apoi a ieşit din cortegiu şi s-a apropiat de noi: „Vă salut, băieți! Noroc!" Atât. Cum am urlat noi, nu mai spun. Dar se observa lesne că alături de el, înaltul şi arătosul, păşea un tip mărunt de tot, becisnic, într-un costum negru şifonat, însemnat bine cu pete de grăsime. Nu-i putea fi gardă de corp, cel mult chelner... Ce căuta alături? Mai târziu am aflat că e ministrul de Interne, venit cu noul val de după „eliberare"... Un amănunt care, nu ştiu de ce, de fiece dată când îmi aduc aminte de oraşul acela, iese la suprafață şi parcă ar vrea să acopere totul... Poate de-aceea că din zilele acelea au început să se schimbe multe şi în comportamentul oamenilor şi, mai ales, în al celor chemați să-i dirijeze?...

— Eşti monarhist, Mihai? părea şocată.

— Nu... nu cred. Pur şi simplu mi se pare că oamenii au nevoie de conducători frumoşi. Şi fizic frumoşi. Ia-l pe De Gaulle: unde-a adus Franța!...

— Unde?

— Dar a ridicat-o de la pământ!

— Cum crezi, Stalin este frumos?

Nu mă aşteptam la asemenea întrebare, cred că am privit-o uluit un pic.

Ea a început să râdă:

— Hai, nu te mai speria. Am glumit. Bineînțeles că nu poate fi decât un răspuns.

Era doar cu un an mai tânără ca mine.

În ’41 terminase clasa a patra foarte bine şi fusese trimisă drept răsplată într-o tabără de pionieri din Crimeea. Acolo a prins-o războiul. Tabăra a fost evacuată la Buguruslan, un orăşel prin părțile Orenburgului. Părinții, fie că se evacuaseră şi ei, fie că nu, n-au mai fost găsiți după măcel. Fata a rămas să termine şcoala în târgul acela al petroliştilor, ba şi tehnicumul – un fel de colegiu – tot acolo l-a terminat. Cu diplomă de subinginer în ale rafinăriei, a fost expediată la locul de baştină, unde se află de patru ani şi lucrează...

— Îmi pare rău, Mihai, nu-ți pot spune unde lucrez. E o uzină secretă, am dat în scris să păstrăm taina... Şi pedepsele sunt... o-ho-ho! Vrei să ne mai întâlnim?

Voiam.

La colțul de unde îşi avea drumul spre casă ne-am oprit ca să aflăm cu multă mirare că trecuse de mult de miezul nopții, că nu se mai zăresc nici trecători, nici ferestre luminate, şi că nu e nevoie de o comandă specială ca să ne aruncăm în acelaşi timp unul în îmbrățişarea celuilalt.

— Pe mâine?...

Uşa de la intrare era crăpată.

Am încuiat-o încet: Maria Petrovna dormea cu lumina aprinsă. Biata femeie, m-o fi aşteptat. De dimineaţă, cum am primit scrisoarea şi am plecat în oraş încă neînţelegând ce se petrece cu mine, m-a rugat să mă păzesc. Oare au bătrânii un al optulea simţ?

Dormea dus şi Timofei. De data aceasta dezbrăcat şi nu sforăia.

De unde putea şti Elvira, fiinţa aceasta gingaşă, crescută şi educată prin tabere de pionieri şi comsomolişti, prin orfelinate, că ceea ce face Dumnezeu numai El Unul poate desface şi că singurul lucru bun este să mă las în grija Lui?...

2

Am hotărât să amân pentru ianuarie, poate chiar pe mai târziu cele patru examene ce mi-au mai rămas. Nu cred că aş fi în stare să iau, adică să memorizez, voi încerca să dau, bineînțeles, dacă Moțoca nu s-a răzgândit şi o să găsească ceva treabă pentru mine. Ar fi bine să mă ia stilizator, mă cuprinde groaza când mă gândesc că ar trebui să aflu cuvinte pompoase, argumente credibile pentru succese inventate... Dar asta e moda. Deşi, dacă voi fi nevoit s-o fac... În situația mea de acum e cel mai potrivit moment să mai las dracului greața față de politică, aici e politizat totul, chiar şi apolitismul, „cine nu e cu noi, acela e contra noastră", şi la un nivel atât de primitiv, încât poți fi decorat sau deveni erou național chiar şi pentru cele mai gogonate trăsnăi... (Vezi recordurile lui Stahanov!) Poate ar fi un mijloc, deocamdată iluzoriu, dar altul nu văd, să-i pot ajuta pe ai mei?... Închizi ochii şi scrii, nu-i aşa?... Fantezii...

Ionuț m-a avertizat: aici nu poți face nimic. Aici se află executanții. Cei care dau comanda sunt aiurea, şi sunt atât de sus...

Dar cel care nu se clinteşte din loc nu se mişcă.

3

Când m-a văzut, Melania s-a făcut toată numai zâmbet.

— Luați loc, tovarăşe Olteanu, tovarăşul redactor-şef soseşte repede, i-am trimis maşina. O cafea? Un ceai?...

Cafeaua de aici are un mare plus: e mulsă de cofeină, aşa că poți bea câtă-ți pofteşte inima.

Melania s-a aşezat la birouaşul ei cu maşină de scris, dar nu făcea impresia că ar interesa-o hârtiile din față.

— Mi-a spus redactorul-şef că o să lucrați la noi. La ce ziar ați fost până acum?

— La niciunul. Sunt un talent încă nedescoperit.

Melaniei îi place jocul:

— Nu râdeți! Nicolai Tomovici într-adevăr ştie să descopere talentele. Colectivul nostru e cel mai bun!

— Nicio îndoială. Cum v-a descoperit?

— Mai am un an şi termin Pedagogicul. Prin corespondență. Mi-a promis să rămân aici. Nici nu m-aş duce în altă parte. Aici mă mărit şi de-aici mă duc la pensie!

— Pe când nunta?

Zâmbeşte cochet:

— Lipseşte mirele... Sunteți însurat?

Uşa anticamerei se dădu de perete.

— Salut! Olteanu la mine. Melania, eu nu sunt. Nu exist!

Şeful îşi aruncă paltonul pe sofa, era un tic, probabil, se trânti într-un fotoliu şi mi-l arătă pe celălalt:

— Ai venit când trebuie. Chiar mă gândeam să-l trimit pe Păduche să te caute... Iaca ultimele ştiri... Ai adus ancheta şi autobiografia?

— Păi n-am ştiut... Credeam...

— Să nu crezi! Ai să le scrii pe urmă. Te-am luat la lucru, acuşi dau ordinul. La primul-secretar a avut loc o mică adunare cu scriitorii cei mai însemnaţi. Am fost şi eu: s-a vorbit despre limbă şi clasicii noştri. Înţelegi? Eu de când le tot ziceam la şantiştii mei... Cum, nu ştii ce înseamnă şantist?... Apoi să te lămuresc: au cei de prin părţile mele un cuvânt parazit – „şanti”. Nu ştiu ce înseamnă... „Şanti m-am dus la apă”, „Şanti când i-am dat un pumn”... Basarabenii ne-au poreclit şantişti... Şi, zic, le-am spus la şantiştii mei că limba noastră şi a românilor seamănă, le-am zis că trebuie să-i învăţăm pe Eminescu, pe Alecsandri, pe Creangă... Da’ parcă ai cu cine vorbi?... Acuma, gata, le-am dat chişca... Noi o să fim primii! Ascultă bine, iaca planul meu...

Peste o oră aveam masa mea de scris (în biroul lui Paduti), ordin de numire în calitate de redactor-stilizator şi promisiunea că voi fi prezentat colectivului „după ce dăm lovitura”.

Mie personal „lovitura” mi se părea minoră: trebuia să scriu un articol, mai bine zis, un crochiu, la venirea iernii, de dimineaţă începuse să ningă, ceva siropos-optimist, cu aluzii la realizările poporului sovietic, în care să folosesc cât mai mult, dar şi subtil citate din clasicii proaspăt recunoscuţi ca atare din generozitatea prim-secretarului...

Moţoca însă era de altă părere:

— Dacă începem cu o explozie mare, celelalte care au să vină din urmă au să fie ca nişte băşini... Ş-apoi nu uita: primul-secretar îi mare, da’ tu ştii câţi proşti au şi ei putere?... Eu ştiu ce spun, tu n-ai de unde să te cunoşti cu politica noastră...

Şi după cele ce au urmat s-a dovedit că avea dreptate...

Lui Paduti, cum am aflat mai târziu, i s-a interzis să mă deranjeze (ca şi celorlalți din redacție!), şi omul a fost nevoit să umble handra pe coridoare şi prin oraş toată ziua. („Măi Oltian, eu te-am descoperit şi tu vrei să mă dai în gât! Ia ajută-mă să termin materialul ista, că nu ştiu ce mă doare capul...")

Spre seară, după ce dădusem gata muntele de sandviciuri şi biscuiți cu care mă încărcase Melania, şi, se-nțelege, uriaşul termos de cafea, aveam crochiul gata.

Moțoca m-a pus să i-l citesc de două ori cursiv şi apoi l-a luat pe fraze.

— Bine, Olteanule, foarte bine. Numai că trebuie să găseşti un loc potrivit, ştii tu cum, să punem rolul Partidului. Poate chiar şi al tovarăşului Stalin... De fapt, lasă că fac eu lucrul ista. Una la mână. Şi a doua... Numai tu să mă asculți bine...

Şeful era de părere că n-ar fi drept înțeles un cotidian de partid dacă ar apărea cu asemenea material important un autor, la drept vorbind, necunoscut. „Îți închipui numa, ce mai țipete; iaca, a venit un românaş să ne învețe minte... Politiceşte ar avea dreptate..." Şi că n-ar strica cel puțin un pseudonim. „Olteanu... Olteanu... De ce nu Moldovanu?"

În afara materialului propriu-zis mi-a mai fost acceptată o singură idee: ca semnătura sub crochiu, destul de întins, de altfel, să aparțină unui autor bine-cunoscut.

Am convenit că cel mai potrivit ar fi Nicolai Moțoca...

CAPITOLUL XVII

1

Ce-mi plăcea mai ales la Elvira era curiozitatea ei de-a dreptul copilărească. Indiferent despre ce discutam, ştia să asculte cu atâta atenţie, cu atâta participare, de parcă seriozitatea cu care îşi însuşea cele auzite îi putea hotărî soarta.

Ne întâlneam zilnic, fie că mă aştepta ea în apropierea redacţiei, când apărea, o puteam vedea pe fereastră, fie că o întâmpinam eu la colţul din apropierea casei unde locuia, hotărâsem de comun acord că e un loc aducător de noroc.

Era bucuroasă că lucram la redacţie, „eşti prea instruit ca să pierzi timpul la facultatea ceea, diploma ai s-o iei tu oricum, şi-apoi ce înseamnă o diplomă? Ziaristica e şi şcoală, şi teorie în acelaşi timp. Să fi avut eu talentul tău...”

Voia să mă îmbărbăteze?

Părea atât de sinceră în cele pe care mi le spunea...

Nu ştiu cum aş fi rezistat loviturii dacă n-ar fi fost ea.

Soarta avea totuşi grijă de mine.

La redacţie treceam drept un aiurit inofensiv, un naiv picat din nori în ce priveşte cunoştinţele despre realitatea înconjurătoare, dar şi un tip căruia i te poţi adresa oricând cu o rugăminte fără să fii refuzat. Ştiau toţi cine e autorul articolaşului care iscase un val de imitaţii, dar şi o aprigă polemică între cei „din stânga” şi cei „din dreapta” Nistrului (unii: „nu poate exista o literatură naţională fără clasici”, alţii: „ce clasic moldovan Eminescu, dacă a scris româneşte, şi care clasic Alecsandri, dacă era moşier, sau Creangă, care a fost popă”...). Moţoca mă saluta de fiece dată când mă invita în cabinetul lui sau ne întâlneam pe coridor cu „în păduri trosnesc stejarii” şi mă asigura că nu trebuie să am

motive de îngrijorare când unii lucrători „de dincolo” protestează prea vehement contra redactării la care le supun „operele”: „Oltenelule, să ştii că atunci când Păduche are o părere şi primul-secretar al Partidului alta – *istina* este întotdeauna de partea celui de al doilea!” (Cred că l-a luat pe Paduti de exemplu la întâmplare: n-am văzut un tip mai cu nasul în vânt. Nu-şi apără orbeşte materialele, le acceptă redactate chiar şi în proporție de nouăzeci la sută! „Noi să fim sănătoşi!” Nu e mai puțin cinic decât stăpânul. O singură dată s-a proțăpit, dar asta s-a întâmplat până la a se afla părerea „Celui mare”.)

În cele trei săptămâni de ziaristică am aflat lucruri de care habar n-aveam până acum în decursul unui an de nouă cetățenie.

În apropierea redacției se afla un mic stabiliment, un fel de bistrou la subsol, destul de curățel, dar îndrăgit de o bună parte a colectivului redacțional, mai ales pentru că barmanul Berl, un evreu bătrân şi mare flecar, dădea băutura şi pe datorie. Fireşte că o bună parte din program se consuma la „Groapă”, fapt cunoscut şi redactorului-şef, dar trecut cu vederea, pentru că în felul acesta orice colaborator de care era nevoie urgentă putea fi găsit în două minute.

Dacă la început, refuzând să beau şi coborând la „Groapă” doar pentru a lua o gustărică, păream suspect colegilor („Mă băiatule, la noi cine nu bea înseamnă că are nevoie de cap limpede ca să țină minte tot ce aude şi apoi să te toarne!”, avea să mă lămurească un binevoitor), mai târziu s-au împăcat cu gândul că pot exista şi asemenea specimene şi m-au acceptat în cercul lor. Deseori, când nu-

şi putea găsi un tovarăş, mă invita câte unul „aşa, ca să-mi ții companie. Tu ai să ronțăi un biscuit, eu am să răstorn un păhărel...” Astfel am prins să-mi completez cunoştințele.

Conducea secția „Industrie” a ziarului un fost inginer la „Malaxa”, un tip solid, urmărit de Siguranță pentru vederile lui comuniste şi fugit peste Nistru încă înainte de război. Făcuse ceva lagăr, fusese amnistiat, în orice caz, nu mai făcea politică. Era unul dintre puținii ziarişti buni şi tolerat în colectiv, cu toate că avea patima băutului. Ei bine, într-o zi, făcându-i din întâmplare companie, am fost pus în situația să-i ascult o povestioară în care-mi tot lăuda un tovarăş de lagăr, „un balkar de un curaj nebun”. Cu toată ruşinea, am recunoscut că nu ştiu cine sunt balkarii.

— Tu din ce lună ai picat, tinere? Să nu ştii de balcari? Nici de tătarii din Crimeea n-ai auzit? Nici de ceceni? Nici de inguşi?...

— Tătarii din Crimeea... Parcă am făcut ceva istorie...

— Eu nu de istorie vorbesc! Vorbesc de cele câteva milioane de caucazieni care au fost deportați în toate ungherele Uniunii! N-ai auzit de asta?...

Dar nu e un truc propagandistic al Vestului? N-am dat atenție niciodată prostiilor ăstora...

El mă privi cu nişte ochi pe care n-aş fi dorit să-i văd noaptea:

— Truc propagandistic? Dar eu cu cine am murit de foame şi de frig? De la cine am aflat despre bătrâni, femei şi copii arşi de vii pentru că nu mai încăpeau în vagoanele aduse ca să-i deporteze?...

— Bine, dar dacă toate astea nu-s poveşti... Dacă ororile astea...

— Ei, dacă ororile astea?...

Eram zguduit. Dar nu puteam crede...

— Bine... Dar dacă a fost într-adevăr aşa... Cred că şi cei care ştiu, dar tac sunt un fel de complici!...

— Adică ar trebui să dau alarma? Da? Eu am să scriu, tu ai să publici? Da?... Acuma ar trebui să te întreb: de ce ai venit în infernul ăsta? Da?

— Nu înțeleg...

El împinse cu un gest nervos cel de al doilea pahar comandat:

— Uite ce-i treaba, băiatule. Ceea ce faci tu se numeşte provocare. Şi eu m-am prins ca un guguştiuc. Acuma sau eu trebuie să te denunț pentru incitare la fapte criminale, sau tu pe mine pentru colportare de ştiri antisovietice...

Am rămas cu gura căscată:

— Domnule...

— S-a zis cu ei, cu domnii. Eu sunt ultimul. Poți fi liniştit: n-am să te denunț. Cât despre tine – fă-ți datoria! Eu nu mă mai tem de nimic.

Privi lung în fața mea uluit-îngrozită de stupida lui bănuială şi se întoarse pe călcâie.

Din ziua aceea nu l-am măi văzut vreo două săptămâni. Dar în redacție nicio panică: „A intrat în perioada lui trimestrială" – credea secretarul de redacție. „O să se sature de băut şi se întoarce. Unde să se mai ducă?" Când i-am povestit Elvirei întâmplarea, ea m-a liniştit:

— Se zice că unii care au stat prea mult prin lagăre suferă de mania persecuției. Iar dacă pe deasupra mai şi beau... Nu, n-am auzit nimic despre deportări aşa masive... De fapt, cine ştie...

Peste vreo două zile am exact un an de când am aterizat în noua mea patrie. Dacă m-ar întreba cineva cum mă simt, cum m-am acomodat, ce-mi place şi ce nu, mă tem că ar trebui să stau mult pe gânduri înainte de a răspunde. Şi nu doar din cauza bolii care bântuie aici, altfel n-o pot numi, de a căuta sensuri ascunse în orice cuvânt şi de a lipi etichete (dacă ar fi numai ele!) pe fiece frunte care îşi permite să nu radieze de prefăcută fericire. Nu doar de-asta. Ci mai ales din cauză că răspunsul nu interesează pe nimeni... Poate doar pe cei câțiva apropiați...

Elvira consideră însă că e vorba de o dată ce-ar trebui înscrisă cu roşu în calendar.

E uluitoare fetița asta, în orice caz, neobişnuită. Lipsită de părinți de la doisprezece ani, să-şi păstreze astfel simțul umorului cu care, neapărat, a fost născută, să vorbească atât de bine, atât de armonios şi corect limba, pe care mulți în situația ei au uitat-o sau şi-au stâlcit-o într-un hal de nedescris! Şi atâta naturalețe în comportament, nici tu prefăcătorie, poate doar un pic de cochetărie, exact atât cât să-i adauge un plus de farmec. Nu cred că trebuie să caut prea mult prin lexicul meu ca să definesc sentimentul pe care i-l port...

Are grijă de mine totuşi soarta asta a mea! E cum ar fi ridicat brusc şi pe neaşteptate un zid în fața unui bolid ce gonea să mă fărâme.

Odată ce vine o sărbătoare, se fac şi pregătirile trebuincioase.

Vom aniversa la reşedința ei.

Am fost invitat oficial.

— Voi cunoaşte şi cuibul care adăposteşte măiastra pasăre.

— Ai nimerit-o bine: cuib. Visul meu cel mai grozav e să mă văd cloşcă...

O fi vreo aluzie?...

2

Mi se pare mie, şi nu doar mie, că Melania încearcă să-mi facă ochi dulci. Ba să mă şi ia sub aripă. De câte ori cheamă pe cineva la şef, apelează la telefon, pe mine vine personal să mă invite, şi de fiecare dată zăbovea la două-trei vorbe înainte de a-mi comunica scopul vizitei.

— Nu te teme, m-a liniştit într-o zi Paduti, hulpea asta aniroasă banii de departe, peste vo câteva zile are să te lepede!

Curios ce psiholog poate fi o potaie ca Paduti, fost lucrător în comerţ, construcţii, director de pinacotecă şi adjunct la cimitir, şi păstrat în redacţie doar pentru că ştie să scoată din pământ datele şi oamenii de care este nevoie.

Aşteptând ca Moţoca să se elibereze, urmăream cum bate la maşină frumoasa dactilografă şi, cum n-aveam ce face, i-am spus că are degete foarte fine şi lungi. Atâta i-a trebuit. A lăsat baltă scrisoarea pe care-o dactilografia şi, gesticulând chiar sub nasul meu, probabil, ca să-mi confirme spusele, a început să-mi povestească ceva despre mâinile acestea care ştiu nu doar să lovească literele, ci să şi...

— Să mângâie..., am încercat s-o ajut.

Şi atunci mi-a venit ideea să-l controlez pe Paduti.

— Mda... Dacă ar avea pe cine..., oftă.

— Melania, văd că eşti o fată isteaţă: n-ai vrea să mă ajuţi într-o problemă?

— Cu plăcere!

— Ce aş putea să-i cumpăr fetei dragi de Anul Nou?

Ea plecă ochii:

— Ah, mai sunt bărbați care fac asemenea gesturi... De ce sumă dispui?

— Optzeci de ruble.

Nici n-am clipit din ochi.

Ea mă privi, continuând din inerție să mai zâmbească:

— De optzeci? se așeză la mașină și prinse să îndrepte hârtia: De optzeci... I-aș cumpăra o pereche de coarne... pe care să ți le pună cu prima ocazie.

Astfel luă sfârșit scurtul flirt de la locul de muncă.

Al naibii Paduti!

Moțoca stătea la masa lui de lucru, i se vedeau nițel umerii și, firește, capul.

— Oltenașule! Plec la Moscova pe o lună, la niște cursuri. Iaca ce sfaturi... hm... sfaturi... cum dracu' le traduci?

— Probabil, prețioase, dacă vreți să glumiți.

— Vreau, dar nu glumesc. Iaca sfaturile: ți-am citit cele două materiale, merg. Da' trebuie să înțelegi și tu, te-am luat la lucru măcar că m-au sfătuit să nu te iau. Așa că, dragă, caută un pseudonim. De ce să facem vorbe? Încolo vezi, îndreaptă prostiile care le scriu ai noștri și fii sănătos.

— Am înțeles. M-am ridicat.

— Ba nu, stai. Iaca încă o trebușoară... Confede... confide... Ei, înțelegi tu, să rămâie între noi...

— Confidențială.

Își scoase carnetul și notă.

— Cum o zis popa cela: „Limba noastră-i o comoară..." Apoi, uite, câteodată, când mă prinde urâtul, scriu și eu ca tot omul niște prostii... Niște poezii...

Trase un sertar și puse pe masă o mapă destul de grosuță.

— Până la război şi o carte am scos, dar tare erau rele... Ia să vezi tu, poate astea or fi mai ca lumea?

Aici puteam s-o păţesc:

— Poate ar fi mai bine s-o arătaţi unui poet?

— Cui? Nu ştii că ei se mănâncă ca câinii printre gard? Zavistea!... Da' tu să vezi, poate or fi cuvinte nedrepte ori poate altă ceea... Tu eşti doctor la noi! Pe la mijlocul lui ianuarie, numai bine când oi veni, hop şi tu cu poeziile... Şi nu te ruşina, fă tot ce trebuie!...

Se ridică, lucru care însemna că totul a fost hotărât şi invitatul e liber.

Când să deschid uşa, el mă opri:

— Oltenaş! Nu uita: cine are limbă lungă are existenţă scurtă!

Şi izbucni în hohotul lui de râs molipsitor.

CAPITOLUL XVIII

1

Azi e ziua lui Stalin şi ziua mea. A mea, bineînţeles, la figurat. Un an întreg răvăşit haotic, fără să fi înţeles ce, unde, cum, de ce, când... Poate totuşi, ca să nu cad în extremă, cu două realizări mai omeneşte conturate: norocul (anume norocul, şi nu meritul meu!) de-a o fi întâlnit pe Elvira şi redacţia, unde, deşi ceea ce fac îmi displace – mare bucurie să dai forme mai mult sau mai puţin decente ca expresie unor clişee adeseori mincinoase! – mă simt oarecum mai aproape de ceea ce aş fi putut face. Şi-apoi este şi perspectiva!... (Hai să visăm!)

Coşmarul de azi-noapte – n-am reținut decât faptul că am avut un coşmar, fără amănunte! – s-a sfârşit neaşteptat de optimist: când am deschis ochii, n-am văzut niciun monstru, nici vreo scenă de groază, l-am văzut pe... Fedea!

— Noroc, somnorosule! Cu cine stăteai de vorbă?

Am sărit din pat.

— Fedea! De unde ai apărut? Ai venit să ne inviți la nuntă?

Fedea îşi dădu căciula pe ceafă:

— Cum găsim mireasă, cum te chemăm! Asta m-a lăsat, s-a dus la puşcărie pe vreo doi ani...

— Nu mai spune!

Dacă-i ziceam proastei, mai lasă dracului cârnațul, că mi s-au strepezit dinții! Nu m-a ascultat şi, iaca, a ajuns curul la bătaie...

— Şi acum? Nenorocire...

— Ba, nenorocire! M-au dat afară din casă, că nu eram registrați... Dar nu-i nimica, am eu una la ochi, lucrează la cusut cuşme!... Tu n-ai grijă, până mă mut la dânsa, am unde sta, n-am să vin înapoi.

La Maria Petrovna mă aştepta însă marea surpriză:

— Mihail Alexeevici, iar te cheamă la miliție. Iată, diseară la nouă. Ce vor ei de la sufletul matale, că totu-i în regulă...

Citația era de la aceeaşi circumscripție ca şi prima dată.

Nu mă putea uita Krasnovski.

Şi ziua o potrivise de minune.

Şi ora...

Băgai citația în buzunar.

Să-i dau telefon că nu pot veni? Pe ce chestie? Pur şi simplu, n-o să mă duc!

Asta-i: n-o să mă duc!
Şi sper din tot sufletul că o să înțeleagă aluzia...

2

Locuința Elvirei se afla într-o clădire cu etaj, ridicată după război de prizonierii germani, o construcție şubredă şi lipsită de orice pretenții.

O scară de lemn bine uscat şi bine roasă în decursul anilor dădea de veste întregului bloc că vine cineva şi pe ici-colo se crăpau uşi, fie din curiozitate, fie de nerăbdare. Un spion n-ar fi avut nicio şansă dacă ar fi trebuit să urce asemenea trepte pentru o întâlnire conspirativă...

În fața uşii de carton presat cu numărul 7, scris îngrijit cu vopsea verde, m-am oprit să-mi trag sufletul. Mai precis – să mi-l adun.

Cu doi ani în urmă mă mai oprisem aşa, dar în fața unei uşi masive de stejar sculptat, cu numele stăpânului săpat pe o placă de alamă, şi cu o verigă groasă, turnată în acelaşi metal, care trebuia să lovească tăblia uşii şi să anunțe sosirea cine ştie cărui oaspe. Nu mă aşteptasem la aşa ceva.

Dar era atât de departe în urmă uşa aceea! Nu se mai distingea prin negura trecutului nici chipul îmbujorat al lui Alice când a intrat în salon tatăl ei, fabricantul: „Iată-l, tăticule, Mihai, de care ți-am vorbit!"; nici tremurul vocii bărbatului: „Îmi pare bine, tinere bavarez. Bucurați-vă acum de ce mai este viață! Iată ce ne aşteaptă..." – şi răsturnase pe masă sute de coli de timbre, zeci de mii de mărci: „Azi le-am dat trei milioane de lei! Cu ce să mai cumpăr materie primă? Cu ce să-mi plătesc oamenii? Cu hârtiuțele astea? Aşa au grijă de muncitorii lor comunişti?..."

Şi cât de departe ultima bătaie la uşa aceea, când în prag, fără să mai intru, i-am spus că plec...

„Şi tata a dispărut... Acuma – tu..."

Ce-o fi făcând acum fiica acelui exploatator?

Am fost ticălos?

Dar ce aş fi putut propune eu, un coate-goale, unei prințese, care-avusese năstruşnica idee să intre la Agronomie?

Şi-apoi, părinții mei.

Două iubiri, de tânăr şi de fiu...

Şi de ce tocmai amintirile acestea triste să mă năpădească tocmai acum, când veneam pe alte aripi?

Ori poate e adevărat că iubirile neîmplinite se răzbună?...

Elvira stătea în cadrul uşii şi mă privea mirată:

— De ce-ai stat atâta fără să bați? Ori crezi că aici poți ascunde ceva? Unde-ai găsit aşa minunăție?

Florile erau cu adevărat minunate şi numai Maria Petrovna putea şti unde le-a găsit. („Mihail Alexeevici, ți-ai aflat şi matale partea! Slavă Domnului! Da' casă are?... Că de flori să n-ai grijă!")

Locuința Elvirei era, de fapt, o cămăruță pentru cel mult doi şi o bucătărioară în care o gospodină mai plinuță s-ar fi putut învârti cu greu. Singurul element care ar fi putut-o apropia oarecum de secol era încălzirea centrală, reprezentată de un radiator de fontă, ingenios mascat.

Dar tot, absolut tot ce umplea acest spațiu mărunt purta pecetea unui bun gust perfect. Era, fără discuție, proiecția tuturor calităților pe care le ştiam ori le bănuiam în omul acesta.

— Hai, jos paltonul şi fii binevenit în casa asta!

Avea buzele umede şi moi, iar ochii ei, de la distanța sărutului, aduceau a jocul unui caleidoscop.

Masa din mijlocul odăii era întinsă, dar bucatele acoperite cu un prosop.

— Pariez că ascunzi o salată de varză!

— Ai ghicit, zise ea şi adună prosopul.

În mijlocul a tot neamul de bunătăți trona un tort masiv, plat, pe care, cu cremă de cacao, stătea scris cu litere latine: „Mihai – URSS. 1 an”. Iar peste inscripție, cu altă cremă, zăbrele albe...

— Vrei să zici că asta mă aşteaptă?

— Da’ de unde! E ceea ce ai căpătat. De ce n-ai rămas unde erai?...

— Crezi că te-aş fi întâlnit acolo?...

— Dacă asta ar fi fost hotărârea destinului...

— Destinul ni-l facem singuri, fatalisto! N-ai aprofundat marxismul, în consecință, vom scăpa de amenințarea zăbrelelor!

— Cum?

— Mâncându-le!...

Nu cred că undeva în lume se mănâncă mai mult decât în țara asta unde oamenii fac cozi la pâine şi alte cele.

Probabil, din cauză că, aflați permanent sub tutela spiritului „Krasnovski”, cetățenii se vor sătui în clipa când spiritul acesta va pogorî şi asupra lor...

Contrar tuturor aşteptărilor şi intențiilor, seara s-a dovedit a fi mai degrabă o dispută a doi prieteni animați de aceleaşi idei decât gângureala a doi îndrăgostiți (în ce mă priveşte, nu mă îndoiam de această ultimă ipostază!), dar trebuie să recunosc că nu simțeam nicio părere de rău: ca inteligență şi judecată, Elvira o depăşea chiar şi pe gospodina cu acest nume.

Bineînțeles, nu puteam să nu-i spun de ultima însărcinare pe care mi-o dăduse Moțoca. Regretam, firește, că nu luasem cu mine vreo câteva mostre din produsul literar al șefului, dar memorizasem câte ceva.

— Ascultă, Elvira, cam ce trebuie „să aduc la condiție": „Dar privit din avion/Tot întregul meu raion/Parcă și mai mare crește/Și simpatic înflorește,/De Partid recultivat/Și de Stalin dirijat". Simpatic, nu?...

Nu mi se asocie la râs.

— Nimic straşnic, Mihai, citesc bizarerii de-acestea aproape zilnic. Și știi la ce mă gândesc? Redactorul tău șef e om deștept. Chiar dacă are această nevinovată manie, nu s-a repezit să publice, te-a găsit pe tine să-l mai ajuți. La noi șefii sunt obișnuiți să-și aleagă lucrători mai proști ca dânșii, ca să strălucească pe fondul lor. Al tău nu se sfiește să te ia pe tine, un om nesigur din punct de vedere politic, dar care... În sfârșit... Ah, Mihai! Tragedia noastră, de data asta în literatură, nu e că se scriu și se publică asemenea tâmpenii, ci că n-are cine râde de ei! Prostia-i corporativă, ia te uită ce mai urlete înalță când se află cineva să-i dea peste nas. Iar pe de altă parte... Ce faci tu? Ai să te faci luntre și punte ca să dai ceva luciu inepțiilor șefului și în felul acesta... Vai, Mihăiță, zău, e mai deștept ca tine redactorul tău șef... El ar trebui să râdă, nu tu.

— Să i le întorc cu scuzele de rigoare? Asta s-o fac?

— Depinde ce urmărești.

Nu urmăream nimic. Mă simțeam relativ bine la locul oferit cu atâta generozitate unui *paria* și îi eram îndatorat.

— Ai dreptate. Zâmbi: cedează întotdeauna cel mai deștept. Comod clișeu... Ne înalță în propriii ochi.

Nu ştiam ce să-i răspund. Tremuram numai la gândul că s-ar putea să sfârşim seara la nota asta stupidă, să punem drept paravan-barieră între două sentimente soarta grafomanilor profitori.

Doamne, cât de greu este să revii la tonalitatea frivolă de început după ce te lansezi în discuţii filosoficeşti! Dar bine-a spus cine-a spus că nu există intrări fără ieşire.

A mea se afla pe noptieră. Avea forma unei cutii alungite, înguste, putea fi luată drept trusă pentru machiaj, dar ştiam ce e, mai văzusem aşa ceva.

— Elvira, dansezi numai când îţi cântă fanfara militară?

— Ce vrei să spui?

Părea dezamăgită.

Îmi urmări privirea, apoi ridică ochii şi râse:

— Patefonul?... L-am cumpărat la talcioc, ador muzica de orice fel, dar să şi dansez pot. Preferi un tangou? Aici altceva nici nu încape.

Deschise uşiţa noptierei şi scoase un vraf întreg de discuri.

Chopin... Gluck... O, La Paloma... nu scrie autorul... Ţi-ar plăcea?...

— Dacă i-a plăcut bietului Maximilian înainte de execuţie...

Patefonul, de fapt, o mică variantă portativă, interpreta un pic copilăreşte, strident sentimentala bucată şi cu asta îi dădea un plus de farmec, neaşteptat.

Elvira dansa cu capul pe umărul meu privind undeva în tavan.

— Ştii, Elvira...

— Ştiu, zise ea. Dar lasă-mă mai întâi pe mine. Te iubesc, Mihai...

Până acum iubisem.

Oare puteam fi şi eu iubit?...

3

Moțoca trebuia să plece în ajunul Crăciunului (Doamne, îmi mai amintesc sărbătorile!) şi, cum mai rămâneau vreo trei zile, am hotărât să încerc marea cu degetul: nu doar să-i solicit o audiență (aveau acces liber numai adjuncții), ci să-i cer şi o favoare.

— De ce-ai trimis-o pe hațapuța asta de Melania să te ceri la mine? în loc de bună ziua mă întâmpină el. Tu poți să deschizi când vrei. Adică când trebuie... Râse. Ei, ce zici de stihuri? N-ai murit?

— Nu... Încă nu le-am citit... E mult de lucru... Dar... o să fie bine...

— Atunci ce vrei?

Schimbarea asta neaşteptată de ton mă descuraja. Şi totuşi, dacă ține atâta la opera proprie...

— Nicolai Tomovici (mă obişnuisem şi eu să folosesc formula asta de adresare, era altceva decât recele şi nesincerul „tovarăşe"), plecați la Moscova... Oare nu v-ar fi greu, cu relațiile pe care le aveți acolo şi stima de care vă bucurați, să obțineți pentru mine permisiunea să-mi vizitez părinții? Măcar mama şi surorile...

El se posomorî brusc. Tăcu o vreme.

— Măi Oltene, nu trebuie să-ți aduc răspuns de la Moscova. Pot să ți-l dau eu aici, chiar acum. Stai frumuşel ca iepurele în spini şi nu bârliga coada. Cu tine n-are nimeni nimica aici? N-are. Spune *spasiba* şi taci. Eu sunt şi deputat, şi membru la comitetul central, dar dacă aş avea pe cineva deportat, tot n-aş scoate o vorbă. De asta se ocupă un organ care-i mai bine să nu-l pomeneşti... Nu te apuca

cu ei... *Verstehen?...* Tu încă nu ştii să trăieşti aici, învață-te!...

Era ultima instanță.

— Ei, asta-i tot? Du-te, şi să ții minte: dacă poeziile n-au să iasă geniale, am să-ți rup capul!

Nu mi se mai părea atât de molipsitor râsul lui.

4

Oricât ar părea de ciudat, dar gestul meu cu ignorarea citației, adică a ordinului lui Krasnovski de a mă prezenta, n-a implicat, cel puțin până acum, în ajunul Anului Nou, niciun fel de represalii. Poate în felul acesta ar fi trebuit să mă comport de la bun început? Cum se zice: frica păzeşte bostănăria! Cât de uşor se aruncă lupul asupra unui cal tremurând de frică, şi cât de repede o şterge masivul urs din fața unei scroafe mărunte care-şi apără puii! Olteanu contra MGB, poate-o să sune frumos cândva, ca un început temerar!

Înțeleg perfect că e o prostie, o utopie toată chestia asta, dar, la urma urmei, de ce să mă mai tem? Şi-apoi, după cât înțeleg, au ei acum treburi mai importante decât lupta cu pigmeul de mine: au descoperit că doctorii din Uniune se ocupă cu altceva decât clismele: s-au apucat să ucidă în mod ştiințific tot soiul de oameni de stat şi de cultură... Întâmplător sau nu, dar toți doctorii țin de evreime. Adică pogromurile ruseşti nu sunt chestiuni spontane, la beție, cum l-am citit pe cel de la Gogol, sunt o tradiție, ridicată acum la practică de stat! Şi Berl, barmanul, şi Nathan, fotoreporterul redacției, par nişte stafii: calcă fără pas, nu mai fac bancuri, doar din când în când îl poți auzi pe bietul fotograf cum oftează şi îşi spune singur: „Gata, a început. S-au luat şi de noi... Parcă ceilalți n-au făcut destul...” Nu precizează care sunt ceilalți: frica, sireaca...

Berl, cum ne-am întâmplat odată singuri, m-a încredințat că acum urmează să fie descoperiți asemenea medici în toate republicile, apoi în toate regiunile, vor urma

oraşele, iar când vor veni la rând colhozurile, va începe şi deportarea generală.

— Ce ştii mata, tovarăşe dragă, eu am trăit cu ei toată viaţa, eu ştiu pe de rost şi pe o sută de ani înainte ce-o să se întâmple. Niciun fel de variaţie...

Ca întotdeauna în aceste situaţii, ziarul trebuie să dea dovadă de operativitate şi reacţie promptă la evenimente. Secretarul m-a prevenit că orice eroare, orice imprecizie poate fi fatală când e vorba de materialele pe această temă, şi cum materiale sunt berechet (au apărut, post factum, o mulţime de proroci!), stau şi buchisesc ziua întreagă... Dezgustător spectacol să vezi oameni, până ieri solizi, cum se aruncă asupra foştilor prieteni sau cunoscuţi...

Elvira m-a sfătuit să nu mă bag în discuţii pe tema asta.

— Probabil, e ceva politică la mijloc. Cel puţin aşa crede directorul nostru, om cu multe cunoştinţe. El e sigur că o să se facă un pic de gălăgie şi toate au să se lămurească de la sine... Tu de ce să te bagi în politică? Vrei să-ţi rupi gâtul?...

Într-adevăr, ce pricep eu în politică?

Nu m-a interesat niciodată.

Şi-apoi chiar azi, 31 decembrie una mie nouă sute cincizeci şi doi, la ora 18 fix voi purcede împreună cu Elvira la căminul uzinei mecanice, de unde vom ridica 1 (una) valiză şi 2 (două) pachete cu cărţi şi alte mărunţişuri, pentru a le transporta în cealaltă parte a oraşului, în apartamentul cu numărul 7, scris cu vopsea verde pe o uşă de carton presat.

Pentru că, începând cu prima zi a noului an una mie nouă sute cincizeci şi trei, vom întâmpina dimineţile şi

amurgurile, toamnele şi primăverile, binele şi răul împreună, în acest apartament.

Aşa cum a dorit Elvira.

Aşa cum nici n-am visat eu...

CAPITOLUL XIX

1

De multă vreme n-am mai dus-o aşa: viaţă aşezată, linişte, calm, dejun, cină, concerte, sărutul de dimineaţă, la plecare, degetele ei fine, răsfirându-mi părul când stau la masă cu hârtiile, fie că sunt idioatele materiale din redacţie („Colhoznicii din colhozul „Drumul lui Lenin” s-au apucat sub îndrumarea Partidului şi cu entuziasm creator să dreagă drumul care...” etc...), fie că sunt poezelele lui Moţoca... (De preferat totuşi primele...)

Doar uneori, când Elvira e nevoită să facă serviciul de noapte, mă apucă un fel de spleen, ba nu, care spleen? disperarea: nicio veste de la ai mei, toate scrisorile mele fără răspuns, tot ce mă ţine în echilibru ziua – se năruie, se dărâmă de cum rămân cu mine însumi, e atât de incert totul, atât de şubred... Înţeleg că e ipohondrie, dar n-am avut, nu am suficiente motive să fi ajuns la starea asta? Un altul în locul meu... Ba pe naiba, nu sunt un caracter deosebit, în locul meu un altul ar fi ştiut să se calmeze...

Dar dimineaţa, când se întoarce ea, obosită, cu cearcăne sub ochi şi totuşi zâmbitoare, afectuoasă, atât de gingaşă... Cum să nu repet că de multă vreme n-am mai dus-o aşa...

Ce mai vorbă, mititica asta m-a făcut să mă îndrăgostesc lulea, nici că m-aş fi putut imagina în asemenea postură, probabil, arăt destul de bleg...

Seara de astăzi va fi totuşi tristă...

La redacţie, tocmai terminam în „Pravda”, adusă de Paduti („Na, citeşte, n-am zis eu că aşa are să fie?”), un articol care începea campania contra evreimii (de unde se putea deduce că doctorii „ucigaşi” n-au fost decât un pretext!), când sună telefonul şi din receptor se răsti o voce necunoscută:

— Oltian?

Eu eram.

— Aici Voltur. Vină la mine. Tot amu.

Era unul din cei trei adjuncţi ai lui Moţoca. Nu-l văzusem şi nu-l auzisem niciodată, ştiam însă ca toţi ceilalţi că e invalid de război, că are un picior de lemn pe care nu-l menajează, aşa că îşi anunţa de departe sosirea şi că toate materialele ajunse la dânsul părăseau cabinetul cu numeroase semne de întrebare, de altfel, ignorate (fără urmări!) de către toţi autorii... Şi mai ştiau toţi că o dată pe săptămână apărea în ziar un articol de fond al cărui autor se pretindea a fi el, deşi în gazetele centrale ruseşti ceva asemănător (până la identitate!) se putuse citi cu câteva zile înainte...

Stătea la biroul lui şi scria ceva, protejând hârtia cu palma, cum fac, de obicei, premianţii ca să nu copieze vecinul. Era un tip chel, cu ochii înfundaţi în orbite.

— Tu eşti Oltian?

— Fireşte, eu.

— Du-te şi ie leafa şi de mâine *dosfidania!*

— Nu vă înțeleg...

— Apu' de mâine nu mai lucrezi la noi!

Am rămas tablou:

— Pot să aflu de ce?

Pe fața lui nu se putea citi nimic.

— Aicea-i frontul idiologic. Gata. *Dosfidania.*

— Bine, dar...

Își plecă privirile în hârtii, fără să schimbe tonul:

— Ți-am spus tot. Du-te la Malania şi iscăleşte că ai înțeles.

Nu avea niciun rost să insist, ordinele trebuie executate şi pe frontul ideologic...

Peste două zile vine Moțoca, o să se lămurească lucrurile. Nu mă simțeam vinovat de nimic, materiale originale n-aveam, stilizatorul nu poartă răspundere pentru erorile autorilor pe care-i piaptănă.

Să fi fost folosită doar mâna lui? Moțoca nu putea face aşa ceva, avea la mine manuscrisul care ar fi trebuit să-l consacre...

Doar dacă...

Mă temeam să mă gândesc la asta...

Doar dacă n-o fi la mijloc absența mea de la rendez-vous-ul de ziua lui Stalin... Krasnovski...

Atotputernicul! Cum putea aranja o intrare la Universitate, la fel şi un zburat de la slujbă...

Dar n-am de gând să cedez!

N-am încălcat legile țării, dimpotrivă, am acceptat ca ceva normal batjocura ei, şi în ce priveşte părinții, şi în ce priveşte condițiile de viață, nu vreau nimic altceva decât să mi se respecte drepturile scrise în constituție!

Nu cred că o canalie ca acest tip poate fi deasupra legilor!

Adio, Krasnovski, sunt nevoit să acționez.

Seara, Elvira m-a găsit la masa de scris. Tocmai terminasem scrisoarea către Comitetul Central al Republicii şi al Uniunii.

Era o misivă calmă, dar categorică. Mă străduisem să fiu cât mai concis şi cât mai concret. Atrăgeam în mod special atenția înaltului for asupra faptului că un funcționar mărunt îşi permite să discrediteze o țară întreagă, că din cauza unora ca acesta lumea crede tot felul de năzbâtii despre soviete, că a obliga oamenii fără asemenea înclinații să facă spionaj printre prieteni şi cunoscuți este înjositor, imoral şi anticonstituțional şi alte cele...

Eram mulțumit de felul cum o concepusem şi o executasem. Nu putea rămâne fără răsunet.

Elvira, care înțelesese de la bun început că nu-i a bine – aveam mutra corespunzătoare! – o luă cu teamă.

— Ce s-a mai întâmplat, Mihai?

— Citeşte-o mai întâi!

O vedeam cum se schimbă la față pe măsură ce înainta cu lectura. În cele din urmă, lăsă mâinile în jos şi ridică spre mine ochii. Erau plini de lacrimi. O cuprinsei în brațe:

— Nu te teme, fetițo! Nu murim noi de foame! Ia te uită la mâinile astea: ştii câte vagoane au descărcat? Câte milioane de cuie au bătut?...

— Mihai... Chiar ți-au propus să le fii informator? De ce nu mi-ai spus?...

— Le-am dat cuvântul să nu vorbesc... Şi-apoi de ce ți-aş fi stricat inima? E un capitol încheiat. Basta!

Ea se desprinse uşurel din îmbrățişarea mea:

— Capitol încheiat?... Cu ei?... Dar nimeni nu poate scăpa de dânşii, dacă se iau de tine... Nimeni!

— Ei, hai, nu mai face şi tu o tragedie. Să se teamă cine vrea. Eu nu mă mai tem! Oamenii sunt înspăimântați şi cedează în fața spaimei. Eu n-o să cedez...

Elvira se aşează pe marginea patului. Îşi prinse capul în mâini. Vedeam lacrimile cum îi picură pe rochie.

— Mihai, dragul meu... Nu face asta... Nu trimite scrisoarea... Au să te distrugă...

— Poate să mă duc la ei să le pup mâna? Să le spun tot ce-am auzit făcând coadă la pâine, cum respiră vecinii, ce-am mai vorbit cu tine, soția mea?...

Ea mă privi înspăimântată:

— Soția?...

— Poate nu?

Ea se prăvăli brusc cu fața în pernă, înăbuşindu-şi hohotele de plâns.

— Doamne, de ce ne-am născut noi pe lumea asta!...

Nu m-am ținut de promisiunea pe care i-am făcut-o, şi dimineață, când a plecat la lucru, am tras pe curat două copii. Una am lăsat-o în cutia de la Comitetul Central. Cealaltă am prezentat-o la poştă.

Femeia de la ghişeu a citit atent adresa, mi-a aruncat o privire curioasă, a pus scrisoarea alături de celelalte plicuri, probabil, cei care corespondează cu asemenea organe se bucură de o atenție aparte, şi mi-a întins peticul de hârtie cuvenit la recomandate. L-am pus cu grijă în portmoneu.

Am hoinărit toată ziua prin oraş, încercând să-mi adun gândurile.

Nu, hotărât lucru, nu eram de acord cu Elvira.

Asemenea semnale nu puteau trece neobservate de către instituția unde se fierb toate, se decid toate, şi care se îngrijeşte ca imaginea țării să fie cât mai atrăgătoare.

La urma urmei, de când lumea şi pământul sfinții sunt cei care te papă până ajungi la Dumnezeu. Dar, odată informat, Cel de Sus nu poate să nu reacționeze.

Informator ai vrut, cetățene Krasnovski?

Iată că l-ai căpătat:

Informez!

2

Moțoca m-a primit radios, ca pe un prieten vechi de care-a fost despărțit o veşnicie.

— Nu trage atenție la prostul ăsta...

N-am putut rezista:

— Nu-i da atenție...

— Ce?

— M-ați rugat să vă corectez ori de câte ori...

— A, da, da! Cum zici?

Şi-a notat în carnețel, ca de obicei.

— Vasăzică, nu-i da atenție lui Voltur, a făcut şi el ce l-a dus capul. Ieşi la lucru şi fă treabă. Avem prea mulți deştepți. Mai bine spune-mi: cum stăm cu opera mea? Este de ceva?

A răsfoit mapa în grabă, s-a uitat la cuprins.

— Zici că zece bucăți trebuiesc aruncate? Da' eu credeam că toate... După care, bineînțeles, a izbucnit în râsul lui molipsitor. Ia să vedem...

Am stat mai bine de o oră nemişcat până şi-a citit manuscrisul din scoarță-n scoarță.

Când a închis mapa, m-a fixat cu ochii lui mijiți lungă vreme.

Nu ştiam ce să cred. Acuşi, mă gândeam, acuşi îmi dă cu opera în cap. Prea intrasem în inspirația lui, prea îl puteam atinge în amorul-propriu.

S-a ridicat de pe scaunul lui, a dat ocol mesei şi s-a oprit în fața mea cu mâna întinsă:

— Oltenaşule, bodaproste! Ai făcut treabă bună. Oi fi eu şantist păcătos, dar aşa lucruri nu le uit.

Mai ştii, oi fi având şi dar poetic!

În orice caz, din punctul lui de vedere, îl aveam.

Pe masa mea de lucru a început să curgă iar torentul de articole, note şi alte piese gazetăreşti care necesitau intervenţii stilistico-lexicografice; operam fără mănuşi, mai mult prin lexic: viaţa sau moartea unui ziar depinde mai mult de operativitate decât de calitatea operaţiei.

Mai rău stăteau lucrurile acasă!

Din seara cu scrisoarea Elvira parcă se schimbase: râdea rar, din bucătărioară nu mai răsuna gângureala ei veselă, adeseori o surprindeam stând pe marginea patului sau pe un scaun absentă, afundată într-o stare vecină cu prostraţia. Încetul cu încetul însă, se părea că reuşesc s-o readuc pe pământ, în orice caz, din discuţiile noastre eliminasem orice element care i-ar fi putut strica buna dispoziţie, nu mai pomeneam nici de lipsa veştilor de la mama, ca să nu mai zic de micile neplăceri fără de care munca la redacţie este imposibilă.

Iar una din aceste „mici neplăceri" avea să însemne chiar începutul primăverii anului una mie nouă sute cincizeci şi trei...

Îl ascultam pe Paduti, care tocmai se întorsese din oraş, unde adunase date şi fapte pentru articolul de fond al şefului, articol vizând vigilenţa noastră a tuturora când avem de a face cu medicina criminală.

— Chiar eu, anţărţ, m-am dus la un doctor dentar ca să-mi scoată un maschilar...

— Măi omule, îl întrerupsei: nu „dentar", ci „dentist", şi „maxilar", deşi cred că ai vrut să scoţi o măsea...

— Ia, vezi? Cum încep să grăiesc cultural, cum mă opreşti! Cine te mai înţelege..., se indignase omul, când se crăpă uşa şi apăru capul Melaniei:

— Oltian, la şef! Repede!

N-am mai stat să aflu finalul aventurii padutiene şi în minutul următor eram la Moţoca.

Şeful era vădit furios. Se plimba prin cabinet încolo-încoace, în cele din urmă, îmi făcu vânt într-un fotoliu de era să dau alături şi se proţăpi în faţa mea:

— Măi prostănacule!...

Începutul părea promiţător.

— Măi... nici nu ştiu cum să-ţi spun... Stai jos!... Cine te-a pus să scrii tâmpenia ceea?... Cum n-ai scris nimic? Poate-am scris eu la Comitetul Central?

Vasăzică, ajunsese...

— Tu chiar nu-ţi dai seama ce-ai făcut? N-ai dat în scris că nu ai să spui la nimeni?... Tu nu înţelegi că ai divă... divu...

— Divulgat.

— Da! Că ai divulgat un secret de stat? Cum ai putut să faci aşa ceva?

— Bine, dar am scris la Partid, nu în America!

— Ha! Uitaţi-vă la dânsul, încă mai şăguieşte! Tu nu ştii că pentru asta sunt aşa pedepse, că tocmai mă tem să-ţi spun... Ai dat în scris parcă: nu spui la nimeni! Nici la Partid, nici lui tat-tu...

Mirosea a urât. O băgasem pe mânecă...

Moţoca se calmă brusc şi se aşează pe un scaun.

— Măi Oltene... Dacă-mi spuneai mie, mai treacă-meargă, ţi-aş fi închis eu gura şi cu asta se termina. Dar

acuma... Nici nu ştiu ce să-ți spun... Roagă-te la Dumnezeu...

— Dar constituția...

— Lasă în pace constituția... Şi legile... Ori nu ştii că la noi tot ce se face pentru folosul norodului truditor este bine şi este lege... Aiştia, pe care te plângi tu, au mare putere... Şi ei cred că aşa cum fac ei, aşa-i bine...

— Dar cum pot ei să mă oblige pe mine să fac ceea ce cred eu că-i amoral?

Moțoca chicoti:

— Să deie Dumnezeu, dacă este, să n-aibă urechi odaia asta... Dar poate ai să ai oleacă de noroc...

Trase scaunul lângă fotoliul meu şi mi se aplecă la ureche:

— Chiar acuma m-am întors de la Comitetul Central... Repede trebuie să auzim un comunicat oficial; tovarăşul Stalin este pe moarte... Mare nenorocire, Oltene, mare! Cum o să trăim fără dânsul?...

Cred că avea lacrimi în glas.

— Dar poate cu tragedia asta or uita de tine...

CAPITOLUL XX

1

Nu ştiu care-o fi pricina: că am un psihic labil, că sunt lipsit de caracter şi personalitate, că nu-mi ajunge cultură, dar de multe ori mă surprind că împărtăşesc sau resping în acelaşi timp idei şi opinii diametral opuse.

Încă în copilărie, aveam vreo treisprezece ani, am găsit în biblioteca tatei o carte, nu mai țin minte autorul, ceva

despre dictatorii Europei: Venizélos, Stalin şi nu mai ştiu care. Aşa că aveam idee cam cine este stăpânul Rusiei. Cele adăugate în timpul războiului nu intrau la socoteală, nu puteau fi obiective. Ştiam că e vorba de un om energic, autoritar, care voia să facă bine, dar fără mănuşi, unei ţări puse la pământ de primul război şi de un măcel civil devastator. Adică un om de stat nu prea simpatic, dar pe care-l puteai înţelege şi aproba.

Ceea ce am văzut şi am înţeles aici însă răsturna din temelie clişeul cu care venisem. Nu era vorba de simpatie sau alte cele asemănătoare: era vorba de venerație, de idolatrie. Cred că fiecare al doilea avea pe cineva prin lagăre, închisori sau chiar gropi comune, şi aproape fiecare al doilea, pomenindu-şi (nu chiar în gura mare!) apropiații reprimați, se simțea dator să adauge: „Eh, dacă ar şti tovarăşul Stalin!”. Şi nu sunt sigur că aici se puteau aplica spusele contelui S. despre dragostea oarbă şi încrederea totală a robului rus în infailibilitatea stăpânului: jumătate din locuitorii Uniunii Sovietice nu sunt ruşi! Nu sunt posesorii aşa-zisului „suflet enigmatic”...

(În paranteză fie spus, oare nu s-a întâmplat la fel şi cu Napoleon Bonaparte? A dus la moarte milioane de francezi, şi în numele a ce? – a distrus fondul genetic al națiunii, a împins Franța în mizerie, şi... Încearcă azi, la aproape două sute de ani, să spui ceva rău despre *L’Empereur*, dacă vrei să fii cotonogit... Apropo de „enigmaticul spirit rusesc”...)

Asta a fost şi pricina că n-am urmat sfatul Mariei Petrovna „scrie-i lui Stalin” (în problema locuinței, a familiei...): astfel venerat, bietul dictator primeşte, probabil,

vagoane de scrisori zilnic. Când ar mai fi deschis-o şi pe a mea...

Ştirea morţii lui a scos lumea în străzi: aici se petrece şi se plânge în colectiv. Feţe plânse sau cel puţin grave la tot pasul, discuţii mai mult în şoaptă, de parcă răposatul ar fi fost expus undeva alături; cu ochii mei am văzut cum au fost traşi de urechi (puteau fi şi linşaţi, dacă nu s-ar fi nimerit în mulţime vreo doi cetăţeni mai rezonabili!) nişte elevi care discutau şi râdeau prea zgomotos.

M-a uluit Elvira:

— Gata, Mihai, nu mai putem aştepta nimic bun...

Nu mai puţin interesant mi s-a părut Ionuţ. Avea ochii plini de lacrimi, m-a luat la o parte şi zece minute încheiate mi-a vorbit despre imensele servicii aduse de răposat ţării şi omenirii. Şi niciun cuvânt că l-a ucis pe taică-su pentru o anecdotă... L-aş fi crezut cu dragă inimă, dacă n-aş fi studiat şi eu pentru examene biografia conducătorului: a citat-o din belşug fără să indice sursa...

Anume în zilele acestea am înţeles un lucru: dictatorii nu se nasc, nu se impun. Ei sunt creaţi şi impuşi. E atât de uşoară viaţa mai departe: nu te mai contrazice nimeni când în capul sau în coada fiecărei fraze, fiecărei prostii pe care-o debitezi, pui: „cum a zis tovarăşul...", „cum ne învaţă tovarăşul"...

După zilele de jale şi debusolare de la redacţie, după „pomenirile" nezgomotoase din Groapa lui Berl (el, bietul, la fel de tăcut şi pierdut ca la începutul campaniei ce-l viza şi pe dânsul, deşi nu-i chiar medic...), lucrurile au reintrat în normal: ziarul continuă să tipărească o dată la două zile „şuvoiul de salutări", felicitările trimise acum patru ani

tovarăşului Stalin la aniversarea a şaptezecea, colhoznicii fericiți continuă să semene şi să recolteze înainte de termen, lucru pe care îl comunică cititorilor prin intermediul lui Paduti sau al altor gazetari (stilizator – M. Olteanu), fabricile şi uzinele sparg normele...

Moțoca, omul care ştie tot cu cel puțin o zi înaintea tuturor muritorilor, e de părere că a avut dreptate:

— Ți-am spus eu, Oltenaşule, că pierderea asta poate să te scape pe tine! Mare noroc ai avut: acuma se reorganizează ministerele, se unesc. Are să fie numai unul: Ministerul Treburilor Dinăuntru... Au să uite de tine.

Ca un trăsnet din senin a căzut vestea că medicii criminali nu mai sunt criminali şi că Ordinul „Lenin" cu care fusese decorată denunțătoarea lor a fost retras.

Pe chestia asta Berl a dat o adevărată recepție, s-a băut şi s-a mâncat la Groapă pe gratis, gazeta era pe punctul să iasă din graficul tipografiei.

Moțoca a descoperit brusc, la una din adunările săptămânale, că ziarul a devenit un fel de colecție de osanale cântate realității şi că realitatea e un pic alta, cu alte cuvinte, că e nevoie şi de materiale cu probleme, chiar critice.

Din care motiv m-am pomenit şi eu în rândul celor ce trebuie să iasă pe teren şi să revină cu articole care ar mai fi trezit un pic opinia publică...

— Cititorilor li s-a urât de atâta autolăudare...

Şi nouă...

2

Maria Petrovna stătea la masă şi bea ceai cu dulceaţă de cireşe albe, arma secretă a Elvirei. Pe un colţ al mesei sărea în ochi o stivă de plicuri cu urmele unei călătorii lungi şi chinuite. Elvira privea mândră la femeia care-i savura vădit produsul culinar.

Nu mai ştiu dacă am spus bună seara, m-am repezit la misive ca un tigru. Aveau ştampile diferite, se vedea cu ochiul liber că au mai fost citite, iar cititorul nici măcar nu se îngrijise să le lipească la loc omeneşte, dar ce mai conta! Era scrisul mamei, şi asta trăgea la toate cântarele!

Erau şapte şi am ales-o pe cea cu data ultimă. Am deschis plicul: era scrisă la Pobeda pe 14 martie. Un record! Făcuse doar cinci zile de drum.

Băiatul mamei, frăţiorul nostru drag!

Cât se poate să mai aşteptăm veşti de la tine? Ni se rupe inima când ne gândim că putea să ţi se întâmple ceva, nu dea Domnul să te fi îmbolnăvit. Am pierdut şirul scrisorilor pe care ţi le-am trimis şi nu vine niciun răspuns. Oare într-adevăr să nu aibă oamenii atâta suflet şi să le oprească pe undeva? De ce? Parcă scriem ceva ce nu se poate? Iată, şi aceasta de faţă ţi-o trimitem de la Kurgan, prin bunăvoinţa unui om foarte cumsecade, aşa fac toţi.

Unii primesc şi răspunsurile acolo, dar eu nu am la cine să-mi scrii. Ce pot să-ţi mai spun, decât să repet a nu ştiu câta oară că suntem bine, sănătoase toate trei, că Lenuţa termină şcoala anul acesta şi se duce la Kurgan la Institut, Anişoara trece într-a treia.

Lumea de aici vorbeşte că repede or să fie nişte schimbări, mă şi tem să spun ce anume, cred că înţelegi. Cei de aici

leagă aceste schimbări de evenimentul trist ce a avut loc de curând. Tu cum crezi? Poate dă bunul Dumnezeu...

Ce mă nelinişteşte este că fetele cam uită limba, şi aşa se întâmplă cu toţi. Primul mi-a promis să facă tot posibilul să-l văd pe tata, dar nu mai ştiu. Eu stau mai mult prin câmp, mă lupt cu cei ce trebuie să oprească zăpada pentru semănatul de primăvară, dar tare mai beau oamenii.

De-acum am să-ţi scriu mai mult prin Kurgan, poate aşa ai să primeşti mai repede veştile noastre. Termin, pentru că omul se grăbeşte.

Te sărutăm cu drag, mama şi fetele.

Femeile priveau la mine în tăcere.

— Slavă Domnului, le-am zis. Totul e bine. Sănătoase.

Maria Petrovna îşi făcu semnul crucii:

— Poate s-or întoarce? Acuma, că s-a dus aista... Stalin...

Elvira tuşi.

— Da' nu te mai teme matale, nu spun asta la străini! Lumea îi tot căta în coarne, da' eu cred că el le-a făcut pe toate! Cine altul putea să zămintească atâta norod?

3

Când secretarul de redacție m-a întrebat ce raion sau ce sat aleg, n-am stat pe gânduri nicio clipă. Bineînțeles, satul natal al tatei, oarecum natal şi al meu!

Până la centrul raional aveam autobuz, mai departe – norocul unui camion întâmplător, al unei căruțe, sau – mai sigur – apostolorum...

Dar ce pot însemna paisprezece kilometri când e vorba nu atât de un drum, cât de o întoarcere în timp!

Până la raion am reuşit să mă conving că nemții, mult lăudații tehnicieni, habar n-au să facă autobuze pentru şoselele noastre, la coborâre am stat vreun ceas în stație până să-mi adun la loc măruntaiele. Ca după aceea să descopăr că ultimul camion pe direcția dorită a fost văzut în toamnă, că şi căruțele nu se prea înghesuie, aşa că metoda apostolilor este unică.

Primăvara intra impetuos în drepturile ei, un vânticel de sud linsese de mult puțina zăpadă, zvântase drumurile, aşa că se putea merge cu spor şi cântec.

O jumătate de drum urca, altă jumătate cobora, astfel că în medie se putea spune că ai calea dreaptă, neobositoare, cu atât mai mult că te însuflețea ba ici, ba colo şi câte un zarzăr înflorit, şi câte un tril de pasăre afirmându-şi disponibilitatea pentru construirea unui cuib comun.

Intrând în pădure, am zărit în față un car. „Scârțâind din roți alene", cum se cântă. Nu a fost nevoie de un efort deosebit să-l ajung. Moşul care mâna boii stătea pe loitre şi îşi scosese cuşma roasă ca să expună soarelui cele câteva plete sure. Îmi arătă cu coada biciuştii fundul carului, să mă aşez.

— Bună, moşule!

— Aşa să-ți fie inima.

— Departe, moşule?

— La colhoz...

— Care colhoz?

— Pobeda, care...

Abia acum mă fulgeră: pobeda aici, pobeda la Kurgan... Mistică...

Era colhozul meu.

— Cum merg treburile pe-acolo?

— Bine.

Nu părea cine ştie ce vorbăreț. Mă privea bănuitor pe sub sprâncene.

— Şi eu într-acolo merg, mă duci şi pe mine?

— Eşti *polnomocinâi?*

— Asta ce-o mai fi?

— Inspector, că nu ştii!

— Ba nu-s. Sunt gazetar...

— Aa, de-aceia cu minciuni...

Dat naibii moşul.

— De-aceia! Ia spune, văd că nu eşti aşa tânăr... Poate-ți aduci aminte... Ați avut aici în sat un profesor... Agronom... Avea o casă...

Moşul se învioră brusc. Mă întrerupse:

— De-a lui Olteanu? He-hei, săracul. S-a prăpădit. L-au luat nemții la dânşii să le pună vii şi livezi... Că straşnic se mai pricepea! S-au supărat ruşii că n-a rămas să-i învețe şi pe dânşii, au venit şi-au întrebat de el şi erau supărați...

Sărmanul tata, dacă ar putea auzi!

Din vârful dealului, de la mori, satul n-a apărut nici pe departe cum mă aşteptam: înecat tot în albul rozoviu al caişilor înfloriți. Doar pe ici-colo câte o pată jucăuşă, în rest negrul-sur al primăverii abia pornite.

— D-apoi cine să țină zarzări ori meri, ori prăsazi, dacă trebuie să plătească impozit pe tot copacul. Iaca, la țintirim mai sunt, că de la aceia nu iau ruble...

Pe la prânz, când m-am dat jos din car lângă direcția gospodăriei, moşul a încercat să mă ispitească:

— Da' nu eşti cumva de-a lui domnul Olteanu? Că avea un băiet cam de sama matale...

Era prima oară în viață că mă lepădam de ai mei.

Venisem în calitate de gazetar, nu pentru curiozitatea satului...

La Direcție, se înțelege, – nimeni. Preşedintele era plecat din noapte la raion cu cerutul, ceilalți – care încotro. Cu mare greu l-am descoperit pe secretarul de comsomol. Un băieţaş care nu prea ştia pe ce lume se află, dar bun de gură. Cum gazetarul era de la ziarul partidului, credea că cel mai bun lucru este să-i descrie perspectivele măreţe ale colhozului abia aflat în construcție, şi să-i descrie entuziasmul de care sunt cuprinşi membrii colectivului.

— Realizări?..., se scărpină la ceafă: Am să vă duc la ferma de vaci. Pe urmă mergem la o fripturică şi la un păhăruț... Am cheia de la beci...

Ştia tipicul. Probabil, din dese repetiții.

Materialul pe care l-am scris a stat pe masa lui Moțoca – el citea neapărat tot ce putea pune probleme vreo câteva zile. În cele din urmă, m-a chemat.

— Ce zici, Oltene, tu în locul meu l-ai publica?

— Depinde ce urmăriți. (Sigur că eram obraznic.) Vreți să se ia măsuri şi să se îndrepte lucrurile sau să rămână mizeria pe care am descris-o?

Moțoca râse:

— Mare demagog eşti! Tu scrii, Moțoca pune curul la bătaie!... Aşa-i?

— Aşa-i.

— Ai ascultat ieri cuvântarea lui Hruşciov?

— Sincer vorbind, nu...

— Parcă răspunde una cu alta. Adică ce-ai scris şi ce-a spus el... Alege-ți alt nume, ce-i cu Pantelimon aista? În Orhei ai fost, vasăzică, Orheianu...

În uşă m-a oprit:

— Dacă ne trimăt la păscut vacile după asta, ai să mă laşi să dorm mai mult?...

Contrar aşteptărilor, articolul a fost lăudat sus, dat exemplu, şi autorul premiat cu o jumătate de salariu.

Şi a mai fost autorul şi prin alte raioane, şi a mai scris zeci de asemenea materiale, şi toate mergeau bine şi acasă, şi la slujbă, se aducea vorba chiar de o avansare (ca excepție: nu eram membru de partid), până când a dat nefericita de zi a cincisprezecea din luna iulie...

Poate cea mai neagră zi din viața mea...

CAPITOLUL XXI

1

Oraşul fierbea.

Şi la propriu, şi la figurat: după un mai şi un iunie demne de o toamnă târzie, cu ploi mărunte, plicticoase şi

reci, dăduse o caniculă îndrăcită, se topea asfaltul şi aşa destul de puţin, copacii stăteau cu frunzele pleoştite ca nişte urechi de copoi şi doar din când în când se mai vedea câte un trecător temerar târându-şi trupul vlăguit pe partea cu ceva umbră a străzii.

Pricina celuilalt clocot erau zvonurile: vine amnistia!

Şi vine nu amnistia aceea simbolică, repetată an de an, când se crapă un pic porţile lagărelor şi închisorilor, ca să facă loc la câteva mii de şperţari mărunţi, vânzători de vin spălat sau ouă de crocodil falsificate. Vine, şi vine neapărat, amnistia cea mare, în primul rând pentru cei ce-au păcătuit în faţa ţării fie căzând prizonieri în război, fie colportând zvonuri şi povestind anecdote, fie activând ca spioni imaginari pentru nu mai puţin imaginare agenturi...

Uriaşul balon al zvonurilor s-a dovedit însă a fi de săpun. Indulgenţa a luat sub aripa ei salvatoare doar delincvenţii de drept comun, care, zăpăciţi de neaşteptata pleaşcă picată pe capul lor, au invadat oraşele cu atâta entuziasm şi poftă de activitate, încât se temea lumea să mai iasă din case.

Cei „politici" rămâneau să-şi poarte mai departe crucea, zvonurile despre anume înlesniri sau o slăbire a hăţurilor în ceea ce priveşte regimul devenind tot mai palide. Cum şi deportaţii trebuiau căutaţi tot la capitolul „politici", nu se prea aştepta vreo schimbare nici în statutul lor...

Dimineaţa lui 15 nu prevedea schimbări: năduşeală imposibilă din zori, după o noapte nu mai proaspătă, Elvira pregătise dejunul şi tocmai se gătea să plece la serviciu, când se auzi o bătaie insistentă la uşă: „Mihail Alexeevici!"

Era Maria Petrovna.

Trase uşa, se opri în prag şi şopti:

— Nu-i bine, Mihail Alexeevici..., şi îmi întinse nişte hârtii.

Erau o telegramă şi o scrisoare.

Desfăcui telegrama. Dar n-aveam curajul s-o citesc.

Mi-o luă din mână Elvira:

— Kurgan, cinci iulie... Mama grav bolnavă... Adresa noastră... Urmează scrisoarea... Lena, Ana...

Mi-a trebuit un efort serios ca s-o mai citesc şi eu. Apoi am deschis scrisoarea...

Oraşul Kurgan, 8 iulie 1953

Iubitul nostru frăţior Mihăiţă!

Ieri, la 7 iulie, am înmormântat-o pe mămica noastră. Ea a murit de cum ţi-am trimis telegrama şi tu n-ai mai venit. A avut encefalită de taiga, aşa se cheamă boala şi nu are scăpare. Ea vine de la o căpuşă pe care mama a căpătat-o la munca ei. A fost adusă la spitalul din Kurgan, chiar primul-secretar a adus-o, dar degeaba.

Noi eram aici cu Anişoara, la o rudă de-a poştăriţei de la Pobeda, o femeie bună, care ne-a ajutat şi cu înmormântarea. Eu aici am venit să mă gătesc de examene la Institutul Pedagogic, că de medicină nu-i. Mă ajută la limba rusă Ghennadi, feciorul tiotei Anfisa, gazda noastră. El este locotenent-superior în armată.

Să nu uiţi adresa dacă ai să vii: or. Kurgan, str. Ceapaev, 8, ap. 18. Tiotea Anfisa a spus că eu pot să rămân la dânsa dacă am să-i dau pensia pe care primul-secretar a promis că o s-o primesc pentru mama. Iar de Anişoara zice să o dăm la o casă de copii. Dar eu pe Anişoara n-o las nicăieri.

Of, Mihăiţă, dacă ai şti cât am plâns zilele astea! Şi acuma abia mă ţin ca să-ţi scriu ţie. Tare-i trist.

Nu ne uita, Mihai, vino cu noi, ori mai bine să ne iei de-aici!

Te sărută cu dor surorile tale întristate, Lena şi Ana.

2

Când i-am deschis uşa, Moţoca tocmai ascundea în seif o sticlă de votcă din care-şi turnase de vreo trei degete într-un pahar măricel.

— Oltenaşule, ţi-am spus să intri când vrei, dar să baţi la uşă...

I-am întins telegrama şi scrisoarea.

A citit telegrama:

— Poate scapă... Poate s-au speriat?

Dar cum mă văzu schimbat la faţă, desfăcu şi scrisoarea.

— Da... Îmi pare rău, Oltene... Ai nevoie de bani?

— Ce să fac cu ei? Zona este interzisă. Poate vorbiţi...

S-a aşezat la masă, a luat receptorul de la telefonul care ştiau toţi că este „direct”:

— Oltenaşule, du-te şi te linişteşte. Şi vină înapoi peste un sfert de oră...

M-am dus în birou, m-am aşezat la masă, mi-am scos ceasul şi l-am fixat cu ochii, de parcă de el ar fi depins totul.

— La câte ceasuri trebuie să merji la curvă? se interesă Paduti.

N-avea niciun rost să-l reped...

Moţoca nu ridică ochii:

— Dragul meu, nici şeful de la Lăuntrice nu poate face nimica... Zonă oprită, numai Moscova poate face o excepţie... A făgăduit să-i roage...

— Dar e vorba de nişte copii! Care se pot pierde!... Copii nevinovaţi!

— Nu mai spune şi tu, nu se mai pierd! Iaca şi secretarul nostru al doilea, de la Comitetul Central! Într-o casă de copii

a crescut!... Aşteaptă vo două zile, poate-au să facă o excepție!... Hai, fii tare!

Nici peste două, nici peste cinci zile nu s-a mai făcut excepția...

Maşina avea regimul ei, care nu putea fi deranjat.

Şi atunci am făcut prostia pe care nu se putea să n-o fac.

3

Auzeam distinct zumerul, impulsurile plecau unul după altul, dar nimeni nu se îndura să ridice receptorul din furcă.

Dar, tocmai când să renunț, se auzi la celălalt capăt un clinchet şi o voce plictisită mârâi:

— Alo... Unde sunați?...

Era Mişa, umbra lui Krasnovski.

— Aş dori să vorbesc cu tovarăşul Krasnovski.

— Da? Krasnovski nu mai lucrează aici... Şi după o pauză scurtă: Tu eşti, Oltian?

N-aveam încotro. Mă hotărâsem doar!

— Eu sunt. Dumneavoastră sunteți Mişa?

Altă pauză.

— Eu. Mihail Afanasievici, de fapt.

— Mihail Afanasievici, sunteți în locul lui Krasnovski?

Vocea de la celălalt capăt al firului pufni:

— De fapt, sunt la locul meu. Evreii nu erau la locul lor şi i-am mai dat afară! N-ai aflat?

Râse.

— Mihail Afanasievici, aş vrea să vorbim.

— Vorbeşte!

— Nu... Între patru ochi...

— Zău? De ce n-ai vorbit când trebuia? A?...

— Vedeți care-i treaba... Mi-a murit mama...

El tăcu mai mult de data asta.

— Mda... Şi crezi că, dacă o să ne întâlnim, ea o să învie, de fapt?...

CAPITOLUL XXII

1

În august canicula mai continua, deşi personal n-o simțeam decât seara, când după o zi de alergătură fără rezultate eram nevoit să-mi storc cămaşa.

Am bătut la toate uşile unde aş fi putut găsi ceva şi la cele unde nu mă puteam aştepta la nimic, dar mi s-au deschis puține. „Ministerul Neprimejduirii" fuzionase cu cel al „Lăuntricelor", era în perioada de reconstrucție şi nimeni nu ştia nimic. De altfel, nici nu putusem pătrunde mai departe de o cămăruță unde se serveau informații. Biroul pentru problemele repatriaților nu mai exista, funcțiile lui fuseseră transmise nu ştiu cui, care nici măcar nu se afla în oraş din motive de... căldură: concediul... La Comitetul Central al Partidului reuşisem să stau de vorbă cu un funcționar mărunt, care, după ce mă ascultă foarte atent, nu găsi de cuviință decât să mă întrebe cum de-am ajuns să lucrez la gazeta lor... Iar la rugămintea mea de a mi se acorda o audiență la prim-secretar, mă privi speriat: eşti în toate mințile, adică?

Dacă mă mai ținea ceva, mai precis cineva, pe linia de plutire, era Elvira. Dar şi atențiile ei discrete, nesubliniate mă scoteau din pepeni uneori, iată, – gândeam, iată un subdezvoltat care nu se poate redresa singur, nu-i în stare de ceva supraomenesc, la urma urmei, ca să-i scoată din primejdia morții pe cei apropiați. Un animal s-ar fi aruncat cu capul în orice foc ca să-şi salveze puii...

Începusem să mă gândesc serios la repetarea aventurii din toamnă.

O călătorie până la Moscova. De-acolo mi se pierde urma. Pe cine poate interesa umila mea persoană? Sunt zeci de

haimanale care calcă în cruce întinsurile țării ăsteia atât de lățite pe glob, n-ai de unde găsi supraveghetori pentru toți... Că vorbesc prost ruseşte? Dar şi ruşii, după cum mă asigură radioul, îşi vorbesc tot mai prost limba... Nici nu putea fi altfel în babilonul ăsta de plurilingvism: tu, rusule, îmi strici uzbeca mea, eu, Ivane, dau la cap limbii tale... *Match* nul...

Aveam şi planul pus la punct: o deplasare oficială la, să zicem, Tiraspol, de acolo un tren la Odesa sau Kiev, de acolo avionul la Moscova. Mai departe – linie liberă pentru un cetățean liber (potrivit Constituției!), nedat în urmărire generală, neînarmat decât cu intenția de a se întâlni cu surorile sale şi, în cel mai nefericit caz, de a le împărtăşi soarta.

Dar, ca în orice situație disperată, se întâmplă să te mai regăsească şi rațiunea: dacă acel „mai departe de Siberia nu poți fi dus” se va transforma în vreo cinci-zece ani de internare într-unul din lagărele acelei Siberii? Ai să le mai poți ajuta cu ceva, decât cu gândul că, în afară de un tată deținut, mai au şi un frate? De-aici le poți scrie, cel puțin, câte două scrisori pe zi, să le mai dai un sfat, să le mai îmbărbătezi...

Doamne, Doamne, dacă aş fi ştiut, dacă aş fi putut judeca lucid să înțeleg că bietele mele surioare, floriAureliu Busuioc

2

Vizita lui Ionuț din ajunul noului an şcolar era neaşteptată şi n-aş putea spune că mă bucura nespus.

În primul rând, starea mea. Nici la gazetă nu mai eram bun de nimic, chiar stilizările mă puneau uneori în încurcătură, nu mă puteam concentra, şi secretarul credea că e momentul potrivit să iau un concediu, în al doilea rând, nu-mi plăcea Elvira: de patru zile stătea acasă, la întrebările mele răspundea oarecum evaziv, un fel de concediu – zicea, evita discuțiile de orice fel şi îşi făcea de lucru prin bucătărie anume când mă întorceam eu de la slujbă. De câteva ori mi s-a părut totuşi că ar vrea să-mi spună ceva, dar tot de atâtea ori mi s-a părut că renunță...

Ionuț a păşit în odaie sigur de sine, dar, văzându-mi mutra nu tocmai radioasă, îşi compuse repede şi el una asemănătoare.

— Mihai, frate, condoleanțele mele... e o pierdere grozavă... Dacă sentimentele mele de compasiune te pot ajuta cât de cât...

Elvira ieşi din bucătărioară:

— Oaspe rar.

— Rar, rar... Dar am crezut că e de datoria mea în clipele acestea...

Încercă să-i sărute mâna, dar Elvira şi-o retrase aproape brutal.

Ionuț se aşează pe un scaun lângă masă.

— Nu stați mai rău ca mine... Destul de simpatic.

— Ionuț, îl întrerupsei eu. Probabil, ai venit cu o ştire proastă... Nu te jena... Fără predoslovii... Te-a părăsit cumva Svetlana?

— Puşchea pe limbă-ți, faraonule! Taică-su a fost transferat la Moscova.

— Pedepsit?

— Fireşte. Sveta zice, adică ce zice! – mă asigură că doctoratul mi-l iau în capitală! O să se facă luntre şi punte...

— Cine? interveni Elvira. Taică-su?

Ionuț o fulgeră cu privirea.

— Sunteți cam agresivi azi... Ceva probleme? Mai adaug şi eu una...

— Ei?...

El tăcu o vreme.

— Da... Cred că ai să fii exmatriculat pentru restanțe... Am încercat să fac ceva, dar nu ştiu ce-o să iasă din toată istoria...

— O să dea restanțele, zise Elvira. Nimeni nu poate fi exmatriculat fără să fi fost prevenit.

— Da, zâmbi Ionuț, aşa-i regulamentul. Dar ştii cum se întâmplă la noi...

— Cum? se interesă Elvira.

— Cum, cum... Mai întâi te dă afară, apoi aleargă să te restabileşti...

— Şi de asta ai venit să-l previi?

Ionuț rămase cu gura căscată şi nu se pricepea ce să răspundă.

De fapt, mă preocupa prea puțin facultatea. Meseria pe care o îmbrățişasem cerea mai mult cultură şi erudiție decât diplomă oficială. Din care cauză mă şi mira această agresivitate a Elvirei.

Ar fi fost, desigur, cazul să-i propunem lui Dzigano un păhăruț ceva, măcar un ceai, dar Elvira tăcea. Eu pur şi simplu mă gândeam la alte cele.

Ionuț se ridică. Era vădit debusolat.

— Eu, fraților, trebuie să plec. E târziu şi străzile nu-s chiar sigure...

Abia când conteni scârțâitul scărilor, mă fulgeră: de unde ştia Ionuț despre moartea mamei? Nu ne mai întâlniserăm de la sesiunea de primăvară. La Universitate n-aveam ce căuta vara, iar la redacție nu fusese niciodată...

— Elvira, tu i-ai spus lui Ionuț de moartea mamei?

— Nu. Nu l-am mai văzut de-atunci, de la serata lor... Dar cred că ştiu de unde-a aflat.

— Şi de unde, mă rog?

Elvira îşi scoase cu un gest energic şorțul şi se trânti pe marginea patului:

— Aşază-te pe scaun, Mihai, o să afli multe, posibil să te apese.

Mă aşezai automat, n-o prea înțelegeam.

— Mihai, sincer: mă mai iubeşti?

Draga de ea!

— Poate mai mult ca oricând, Elviro...

Dădui să mă ridic, s-o îmbrățişez, dar ea mă opri aproape strigând.

— Stai jos! Mihai... De vreo zece ori mi-ai propus să ne căsătorim şi de fiece dată ba am întors-o în glumă, ba n-am luat-o în serios. Mi-au permis totul, nu şi căsătoria...

— Ce zici? Cine nu ți-a permis?... Ce?...

— Stai jos! Mihai, ascultă-mă... N-a fost niciun Buguruslan, nici orfană nu sunt... Părinții mei trăiesc, slavă

Domnului. Tata a fost până la război agent la CAM – Casa Autonomă a Monopolurilor, se ocupa de tutun, mama preda lucrul manual la cursul complementar... Nu ne-am mişcat de-aici nici în ’40, nici în ’44... Aveam câteva clase la „Regina Maria”, iar în ’47 absolveam tot aici Şcoala Medie Nr. 1... Înțelegi tot ce spun?

Sincer vorbind – nu prea...

— Elvira...

— Stai, mai este un pic...

Trase mult aer în piept, de parcă s-ar fi pregătit să sară în apă. Mai departe nu ridică niciodată ochii din podea.

— Părinții s-au îngrijit frumos de mine, învățam bine, chiar foarte, vorbeam o limbă curată şi anume limba, cred eu, m-a nenorocit... În clasa a zecea mi s-a propus să intru la o Academie de unde absolvenții se împrăştie cu slujba în toată lumea... Să poți umbla prin lume şi să nu te legi de perspectiva asta?... La şaptesprezece ani?... Academia era a MGB-ului. Eram pregătită pentru România, deşi studiam aprofundat şi franceza. Mai mult nu-ți pot spune. N-am dreptul... În ultimul an am fost violată de un profesor. Probabil, ai remarcat că n-am fost fată mare... M-am plâns. Ca rezultat profesorul a fost mutat la Moscova, eu, cu toată diploma „Magna cum...”, am ajuns de unde am plecat. Aici nu ştiau ce să facă cu mine. Am fost numită la secția specială a uzinei unde-am lucrat până acum o săptămână.

Am sărit de pe scaun:

— Cum? Te-au dat...

— Stai jos, Mihai... N-am terminat...

Avea o voce obosită, aproape lipsită de intonații.

— Printre altele, fusesem prevenită, puteam fi folosită şi la misiuni paralele, cum a fost cazul tău. I-ai interesat foarte, şi au ţinut cu orice preţ să afle tot ce ascunzi. Prima mea misiune. Ţii minte cum am făcut cunoştinţă...

— Adică şi Ionuţ...

— Nu ştiu, Mihai. Au şi ei o morală a lor: cine părăseşte organizaţia moare ţinându-şi limba. Altfel poate nimeri sub o maşină, sub un tramvai... Poate să-şi pună singur laţul în gât... Nu mă întreba. Spun tot ce pot spune... Marea mea neşansă a fost... a fost... Poţi să mă crezi, Mihai, poţi să nu mă crezi... Neşansa mea a fost că te-am îndrăgit cu adevărat din prima zi... Şi am făcut totul ca să te păzesc... Mi-au permis să ne... să trăim împreună... Când le-am comunicat hotărârea mea fermă de a mă căsători cu tine... Am fost eliberată... nu, alungată cu formula „pentru pierdere de credibilitate”... Ce-o să fie mai departe, nu ştiu... Ei nu iartă... Iată, Mihai, cine ai vrut să-ţi fie soţie...

Stătea pe marginea patului nemişcată, cu ochii în pământ, se părea că nici nu respiră. Era atât de mică în acest uriaş gol ce se crease în cămăruţă...

Tăcu lungă vreme, apoi şopti:

— Propriul tău călău...

Nu ştiam ce să spun. Eram prea copleşit.

S-a ridicat încet, a grăbit pasul pe lângă mine şi s-a aruncat spre uşa în care cheia refuza să deschidă.

Am prins-o dintr-un salt.

Am strâns-o la pieptul meu de parcă cineva încerca să mi-o smulgă.

Veneam din două părţi diferite, contrare.

Şi am devenit brusc unul.

O singură soartă sclipuită din două vieți înjumătățite.

Vieți?...

CAPITOLUL XXIII

1

Sunt în a treia zi de „concediu”, probabil, trebuie să-mi găsesc o ocupație ceva: să tai lemne, să sap pământul, să vopsesc nişte garduri. Orice, numai să nu stau lungit pe otomana asta cu ochii în tavan şi gândurile într-un punct.

— Odihneşte-te, mi-a spus Moțoca. Omul nu-i câine, cu toate se-mpacă! Ai să te întorci şi o să facem o gazetă prima-ntâi! Numai că îți scriem concediul aşa ca să fie ca o liberare de la lucru. Aşa trebuie, şi nu mai întreba! Vină peste o lună, are să fie totul bine...

Interesant om Moțoca ăsta cu cinismul lui vesel, cu inteligența lui nativă neîngrijită dintru bun început, cu îndrăzneala lui aproape obraznică şi lipsa de scrupule, lucruri, probabil, prețuite în sferele înalte unde se învârte şi trece drept un candidat sigur la secretariatul cel de sus...

Oare voi fi având şi eu ceva din calitățile lui dacă mă ține sub aripă?

Nu mă pot gândi decât la soarta fetițelor. Neputincios, cu mâinile legate, şi cu sfatul (uşor de dat!) al lui Moțoca:

— Oltene, n-ai ce face. Trebuie să aştepți... Am eu nişte semne că lucrurile au să se îndrepte...

Aş putea să-l cred, pe unde umblă el, se mai ştie câte ceva.

Dar aşteptarea...

Ticăloasa meserie a aşteptatului, cea mai mizerabilă stare!...

Din „ziua mărturisirii” Elvira pare, nu ştiu cum, înstrăinată parcă. O înţeleg: să nu poţi scuipa veninul din tine? Idioată conjuraţie a tăcerii! Şi de ce s-ar putea găsi vinovată? Că s-a lăsat ademenită de visul altor lumi ce i s-ar fi deschis? Că s-a lăsat racolată la vârsta când tot ce străluceşte...

Ea crede că se poate angaja într-o organizaţie de construcţii, ştie la perfecţie stenodactilografia (cu atâta bun s-a ales din şcoala ei, cum se forţează să râdă), şi zile întregi tot aleargă cu cereri, autobiografii şi alte hârţoage, lăsându-mi mie suficient timp liber pentru gânduri negre.

Zicea contele S.: „Sinuciderea e un act de suprem egoism. E ultima şansă la care apelează oamenii fără caracter ca să fugă de durere şi responsabilităţi”. Oare funestul său gest s-a datorat faptului că prin pierderea copiilor s-a simţit eliberat de responsabilităţi? Că durere înghiţise destulă...

Dar nu, nu-i de mine nici gândul acesta!...

Voi apela şi la cele mai, hai să le zic aşa, josnice mijloace ca să-mi salvez fetele!

Aşadar, Mişa. Mihail Afanasievici...

Trebuie să mă gândesc bine, să mă concentrez asupra acestui mijloc...

Gata cu principiile „burgheze”.

2

La început nici n-am auzit bătaia în uşă, deşi ar fi putut trezi toată casa. Auzeam numai duduitul roţilor trenului ce avea să mă ducă totuşi spre Kurgan. Visam.

În prag stătea un tip înalt şi slab, într-o haină mai mult decât ponosită, zâmbind destul de întins, ca să descopere un şir de dinţi înnegriţi şi pe jumătate ruinaţi. Părul cărunt îi atârna smocuri, obrajii cu câteva cicatrice îi avea însă bine bărbieriţi. „Iată, m-am gândit, un cerşetor civilizat."

Instinctiv am dus mâna la buzunar să caut ceva mărunţiş.

— Sunteţi domnul Mihai Olteanu?

Am rămas cu gura căscată: un glas din trecutul îndepărtat?

Aş spune mai degrabă tovarăşul... Da, Olteanu. Cu cine am onoarea?

El scoase din buzunar o hârtie şi mi-o întinse: era ceva oficial, n-am prins ce anume, eliberat cetăţeanului Ivan Ramba.

— Pot să intru?

— Da... Mă rog.

Se aşează pe un scaun. Eu rămasei în picioare în faţa lui.

— Sunteţi sigur că pe mine mă căutaţi? Cum aţi aflat unde stau?

— Foarte simplu: la biroul de adrese mi-au dat căminul uzinei, de-acolo – ziarul, de la ziar – adresa de-aici.

Mă aşezai şi eu:

— Vă ascult.

Mă cheamă Ion Ramba, am fost inginer la ape, până când, acum cinci ani, un vecin care voia camera mea m-a

turnat unde trebuie că, să mă iertați, m-am şters la cur cu un ziar unde era portretul lui Stalin. M-au înşfăcat de la lucru, mi-au dat trei ani fără să mă întrebe ceva. Când am protestat şi am cerut să se facă, să mă iertați, expertiza căcatului de pe portret, mi-au mai adăugat doi ani. Şi iată, în vara asta am fost eliberat odată cu amnistiații. Unul dintre puținii „politici”... Şi vă tot caut de vreo două săptămâni, ca să mă țin de cuvântul pe care l-am dat lui tăticul dumneavoastră... Tare mai semănați...

Am simțit că mă ia amețeala.

— Tata... Tata... trăieşte? Unde-i?...

Omul oftă:

— Din păcate, nu pot să vă bucur... Încă în ianuarie, în cincizeci, când a fost adus la noi la Vorkuta, cu etapa, a fost tăiat de bandiți... N-a vrut să le facă pe plac... Îl puneau să danseze... Nu ştia încă legile lagărului...

Mai departe țin minte puțin din ce-a mai spus.

Că a murit câteva zile... că l-a rugat să-i găsească familia... că are un fiu în România...

Nu mai ştiu dacă m-am ridicat să-l conduc.

Am rămas multă vreme pe scaun, cu ochii ațintiți asupra peticelului de hârtie pe care mi-l lăsase: adresa lagărului şi numărul 861 al mormântului pe care e foarte posibil să nu-l găsesc niciodată.

— Tot ce băgam în pământ iarna, vara ieşea afară... Zonă de îngheț veşnic, acolo pământul are cu totul alte legi... Poți spune c-a avut noroc, în zilele acelea n-au mai fost morți şi n-a nimerit în groapă comună... N-ai ceva de băut?...

I-am arătat bufetul.

A luat sticla de coniac şi două pahare pentru ceai.

— De sufletul domnului profesor, a zis şi a golit paharul întreg.

N-am putut face nicio înghiţitură.

— Se poate? şi, fără să mai aştepte să-i spun ceva, l-a golit şi pe al meu. Rămâi sănătos. Şi nu te mai omorî: aşa-i viaţa...

Chiar nu mai ştiu dacă l-am condus.

Cred că mă gândeam la vremile celea de demult, din altă viaţă, din altă lume, când o sticlă de secărică ajungea şi pentru masa de Crăciun, şi pentru cea de Paşti.

Dar de ce mă gândeam la lucrul acesta?...

De ce nu-mi puteam aminti nicidecum chipul tatei?

3

Elvira stătea de vreo câteva zile la părinți: maică-sa nu se simțea tocmai bine şi n-avea cine îngriji de taică-su, paralizatul.

Nu-i cunoscusem încă părinții, ne înțeleseserăm să facem lucrul acesta în preajma sărbătorilor din octombrie, când se va fi lămurit şi cu noua ei slujbă (de unde la început constructorii se declaraseră încântați de candidatura ei, acum, neştiut de ce – chipurile! – o tot amânau), ba şi cu statutul meu... Altfel, în starea în care ne aflam amândoi, nu cred că ar fi fost momentul cel mai indicat.

Voiam tocmai să ies în stradă până la un telefon public; trebuia să fac ultima încercare cu Mişa. Nu mă sfătuisem cu Elvira, sunt sigur că nu m-ar fi aprobat. Dar, la urma urmei, cred că cel puțin jumătate din relațiile noastre (în general, nu ale mele cu dânsa!) se sprijină pe mărunte minciuni, pe „nu văd, nu aud" şi pe „noi să fim sănătoşi". Aici, cu atât mai mult, compromisul cu propria conştiință, cu propriile convingeri pare a fi unicul mod de existență. Supraviețuiesc şi prosperă cei care scuipă pe mofturile astea burgheze (deşi scrise şi în programul lor...).

Şi-apoi cine ar îndrăzni, cine ar avea curajul să te acuze de „neprincipialitate", „trădare a demnității" şi alte bazaconii, când pier două suflete nevinovate, şi salvarea lor depinde numai şi numai de lepădarea ta de sine?...

Făcusem abia doi paşi în stradă, când dădui nas în nas cu Timofei.

— *Privet!* urlă el de credeam că dărâmă casa.

— Timofei! De unde ai aparut? Cu ce ocazie?

— Mai, vurbeşte rumaneşte, cum aşa sa invăț?

Era ceva nou.

— Ai băut, Timofei?

— Nu ai baut! Ai lasat baut!... *Gotovo!*

Ceva şi mai nou!

— S-a întâmplat ceva serios?

Mai departe nu-l ajuta vocabularul şi trecu la limba lui. Se făcuse roşu:

— Am să-ți spun numai ție. La noi nu ai încredere în nimeni... M-am îndrăgostit. Şi ea a zis că, dacă nu mă las eu, mă lasă ea. Măi, ce fată!

— Şi de mult te-ai lăsat?

— Trei săptămâni! Un veac!...

— Să te-ajute Cel de Sus...

— Ştii, chiar ar trebui. Dar iată de ce-am venit. Scoase un plic din buzunar: Maria Petrovna are ceva cu picioarele. Şi m-a trimis pe mine...

Era scrisul Lenuței. Şi ştampila din Kurgan abia de vreo patru zile. Voiam s-o citesc în linişte.

— Vii până la noi, să vezi unde stau?

— Ehe, nu! Mulțumesc! Ai să dai de băut. Ştiu eu... Da' ce crezi, numai tu ai voie să te însori? Altă dată!

Şi dispăru după colț.

4

Or. Kurgan, 26 septembrie

Dragă Mihai!

Să nu te miri că îți scriu ruseşte, dar Ghenna spune că, dacă scriem într-o limbă străină, se poate întâmpla ca scrisorile nici să nu mai ajungă. De la scrisoarea unde ți-am spus de sărmana mama nu am mai avut cum să scriu, m-am pregătit de examene, dar n-am reuşit, nu mi-a ajuns o jumătate de notă. Dar Ghenna spune că nu-i nimic, o să intru, dar femeile prea învățate sunt periculoase... Anişoara-i sănătoasă, umblă la şcoală, aici se învață numai ruseşte. Primul-secretar de la raionul Pobeda a făcut aşa că noi primim pensie. Dar pensia o dăm toată tiotei Anfisa, ea ne hrăneşte şi ne ține în casa ei. Eu şi cu Ghennadi, dragă frate, am hotărât să ne căsătorim la anul, când am să împlinesc eu şaptesprezece, cât a mai rămas? Dar până atunci avem camera noastră, iar Anişoara stă cu tiotea Anfisa în altă cameră. Ghennocika lucrează o zi şi o noapte, iar două zile şi două nopți stă acasă, aşa-i în armata lui. El zice că o să facem o nuntă mare, poate are să facă aşa ca să vii şi tu. Dar pe noi să nu ne aştepți, chiar dacă are să fie voie, ce să căutăm acolo? El zice că toți care pleacă de aici se întorc iar. Nu-i mai bine să rămânem de bunăvoie? Ghenna este foarte atent, mi-a cumpărat şi mie, şi Anişoarei câte o pereche de pantofi, repede are să ne ia şi paltoane. El zice că de la Anul Nou o să putem primi pachete cu lucruri şi chiar bani prin mandat, dacă are să fie aşa, am să-ți scriu ce să ne trimiți.

Aici abia se coseşte secara şi ovăzul, noaptea se întâmplă să mai pice bruma, dar se poate trăi bine. Ghenna zice că de

tata nu ştie nimic, dar are să se intereseze, măcar că-i duşman al poporului.

Ce să-ţi mai scriu? Da, am fost de două ori la cimitir, la mama şi la Tinca, dar e foarte departe şi mă cam tem. Dacă ai să ne scrii, să pui pe adresă: pentru Nikiforova Lena, aşa-i numele de familie al lui Ghennadi şi al meu. Şi, dacă poţi, scrie şi tu ruseşte. Şi tiotea Anfisa, şi Ghenna se supără dacă vorbim cu Anişoara pe-a noastră. Aşteptăm să ne scrii şi tu.

Te sărutăm cu drag, Lena, Ana şi Ghennadi.

P.S.

După ce i-am citit scrisoarea şi lui Ghenna, el a început să râdă, cică, asta-i trebuie, să se mai pupe şi cu bărbaţi. Aşa-i el vesel.

L.

CAPITOLUL XXIV

1

Nu-i un mare secret, ştiu toţi cine ţine pârghiile puterii în ţara asta. Partidul cu ideologia, organizaţia cu care am atâta de furcă (fără să ştiu de ce) – cu restul. Cât ar fi de influent Moţoca acolo sus unde se învârte şi cât ar ţine la mine (deşi ştiu prea bine că mă păstrează sub aripă în măsura în care poate scoate din mine tot ce-i lipseşte lui), până şi el ridică din umeri când e vorba să intervină în favoarea a doi copii nevinovaţi prinşi în gheara MGB-ului sau cum s-o mai fi chemând acum.

Un singur principiu pare să guverneze societatea în care am nimerit: denunţă primul! Sau denunţă ca să nu fii denunţat. Şi toarnă-i pe toţi, oricine-ţi vine la mână! Toarnă-

l pentru că a tuşit la o adunare solemnă, toarnă-l pentru că a tras apa tocmai când vorbea tovarăşul Molotov la radio sau că s-a pişat la rădăcina unui mesteacăn, copacul național al marelui popor...

Şi iată-mă, după toate nenorocirile ce s-au abătut asupra mea, la răscrucea răscrucilor: ori ştreangul de gât, ori...

Ori ce?...

Cine-mi poate oferi o şansă cât de măruntă ca să scot cele două copile, cu mintea lor crudă, cu naiva lor încredere în primul întâlnit din prăpastia în care se prăbuşesc?

Pun pe balanță soarta lor şi principiile mele, ah, ce mai saltă a gol talerul meu!

Vorba lui Dostoievski, cu lacrima unui copil şi prețul ei...

Dacă pot salva copilele cu prețul onoarei, al conştiinței, al vieții mele, să mă mai îndoiesc oare că trebuie, sunt obligat să plătesc acest preț?...

Ştiind cu cine am a face, înțeleg că şi prețul acesta poate să nu fie acceptat, dar ce-ar fi viața mea de mai departe dacă nu aş încerca să-l plătesc?

Iată conținutul aproape stenografic al convorbirii telefonice dintre mine şi Mişa. Mihail Afanasievici.

— Alo, cu Mihail Afanasievici, vă rog.

— Ei?

— Mihail Afanasievici, sunt eu, Olt...

— Ştiu. Ți-a mai murit cineva?

(Aici i-aş fi putut răspunde ferm: conştiința.)

— Aş vrea, Mihail Afanasievici...

— Ştiu, ai vrea să ne întâlnim. Aşa vor toți până la urmă... Dar poate că nu vreau eu!

— ...

— Ei, ce-ai amuțit?

— M-am hotărât, ştiți... Sunt gata să semnez ceea ce mi-ați cerut...

— De unde telefonezi?

— Dintr-o cabină... pe stradă...

— Bine... Şi nu țipa... Mai caută-mă o dată peste douăzeci de minute...

Cred că pentru prima oară în lume ar fi putut vedea oamenii un semen de-al lor rugându-se lui Dumnezeu să-l ajute a deveni ticălos. Să-l ajute la încheierea unui pact cu diavolul...

— Mihail Afanasievici?

— El. Cam târziu te-ai trezit. Dar bine că ți-au venit mințile la cap. Ascultă atent. Nimănui niciun cuvânt. Nici cățeaua ceea a ta să nu ştie. Azi-seară, la orele douăzeci şi două fix, la capătul liniei de tramvai dinspre Bariera Sculenilor. Ştii maşina, Opelul cela?

— O ştiu.

— Pe diseară! *Bud' zdorov...*

Din fericire, Elvira nu-i acasă. La părinți, se întoarce doar mâine. Nu cred că aş fi putut-o minți. („Cățeaua", mizerabilul!) Pentru orice eventualitate, îi las un bilețel că revin după miezul nopții. Biata fată, dacă ar şti la ce m-am hotărât...

Nu prea ştiu ce se petrece în capul meu, dar simt nevoia nebună să iau cu mine un topor...

Dar atunci cum ar rămâne cu Anişoara?

Cu Lenuța?

Cu Elvira?...

Ah, oare pactizând cu diavolul, poți ajunge înger?...

Aici se sfârşesc însemnările din caietul tânărului Mihai Olteanu.

CAPITOLUL XXV

Epilog sau, mai precis, câteva lămuriri asupra celor citite

Am intrat în posesia caietului, adică a celor două caiete cusute împreună, aparţinând lui Mihai Olteanu, în toamna anului 1991, după ce o bună parte din provincia Basarabia a devenit statul independent şi suveran Republica Moldova.

Pe valul de euforie aproape generală, eliberaţi de spaimele care i-au obligat atâta amar de ani să-şi pună lacăt la gură, numeroşi cetăţeni au tăbărât pe biata presă, devenită şi ea liberă, cu tot soiul de amintiri, relatări şi, de multe ori, fantezii, de-ţi venea la un moment dat să te întrebi: cu atâţia disidenţi, cum de n-am doborât balaurul comunismului cu cel puţin zece-douăzeci de ani mai devreme?

Cum se ştie prea bine cine apucă primul prăjina, eram destul de rezervat în a înghiţi tot ce mi se servea („dom'le, eu îţi dau subiectul, dumneata fă-l roman, nuvelă etc...”), dar bătrânica ce mi-a bătut la uşă într-o după-amiază de noiembrie mi s-a părut dintru bun început ca făcând parte din altă categorie de vizitatori. I-am dat la prima vedere vreo optzeci de ani, deşi nu avea decât puţin peste şaizeci, şi, cu toate acestea, pe chipul ei se mai puteau distinge semnele unei trecute frumuseţi clasice.

Teama că aparenţele pot fi totuşi înşelătoare mi-a dispărut de îndată ce-a început să vorbească.

— Mă numesc Elvira Olteanu, nu este numele meu din buletin, dar nici vina mea că nu-l port oficial. V-am adus un caiet în care, acum aproape patruzeci de ani, soțul meu sau, mai precis, cel ce n-a ajuns să-mi fie soț de drept, Mihai Olteanu, pe atunci ziarist, a făcut unele însemnări. El a fost ucis de Securitate, deşi versiunea oficială a fost sinucidere...

N-a stat să facă fasoanele obişnuite când i-am propus o cafea, iar felul în care ducea ceşcuța la gură, şi felul în care sorbea băutura erau suficient dovada unei educații alese, posibil, şi a unei origini, cum ar fi spus bolşevicii, „nesănătoase”...

— Până de curând nici vorbă de o reabilitare, adică recunoaşterea unui omor, nu a unei sinucideri, fapt care ar permite cel puțin o slujbă religioasă la mormântul lui, dar nici acum nu se prea găsesc amatori să se ocupe de cazul acesta. Mare lucru, au fost nimicite atâtea milioane, să-ți mai bați capul cu unul singur!... Ceea ce vreau să vă rog: citiți caietul. Atât. Şi dacă o să găsiți de cuviință... De fapt, citiți-l mai întâi...

S-a ridicat să plece.

Eram contrariat: asemenea vizitatori se nimeresc unul la zece mii! Nici tu autobiografie bogat romanțată, nici tu rugăminți imposibile...

— Doamnă Olteanu (a tresărit, probabil, nu auzea prea des acest apelativ), nu mi-ați spus nimic de dumneavoastră...

S-a aşezat pe scaun din nou.

— Da, sigur... Ar trebui să vă las adresa: când veți fi citit, poate trimiteți pe cineva să mă anunțe. Nu vă supărați, nu mă prea țin picioarele, şi un drum în plus... Iat-o, adresa.

Cât priveşte ceea ce mă întrebați, adică despre mine... Mihai a notat totul în caiet. Ceea ce n-a putut nota... După... după aşa-zisa lui sinucidere... Eram tânără, eram îndrăgostită... şi disperată.

Într-un cuvânt, a doua zi după înmormântarea tânărului Olteanu, ea, mireasa lui văduvă, a întâmpinat la ieşirea din minister un ştab securist şi i-a aruncat în faţa şi aşa ciupită de vărsat un borcănaş cu vitriol.

A fost judecată „în familie” şi internată într-un ospiciu-închisoare, unde şi-a trăit, dacă se poate spune aşa, douăzeci de ani de viață. Eliberată ca „inofensivă”, a umblat pe la judecăți timp de trei ani să-şi recapete locuința, doar ca să poată recupera caietul bine tencuit într-o nişă sub pervaz.

Atât.

Prins în numeroase probleme mai mult sau mai puțin sâcâitoare, am ajuns să citesc acest caiet abia peste vreo două luni şi, imediat după lectura care mi-a luat o noapte (spre ruşinea mea: parcă n-aş fi putut să găsesc noaptea aceea mai devreme?), am bătut la uşa cu numărul şapte de la adresa lăsată.

Nu mi-a deschis nimeni, în schimb s-au crăpat alte vreo două uşi prin vecini, ca să aflu că venisem la doamna Elvira la numai cinci zile de la înmormântarea ei.

De la bun început am găsit de datoria mea să aduc acest document la cunoştința publică. Cu alte cuvinte, să-l editez. Dar pentru asemenea lucru aveam nevoie de asentimentul moştenitorilor de drept ai autorului. Fără să intru în amănunte, voi spune că am cheltuit timp şi energie destule... ca să nu aflu nimic. Numele de familie Oltian în

regiunea Kurgan putea fi găsit, şi pe jumătate şters, doar pe două morminte: unul în centrul raional Pobeda, altul în oraşul-capitală de gubernie.

Cu ajutorul unui coleg din acel oraş am dat totuşi de o urmă, dar... poate-ar fi fost mai bine să n-o aflu: adresa unui colonel-pensionar cu numele Nikiforov Ghennadi. Iată răspunsul (în traducere), primit de la cel care pe vremuri sucise minţile unei copile orfane şi naive:

Cetăţene B.

La scrisoarea ta răspund că persoanele de care te interesezi au plecat din viaţa mea în lume, pentru că nu poţi face oameni sovietici din duşmani ai norodului.

Din toată inima nădăjduiesc că au pierit undeva sub un gard. Şi vouă, care aţi distrus aşa Uniune minunată, vă doresc la fel.

Colonel (r) în trupele de pază şi escortă
G. V. Nikiforov

Investigaţiile în cealaltă direcţie s-au dovedit a fi mai fructuoase. Interesându-mă la ziarişti mai în vârstă dacă îl mai ţin minte pe Mihai Olteanu, am făcut o descoperire uluitoare: l-am găsit pe redactorul-şef binevoitor Nicolae Moţoca!

Şi cum l-am găsit!

De prin ’54–’55 s-a consacrat literelor şi este destul de cunoscut ca poet (slăbuţ!) ascuns în dosul pseudonimului N. Munteanu, participant nelipsit la toate adunările, sindrofiile şi alte manifestări pur scriitoriceşti, unde mai veseleşte lumea cu naivele lui stihuri ocazionale, reuşind chiar şi în anii aceştia de criză să scoată carte după carte.

(Datorită vârstei sale cvasimatusalemice – nu prea certat de critică...)

Cum îl cunosc de o sută de ani (ce-i drept, după şefia lui), l-am luat direct:

— Nea Nicolae, îți spune ceva numele Mihai Olteanu?

S-a întunecat pe-o clipă, apoi mi-a zâmbit prietenos:

— Dacă îți trebuie tare, mă rog: de nu era el, nu era poetul Munteanu. Era un şef de partid Moțoca, şi amu toți vă ştergeați picioarele de dânsul. Da' aşa, când s-a spânzurat, mi-a stricat şi mie cariera politică. Cei de la KGB ziceau că-i *şpion*, iar eu l-am ajutat. Numai că nu mai era el niciun *şpion*, era un om cult, ar fi ieşit dintr-însul un gazetar prima-ntâi. Om necăjit... Să ştii că n-am nicio ciudă că din cauza lui am ajuns scriitor!

Avea un râs într-adevăr molipsitor.

Şi un limbaj pe care nu l-ar fi putut îndrepta nicio sută din legendarele lui carnețele în care-şi nota desele descoperiri lexicale.

Datorită strădaniilor unui prieten magistrat, am ținut în mână şi dosarul penal deschis la descoperirea cadavrului sinucigaşului într-o pădurice de la marginea oraşului, în apropierea Barierei Sculenilor.

Conținea două foi: procesul-verbal şi certificatul medicului legist. În procesul-verbal se putea citi o frază ciudată: „Scrisoarea cu chemările antisovietice găsită asupra sinucigaşului a fost expediată la expertiza grafologică", dar nici urmă de copie a scrisorii sau a concluziei grafologilor. Raportul medicului legist era şi el cât se poate de concis: „moarte prin asfixiere, urmare a strangulării" şi „echimozele

de pe brațe şi antebrațe, urmare a loviturilor de la crengile copacului în care s-a urcat”.

Dosarul fusese deschis la 3 noiembrie 1953.

Clasat la 4 noiembrie 1953.

Apoi trebuia să urmeze uitarea.

P.S. Dacă după apariția acestei cărți se vor descoperi unul sau mai mulți moştenitori ai lui Mihai A. Olteanu, sunt gata să-i repun în drepturile legale fără vreo pretenție bănească sau de altă natură.